د پښتو ژبي
د تدریس اصول

Ketabton.com

پوهنوال محمد رفیق رفیق

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل پوهنتون

د ژبوو او ادبیاتو پوهنځی

پښتوڅانګه

د پوهاندۍ لپاره علمي اثر

د پښتو ژبې د تدریس اصول

لیکوال:

پوهنوال محمد رفیق رفیق

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پښتو ژبې د تدریس اصول

لیکـــوال: پوهنوال محمد رفیق رفیق

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۸۴)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

سرلیکونه	مخگڼه

تقریظ...الف
تقریظ...ج
تقریظ...د
مخکنی خبرې..ج
سریزه ۱
لومړی څپرکی
د تدریس اصول او میتود (The Teaching Method)
پیلیزه(مدخل) ۳
میتودولوژي یا د تدریس پوهه ۸
میتودونه او د هغو مختلف ډولونه..۱۰
۱- په ښوونکو باندې متمرکز یا .:..........(Teacher Centered Method)...۱۰
۲- په زده کوونکو باندې متمرکز (شاگرد محوري) یا نوی میتود: ۱۱
د وینا یا لکچر میتود (Lecture method) ۱۴
د سوال او ځواب میتود (Question and Answer Method).......................۱۷
د مباحثې یا مناقشې میتود (Discussion Method)................................ ۲۰
انکشافي میتود (Discovery method).. ۲۲
عملي یا نمایشي میتود (Demonstration Method)................................ ۲۳
د تمرین او تکرار میتود(Repeation and Practicing Method) ۲۸
د لوست پلان ۳۱
په فعاله یا ښکارنده زده کړه کې ۳۳
۱- د زده کړې یا د یادولو تجربوته پراختیا ورکول:.......................... ۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- له ګډ ځواک څخه ګټه اخیستنه:(Power of interaction) ۳۵
۳- استدلال (Dialectic):... ۳۶
د شاګرد محوري د زده کړې ځانګړنې:... ۳۶
په شاګرد محوري سیستم کې د ښوونکي رول په ټولګي یا صنف کې:۳۷
ښکارنده (فعال) روش: (Active method) ۳۷
د تدریس د روش ارزښت... ۴۱
د ژبې د تدریس د ځانګړي میتود موخه... ۴۳
په ښوونځیو کې د پښتو ژبې تدریس ۴۴
د پښتو ژبې په تدریس کې موخې (هدفونه):......................................۴۷
د لو مړي څپرکي لنډیز 48
د لومړي څپرکي پوښتنې... ۵۱

دویم څپرکی

د ژبې د زده کړې څلور مهارتونه

پیلیزه(مدخل).. ۵۲
لومړی د اوریدلو مهارت: ۵۳
د یوه ښه اوریدونکي خواص:.. ۵۴
د اوریدلو د مهارت دودې لپاره لاندې ټکي او فعالیتونه اړین دي:.... ۵۵
د غوږ د نه نیولو لاملونه (علتونه) ۵۶
د ژبې دویم مهارت خبرې کول یا غږیدل.. ۵۸
د خبرو کولو د مهارت موخې (هدفونه): ۵۹
د یو ښه ویونکي یا خبرې کوونکي صفتونه: ۶۰
د خبرو کولو د مهارت دودې لپاره باید لاندې فعالیتونه ترسره شي:۶۱
د خبروکولو لپاره څو لارې: ۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم ځپرکی لنډیز ۶۹
د دویم ځپرکي پوښتنې.................................. .... ۷۱

دریم ځپرکي

دریم: د ژبې د لوستلو مهارت

پیلیزه ۷۲
د لوستلو مهارت ۷۳
یو ښه لوستونکی کوم دی؟ ۷۴
په لومړنیو زده کړو کې د لوستلو پړاوونه:.. ۷۵
لومړی: د پاملرنې (توجه) او ذوق را بلل:.. ۷۶
دویم: د پټې خولې لوستل:.. ۷۶
دریم: په لوړ اواز لوستل:.. ۷۷
د لوستلو دودې لپاره لارښوونې، د لوستلو لپاره تیاری.................. ۷۹
د لوستلو لپاره ځنګه پلان طرح شي ۸۰
لومړنۍ مرحله یا طریقه:.. ۸۳
دویمه مرحله:... ۸۳
دریمه مرحله:... ۸۴
څلورمه مرحله: ۸۴
پنځمه مرحله:.. ۸۴
ځنګه یو ښوونکی د زده کوونکو د لوستلو چټکتیا ته وده ورکولای شي؟. ۸۵
د دریم ځپرکی لنډیز.. ۸۶
د دریم ځپرکي پوښتنې... ۸۸

څلورم ځپرکی

د ژبې د زده کړې څلورم مهارت لیکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیزه ۸۹
د لیکلو مهارت:... ۹۱
د لیکلو لپاره ځنې مهارتونه:.. ۹۵
د لیک او لیکدود د لیکلو په خاطر څو وړاندیزونه: ۹۷
د ژبې د زده کړې طریقې:.. ۹۸
ژبه د لاندې اصولو په پام کې نیولو سره ښه زده کیږي:.................. ۱۰۰
په ټولیزه توګه د لیکلو د مهارت لپاره لاندې فعالیتونه اړین دي:.... ۱۰۳
د املاء اصول او هدف یې ۱۰۵
د املاء د تدریس اصول ۱۰۷
د املاء د زده کړې د روش پړاوونه:.. ۱۰۸
د کلمې جوړونې زده کړه:... ۱۱۱
د جملو جوړونې زده کړه:... ۱۱۲
د جملې جوړونې د تمرینونو ډولونه:.. ۱۱۴
د لیک په زده کړه کې د املاء اهمیت....................................... ۱۲۰
لاندې کمزورتیاوې د املاء په لیکنه کې نیمګړتیاوې رامنځته کوي:۱۲۰
د انشاء او د هغې د زده کړې طریقې... ۱۲۶
د یو متن د لیکنې لپاره لازمې لارښوونې:.................................. ۱۲۷
د انشاء روشونه:.. ۱۲۸
د یوې انشاء لیکلو لپاره باید لاندې ټکي په پام کې ونیول شي:...... ۱۳۱
ښه انشاء:... ۱۳۳
په انشاء کې له ګرامر څخه پیروي کول: ۱۳۶
د انشاء نظم او اوډنه:... ۱۴۰
په انشاء کې د لیکوال شخصیت:.. ۱۴۴
د انشاء لیکنې ستونزې: ۱۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورم څپرکی لنډیز ۱۴۷
د ځلورم څپرکي پوښتنې ۱۴۹

پنځم څپرکی

په زده کړه کې د سمعي او بصري توکو اهمیت

پیلیزه ۱۵۱
په زده کړه کې د سمعي او بصرى توکو اغیزې: ۱۵۲
د سمعي او بصري وسیلو په واسطه زده کړه.................... ۱۵۵
په زده کړه کې د سمعي او بصري وسیلو مرستې...................۱۵۶
د حواسو رول په زده کړه او یادونه کې:.......................... ۱۵۷
د زده کړې د اغیزمنتیا له پلوه د درسي موادو او وسایلو ډلبندي: . ۱۵۸
د یو ادبي اثر د تدریس په اړوند د پام وړ ټکي ۱۶۰
د ادبیاتو منځپانګه (ماهیت)، ډولونه او د هغو تدریس ۱۶۰
د ادبیاتو ډولونه:.. ۱۶۳
د نثر د تدریس په برخه کې یوه کوچنی بیلګه:................................ ۱۷۱
د ښوونکي درسي پلانونه ۱۷۴
درسي پلان:.. ۱۷۴
ورځنی درسي پلان ۱۷۸
د ورځني درس د برابرولو پړاوونه: ۱۷۹
د مهال له مخې درسي پلانونه:... ۱۸۵
درسي فعالیتونه:.. ۱۸۷
درسي توکي (مواد) وسایل او لوازم: ۱۸۸
د ارزیابي کولو لارې چارې: ۱۸۹
د موخو (هدفونو) ټاکل:.. ۱۸۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د فعالیتونو د اجراء کولو اساسي لارې:............................۱۹۱
د ارزیابي کولو لارې چارې: ۱۹۲
د منځنۍ مودې د درسي پلان بېلګه: ۱۹۴
هدفونه:...۱۹۵
درسي فعالیتونه:..۱۹۶
درسي توکي (مواد): ۱۹۷
ارزیابي: ۱۹۸
د کلني درس طرح..۱۹۹
د لنډې مودې د درسي پلان بېلګه د جدول په بڼه: ۲۰۰
د پنځم څپرکی لنډیز... ۲۰۳
د پنځم څپرکي پوښتنې................................. ۲۰۵
اخځلیکونه... ۲۰۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

کتاب ((د پښتو د تدریس اصول)) عنوان اثری است که محترم پوهنوال محمد رفیق «رفیق» جهت ترفیع به رتبه علمی پوهاند تألیف کرده است، این اثر که حدود (۱۷۵) صفحه را احتوا نموده و دارای پنج فصل میباشد مطابق به پلان درسی مضمون (اصول تدریس زبان پشتو) دیپارتمت که تدریس آن در یک سمستر یک کریدت صورت میگیرد تهیه و تدوین شده است. از آنجایی که موجودیت کتاب درسی از مبرم ترین مواد تحصیلی بوده و از جمله مواد درسی در اولویت قرار دارد، کار تحقیق و تألیف کتاب در زمینه همچو این اثر خیلی ها شایسته و ارزشمند است. محترم پوهانوال رفیق که در تطابق با پلان درسی، کتاب «اصول تدریس زبان پښتو» را تألیف کرده است طوری که ملاحظه میشود در تألیف کتاب همه موازین و معیار های کتاب نویسی را رعایت کرده، اثر تألیفی موصوف، حاوی مواصفات ذیل است:

۱- کتاب از آنکه برای یک سمستر و یک کریدت میباشد دارای حجم و محتوای مناسب است.

۲- در تهیه مواد آن از منابع و مآخذ معتبر استفاده شده است.

۳- موضوعات کتاب در همه قسمتها با در نظر گیری یک تسلسل منطقی ارایه شده است.

۴- در هر فصل کتاب مهارتهای اموختن زبان از جمله چهار مهارت (اوریدل، غږیدل ، لیکل، لوستل) با در نظر داشت جزئیات دیگری به انشأ خوب تشریح شده است.

۵- کتاب در اخر هر فصل برای درک کامل مطالب، تلخیص و نتیجهء فصل را دارا است.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- همه بخشهای کتاب برای فهم بهتر موضوعات، حاوی سوالنامه ها، پلان های درسی روزانه، هفته وار، ماهانه، سالانه، طویل مدت و کوتاه مدت است؛ که این خود از مواصفات یک کتاب درسی میباشد.

از اینکه محترم پوهنوال رفیق کتاب را با همه مزایایی که به آن اشاره شده با شیؤ بیان رسا و انشای خوب تهیه و تألیف کرده، و از اینکه این کار علمی اش بخشی از ضرورت دیپارتمنت را برآورده ساخته است، موصوف سزاوار ترفیع به رتبه علمی پوهاند میباشد.

و همچنان قابل ذکر است، که این کتاب درسی از نگاه شکل و محتوا به معیار های تألیفی و نورم اکادمیک تهیه و تحریر شده است بناً چاپ و نشر آن لازم پنداشته شده، امید است پوهنتون کابل با چاپ این اثر مفید استفاده آن را عام سازد.

به امید موفقیتهای بیشتر شان

پوهاند دکتور محمد حسین "یمین"

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

محترم پوهنوال محمد رفیق «رفیق» برای ترفیع علمی به رتبه پوهاند کتاب درسی «د پښتو ژبې د تدریس اصول» تألیف نموده است. این کتاب در پنج فصل مطالب متنوع را تشریح و توضیح نموده است، در ضمن فصول استاد رفیق در رابطه به چگونه گی اصول تدریس چهار مهارت تدریس زبان، (اوریدل، غږیدل، لوستل، لیکل) به جزئیات آنها توضیحات دقیق داده است. موصوف کوشیده تا زمینهء فراگیری سیستماتیک را بر مبنای تحلیل و توضیح موضوعات با هم مرتبط ، محقق سازد. در پهلوی چنین مسایل، کتاب دارای تمرین ها، خلاصه های مباحث و سایر مواصفات می باشد، و ماهیت کتاب درسی را تکمیل نموده است، نثر کتاب روان و به آسانی قابل فهم میباشد.

استاد رفیق کوشیده است همه مطالب را به طرز منظم ترتیب و تألیف نماید، یقین است که این کتاب دارای مزایای در خور تحسین می باشد، بدین سبب اثر مذکور برای ترفیع علمی به رتبه پوهاند کاملاً مناسب می دانم. کتاب "د پښتو ژبی د تدریس اصول" تألیفی است مطابق پلان درسی مضمون که از نگاه شکلیات مکمل و محتوا آن برای یک کریدت کافی است.

ازین رو بنده تاکید و سفارش نشر آنرا می نمایم، اگر کتاب به زیور چاپ آراسته شود، سومندی آن بیشتر می شود. و از آن استفادهء بهتر صورت می گیرد.

با احترام

پوهاند دکتور عبدالقیوم "قیوم"

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

د درسي کتابونو لیکل د پښتو ځانګې د ستونزو د حل لپاره یو اړین کار دی، له نېکه مرغه زموږ درنو استادانو د دغې تشې د له منځه وړلـو پـه خـاطر ګټـور ګامونه اخیستي دي. دا دی په دې لړ کې ښـاغلی پوهنـوال محمـد رفیـق د ځانګې یو تکړه او با تجربه پخواني استاد هم د یوه اړین درسي کتاب په لیکلو او تالیف لاس بری شوی، نوموړي (د پښتو ژبې تدریس اصـول) تـر سـرلیک لاندې کتاب بشپړ کړی دی.

د کلونو راهیسې دا مضمون په بریالیتوب سره تدریس کړی هم دی. دا ویـلای شم چې دا کتاب د څو کلونو د تدریس په رڼا کې لیکل شوی دی چې د پښـتو ځانګې د درسي مفرداتو سره سم غني منځپانګـه لـري. د درســي کتـابونو د اصولو له مخې لیکل شوی چې مخکنۍ خبرې یوه جامع سریزه، پنځه څپرکي، د هر څپرکي پیلیزه، د څپرکي لنډیز او پوښتنې لري.

همدا ډول د معتبرو اخځونو لست هم په پای کې راوړل شوی دی. ټول کتاب د (۲۳۵) مخونو په شاوخوا کې پای ته رسېدلی. ښاغلی محمد رفیـق پـه کتـاب کـې سرلیکونه او راغلي مطالب په خپل خپل ځای کې د اړتیا په اندازه پـه مناسـب ډول تشریح او توضیح کړي دي. د شاګردانو لپاره په زړه پورې ګټور مواد لري. د یوه ښـه تالیفي کتاب ټول معیارونه یې پوره کړي دي. د شاګردانو د سویې سره سـم یـې پـه ساده انشا لیکلی دی. په دې کتاب سره به زموږ د اړوند مضمون د تـدریس سـتونزه حل شي.

زه د نوموړي دغه زیار او پرځای هڅې ستایم. زما له نظره دغه اثـر چـې د پوهانـدۍ علمي رتبې لپاره کاندید دی، مثبت ارزوم. هیله لرم چې ددغه کتاب چاپي بڼه ژر تر ژره د علاقمندانو تر لاسونو ور ورسېږي. لیکوال ته یې نورې بریاوې هم غواړم او ددې علمي اثر مبارکي ورته وایم.

په درنښت

پوهاند محمد صابر خویشکی

د پښتو ځانګې استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکنۍ خبرې

هر علم او پوه ځانته د تدریس کولو لارې چارې لري. پرته له ښوونې او لارښود څخه د هر مضمون د تریس کولو چارې تل ستونز منې وي. په تیر کلونو کې د ادبیانو او بشري علمومو پوهنځې کې دغه مضمون په ټولو ځانګو کې د (تدریس اموزي) تر سرلیک لاندې په عملی توګه ټاکلي استات په لارښونه په حضوري توګه د مشخص دندې په ورکړې سره تدیس کیده هد محصل مکلف و چې د مضمون د نوعیت له مخې په عملی او نظري درسونوکې ازموینه ترسره کړي. مانا دا چې نمونوي درس به یې په یوټولګي کې د موظف ښوونکې تر نظر لاندې وړاندې کاوه، دغه درس بیا د استاد له خوا د نمرو په ورکړې سره ارزیابي کیده. خو متاسفانه چې اوس په ژبوو کې هغه عملی پروسه په مکتبونو او لیسو کې له پامه غورځول شوی ده. یوازې د یو کریدت تریس په عملی کولو سره بسنه کیږي. زما له نظره دغه تیوریکي برخه په عملی تدریس کې ډیره اغیزمنه نه شي کیدلای. د تدریس کولو یا د تدریس میتود لپاره د کریدتونو یا د درسي ساعتونو شمیراو مهال ډیر کم په پام کې نیول شوی دئ.

له پخوا څخه د پښتو ژلې د تدریس میتود د یو مسلکي او ځانګړی مضمون په توګه، د استادانو له خوا په شخصي او خپل ذوقي ځانګړو میتودونو او تجربو له مخې تدریس کیده، د یو واحد نصاب اومفرداتو شتون نه برسترګو کیده. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې اړتیا له مخې پښتو څانګې پریکړه وکړه چې د دې مضمون (د پښتو ژبې تدریس میتود) تر سرلیک لاندې زه د خپلو څو کلونو تجربو په رڼا کې یو نسبتاً منظم درسي کتاب چې د پښتو څانګې له خوا یې مفردات منل شوي او بیا د پوهنځي د شورا له غور څخه وروسته تاءید کړي او همدا ډول د لوړو تحصیلاتو د وزارت د اکاډمیکو چارو د انسجام ریاست له خوا تائید او د لیکلو یا تالیف اجازه زاکړه شوه، چې دادې بینده د خپل وس په کچه ستاسې مخ به پروت دسې کتاب تالیف کړ. هیله لرم چې ګران لوستونکې او استادان د دې کتاب څخه ګټه واخلې، او په راتلونکې کې ددې کتاب نیمګړتیاوې په ګوته او سره بشپړې کړي.

په درنښت

پوهنوال محمد رفیق "رفیق"

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســــريزه

په لرغوني افغانستان کې هم د زده کړې لړۍ (سلسله) له ديني او مذهبي علومو را پيل شوې، زړه برخه يې لرغونې (ويدي) سرودونه دي چې د لرغونې عقيدې، د طبعيت رازونه راسپړي. پندونه او لارښوونې لري او خلک پوهې او زده کړې ته را بولي. ١١: ١٩٧-١٩٨

دغه ويدي سرودونه له نن څخه څلور زره کاله وړاندې د هندوکش په شمال د بلخ په تاريخي سيمه کې پيل شوي چې له هغه وخته را په دې خوا د تعليم او تربيې لړۍ را پيل شوې ده.

وروسته د بلخ په تايخي سيمه کې دريښيم رزه کاله وړاندې د (اوستايې) مدنيت بنسټ کيښودل شوی چې مشر يې زردشت وه.

په اويستا پسې بيا د بودايي دين دوره راځي چې تر ميلاد شپږ پيړۍ وړاندې يې په هند کې رواج موندلی وو چې لرغونې اريانا په سيمه کې د اشوکا پاچا په واسطه دلته د دريمې پيړۍ (ق م) کې دغه دين خپور شوی و چې د بلخ د نوبهار معبد يې ستر تاريخي شهرت لري. ٣: ٥٠

له دې څخه بيا وروسته په جزيره العرب کې د حضرت محمد (ص) په زيږېدنه او د اسلام د سپيڅلي دين په راتللو سره نړۍ روښانه او يو نوی انساني تمدن پيل شوی چې په چټکۍ سره يې خپلې د حق نوراني پلوشې وغوړولې.

د نړۍ د هيوادونو په لړ کې ګران هيواد افغانستان هم له دې انوارو څخه فيض وموند. په لنډه توګه ويلی شو چې د زده کړو اساسي بنسټ له همدې ځايه څخه را پيل شوی دی.

د پورتنيو زده کړو او تعليمونو اساسي وسيله ژبه ګڼل شوې. د بشري ټولنو تجربې د همدې وسيلې په واسطه انتقال مومي د فکري او ذهني ودې لامل همدا ژبه ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې په هر تعلیمي او تربیتي پروګرام کې موضوع ، موخه ،پیام، کرکترونه، د موضوع پرمختیا، سناپسس (لنډیز) طرحه ، ښودنه (تمثیل) او خپرېدنه سره لازمي او اړین توکي دي. همدا ډول د ژبې تدریس لپاره هم له مختلفو میتودونو ، روشونو او طرزونو څخه کار اخیستل کیږي.
ژبه د تیرو تمدونونو د انتقال او سپړنی یوازنۍ وسیله ده . د همدې وسیلې له برکته انساني ټولنې خپلې تجربې سره تبادله کوي او له یوې ورځې نه بلې ته انساني ټولنې خپلې ستونزې له منځه وړي او د بریاوو په لور ګامونه اوچتوي.
په همدې بنسټ د پښتو ژبې د زده کړې او تدریس لپاره هم د یو منظم فهرست له مخې د تدریس په اوصولو او میتودونو بحث شوی ، او په پنځه فصلونو کې د لنډیز او پښتنو په راوړلو سره ستاسې ګرانو شاګردانو او مینه والو حضور ته وړاندې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د تدریس اصول او میتود(The Teaching Method)

پیـــــلیـــــزه:

- په دې څپرکي کې د میتود ځینې ډولونه تشریح کیږي.

په میتودولوژي باندې یو څه بحث ترسره شوی دی، چې د تدریس لارې چارې ښبې.

د هر درسي میتود په اړه د اړتیا سره سم معلومات وړاندې شوي دي.

ددې میتودونو پر بنسټ یو ښوونکی کولای شي خپل تدریس اغیزمن او چمتو کړي.

د دې اصولو په اجراء کولو سره ښوونکي ښه تدریس کولای شي او زده کوونکي به ترې ښه استفاده وکړای شي. میتود ښوونکي خپلو اهدافو ته ژر رسوي.

- د پوښتنو یا سوال ځواب کولو طریقې لارې چارې او اصول په روښانه توګه ښودل شوي دي.
- د مباحثې او مناقشې د میتود ځانګړنې، او ګټې په روښانه توګه تشریح شوي دي، په دی میتود کې د نظریاتو تبادله ډیره ترسره کیږي. ټول ګډونوال پکې فعال وي. پوهه پکې ښه ارزول کیدای شي.
- د انکشافي میتود په اړه لازم معلومات او څرګندونې شوي دي، چې لار موندنې کشفولو، خپلې پوهې ته د پراختیا ورکولو مسایل رانغاړي. د واقعیتونو درک کول او ښه نتیجه اخیستل له درس څخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې میتود په لږ کې کیدای شي. په دی میتود سره د مسئلو د حل لارې هم موندل کیږي.

- د نمایشي میتود پړاوونه توضیح شوي دي، چې ښوونکی پرې درس په اغیزمنه توگه تدریس کولای شي. وروستی میتود بیا د تمرین تشریح ده چې ښوونکي به ترې بشپړه گټه ترلاسه کړي.
- په فعاله زده کړه کې به د ښوونکي او زده کوونکي ونډه وپیژندل شي. همدارنگه د تدریس د روش ارزښت هم بیانیږي.
- هر مضمون د ټاکلو میتودونو په مرسته تدریس کیږي او ځانگړو موخو ته پرې زده کوونکي لاره مومي او زده کړه ترسره کیدای شي.
- د پښتو ژبې د تدریس موخې په شپږو مهمو جملو کې خلاصه شوي دي.

میتود څه شي ته وایي؟

میتود یوه یوناني گړنه (اصطلاح) ده، چې له دوو کلمو میتا (Meta)، هودوس (Hodes) څخه یې جوړښت رامنځ ته شوی دی.

میتا (Meta) په لغت کې (دننه، منځ کې، وسط) او (Hodes) د (لارې، روش، طریقې) ماناوې ښندي. په دودیزه (عنعنوي) توگه دغه اصطلاح داسې پیژنو:

میتود یعني د مفکورو او الواکونو تنظیم او ترتیبول. میتود د یوې لارې، روش په واسطه د یو کار، ترسره کول او له هغې طریقې څخه پیروي کولو ته وایي:

کله چې د تدریس میتود وایو، هماغه ټاکلې لاره چاره ده، چې د هغې پواسطه د تدریس چار (عملیه) په منظم ډول ترسره کیدای شي. یا د کار کولو منظمه عملیه چې د نظر او عمل یووالی او ترتیب پرې ترسره کیږي د تدریس میتود بلل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لارو چارو، ښوونو، فعالیتونو ته چې ښوونکي او زده کوونکي يې کاروي او په لږ وخت کې خپل ټاکلی هدف ته پرې ورسیږي د (تدریس اصول) هم وايي. همدا ډول میتودولوژي د (میتود پوهې) ته وايي، چې د ښوونې، روزنې علم او پوهې د لیږد چار له ښوونکي څخه زده کوونکو ته لیږدوي.

نو په روښانه توګه ویلی شو، چې علم، پوهه او معلومات په مختلفو ډولونو، میتودونو، او لارو چارو سره انتقال موندلی شي، چې ورته میتودونه یا د تدریس اصول وايي. هر څوک د يو ټاکلی هدف او کار د ترسره کولو لپاره، اغیزمنې، آسانه ګټورې لارې چارې غوره کوي. د ښه ترسره کولو په خاطر يې هغو لارو چارو او میتود ته اړتیاوي چې پایلې يې تر نورو ګټورې، اسانه، ارزانه او لږ مهال ونیسي.

په زده کړه کې هغه میتودونه وکاروي، هغه درسي اغیزمن فعالیتونه په درسي بهير کې ترسره کړي چې زده کوونکي په خاصه توګه او ښوونکي د ورځنې ژوند په بېلابېلو اړخونو کې ترې سالمه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لنډه توګه میتود داسې تعریف شوی دی:

میتود اصلاً یوه یونانی کلمه ده (Methods) چې مانا یې د یوی لارې، طریقې او روش په وسیله موخې (هدف) ته رسیدل، یا دیوې مسئلې د حل لارې، ته میتود وایي.

یو وتلی چکوسلواکیایي پوه (کومنسکي) په (۱۵۹۲م) کال د میتود بنسټ په جدی ډول په ښوونه او روزنه کې رامنځته کړ. هغه میتود په لاندې ډول تعریف کړ:

میتود د شاګرد او ښوونکي هغو تنظیم شوو فعالیتونو او لارې ته چې هغوی یو ټاکلي هدف ته رسوي، روزنیز (تربیتی)، زده کړیز (آموزشي) بهیر ته وده او پراختیا ورکوي، میتود بولي.

میتودونه د زده کړو او روزنیزو موخو له بنسټیزو توکو څخه ګڼل کیږي، پرته له میتود او لارو چارو څخه موږ نه شو کولای چې خپلو دندو او زده کړو ته په ښه توګه دوام ورکړو، د ژوند په ټولو برخو کې میتود ته اړتیا وي. مګر په تدریس کې چې یوه فوق العاده منظمه انساني هڅه او فعالیت دئ، دغه میتودونه په جدی ډول د تطبیق او پاملرنی وړ دي، چې د ښوونکي او زده کوونکي لپاره تدریس او فعالیتونه د همدې (میتود) له مخې پلان او ځانګړي کیږي. هر څومره، چې د یو فعالیت او کار لپاره میتودونه د اړتیا، شرایطو سره سم د یو ښوونکي سره په متنوع ډول شتون ولري او پر ځای له هغه څخه کار واخلی په هماغه اندازه کامیاب او بریالی ښوونکي کیدای شي. یو میتودیست او مسلکي ښوونکی کولای شي، چې په ټولګی کې د هر یو زده کوونکي درسي زده کړیز فعالیتونه په سمه توګه طرح او وټاکي او همدا ډول کولای شي هر تن وڅاري او زده کوونکي په خپل فعالیت کې یو نوښت ته وهڅوي. د میتود له مخې ښوونکي هر اړخیزه څارنه ترسره کړي. خپل درسي فعالیت داسې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنظیم کړي، چې د شاګرد جسمي او رواني حالت له پامه ونه غورځول شي. د میتود تر څنګ د طرز کلمه هم کارول کیږي. ۲۸: ۴

طرز: د یوه میتود تطبیق لپاره له مختلفو ساده روشونو او لارو څخه ګټه اخیستنې ته طرز ویلی شو. د طرز ګړنه له میتود څخه محدوده وي. د یوه میتود عمده اجزاوي جوړوي.

په یوه میتود کې کیدای شي مختلف طرزونه شتون ولري. د ساري په توګه: په یوه لکچر کې واړه طرزونه د موضوع د په زړه پورې والي په خاطر کارول لکه:

په څرګندونوکې؛ پوښتنې، ځوابونه، د عکس، چارت، فلش کارت، د کیسې ویل، مثالونه وړاندې کول، هڅونکي سوالونه، خبرې کول او د هغو د ویلو طرز حرکات، نغوتې (اشارات) ټوکې، متلونه ویل، خاطرې او داسې نور، ورته فعالیتونه چې د وخت د غوښتنو او حالاتو سره سم د تدریس په بهیر کې ښوونکي ترسره کوي ورته طرز ویلی شو.

طرز د تدریس په لړکې ضمني فعالیتونه وي. که چېرې زیات وخت هر طرز ونیسي، کیدای شي د میتود په توګه وکارول شي. طرز د تدریس په وخت کې دستړیا او یا هم د زده کړې د اغیزمنتیا لپاره کارول کیږي. طرزونه د زده کړې بهیر دلچسپ او ګړندی کوي.

کامیاب ښوونکي کولای شي له شرایطو سره سم خپل میتودونه او د تدریس لارې سمبال کړي. ۱۲: ۲۰

د چاپیریال د حالاتو او د وخت له غوښتنو سره سم خپل تدریس په زړه پورې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میتودولوژي یا د تدریس پوهه

د ښوونې او روزنې ماهرین میتود د ښوونکي لپاره د هغې ډیوې یا چراغ سره پرتله کوي، چې د هغې په واسطه ښوونکي، روزونکي خپله لاره مومي. له تیارو او نامعلومو موخو څخه یې ژغوري. که چیرې د ښوونکي سره دغه میتودولوژي نه وي، نو هغه، مسافر ته به ورته وي چې د شپې په تیاره کې سفرکوي. میتودولوژي د پیداګوژي د علم یوه مهمه برخه جوړوي. د زده کوونکو د هڅولو او ښکارنده ساتلو په برخه کې بنسټیز رول لري.

څرنګه چې په تدریس کې د پوهې د لیږدولو مسأله وي، نو باید ښوونکي دا پیدا کړي چې څه ډول هغو ته ښه زده کړه او پوهه ورولیږدوي.

ښوونکي دنده لري، چې کوم ډول میتود د ټاکلې موضوع لپاره وکاروي، چې په حقیقت کې دغه کار د ښوونکي په وړتیا او مهارت پورې اړه لري. د میتودونو په کارونې کې یو ښوونکی باید د خپلو وړتیاوو (قابلیتونو) په ټاکنو کې لاندې ټکو ته پاملرنه وکړي.

- ښوونکی باید په ټولګي کې د شاګرد محوري او د فعال تدریس کولو ځواکمني ولري.
- ښوونکی باید د موضوع ښوونیزې او روزنیزې موخې په خپل درسي پلان کې ځای کړي.
- ښوونکي د خپل درس لپاره یوه مناسبه منځپانګه د تعلیمي نصاب سره سمه برابره وي.
- ښوونکي به د زده کولو لپاره د یو هڅوونکي او تشویق کوونکي ذهنیت د رامنځته کولو ځواک ولري، چې د هغوی مینه او علاقه مندي ټاکلي لور ته ورجذب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- يو ښوونکی خپله ارزونه په پرله پسې ډول په مختلفو طريقو سره ترسره کوي.
- ښوونکي له نورو څخه په درسي برخه کې مرسته غواړي. خپله د نورو لپاره د ښو اخلاقو نمونه وي، همدا ډول بايد د متقابلو تجربو تعادل ولري.
- ښوونکي بايد د شاګردانو دفردي اختلافاتو پيژندنه او دهغوی درک په پام کې ولري.
- ښوونکي بايد د مضمون د نوعيت د درک ځواکمني ولري. د ساري په توګه: د رياضی، ساينس، ژبو او ادبياتو او نورو لپاره لابراتوار ولري. يا د غوره کړ شوی مضمون وړتيا او ځواک ولري.
- ښوونکي بايد د سمعي او بصري وسايلو د کارونې او پوهيدنې ځواک ولري.
- د ټولنې د اړوند فرهنګ او ثقافت په پام کې نيولو سره د درسي موضوعاتو منطقي لړۍ او همدارنګه د موضوع منطقي تسلسل ښوونکي بايد په پام کې ولري.
- په ټولګي کې د منظم درسي پلان درلودل چې په هغه کې ميتودونه پلی شي، نه يوازې د هغو ترتيب او چمتو کول بلکې داسې برابر شي چې بدليدونکي او انعطاف منونکي وي، چې په ټولګی (صنف) کې د تطبيق وړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میتودونه او د هغو مختلف ډولونه

میتودونه په عمومي ډول په دوو برخو ویشل کیږي:

۱. په ښوونکو باندې متمرکز یا عنعنوي میتود: (Teacher Centered Method)

په ټولګي کې په دودیزه توګه د ښوونکي لکچر ورکول، درسي کتاب له مخې نه لوستل قرائت کول، میخانیکي حفظ کول، د موضوعاتو تکرارول او ځینې نور فعالیتونه په ټولګی کې د ښوونکي له خوا ترسره کول، چې یوازې په هغه پورې اړه ولري، د معلم محوری میتود په نامه سره یادیږي. ښوونکي هدایت ورکوونکي، د پوهې لیږدونکي او عمل کوونکي وي، د تدریس په بهیر کې زده کوونکي یوازې د پوهې اخیستونکي او غوږ نیونکي وي او بس.

په دې ډول میتودکې ټولې خبرې یوازې په ښوونکي پورې اړوندې راڅرخیږي. په ډیرو هېوادونوکې اوس دغه میتود له پامه غورځیدلی، ددې پرځای اوس د شاګرد محوری میتود تبلیغ کیږي او پام ور اړول شوی دی، چې پرمختیایې هم کړې ده.

دغه میتود له ډیرو تخنیکونو څخه برخمن دئ، چې په دې کې د شاګردانو د تجربو، یادونو او د اهدافو د فعالیتونو څخه کار اخیستل کیږي. په ټولګي کې یوازې ښوونکي د ټولو عاجلو ستونزو او مشکلاتو حل کوونکي نه ګڼل کیږي. شاګردان په خپله د درس په بهیرکې فعال نه وي، له کنجاوي، پلټنې څخه کار نه اخلي، کوچني دوه نفري یا ډیر نفري ګروپونه، ډلې نه جوړوي.

له تمثیل، رول پلی (Rule play)، خبرې اترې، نورې زده کړیزې لوبې یا انفرادي هڅونې نه ترسره کوي. درس د شاګرد په وسیله هم ټولګیوالو ته نه وړاندې کیږي.

په معلم محوری کې یوازې لاندې ټکې په پام کې نیول شوی وي:

میخانیکی یادونه (حفظ)- تکرار او تمرین- لکچر- لوستل (قرائت)- د ښوونکي له خوا پوښتنې- څرګندونې او شرحې- د ښوونکي له خوا شننه (تحلیل او تجزیه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورته ټکو په یادولو سره چې د ښوونکي له خوا اجراً کیږي د تدریس کولو عنعنوی یا دودیزه میتود ګڼل کیږي، چې په اوسنی مهال کې اغیزمن میتود نه بلل کیږي.

شاګرد ته د فعالیت چانس نه ورکول کیږي، چپه خوله د ټولګی په کونج کې ناست وي. د هغه د استعداد روزنه او غوښتنې له پامه لویږي. یوازې لیدونکي، اوریدونکي پاتي کیږي. له ډیرو مسایلو څخه چې د تدریس په بهیر کې شاګرد باید پرې وپوهیږي خالي ذهنه او بي تفاوته پاتې کیږي. زده کړه په بشپړه توګه نه ترسره کیږي، یو اړخیزه بڼه خپلوي، یوازې ذهین او لایق زده کوونکي یو څه حافظې ته د عادت له مخې سپاري. د ښوونکي څخه لږ شاګردان زده کړه کولای شي.

۲. په زده کوونکو باندې متمرکز (شاګرد محوري) یا نوی میتود:

په ښوونه او روزنه کې د نویو څیړنو له مخې نوي میتودونه او اصول کارول کیږي، چې په دې میتودونو کې د نویو نظریو له مخې د تدریس په بهیر کې د ډیرو درسي فعالیتونو اصلی محور شاګرد ګڼل کیږي. زده کوونکي له ښوونکو سره په اړیکه کې د ښوونکي له خوا جوړ شوی درسي پلان په منظمه توګه پلی کوي، ښوونکی یوازې د اړتیا په وخت کې د هغو لارښوونه کوي. د ښوونکي پر ځای شاګردان درسي چارې پر مخ بیایي او په ټولګی کې ټول زده کوونکي فعال د ښوونکي تر څارنې لاندې په درس کې ونډه اخلي.

په شاګرد محوری کې په عمده توګه دغه لاندې ټکي په پام کې نیول کیږي:

ډله ایزه یا ګروپي زده کړه- یو له بل سره خبرې اترې کول- زده کړیزې لوبې- د ښوونکي پرځای فعالیت (رول پلې) یا د ښوونکي پیښې- د افکارو تکاثر- انفرادیت- سلا مشوره- عملي هڅې... او داسې نور فعالیتونه، چی د درس په بهیر کې رامنځته کیږي او د تدریس په اغیزمنتیا کې ونډه لرلی شي، د ښوونکي په لارښوونه ترسره کیږي.

همدا راز ددې میتودونو په کارولو سره زده کوونکو ته د ګډې زده کړې- (Participatory learning) شرایط برابریږي، چې زده کوونکي ځاني زده کړو ته چمتو او هڅول کیږي. په زده کوونکو باندې راڅرخیدونکی میتودونه د ابتدایي یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنیو زده کړو د درسي ټولګیو په ماشومانو کې ډیر اغیزمن وي، ښوونکي باید د همدې میتودونو په کارولو سره شاګردان ګډې (اشتراکي) زده کړې ته وهڅوي.
هغوی ته د هدفمندې زده کړې ښه شرایط برابر کړي، چې شاګردان وکولای شي ژر وپوهیږي او ژر فکر وکړي، اخیستل شوې پوهې او تجربې یو له بل سره شریکې کړي، چې له ټاکلي درس څخه ښې ګټورې پایلې ترلاسه کړي.
په ګډه زده کړه کې د ټولګي ټولو شاګردانو ته په یوه موضوع یا مطلب باندې د قضاوت کولو، فکر کولو او نورو ګډو فعالیتونو زمینه برابریږي، دوی کولای شي چې نه یوازې خپلې پوهې او تجربې نورو ته ولیږدوي، بلکې د نورو د پوهی او تجربو څخه هم ګټه اخلي.
ګډه یا اشتراکي زده کړه د کوچنیو ماشومانو لپاره ګټوره او اړینه وي. د لوبو او نورو درسي فعالیتونو له مخې زده کړه ډیره اسانه کیږي، په ګروپي زده کړه کې ماشومان د روزنیزو ډله ایزو لوبو او درسي فعالیتونو په لړ کې نوروته ځان ورپیژني، د خبرو کولو، دلیل ویلو او قضاوت کولو ځواک یي پیاوړی کیږي. دغه ډول فعالیتونه شاګرد ته ډیره ګټه رسوي.
لنډه دا چې په زده کوونکو باندي متمرکز یا نوي درسي میتودونه لاندي ښیګڼې او ځانګړتیاوي لري:
۱. د دې میتودونو د کارولو په لړ کې ښوونکی (معلم) د لارښود دنده پر غاړه لري. زده کوونکي د درس په بهیر کې معلومات لیږدوي، خپل نظر یې او فکرونه څرګندوي.
۲. د تدریس بهیر ځانګړې عملي بڼه خپلوي، د زده کوونکو په پوهاوي او د موضوع په درک کولو ټینګار کیږي، د درسي موضوعاتو په یوازې حفظ کولو زورنه اچول کیږي، حفظ کول دویم پړاو ته پریښودل کیږي.
۳. ټول زده کوونکي د درس په پروسه کې ونډه اخلي، درسي عملي فعالیتونه ترسره کوي، انځورونه او نور ډله ایز او انفرادي هڅی او فعالیتونه شاګردان فعاله ساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. ښوونکي له پلان سره سم خپل درس تنظیموي، له ډول ډول هغو موادو څخه د تدریس په بهیر کې کار اخلي چې درسي بهیر اسانه او په زړه پورې کوي.
۵. د دوی تر منځ د تدریس په بهیر کې د موضوعاتو په اړه یو او بل ته د تجربو د لیږد په زړه پورې معلومات او چاپیریال رامنځته کیدای شي.
۶. زده کړه مانا داره، موخه لرونکې، ګډه یا اشتراکي ګرځي.
۷. ټولو زده کوونکو ته د تدریس په بهیر کې د نظریو، وړاندیزونو او د خبرو د کولو ونډه ورکول کیږي. کمزوره او ګوښه ګیرو شاګردانو ته هم په خپله ډله کې د نظر د بیان او ځان پیژندنې شرایط برابریږي.
۸. زده کوونکي په تدریس کې فعال او په مینې سره په درسي بهیر کې ګډون کوي او په خپله خوښه فعالیت کې برخه اخلي.

د تدریس میتودونه خورا زیات ډولونه لري. هغه میتودونه چې ښوونکي د تدریس په جلا جلا پړاوونو کې د ښې، اغیزمنې او هدفمندې زده کړې کې ترې کار اخلي، په لاندې ډول پیژنو:

۱. د وینا یا لکچر میتود (Lecture Method)
۲. د سوال او ځواب میتود: (Question and Answer Method)
۳. د مباحثې یا مناقشې میتود (Discussion Method)
۴. انکشافي میتود (Discovery method)
۵. عملي یا د ننداري (نمایشي) میتود (Demonstration Method)
۶. د تکرار او تمرین میتود (Repetition and Producing Method)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وينا يا لکچر ميتود: (Lecture Method)

دا ميتود په لوړو زده کړو کې اغيزمن وي، وخت پکې ډير سپما کيږي. په دی ميتود سره په شفاهي توګه زده کړه انتقال مومي.

هر ښوونکی چې يو مضمون يا موضوع د خپل مسلک سره سم تشريح کوي، حتماً به په هغه مضمون يا موضوع کې بشپړ معلومات لري.کله چې يوه موضوع په لنډه توګه زده کوونکو ته تشريح کوي او په موضوع باندې له هغو سره بحث کوي، د ښوونکي يو له مهمو مهارتونو او پوهې څخه ګڼل کيږي. کله چې ښوونکی پر ته له کوم ياداشت څخه په يوې ټاکلې موضوع باندې رڼا اچوي او شاګردان غوږ نيسي او يا په ګډه له زده کوونکو سره بحث کوي. د پوهې دې ډول ليږدولو ته د لکچر ميتود وايي.

ښوونکي د شاګردانو په وړانـدې د موضـوع بنسـټيزې مسـئلې څرګنـدې او بيانوي.

دا ميتود هغه وخت اغيزمن کيدای شي، چې زده کوونکو ته پکې فعاله ونډه ورکړل شي.

ځينې درسي فعاليتونه هغو ته پريږدي، چې د هغوی فکري وده او د هغو د يو او بل پوهه سره يوبل ته وليږدول شي. په دې درسي ميتود يا درسي بهير کې د هر درس لپاره درې پړاونه په پام کې نيول کيږي:

لومړی : د درس لپاره د تياري يا چمتوالي پړاو (مرحله).

دويم: په اصلي درسي موضوع باندې خبرې او درسي فعاليت ترسره کولو پړاو.

دريم: د درس لنډيز، پايله او د ارزونې پړاو.

يو ښوونکی په دې ميتود (لکچر) کې لاندې ټکو ته جدې پاملرنه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د لکچر په میتود کې ښوونکي باید وخت په پام کې ونیسي، په هغه څه تمرکز وکړي چې د بحث موضوع وي، حاشیه روي او له موضوع څخه لیریوالی د درسي موضوع ماهیت ته زیان رسوي، باید ښوونکي ورڅخه ډډه وکړي. د زده کوونکو توجه اصلي درسي موخې ته راوګرځول شي نه نورو ځیرمه مسائلو ته!
- ښوونکي خپلې درسي بنسټیزې دندې وپیژني او ټاکلې موخې له پامه ونه غورځوي.
- د درس په موضوع باندې ترهغه زیات وپوهیږي چې په درسي متن کې راغلي وي.
- د لکچر پر مهال زده کوونکو ته هم د خبرو کولو برخه او د هغو نظریاتو خیال وساتل شي.
- ځینی فعالیتونه دې زده کوونکو ته پریښودل شي او هم دې د هغوی نظریات او فعالیتونه په خپل لکچر کې له پامه ونه غورځوي.
- د درس هغه برخه چې ډیر ارزښت لري او موخې پکې نغښتي وي په هماغه برخه دې ډیري خبرې او تشریحات ورکړل شي.
- زده کوونکو ته دې ډیرې خبرې پریښودل شي، چې د ټولو نظریات څرګند او یو د بل له پوهې څخه برخمن شي، ښوونکي په لنډو خبرو کې خپل درس تشریح کوي، نور شاګردان هڅوي چې د موضوع سره تر پایه ملګري او فعال ګډون کوونکي واوسي.
- ښوونکي باید متحرک وي یعنې په ټولګي کې پر یوه ځاي ولاړ پاتې نه شي.

خپل حرکات دې له وینا سره سم داسې تنظیم کړي چې د ټولو شاګردانو سره دې خپلې اړیکی د سترګو او حرکتونو پواسطه یو ډول وساتي. خپل توان او غږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې په داسې ډول، نرم، جګ او کښته کړي چې د ټول صنف لپاره یو ډول په زړه پورې واوریدل شي او اغیزمن وي.

- زده کوونکو ته دې د بحث مناقشې، فکر کولو او نورو درسي هڅو چاپیریال په وار وار سره برابر شي.
- په دی میتود کې د شاګرد لپاره وخت کم وي.
- په لکچر کې باید د موضوع اساسي ټکي څرګند کړل شي.
- زده کوونکي د حقایقو په کشفولو کې فعال نه وي.
- زده کوونکو ته کورنۍ دنده (شفاهی، تحریری) ورکړشي، زده کوونکي د نمرو په ورکړې سره تشویق او وارزول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوال او ځواب میتود

(Question and Answer Method)

سوال او ځواب د ښوونکي لپاره په تدريس کې يو ښه ميتود ګڼل شوی دی.
ددې ميتود په کارولو سره زده کوونکي هڅول کيږي، ښوونکي د ټولو درسي پړاونو په ترسره کولو کې ترې ګټه اخيستلای شي. خپل شاګردان ارزيابې کولاي شي او هم يې د پوهې کچه په موضوعاتو کې ورته معلوميږي، چې څومره يو له بله سره توپير لري.
په دې ميتود کې بايد ښوونکي سوالونه او ځوابونه په ساده کلماتو او الفاظو داسې مطرح کړي، چې زده کوونکي ژر پرې وپوهيږي او ځوابونه يې هم لنډ او مختصر وي. د سوال او ځواب پر مهال بايد درسي ټاکلی وخت په پام کې ونيول شي، نه داسې چې په محدودو پوښتنو او ځوابونو ټاکلی وخت تير او تمام شي، چې ګنو زده کوونکو ته د سوال ځواب هيڅ وخت پاتې نه شي.
په دې طريقې سره ښوونکی خپل درس په زړه پورې او د لچسپ کوي. د شاګرد درک او فهم پياوړی کوي. يوناني وتلی عالم (سقراط) زده کوونکو ته د تفکر يوازينی لاره په سوال او ځواب کې وينې. دغه ميتود د شاګرد په درک، تفکر او ارزيابی کې مهم رول لوبوي. سوال او ځواب په تدريس کې يوه پياوړې وسيله پيژندل شوې ده. ښوونکي بايد د مختلفو سوالونو خزانه وي.
د دې ميتود ښيګڼې:
لومړی: زده کوونکي ته د سوال او ځواب د ورکولو لارې چارې او د سوالونو د ذکر کولو وخت او زمان ښيي.
دويم: زده کوونکي ته جرّت ورکـوي او هم يې د افـادې د ځواک پياوړتيا رامنځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم: ښوونکي خپل درس اسانه کوي، کمزورو او ضعیفو شاګردانو ته پاملرنه کوي، د هغوی ستونزې ښوونکی درک کوي او د هغو لپاره د حل لارې لټوي.

څلورم: د پوښتنو په لړ کې ښوونکي د خپل درسي فعالیت اغیزمنتیا له یوی ورځي څخه بلی ورځی ته ارزولی شي.

پنځم: هر زده کوونکي ته له توپیر څخه پرته په سوال او ځواب کې ونډه ورکول کیږي، زده کوونکي له بې تفاوتی، بې پروایي او بې علاقګی څخه ژغورل کېږي.

شپږم: د هر زده کوونکی او ښوونکي د سوال او ځواب ورکولو په لړ کې شاګردان نوي معلومات ترلاسه کوي او د خپلې پوهې کچه لوړوي.

اووم: نیمګړي معلومات بشپړیږي، اصلی موخې په سمه توګه پرته له شک څخه پیژندل کیږي.

اتم: کومې ګړنې او مفاهیم چې زده کوونکو ته په سمه توګه مفهوم شوي نه وي، د ګډو نظریاتو او ځوابونو په لړ کې د هغو اصلی ماناوو او موخوته زده کوونکي رسیږي.

نهم: د دې میتود په کارولو سره ښوونکي او زده کوونکي ته دوه اړخیزه معلومات او ډاډمنتیا حاصلیږي.

د پوښتنو کولو لارې او طریقې:

د سوال کولو یا د سوالونو د جوړولو ډولونه د تعلیم او تربیې ماهرینو په مختلفو ډولونو او لارو چارو سره په ګوته کړي دي. دلته په هغو ډولونو باندې بحث نه کوو، فقط په ټولیزه توګه د پوښتنو یا سوال کولو په مهال کې باید لاندې ټکي په پام کې ونیول شي:

- د زده کوونکو څخه باید سوال داسې مطرح شي، چې هغه فکر کولو ته وهڅوي، نه داسې چې د (هو) یا (نه) په ویلو سره هغه ځواب وښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په سوال کې باید یو ټاکلې موخه نغښتې وي یعنی هدفمند سوال وي.
- سوالونه باید د زده کوونکو له سویې او عمر سره سمون ولري.
- سوال باید میخانیکي یا حفظي بڼه تر ډیره خپله نه کړي.
- سوال باید یوه پوښتنه ولري، نه داسې، چې د یو سوال په دننه کې نورې اړوندې پوښتنې مطرح شي.
- ښوونکي د زده کوونکو پوښتنو او ځوابونو ته ارزښت ورکړي او د هغوی پوښتنې پرځای وبولي.
- ښوونکي د شاګردانو د ډیرو سوالو نو په کولو سره له زغم څخه کار واخلي، او ستړي نه شي. هغه زده کوونکي چې ډیرې پوښتنې کوي لا زیات وهڅول شي.
- د شاګردانو د ځوابو په وړاندې ښوونکي باید بې تفاوته پاتې نه شي، د سم او نا سم ځواب په برخه کې باید خپله رایه څرګنده کړي.
- که چیرې سوالونه پیچلی مطرح شي، باید د مثالونو په ورکولو سره هغه ساده کړای شي. که سوالونه ډیر جامع او هر اړخیز ځوابونه غواړي، نو په جزونو او برخو دې ورته وویشل شي، چې د زده کوونکو لپاره پوښتنې په اسانه توګه مفهوم او درک کړل شي.
- زده کوونکو ته د ځواب ویلو یا پیدا کولو په خاطر د وخت او مهال ورکول لازمي خبره ده، چې په اړوند ځواب ورکولو فکر وکړي.
- په سوال کې باید ځواب نغښتی نه وي او یا په خپله پوښتنه د سوال ځواب نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مباحثې یا مناقشې میتود: (Discussion Method)

دا میتود نسبت د سوال او ځواب میتود ته یو څه پراخ او ازاد بحث وي.

د نظریاتو د تبادلې امکان پکې زیات وي، مګر د سوال او ځواب میتود ته ډیر ورته او نژدې میتود پیژندل شوی دئ. په دی میتود کې ټولو زده کوونکو ته د نظر د ښرګندولو او خپلو دلایلو د ویلو چانس زیات وي. په داسې بهیر کې ټول زده کوونکي د خبرو کولو حق مومي، د موضوع په اړه فکر کوي او فعال وي.

د موضوع په اړه غني معلومات ترلاسه کیږي. یو د بل له پوهې او تجربې او تفکر څخه اغیزمن او وړ معلومات هر یو خپلولي شي.

په دې میتود کې باید ښوونکي شاګردان داسې وڅاري او لارښوونه یې وکړي، چې له موضوع څخه ونه وځي، هسې په نورو تشو خبرو وخت ضایع نه شي. په مناقشه کې خبرې اترې له یوه سوال یا پوښتنې څخه راپیلیږي، ځواب مومي او یوې پایلی ته رسیږي. کله بیا بحث له موضوع څخه بل لورته ځي. ښوونکي باید کوښښ وکړي چې مناقشه خپل اصلي لورته بیرته راوګرځوي، چې له اصلی موخې څخه لرې نه شي. دا میتود تل ډیر وخت ته اړتیا لري، ښوونکي باید په درسي پلان کې پیدا کیدونکو ستونزو او خنډونو ته له مخکې نه پاملرنه کړي وي.

ددې میتود په کارولو سره چې یو پیاوړی میتود پیژندل شوی دئ لاندې ګټې لري:

لومړی: په ټولګي کې د ګڼو شاګردانو او ښوونکي تجربې او افکار درس غني کوي.

دویم: ټولو زده کوونکو ته د ګډې زده کړې او هڅونې چاپیریال رامنځته کیږي.

دریم: د ښوونکو او زده کوونکو دوه اړخیزه پوهه او معلومات زیاتیږی.

څلورم: د زده کوونکو پوهه او زده کړه په ښه توګه ارزول کیدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم: د مباحثې په لړ کې د درس د ټاکلې موضوع څخه نور اضافي معلومات زياتيږي، تجربې او نظريي سره څرګنديږي.

شپږم: د زده کوونکو تر منځ د علمي بحثونو تجربې، اړيکي او پيژند ګلوي لا بشپړيږي.

اووم: هغه زده کوونکي چې په درس کې ګډون نه کوي يا فعاله برخه نه اخلي، هغو ته د خبرو او معلوماتو د وړاندې کولو زمينه او شرايط برابريږي.

اتم: يو بل سره يې مينه او پيژندنه، د خبرو او خطابې فن او جرأت لا پياوړی کيږي او هم يې په ځان او نورو د باور حس رامنځته کيږي. په رواني لحاظ ډاډمنتيا ترلاسه کوي.

په لنډه توګه ويلي شو، چې په دې ميتود سره ډله ايز بحثونه، ګروپي مناقشې په مختلفو طرزونو سره ترسره کيږي. ددې ميتود ګټې او اغيزې د ټولو شاګردانو په فعال ګډون سره د ښوونکي په ښې لارښونې، څارنې او ارزيابۍ پورې اړه مومي، چې د ټول ټولګي لپاره يو ډول د زده کړې شرايط او چاپيريال چمتو کړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکشافي میتود: (Discovery method)

دا میتود (د پیدا کولو، کشفولو او لار موندلو) ماناوې ښندي. ددې په مرسته ښوونکي کولای شي، چې زده کوونکو ته هغه لارې په ګوته کړي چې شاګردان خپلې پوهې ته پراختیا ورکړي، واقعیتونه درک کړای شي، پخپله د درس او موضوع څخه نتیجه اخیستنه هم وکړي. زده کوونکي فعال وي، فکر کولو ته هڅول کیږي، درسي پرابلمونه پخپله حل کوي.

د ښوونکي پرځای خپله شاګردان په درسي بهیر کې ښکارنده ونډه لري.

ښوونکي لارښونه کوي. زده کوونکو ته ددې میتود په کارولو سره د فکر کولو او نظریو د څرګندولو شرایط برابر وي. ددې میتود په کارولو سره ښوونکي داسې درسي چاپیریال رامنځته کوي، چې زده کوونکي لومړی د یوې پوښتنې یا پرابلم سره مخامخ کوي، چې بیا د هغې په ځواب موندلو سره زده کوونکي ژور فکر کولو او د موضوع د ژور درک او لاپوهیدو په موخه په پر له پسې توګه نویو هڅو او نظریو څرګندولو ته مخه کوي او معلومات یو په بل پسې زیاتیږي، تر هغه پورې درسي موضوع انکشاف او پراختیا مومي چې اصلي موخه او پریکړه د اړوند درس ترلاسه شي. په دې میتود کې باید پوښتنې یا سوال داسې مطرح شي، چې د زده کوونکو له سویې سره سمون ولري. په داسې بهیر کې د اکثریت لپاره د پوهې د پراختیا وړ شرایط او زده کړه رامنځته کړای شي، ښوونکي ددې میتود په کارولو سره د لارښود او ښه مشاور یا سلاکار په توګه مرسته کوي. هغه لارې چارې پوښتې او وړاندیزونه ورته، ترسره کوي، چې د هغوی د ذهن او پوهې د پراختیا او پیاوړتیا سره مرسته وکولای شي. شاګردان پخپله بیا د حل لارې پیدا کوي، د موضوع شننه ترسره کوي او یوې ټاکلې پایلې ته رسیږي.

په دې میتود کې د پرتلیزو یا مقایسوي حالتونو او څرنګوالي څخه اغیزمنه ګټه اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی د یو لړ سوالونو او پرابلمونو سره مخامخوي. دې ته زده کوونکي هڅوي، چې یو د بل په ځوابونو کې په تدریجی توګه زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه اصلي درسي موخه پیدا او منطقي نتیجه اخیستنه وکولای شي.
په دی لړ کې د پوهې لمن پراختیا او ژورتیا مومي. دي میتود ته د پیدا کولو، موندلو او د مسئلو د حل کولو د لارو چارو میتود هم ویل شوی دئ.

عملي یا نمایشي میتود: (Demonstration Method)

دغه میتود ننداریزه، نمایشي او د کتنې (مشاهدې) په دود ترسره کیږي.
د دې میتود په کارولو سره زده کوونکي په ځانګړې توګه کوچنیان د لیدنې او کتنې په بهیر کې نسبتاً اوریدلو او ویلو ته ډیر څه په اغیزمنه توګه او ژر زده کوي، موخې ته ژر رسیږي. په دې میتود کې ښوونکی یو کار، یو فعالیت په عملي توګه زده کوونکو ته ور زده کوي. د عملي کردار او کړنې په نتیجه کې زده کوونکي هغه ژرزده کوي.
په لنډه موده کې ډیر معلومات او تجربې ترلاسه کولای شي. د عملي زده کړې په لړ کې شاګردان ډیر مهارتونه زده کوي. یا دوي یې په ژوره توګه په ذهن کې ساتي.
د ښوونې او روزنې ماهرین وایي، چې: یوازې اوریدل هیریدل وي. کتنه او مشاهده زده کړه وي. عمل او پلي کول د تجربو په یو فعالیت پوهیدل وي.
د دې ځانګړنو په درلودلو سره نوموړی میتود د تدریس او عملي ښودنې او کتنې په بهیر کې د زده کوونکو لپاره یو غوره او اغیزمن میتود پیژندل شوی دئ. ددې میتود له لاري څخه پوهه، زده کړه او تجربه په ذهن کې تل پاتې کیږي او هم په اسانه توګه له ذهن څخه نه وزي.
د همدې میتود په کارولو سره زده کوونکي فعاله او اغیزمنه پوهه او زده کړه ترلاسه کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه زده کړه او پوهه چې په خپله يي د عمل په ډګر کې لاسته راغلې. هغه پوهه په عملي توګه د ژوند په مختلفو اړخونو کې کارولی شي او اصلی موخې ته پری ځان رسوي او په عملي ژوند کې تر ګټه اخلي.

۲۳: ۳۸

دغه میتود چې کله ښوونکي کاروي، نو دغه لاندې څلور پړاوونه (مرحلی) باید په پام کې ولري:

الف: د چمتووالي یا تیارئ پړاو:

ب: د تشريح او توضيح کولو پړاو:

ج: د ښودنې يا کتنې پړاو:

د: د ارزيابي يا ازمویلو پړاو:

اوس به په ترتيب سره په دغو مرحلو لنډې خبرې ولرو:

***الف:* د چمتووالي یا تیاری پړاو:**

په دې میتود کې د مضمون د تدریس په بهیر کې له وړاندې څخه باید د عملي تجربو او وسایلو د برابرولو او چمتوکولو غم خوړل شوی وي، يعنی لازم او د اړتیا وړ څیزونه په ټولګي کې د زده کوونکو لپاره د میز پرسر موجود او يا په داسې ځايونو کې ایښودل شوي وي چې د ټولو زده کوونکو لپاره د لیدلو وړ وي. دغه میتود او پړاو په ساینسي علومو کې تر نورو ډیر د اړتیا وړ او لازمي بریښي. ښوونکي باید د تدریس له پیل څخه د مخه ټول هغه اسباب او وسایل چې عملي کار پرې کیږي، په دې پړاو کې آماده کړی وي. حتی داسې يې کتلی او ازمایلی وي، چې په درسي پروسه کې خنډ رامنځته نه شي. د همدې پړاو په ترسره کولو سره ټول هغه څیزونه ښوونکي برابر وي، چې د وخت د ضایع کولو څخه مخنيوی وشي او په تدریس کې بیا خنډ او ستونزه پیښه نه شي. په دې پړاو کې ښوونکی په هر اړخیزه توګه پاملرنه کوي، ټولګی، شاګرد او د درس چاپیریال او فضا رامنځته کوي. له روحي پلوه زده کوونکي د درس لپاره چمتو کوي. د صنف فضا اوریدلو، ويلو او لیدلو ته برابروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: د تشریح او توضیح پړاو:

په دې مرحله کې ښوونکي د ماډلونو، انځورونو، چارتونو او ضمني کیسو او له موضوع سره د تړلو څیزونو، تجربو په ښودلو، ویلو او وړاندی کولو سره درسي موضوع په اغیزمنه توګه تشریح او توضیح کوي. د اړتیا سره سم د برابر شوو موادو څخه کار اخلي، په ځای او په خپل وخت سره مرستندویه توکي کاروي. کارول شوي توکي باید په ساده ژبه او ساده الفاظو او جملو سره تشریح کړل شي. د تشریح ژبه په عمومي توګه باید ساده او د ژر پوهیدو وړ وي.

د تشریح په لړکې د لنډې پوښتنې، سوال، ځواب لپاره وخت ورکړ شي، چې درس یا تشریح ګټوره، اغیزمنه او د ټولو لپاره د پوهیدلو وړ وګرځي. په عملي یا نمایشي میتود کې د شاګردانو لپاره د عملي زده کړې شرایط برابر او د توکو په اړه معلومات ورکړ شي. ټول څیزونه او مفاهیم په ساده او اسانه توګه توضیح کړل شي. کومه توضیح او تشریح چې ورکړ شوي وي په هر شاګرد په عملي توګه ترسره کړي.

د وخت په پام کې نیولو سره د زده کوونکو ونډه چې هغوی فعال ساتي له یاده ونه ایستلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج: د نمایش یا ښودلو پړاو:

په دې پړاو کې ښوونکي له تشریح سره سم ځنې سمعي او بصري آلات په نندار یز ډول زده کوونکو ته ورښیي او په عملي ډګر کې هغه کاروي. د دغو نمایشي وسیلو په توګه دوه اړخیزه زده کړه ترسره کیدای شي. په دې خاطر چې درسي فعالیت یوازې په ښوونکي پورې محدود پاتې نه شي.
د نمایشي پړاو په ترسره کولو سره زده کړه دوامداره او اغیزمنه کیدلی شي.
ښوونکي د ښوونې په لړ کې داسې شرایط برابر کړي چې ټول زده کوونکي په ټولګی کې په سوالونو او ځوابونو کې په فعاله توګه ونډه واخلي، ټول په درسي پروسه کې برخمن واوسي.
د ښوونې یا نمایش په اړه د زده کوونکو پوښتنو ته قانع کوونکي ځوابونه ورکړل شي.

د: د آزمایښت یا ازمویلو پړاو:

دا هغه پړاو دی، چې له تدریس څخه وروسته ټول هغه مسائل چې ښوونکي د مختلفو فعالیتونو په لړ کې شاګردانو ته ور زده کړي او ورښودلي وي، په زده کوونکو تکرار او نیمګرتیاوې یې بشپړې کړي. له هغو څخه تشریح او توضیحات وغواړي. په همدې ډول خپل ورکړی درس وازمایي. که چیرې په کومه برخه کې ستونزه وي، په یو بل ټولګیوال دې هغه تکرار کړي. که اړتیاوي په څو تنو دې هغه موضوع بیا بیا د زده کوونکو په خوله تکرار کړي، تر هغه چې اصلي مطلب او موخې ترلاسه شي. په دې میتود کې تر ټولو غوره لاره او طریقه دا ده، چې زده کوونکو ته زمینه برابره کړای شي، چې هغوی یو د بل له معلوماتو او توضیحاتو څخه په عملي ډول اغیزمن شي، ټول هڅه وکړي چې تر دغه ازمیښت بریالي راووزي.
هغوی هر تن ته د ښوونکي په نقش او کردار کې ځای ورکړ شي، چې دغه عملیې ته په ښوونه او روزنه کې د (Role-play) ګړنه (اصطلاح) کارول کیږي. په دې رول کې زده کوونکي د مسؤلیت او ډاډمنتیا احساس کوي او باوري کیږي، د موضوع ټول تیاره ګوټونه روښانه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاګرد ذهناً او جسماً موضوع اخیستني ته پاملرنه کوي. خپل حواس په ټاکلې موضوع باندې متمرکز کوي. د زده کړې ځواک یې پیاوړی کوي. موضوع په واقعي او عیني توګه درک کوي.
ښوونکي کولای شي د موضوع او مضمون سره په تړاو کې خپل نظري او عملي هڅې او فعالیتونه داسې تنظیم کړي، چې د هماغه مضمون سره سمون ولري.
د ساري په توګه ښوونکی کولای شي د ریاضي په مضمون کې په شاګردانو باندې د یو دکاندار په رول کې یوه تمثیلي لوبه ترسره کړي. په دې لړ کې د جمعې، منفي، ضرب او تقسیم عملیې په ننداریزه توګه زده کوونکو ته وروښیي. هغوی په اړوندو اصطلاحاتو وپوهوي. د رول پلې په نمایشي هڅو او فعالیت کې باید دغه لاندې ټکو ته پاملرنه وشي.
لومړی: د ننداري (نمایش) لپاره ټول درسي لوازم او شرایط برابرول.
دویم: هغه موضوع چې ښودل کیږي او یا تمثیلیږي په نمایشي ډول باید ولیکل شي.
دریم: په ننداره یا نمایش کې د هر تن زده کوونکي دنده او نقش په ګوته کول او ورباندې تمرین کول.
څلورم: هر شاګرد ته د هغه له ذوق او سويې سره سم د لوبولو دنده سپارل.
پنځم: ټولو هغو زده کوونکو ته چې په دې درسي پروسه کې شامل وي د تمثیل اهداف او موخې له وړاندې څرګندې شي، په ځانګړي ډول اجرا کوونکي له مخکې څخه له ټاکلي برنامې څخه خبر او معلومات ولري.
شپږم: د ښودنې (نمایش) څخه وروسته په موخو، (اهدافو) او موضوع باندې داسې بحث وشي چې ګډونوال یوه ټاکلې پایله ترلاسه کړي او هم هغه ارزیابي کړل شي.
اووم: په ګډه یې اغیزمنتیا او د هر تن څرګندونې په دقت سره واوریدل شي، چې په نورو درسونو کې ترې ګټه واخیستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تمرین او تکرار میتود

(Repitation and Practicing Method)

د ښوونې او روزنې د دوديزو ميتودونو په لړ کې د (تمرين يا تکرار) ميتود له پخوا څخه ډير کاريږي. دغه ميتود ډير اغيزمن او د ښو پايلو لرونکی وي.

ښوونکي د تکرارولو او تمرين په مرسته کولای شي، ټاکلي درسي مفاهيم او مطالب په آسانه توگه د شاگردانو په ذهن کې ځای په ځای کړي. په دې ډول زده شوي مفاهيم تل د زده کوونکو په حافظه کې ځای نيسي، بيا په آسانه توگه له حافظې څخه نه وزي. تل کولاي شي هغه زده شوي مفاهيم په عملي ډول وکاروي او گټه ترې واخلي.

تمرين مختلف او جلا جلا ډولونه لري. له هغو څخه د ځينو يادونه په لاندې توگه کولای شو:

حفظي تمرين- استنباطي تمرين- له نظره تيرونه (مرور) د عملي کولو تمرين.

الف: حفظي يا د حفظولو تمرين:

دغه ډول ميخانيکي زده کړه او تمرين چې يوازې حافظې ته جملې سپارل کيږي، د تفکر او تعقل برخه پکې ډيره لږه وي چې ورته د حفظولو تمرين وايه شي. لکه د ضرب زباني جدول په يو ډول تکراري يا حفظي تمرين بللی شو. په دې ډول تمرين کې زده کوونکي يو مطلب په ډيرې محدودې مانا سره په تکرارولو او زور سره خپل ذهن ته سپاري. د موضوع اصلي مقصد ته چندان پام نه کوي.

د ساري په ډول يو زده کوونکی کيدای شي د افغانستان مساحت په تکراري توگه خپل ذهن ته وسپاري. په دی نه پوهيږي، چې طول البلد اوعرض البلد يې څومره دی؟ يوازې ارقام حافظې ته سپاري او په دي هم نه پوهيږي چې کوم مشهور سيندونه لري، او پيداوار ددي خاورې څه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا دې ته ورته نورې بېلګې...!

ب: استنباطي تمرين:

په دې تمرين کې د مختلفو تيوريو، نظريو څخه پايله ترلاسه کېداى شي.

نوموړى تمرين عقلي استدلال، خبرو اترو، د نويو مفهومونو او موقيعتونو له کارولو سره اړه مومي، سره له دې چې د تکرار ونډه په استنباطي ميتود کې هم شته، مګر دغه تکرار يوه بنه نه لري. دغه تمرينونه يو له بل سره په توپير کې د يوې موضوع يا مفهوم په شاوخوا را څرخي.

کوم تمرينونه چې د هندسي قضيو په اړه ترسره کيږي او همدا ډول هغه مسايل چې زده کوونکي يي پر قضيو او دلايلو باندې له پوهې څخه وروسته حلوي، ورته استنباطي تمرين وايي.

ج: له نظره تيرونه (مرور) يا ځغلنده کتنه:

دا تمرين هغه وخت کارول کيږي، چې د يادو شوو مسآيلو او مطالبو په اړه پوهه لاپخه کړاى شي.

په ځغلند نظر پخوانۍ پوهه يا تجربه لا پياوړې کول، يعنی هغه څه چې پخوا زده شوي وي يو ځل بيا په هغو مرور وشي. دغه مرور د موضوع د لنډيز، کره کولو، بشپړولو او طرح کولو په موخه چې په تجربو کې لابنه مهارت او پوهه زياته شي له دغه ميتود څخه کار اخيستل کيږي.

مرور په يوه درسي مطلب او موضوع باندې بيا راګرځيدل او په هغې باندې ښه ځان پوهول چې په عمل او نظر کې ترې بيا ګټه واخلي، په ذهن کې بيا د اړوندې موخې ژوندي کول او تازه کولوته ځغلنده کتنه او مرور ويلی شوي دي.

په دې کتنې يا مرور سره هغه برخې چې موضوع له ذهن څخه وتلې يا هيرې شوي وي بيرته را تازه کيداى شي او يا هم نيمګړې پوهه بداِيه کيدلی شي. کيداى شي هغه پوهه يا تجربه په عمل او نظر کې د تل لپاره په ذهن کې ژوندۍ پاتې شي.

د: د کړنې يا (عمل) تمرين:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تمرین د خوځنده (حرکتي) او تخنیکي مهارتونو او تجربو د ترلاسه کولو او پیاوړي کولو په خاطر کارول کیږي. ورزشي تمرینونه او د کسبي او حرفوي مهارتونو د زده کړې لپاره عملي تمرینونه دي، چې ددې ځانګړنې د مخه یادې شوې.

ددې تمرین لپاره ښوونکي باید لاندې څو سپارښتنې په پام کې ولري.

لومړی: زده کوونکي باید تر ټولو د مخه په دې وپوهیږي، چې دغه تمرین د کومې موخې لپاره ترسره کوي.

دویم: د تمرین مهال باید ټاکلی وخت ونیسي، نه داسې چې یو ساعته تمرین په دوه ساعتونو کې ترسره شي.

دریم: زده کوونکو ته هغه ټاکلي تمرینونه ورکړل شي، چې په درسي پروسه کې ارزښت ولري، هغه چې له ښوونیزو مفهومونو او موخو سره مرسته کوي او ګټور تماميږي. د درس د ارزښت د ښودنې لپاره زده کوونکو ته له ټاکلې اندازې زیات تمرین ورکول بې ګټې او مناسب نه بریښي.

د تمرینونو حجم باید د زده کوونکو له اړتیاوو او سویې سره سمون ولري. د تش مطلب له حفظ کولو څخه باید ډډه وشي.

یوازې حفظ کول باید موخه نه وي، ځکه چې د یو مطلب یوازې حفظ کول د هغه د پوهیدلو په مانا وي.

په هغه صورت کې د یو مطلب یا مفهوم حفظ کول جایز ګڼل کیږي چې د ښنستیزو اهدافو سر مرسته وکړي او یا ورسره تړاو ولري یا د هغه درس د هدفونو په ترلاسه کولو کې مرسته او اسانتیا وي رامنځته کړي.

ددې ټولو پړاوونو څخه وروسته دې ښوونکي درسي پلان چې د هغه له مخې خپل درس په ټولګي کې مخ ته بیايي د کاغذ پر مخ په لاندې توګه ترتیب او تنظیم کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاملرنه وکړئ د هغه یو فورم یا د جدول بڼې ته چې د بیلګې په توګه ښودل شوي دي:

د لوست پلان

ښوونځی:.......................... موضوع:

....

ټولګی: ....

ساعت:............................

ښوونکی:.......................... د زده

کوونکوشمېر:...........

مضمون:............................ وخت او

نیټه:..................

موخې (هدفونه)	درسي مواد او میتودونه	د لوست د تطبیق مرحلې او فعالیتونه	پایله (نتیجه) ارزیابي او کورنۍ دنده	د پلان بدلون (تغیر) او وړاندیزونه
الف: بنسټیز یا اصلي هدف: دخدای ج رضا حاصلول ب: عمومي هدفونه: د ژبې د څلورو مهارتونوته وده او انکشاف ورکول اوریدل- خبرې کول لوستل او لیکل. ج: خصوصي موخې: د زده کوونکو پوهیدل د قرآنکریم په مفهوم باندې، چی نوموړی درس شاګردان	الف: توره تخته یا سپینه تخته چارتونه، فلش، رنګه مارکر، کارتونه د اړتیا نور وړ توکي. ب:درسي اصول او میتودونه: ننداریز میتود سمعی او بصری میتودونه. سوال ځواب میتود ګروپی یا ډله ایز میتود او درسي نور میتودونه	الف: د لوست د پیل پړاو: د سلام په اچولو سره ټولګي ته ننوتل، له زده کوونکو سره پوښتنه کول، د ټولګي ترتیب تنظیم، د کورنۍ دندې، کتنه،اوحاضري اخیستل. د شاګردانو رواني حالت له نظر تیرول چې آیا درسي فضا برابره ده او کنه! د تیر درس په اړه یوه لنډه ارزیابی: د نوي او زوړ درس ترمنځ اړیکه پیداکول. او هم د نوي درس لپاره انګیزه ایجادول چې درس په زړه پورې واقع شي. ب: د نوي درس لپاره د ښوونکي او زده کوونکو هڅې او ګټور فعالیتونه. د نوي درس پیل د (بسم الله الرحمن الرحیم) په ویلو سره، د نوي درس سرلیک (عنوان) په تخته او یا چارت کې لیکل، د درس نوری اړوندې برخې د تختې یا چارت له مخې د ښوونکي له خوا لوستل او تکرارول او همدا ډول په زده کوونکو اړونده موضوع په وارسره تکرارول او زده کول.	الف: د نوي درس ارزیابی کول، قرآن کریم د چا کتاب دی؟ قرآن کریم د چا په واسطه سره په حضرت محمد (ص) نازل شوی دی؟ ب: دلوست پایله. ج: کورنۍ دنده نوموړی درس په کورکې مطالعه کړئ او دوه ځله یي په خپلو کتابچوکې په ښه خط سره چې د لوستلو وړ	الف: د پلان بدلون (تغیر) ب: ستونزې او مشکلات ج: د زده کوونکو هیلې او غوښتنې وړاندیزونه، د نوي او راتلونکي درس په اړه د ګډونوالونظر!

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکلی شي او هم يې ولولی او په مانا يې پوه شي.		او يا د بحث موضوع د کتاب له مخې په زده کوونکو لوستل. په داسې حال کې چې ښوونکی يې نيمګړتياوې په هماغه شيبه کې ور پوره کړي. په وار سره د کتاب له مخې تکرار او لوستل- د کارتونو کارول، دفلش کارتونو استعمال په وارسره- په ګروپي او ډله ايزه توګه فعاليتونه تر سره کول، په توره او سپينه تخته د مارکر قلم پواسطه ليکل او په زده کوونکو باندې هغه لوستل.	وي وليکی.	

۲۲: ۲۳- ۲۴

موخې (هدفونه)	درسي مواد او ميتودونه	د لوست د پلي کولو (تطبيق) پړاوونه. د نن ورځې يا درسي ساعت د چمتوالي د هڅو او فعاليتونو په اړه فکر کول چې څه بايد تر سره شي.	پايله (نتيجه) ارزيابي او کورنۍ دنده	د پلان بدلون (تغير) او وړانديزونه
۱- اصلی اوبنسټيزه موخه:	۱- درسي توکي (مواد) او د اړتيا وړ څيزونه.	الف: د نوی درس د پيل څخه د مخه: سلام اچول- له شاګردانو څخه د جوړ ناجوړ پوښتنه، د ټولګي د فضا برابرول او له نظره تيرول، د ټولګي نظم او رواني حالت په پام کې نيول او کتنه! حاضري اخيستل- کورنۍ دنده کتل- د تير لوست پوښتنه او له نوی درس سره د يوی انګيزې د پيدا کولو په وسيله اړيکه ټينګول- د کيسې يا سوال په مطرح کولو سره!	۱- ارزيابی ____ ____ ____ ____	۱- ستونزې
۲- مضمون عمومي موخه	● _ ● _ ● _ ● _ ● _		۲- پايله	۲- وړانديزونه
۳- د لوست خصوصي موخه:	۳- د تدريس ميتودونه او لارې چارې او روښونه ● _ ● _ ● _ ● _	ب: د تدريس عملي بهير(د نوي درس هڅې او وړفعاليتونه) د ښوونکي فعاليتونه ۱- ۲- ۳- د زده کوونکو فعاليتونه ۱- ۲- ۳-	۳- کورنۍ دنده	- - - -

۱۷: ۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

په فعاله یا ښکارنده زده کړه کې د ښوونکي او زده کوونکي دنده

د ژبې او ادبیاتو د تدریس په عملي میتودونوکې هم د نورو څانګو د تدریس د میتودونو په څېر یو ښوونکی ژبه هم داسې تدریسوي او خپل فعالیت د شاګرد محوری او فعالې زده کړې اصولو پر بنسټ برابروي.

په دې لړکې د مختلفو سر چینو او منابعو څخه کار اخیستل کیږی. ګروپونه او ډله د زده کوونکو په داسې ډول ویشل کیږي، چې یوه د بلې سره مثبتې سیالۍ او سالم رقابت ته چې د هغوی د سویې او زده کړې او پراختیا او پیاوړتیا لامل کیدای شي هڅول کیږي. ښوونکي ورته داسې شرایط برابر وي، چې د زده کوونکو لپاره اسانتیاوې او ژر زده کړه رامنځته کړای شي.

زده کوونکي په خپل درسي فعالیت کې برخمن کوي. د زده کړې وسایل لکه، فلم، عکسونه، انځورونه د کمپیوټر او انټرنیټ څخه ګټه اخیستل او داسې نور وسایل او شرایط برابرول، چې د زده کړې له بهیر سره مرسته وکړای شي. د کلمو، جملو او عبارتونو د تلفظ، اوریدلو او غوړنیولو له لارې به زده کړه په دوه اړخیزه توګه ترسره شي. د تیر درس او نوي درس تکرار او د پیل لپاره زده کوونکو ته انګیزه ورکول، چې درس د ټولو لپاره په زړه پورې شي. د کیسو، شعرونو، لطیفو په ویلو، غوړ نیولو سره د زده کوونکو د مهارتونو او وړتیاوو (قابلیتونو) لوړول، د ګډو هڅو په پایله کې ممکن کیدای شي.

د ښوونکو په لارښوونه او مرستې سره د شاګردانو ترمنځ مشکل لغتونه، ګړنې (اصطلاح)، جملې املایي بڼې، د کلمو مختلفې ماناوې او مترادفو لغتونو کارونه ښودل کیداي او ستونزې حل کیدلی شي.

د زده کوونکو ترمنځ د سوال ځواب په لړکې مبهمې ګړنې، چې یو ډول تلفظ کیږي او داسې نورې کلمې او لغتونه چې یو ډول لیکل کیږي او مختلفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماناوې لري په شاګردانو پيدا او په ګوته شي، چې ټول ګروپونه او زده کوونکي پرې پوه شي. هغه په توره تخته وليکي او نورو ټولوته يي واوروي، سوالونه په خپل منځ کې اوهم د ښوونکي په مرسته حل کړل شي. په ټولګي کې درسي فعاليتونه ويشل کيږي. هر يو تن ته د خبرو، شعر ويلو وخت ورکول کيږي، دګروپو ترمنځ سوالونه او ځوابونه ترسره کيږی.

هر يو په وار سره د خپلو ټولګيوالو په مخ کې دريږي. سوالونه مطرح کوي، ډول ډول مطالب او هغه مضامين لولي چې له شاګردانو سره د املاء انشاء په برخه کې مرسته کوي. د سوالونو په وړاندې ځوابونه ورکوي، ښوونکی بې تفاوته نه وي، ټوله درسي پروسه څاري او په تشريح کې برخه اخلي.

د ژبې او ادب په اړه عمومي معلومات هم ورکوي، هنري او ادبي هڅې، آثار او کتابونه په ملي او بين المللي کچه ورپيژني، زده کوونکي د ډالۍ او د هغو د عکسونو او لنډې پيژندنې يا بيوګرافي د نشرولو په واسطه لاوهڅوي، چې په اخبار، مجلو او نورو د يوالي جريدو کې خپل مضامين او نوشتې چې د دوي د هڅونې او تشويق سبب کيږي خپرولوته وسپارل شي. د صنفي ازموينو، کورني کار او نهايي آزموينو له لارې زده کوونکي په کار واچول شي، د پلان سره سمې دغه هڅې د شاګرد محورۍ ځانګړنې ګنل کيږي، چې ښوونکی ورته د اصولو پر بنسټ شرايط برابروي. شاګرد ته که چيرې د فعالې زده کړې شرايط برابر نه کړل شي، يوازې په ټولګي کې د هغه فزيکي شتون او نه برخمن کول، د زده کړې په بهير منفي اغيزې ښندي او فعاله زده کړه چې د ګډ فعاليت په بهير (ښوونکي، زده کوونکي) کې را منځته کيږي صورت نه نيسي. شاګرد په دې ډول يوازې جسمي يا فزيکي ليدونکي پاتې کيږي. ټول درسي فعاليت د ښوونکي په محور راڅرخي چې په دې ډول زده کړه په سمه توګه نه ترسره کيږي، نو لازمه ده، چې آموز ګار يا ښوونکی د تعليم او تربيې د اصولو سره سم په تدريس کې له درسي نويو روشونو څخه کار واخلي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسني (معاصرې) ښوونې او روزنې غوښتنوته د اړتیا سره سم د شاګرد محوری او فعالې زده کړې پر بنسټ ځواب وویلی شي.
د فعالې زده کړې لپاره باید دغه لاندې درې ټکي ښوونکی په پام کې ولري او هغه باید پلي کړي:

۱. د زده کړې یا د یادولو تجربوته پراختیا ورکول:

په دودیزه او سنتي زده کړه کی، زده کوونکي باید متن مطالعه او د ښوونکي خبروته غوږونیسي. په دې ډول زده کړه کې د زده کوونکو تر منځ خبرې کول او اړیکې محدودې وي. د دې په خاطر چې زده کوونکې فعال شي او د زده کړې لپاره ښه فضأ رامنځته شي، نو زده کوونکي باید په وړو یا کوچنیو ډلو وویشل شي او په مختلفو برخوکې دې فعالیت ترسره کړي. وروسته له درسي فعالیت څخه د خپل کار او فعالیت د پایلو په اړه دې د خپل ښوونکي سره خبرې اترې وکړي، هغه پوښتنې چې ښوونکی یې ورڅخه مطرح کوي، ورته ځوابونه ووایي. زده کوونکي دې داسې لارې چارې ولټوي او خپلو خبرو اتروته دې پراختیا ورکړي، چې ټولګیوالو او له ټولګي څخه بهر مسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره اړیکې وساتي. ۱۲: ۲۸
د مستقیمې او غیرې مستقیمې لیدنې کتنې امکانات دې زده کوونکو ته برابر کړای شي. داسې تدابیر دې ورته خپل کړای شي چې زده کوونکي په عملي ډګر کې فعالیت تر سره کړي.

۲. له ګډ ځواک څخه ګټه اخیستنه (Power of interaction)

لکه څرنګه چې هر یو له څلورو فعالیتونو څخه (له ځان سره خبرې، او له نورو سره خبرې، لیدنه، کتنه، او ترسره کول یا انجامول) په یوازې ډول هغه مهال ارزښت لري، چې یو له بل سره د یادولو په کار او فعالیت کې ورڅخه کار واخیستل شي. له ګډو هڅو او کار څخه د یادونو پلویان د مسئلود حل لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیز کوي، چې ښوونکی باید په عمل کې د مسئلې په طرح کولو په واقعي ډول پیل وکړي.
وروسته بیاله له زده کوونکو څخه د ګډې مشورې او د مسئلې د حل غوښتنه وشي یعنی (یو له بل سره خبرې) کول.
زده کوونکي په دغو فعالیتونو کې خپلې او د نورو تجربې اوري عملي، کوي یې او وینې یې.

۳. استدلال (Dialectic):

د تجربې اوخبرو کولو په منځ کې یو بل روش چې د پیاوړتیا او بشپړتیا د اصل سره یوځای (Principle Interaction) مرسته کوي، هغه د تجربو او خبروپه منځ کې د استدلال ویل او ارایه کول دي، چې نوي تجربې او په عملي توګه نوي کتنې او مشاهدې، نوي نظرونه، تازه زده کړه، زده کوونکو ته حاصلوي. د یو سرې استدلال د ځان او له نورو سره کیداي شې د زده کوونکو د ژورې او پراخې زده کړې لامل وګرځي. کیدای شي په دې لړ کې ډیر نوي مطالب زده کړای شي.

د شاګرد محوری د زده کړې ځانګړنې:

- تدریس او متمرکزه زده کړه نسبت د ښوونکي یا معلم فعالیت ته د زده کوونکي فعالیت او ذهني برخه اخیستنه زیاته وي.
- زده کوونکي په ټولګي کې علاقمند او په فعال ډول د زده کړې په بهیرکې بوخت وي.
- د فعالیت تمرکز ډیر د زده کوونکو په اړتیاوو او د هغو په علایقو پورې اړوند وي.
- زده کوونکي یا شاګردان د زده کړې په عملیه کې یو له بل سره مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شاګردان په خپله خپل پرابلمونه حلوي، په داسې شرایطو کې واقع کیږي، چې د مسایلو د حل لپاره مباحثې او استدلال لورته مخه کوي، په هغو موضوعاتو چې په پام کې يې وي خبرې او بحث کوي.
- زده کوونکي ډېر له اوریدلو څخه فکرمن کیږي، په دې پوهیږي، چې څه ډول زده کړیز مواد په داخل د ټولګي کې وکاروي.
- زده کړه جوړونکې او څواړ خیزه ترسره کیږي.

په شاګرد محوري سیستم کې د ښوونکي رول په ټولګي یا صنف کې:

- ښوونکي د شرایطو برابرونکي او لارښود وي.
- معلم د شاګردانو یا زده کوونکو د ګډې یا مشترکې علاقې په لټه کې وي.
- زده کوونکو ته لارښوونه کوي، چې هغوی په آینده کې نوښت ګرو اوسي او د هغوی استعدادونه پیاوړتیا ومومي.
- زده کړیزې تجربې ورته برابروي، تعلیمي او تربیتي موخې ورته په پام کې لري.
- زده کوونکي داسې چمتو کوي، چې د زده کړې په بهیر کې ښکارنده رول ولوبوي.
- هر زده کوونکي ته یا ګروپ ته د هغوی د استعداد او فهم سره سم وخت په پام کې نیسي.

ښکارنده (فعال) روش: (Active method)

په دې ډول روش کې موخه داده، چې زده کوونکي د زده کړې په بهیر کې فعال او خوځند (متحرک) وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته هیڅ ډول روش په هیڅ ډول غیرې فعال نه وي، د ساري په توګه د خبرو یا لکچر په مهال معلم فعال او زده کوونکي غوږ نیونکي او په ظاهري ډول غیرې فعال وي، اما هغوی په ذهني ډول فعال وي. ځکه چې د آموزګار خبروته غوږ نیسي، او د هغو مطالبو په اړه فکر کوي او هغه یاداشت کوي.

سره د دې نن ورځ ډیر ښوونکي د غیرې فعالې زده کړې څخه فعالې زده کړې ته مخه کوي، چې د زده کوونکو د زده کړې لپاره نوي روشونه او د هغوی فعال کولو ته چې زده کړه وکړي لارې چارې پیدا کوي.

دغه لاندې بیلګه د یوې فعالې زده کړې لارښونه کولای شي.

خبرې له	تجربه
ځان سره	کتنه (مشاهده)
نورو سره	ترسره کول یا انجامول

پورتني بیلګه راښيي، چې د یادولو فعالیتونه د خبرو اترو او تجربې سره مل وي.

دغه (خبرې) په دوه ډوله وي. ((له ځان سره خبرې)) او ((له نورو سره خبرې))!

همدارنګه دوه ډوله تجربې: ((لیدنه، کتنه یا مشاهده کول)) او ((ترسره کول)) دي.

۱. له ځان سره خبرې: دغه ډول خبرې هغه مهال تر سره کیږي، چې زده کوونکي د اړوندې موضوع په اړه فکر کوي. مثلاً: له ځانه څخه پوښتي، چې د څه شي په هکله فکر کوي، یا باید فکر وکړي، څه احساس د موضوع په اړه لري. په حقیقت کې له ځان سره خبرې کول د خپل ځان په اړه د ټاکلې موضوع په اړه تفکر وي.

۲. له نورو سره خبرې کول: **دغه خبرې کول په مختلفو بڼو سره ترسره کیږي، په دودیزه یا سنتي تدریس کې زده کوونکي خبروته یا لکچر ته غوږ نیسي، په**

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت کې (معلم یا مؤلف د کتاب) ته زده کوونکي غوږ نیسي، چې دغه یوه اړخیزه اړیکه کیدای شي. چې د نظریاتو تبادل صورت نه نیسي. د خبر ښه او ښکارنده ونډه هغه مهال رامنځته کیدلی شي، چې له نورو سره د خبرو کولو امکان شتون ولري.

مثلاً: په دې برخه کې ښوونکی د ګډې مباحثې او یادولو له روش څخه ګټه اخلي او په وړو ګروپونو کې زده کوونکي تنظیموي، اړیکې سره ټینګوي او هم بهر له مدرسې څخه د نظر خاوندانو او بافهمه افرادو سره په تماس کې وي. یا د انترنت له لارې معلومات او اړیکې ساتي، چې د دوي ترمنځ معلومات ډېر او پوهه زیاته او زده کړه غني شي.
د (Rule Play) او نورو اړیکو په درلودلو سره زده کړه په ژوره توګه وده مومي او دغه خبرې کول پر پوهې او تجربې مثبتې اغیزې ښندي.
د تجربې کتنه (مشاهده):
دغه کتنه یا مشاهده هغه مهال ترسره کیږي، چې یو زده کوونکی د بل زده کوونکی د یادولو او فعالیت بهیر ویني. لکه د هغه د کار روش او د ازمایلو یا ازمایښت نورې وسیلې او یا لابراتوار چې په عیني بڼه یې ګوري.
یا د یوه داستان د لوستلو او نقد کولو لارې چارې او یا د نورو ټولنیزو، طبیعي او فرهنګي پدیدو په مستقیم او غیرې مستقیم (Vicarious) یعنې غیرې واقعی پدیدو لیدنه کول چې په عیني توګه یې نه شو مشاهده کولی.
مستقیمه مشاهده په عملي توګه لیدل کیږي او غیرې مستقیمه لیدنه یا کتنه لکه د یوې فلمي سناریو کتل او یا اوریدل چې غیرې مستقیمه بڼه لري. د ساري په توګه: د فقر لیدنه په یو کلي او بانډه کې په خپلو سترګو یوه عیني تجربه او مشاهده ګڼل کیږي، اما د یوه داستان او کیسې په انځور کې هغه څه نه شو مشاهده کولای، چې د سترګو لیدلی یا کتلی حال وي، نو ځکه ورته غیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقیمه مشاهده ویلی شو لکه د بینوایان په کتاب کې د هغه داستان، یا د الفت له نثرونو څخه (دوی جنازې) یا دولی شوچې غیر مستقیمه مشاهده ځرګندوي.

د سرته رسولو یا انجامولو تجربه:

دغه سرته رسونه په هر ډول فعالیت سره ترسره کیږي، چې زده کوونکي د یادولو په خاطر هغه کاروي.

مثلاً: د یوې جغرافیایي نقشې انځورول، د یوې آزموینې د اخیستلو طرح جوړول په یوه ازمایشګاه کې د یوه ادبي مطلب نقد کول یا کره کول او دیوې تاریخي موضوع ارزونه کول. د(تعامل د اصل) په خاطر یو بل روش هغه د ښه والي او و دې لپاره چې د تجربې او خبرو ترمنځ واقع شي، هغه استدلال کول دي، چي باید تر سره شي. نوی تجربې چې ممکن وي د عمل یا مشاهدې له لارې حاصل کړل شي.

نوی نظر د زده کوونکو سره ایجادیږي. د فرد استدلال د ځان او نورو سره ددې سبب کیږي، چې پوهه لاژوره او پیاوړې شي. له مطالبو څخه پراخه پوهه ترلاسه کیدلی شي.

د تعلیم او تربیې پوهانو تجربه کړې ده چې زده کړه هغه مهال ښه ترسره کیږي، چې زده کوونکي علاقه ولري او هم یودبل په څنګ کې په فعاله توګه په مینې سره په درس کې ډیره برخه واخلي او تمرین په عملي توګه اجرا کړي.

زده کوونکو ته زیاته ونډه ورکړی شي. په فعاله زده کړه کې پوهه او علم حاصلیږي. په دې عملیه کې د اوریدلو، لیدلو، فکرکولو، خبروکولو حواس برخمن وي او عمل تر سره کیږي چې هره تجربه د زده کړې په بهیر اغیزه کوي. ۱۶: ۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدریس د روش ارزښت

د تدریس د روش ارزښت او اهمیت په دې کې دی، چې شاګردان په ځیرتیا (دقت) سره په ژوره توګه دایمي او بنسټیزه زده کړه حاصلوي. هغه ښوونکي چې روش پیژني او په مناسبه موقع کې ترې ګټه اخلي، ټول کسان او په ځانګړې توګه شاګردان هغه د یو پوه او با فهمه ښوونکي په صفت پیژني.

که چیرې ګران ښوونکي وکولای شي (او باید وکولای شي) نوي روشونه چې د فعال تدریس یا ښه په نامه سره یادیږي، په منظم او سیستماتیک ډول په کار واچوي. په دې لړکې شاګردان لاندې ځانګړنې او مهارتونه خپلوي او پیاوړتیا مومي.

۱. په لومړي سرکې شاګردان ژمن کوي، چې د ټولنیزو او فرهنګي مسایلو په نسبت په ځان کې بدلون رامنځ ته کړي.
۲. د شاګردانو په وجود کې خلاقیت او نویوالی پیاوړی او تقویه کوي.
۳. په ورځینو چارو کې شاګردان د مستقلې لارښوونې په ترسره کولو باندې لاس بري کیږي.
۴. په زده کوونکو کې د همدردی، عاطفې، یوالي، ځواک او صبر کچې لوړ وي.
۵. ځان او نور په ښه توګه پیژندلی شي.
۶. د زده کوونکو ذهني پیاوړتیا پراختیا مومي.
۷. شاګردان په ټولنیزو کارونو کې فعال ګډون او د هغو مسایلو حل ته هڅوي.
۸. د پوهیدنې مهارتونه زده کوونکي پیاوړتیا ته وربولي.
۹. څه ډول د پوهیدنې مهارتونه پیاوړتیا مومي.
۱۰. په ځان کنترول او د خپل چاپیریال کنترول، مهارت او پوهه، پیدا کوي.
۱۱. په خپل نفس باور (اعتماد) او ټولوته درناوی رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د اختلافاتو زغم، تيرى، د ژوند توپيرونه او داسې نور په ژوند پورې اړونده پديدې په ښه او اګاهانه توګه درک کولی شي.
۱۳. د پوهانو الواکونه (نظريات) منل.
۱۴. د استدلال او منطق وده او همدا ډول په لس ګونو نورې ځانګړنې او نور مهارتونه.

د ژبې د تدريس د ځانګړي ميتود موخه

پخوا داسې دود و، چې هر چا به چې په يوه مسلک او پوهه (علم) کې لاس درلود.
هغه به کولای شو، چې د هماغه اړوند مسلک په ور زده کولو کې برخه واخلي او هغه ته ژمن ووسي چې نورو ته يې ور زده کړي. په دې کې هيڅ شک نشته، چې حاصل کړې پوهه او مهارت به نورو ته وليږدوي، مګر پوهيدل او د نورو پوهول بيا دوې جلا لارې دي چې په هغو بلدتيا او ځانګړنې سره توپير لري.
هره پوهه د تدريس ښوونکي ته اړتيا لري او هر ښوونکی بايد د اړوندې څانګې په ځانګړو ميتودونو سمبال وي. سره ددې، چې د تدريس عام ميتودونه په ورزده کولو کې کارول کيږي.
مګر ددې په خوا کې د تدريس ځانګړي ميتودونه شتون لري، چې د هر مضمون د ځانګړنو سره سم په درسي يا تدريسي بهير کې کارول کيږي.
هر ښوونکی بايد د تدريس د عامو ميتودونو په څنګ کې په ځانګړو (اختصاصي) ميتودونو هم وپوهيږي. په دې خاطر چې د اړوند مضمون د زده کړې بهير او چاپيريال زده کوونکو ته اغيزمن او ډاډمن شي. لنډه دا چې معلم بايد د ځانګړې څانګې د تدريس کولو او ټاکلو مضامينو په ځانګړو ميتودونو وپوهيږي. په دې لړ کې به د ژبې د زده کړې او د هغې د تدريس په اړه لنډې څرګندونې ولرو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې ژبه زده کوو یا لولو؟

انسان د یوه ټولنیز مخلوق په توګه چې د لوړ شعور څښتن دی، د څیزونو په تولید او د هغو د ځانګړنو، تولید او کارونې په هکله تر نورو ټولو موجوداتو زیات پوهیږي، اشرف د مخلوقاتو ګڼل شوی دئ.

انسان د ژوند کولو په بهیرکې، په دې خاطر چې خپل ژواک ته دوام ورکړي حرکت کوي.

نوې پدیدې او څیزونه پیژني او د ځان په ګټه یې کاروي. د څیزونو اړتیا پیژني، ځان پرې پوهوي، نورو ته خپل پوهه او تجربه لیږدوي. ددې تجربو اړتیاوو، پیژندنې او پوهې د انتقال ښه وسیله نورو همځیلو (انسانانو) ته همدا ژبه ده.

څومره چې انسان په دې ارت او پراخه طبیعت کې لاس او پښې ووهلې، طبیعی پیښو سره مخ شو، د هغو سره یې مقابله او مجادله وکړه، د ځان لپاره یې په هر زمان کې بېلابېل لارې چارې وموندلې. د وخت او مهال په تیریدو سره یې د ژبې له لارې دغه تجربې راتلونکو نسلونو ته پریښودې. همدغه ژبه د بدلون او پرمختیا وسیله وګرځیده! ژبه د انسانانو تر منځ د ګډکار، تفکر او اړیکو د پیدا کیدو لامل شوله. د تیرو زمانو د تجربو، بدلون او پوهاوي لړۍ د انځوریزی ژبې (خط) په واسطه تر پخوا او ورځ تر بلې د انسانانو د مادي او معنوي ژوند ارزښتونه په څرګنده توګه د همدې وسیلې پواسطه پاتې او لا راڅرګندیږي. ۸: ۲۵۰

نو له همدې کبله ژبه زده کوو، چې لاندې ټولنیزې موخې پرې حاصلیږي.

۱. د دې لپاره چې انسانان خپلې تجربې او فکر سره شریک کړي.
۲. د انسان د تصور، خیال، پوهې، عقل، کچه پرې معلومیږي.
۳. د انسانانو تر منځ اړیکې، فکرونه او تجربې د همدې په واسطه خوندي کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. ديني، مذهبي لارښوونې او نورې مادي، معنوي فرهنگي چارې پرې ترلاسه کيدای شي.
۵. په ټولنيزه توگه ويلی شو، چې ژبه د فکر (استر) ده، په ښوونه او روزنه کې بنسټيز رول لوبوي.
۶. د ژبې د زده کړې په صورت کې د انسانانو تر منځ د ژوند کولو او گډ تفکر لارې چارې اسانيږي.
۷. په ټولنه کې يوازينۍ لومړۍ ارتباطی وسيله د انسانانو تر منځ همدا ژبه ده، اشارې او علامه يي يا سمبوليکې بڼې لري.
۸. د بشر لومړنۍ اختراع همدا ژبه ده، چې د نورو اختراعاتو او پرمختيا وو لپاره سريزه گڼل کيدای شي.
۹. يوه ټولنيزه اکتسابي پديده ده، چې د انسانانو او ټولنو تر منځ په قراردادي توگه د پوهولو او راپوهولو لپاره کارول کيږي.

په ښوونځيو کې د پښتو ژبې تدريس

ژبه په ټولنه کې د پوهولو او راپوهولو يا افهام او تفهيم وسيله ده، چې په قراردادي بڼه د خط، علامو، سمبولونو، اشارو، غږونو او يو شمېر حرکتونو په بڼه په شفاهي او ليکني (تحريري) ډول رامنځته کيږي.
پردينان دوسوسور وايې: « ژبه يو مجرد ذهنی بالقوه امر دی چی په دوه وسيلو عينی او محسوس صورت بالفعل عامل د تفهيم او تفاهم گرځی. دغه دوه وسيلی عبارت دی له : (صوت) او (خط) څخه خط او صوت دواړه د محسوسی، (اوريدونکی) او (ليدونکی) د ژبی د ذهنی نظام منعکس کونکی دي. ۱۹: ۶۱
ژبه يو مهارت دی، چې د خبرو کولو په واسطه پياوړتيا مومي. د ژبې په تدريس کې تر ټولو مهمه داده، چې زده کوونکي د خبروکولو، پوښتنو، بحث کولو او يو لړ درسي فعاليتونو او هڅو ته وهڅول شي، چې په هغو کې د خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او اترو اړتیا ډیره وي. د ژبې په تدریس کې باید لاندې وړتیا وو یا قابلیتونو ته پاملرنه وشي.

الف: د لوستلو او ویلو موخه پوهیدل او مفهوم اخیستل دي. دودیز تدریس یعني لیکلې علامې او اشارې په آواز بدلولو متمرکز وي. د مفهوم اخیستلو ډول ډول تمرینونه او فعالیتونه دې ترسره شي.

د سارې په ډول: په پټه خوله لوستل به یو مناسب فعالیت نه وي. د ټاکلي متن په اړه پوښتنې کول، ځوابونه یو بل ته ویل، په بل عبارت سره مطلب افاده کول او یو لړ نور داسې فعالیتونه ترسره کول، چې ښوونکي ته اړین وبریښي.

په دودیز ډول له کتاب څخه تمرین لیکل او کاپي کول ښایي په لومړیو کې یو مناسب کار او اړتیاوي.

خو دغه کار بیا له ځان څخه د لیکنې مهارتونو ته وده نه شي ورکولای. یو څیز تشریح کول، پیښې په نثر انځورول، خپلې خبرې لیکل، لارښوونې لیکل، نور توضیحات او نور لیکنې فعالیتونه باید په تدرسي فعالیتونو کې ورشامل کړای شي.

له ځانه د لیکلو د مهارت په پیاوړتیا کې لاندې فعالیتونه ګټور د پاملرنې وړدي.

- د لیکنې لپاره باید تمرینونه ترسره شي، چې زده کوونکي د خپل فکر د لیږدولو لپاره چمتو کړای شي.
- داسې لیکنې تمرینونه ترسره کړي، چې الفاظ او مفاهیم په منظم او منطقي توګه ولیکلی شي او د جوړښت پوهه ترلاسه کړي.
- د لغاتو د ذخیرې زیاتوالی په داسې تمرین سره چې: د کلمو اشتقاق اصلي ریښې، مترادف، مشابه یا ورته لغتونه او هم مانیز، ډیر مانیزې، متضادې کلمې پکې څرګندې او وښودل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د لغتونو ډولونه زده کوونکو ته په ګوته شي، په هغو باندې د لغتونو تلفظ، جمع، مفرد، مترادف، مشابه، متضادې معناوې په عملي توګه د پروګرام د منځپانګې سره د هغوی د سويې سره سم وکارول شي، چې شاګردان نوي کلمې او لغتونه زده کړي.
- د ژبې د نظم او نثر هغه برخې چې اړتيا ورته موجوده وي، زده کوونکو ته وروپيژندل شي، چې زده کوونکي ساده نظم په نثر وليکلی شي. د نثر او نظم لوستلو، ليکلو اصول او قاعدې بايد د هغو د پوهې د سطحې سره سم وروښودل شي. د ساري په توګه يو متن لوستل څه ډول ځانګړنې بايد په لازم وخت، ځای او مهال کې له موضوعاتو سره سم خپلې کړي. د اواز لوړوالی، ټيټوالی، تعجب، خبر په څرنګه ډول ادا کړای شي. ښوونه ورته وشي چې اوږده درسونه او متنونه خلاصه کړلی شي.
- ښوونکی د يو متن فني، هنري او ګرامري، اخلاقي، فرهنګي، مذهبي، ديني او نورې برخې د تدريس په بهير کې شاګردانو ته د هغوی د سويې او پوهی سره سم چې د اړوند مضمون په پروګرام کې شاملې وي څرګندوي، د ساري په توګه د بيت نيکه په اړه معلومات او د هغه د منظوم کلام په اړه معلومات او اړونده اړينې څرګندونې د زده کوونکو، ښوونکو او نورو پوهانو د يو بل په مرسته حاصلول.
- د املاء (ليک دود) په برخه کې زده کوونکي وکولای شي د کلمې، جملې سمه واحده دوديزه بڼه چې په ليک دود کې منل شوې وي ليکي.
- د مختلفو ګړنو (اصطلاحاتو) کلمو، لغتونو او يو شمېر مفاهيمو په ورکړې سره شاګردان د يوې انشاء يا ليک ښود لپاره، چې يو مضمون ترې جوړ کړای شي وهڅوي او په هغوی يې تمرين وکړي. هغوی ته په دې برخه کې وړ لارښوونې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مختلف موضوعات دې ورته په مجسم ډول تدریس شي، چې د هغوی ټول حواس په کار ولویږي.

کیسه، حکایتونه، تاریخي پېښې دې په ننداریزه توگه په زده کوونکو باندې په ټولگي کې اجراء کړل شي.

- شاگردانو ته دې په ساده جملو او متن کې گرامري لارښوونې، لیک نښې یا د تنقیط؟ نښې او علامات په عملي بڼه ور وښودل شي.

په لنډه توگه ویلی شو، چې د یوې ژبې د تدریس لپاره دغه برخې اړینې بریښي. ښوونکي باید دا برخې په پام کې ولري.

د ژبې بنستیز مهارتونه- املایي برخه یا لیک دود- د انشاء وده یا لیک ښود- د ژبې گرامر برخه- د لغتونو ذخیره کول- د نظم برخه او هم د نثر برخه او په هغه کې په عملي توگه د لیک نښو یا تنقیط علامې یا نښې کارول.

د پښتو ژبې په تدریس کې موخې (هدفونه):

په عمومي توگه د ژبې په تدریس کې یو ښوونکی باید لاندې مهم ټکې یا موخې په پام کې ولري:

۱. په لومړي سر کې باید د ژبې د زده کړې څلور مهارتونه د زده کړې لپاره په عملي توگه په زده کوونکو یا ټولگي کې اجراء شي.

۲. دمتن، کیسو، ډول لیکنو څخه د جاج (مفهوم) اخیستل او وړتیاوې زیاتول.

۳. په ملي او فرهنگي ارزښتونو پوهیدنه- او ټولنیز او انفرادي مسؤلیتونه درک کول.

۴. کورنۍ، ملي او په نړیواله کچه د مسؤلیت احساس.

۵. دسمې افادې خبرو اترو او دخپلو نظریاتو دڅرگندولو لارې چارې (طریقې) زده کول.

۶. د زده کوونکو ذهني ودې او نړۍ لید (جهان بینۍ) ته پراختیا ورکول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمړی څپرکی لنډیز

میتود یوه یونانی ګړنه ده،چې د یوې لارې،روش په واسطه دیوه کار تر سره کول ،او له هغې طریقې څخه پیروي کولو ته وایي.دهمدې لارو چارو په واسطه علم،پوهه او معلومات په مختلفو ډولونو،میتودونو سره انتقال موندلی شی، چی ورته میتودونه یا تدریس اصول وایه شي.

یا میتود د تدریس هغه لارو او طریقو ته وایي چی سړی هدف ته رسوي. په تدریس کې له طرز څخه هم ګټه اخیستل ګیږي. له ساده مختلفو روشونو او لارو څخه ګټې اخیستنې ته طرز وایي. طرز د تدریس په لړ کې ضمنی فعالیتونه وی.

میتودولوژی یا د تدریس پوهه د ښونی او روزنی د ماهرینو له نظره یوی ډیوی یا څراغ ته ورته وي چې د هدف په لور لاره رڼا کوي.له نا معلومو موخو څخه سړی ژغوري.

میتودونه په عمومی توګه په دوو برخو ویشل کیږی. په ښوونکي باندي متمرکز میتود او بل هم په(شاګرد محوری) یا نوی میتود.

په نوي میتود کې ، شاګردانو فعالیت زیات او د ښونکي فعالیت یوازې لارښونه کیدای شی.

د تدریس میتودونه خورا زیات دي. دوینا یا لکچر میتود په لوړو زدکړو کې اغزمن وي.

د سوال ، ځواب په میتود کې هرزده کوونکي هڅول کیږی. سوال ځواب د تدیس کولو یو ښه وسیله پیژندل شوی ده. زده کونکی د پوښتنو لاری چاری ښې زده کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مناقشې او مباحثې میتود هم زیاتی ګټی لري، هغه زده کونکی چې برخه نه اخلی ، هڅول کیږی.

ارزیابي پکی ښه ترسره کیږی. مناقشی په مختلفو طرزونو سره کیدای شی.

انکشافی میتود ، دا میتود (د پیداکولو،کشفولو، لارموندلو) ماناوی ښندي. په دی میتود کې شاګردان د یولړ سوالونو او پرابلمونو سره مخامخوي، مقایسه او څرنګوالی پکې ښودل کیږی او معلوماتو ته پکې پراختیا ورکول کیږي.

عملی یا نمایشی میتود، د کتنې (مشاهدی) په ښه ترسره کیږي. په دی میتود سره زده کونکی په عملی یا نمایشي ښه ویني او خصوصاً ماشومان چې په ویلو او اوریدلو سره ځان هدف ته رسوي.

ماهرین وایی چې اوریدل هیرول دي ، مګر په عملي توګه یوځه ترسره کول زده کول او پوهیدل دي.

دغه میتود د چمتوالي پړاو، د تشریح او توضیح پړاو، د نمایش یا ښودلو پړاو، د ازمایښت یا ازمویلو پړاو ترسره کوی. بل هم د تمرین او تکرار میتود دی ، دغه هم ځانته ګټی لري.

لمړی د حفظولو تمرین ، استنباطي تمرین-مرور یا مخ کتنه-عملي د کړنې تمرین ښونکی ترسره کوي.د دې ښې په اړونده جدولونو کې کتلی شو.

په فعاله یا ښکاره زده کړه کې د ښوونکي او زده کوونکی دندې باید په پام کې ونیول شي.

زده کوونکي په خپل درسي فعالیت کې برخمن کوی. دزده کړي یا د یادولو تجربوته پراختیا ورکوي.

له ګډ ځواک او فعالیت څخه پکې ګټه اخلی، له استدلال څخه کار اخلی.

شاګرد محوری ګټوری ځانګړنی لري، په شاګرد محوری کې د ښونکی رول په ټولګی یا صنف کې ښونکي د شرایطو برابرونکي او لارښود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ښکارنده یا فعال روش کې شاګردان تل خوځند یا متحرک وي. له ځان سره خبرې، له نورو سره خبرې، تجربه، کتنه (مشاهده) او بالاخره دانجامولو یا تر سره کولو تجربه ترسره کوي.هر یوه تحربه د زده کړې په بهیر اغیزه کوی او ښه زده کړه تر سره کیږي.د تدریس هر روش ځانته خپل ارزښت لري هغه باید په پام کې وینول شی.

ولی ژبه زده کووٴ ددی لپاره چې ژبه د ټولو انسانانو تر منځ تجربې شریکوي. همدا ژبه د انسانانو تر منځ اړیکې ټینګوي، د پوهې او علم انتقال ښه وسیله ژبه ده. ژبه د انسانانو ذهنی وده او پیاوړتیا رامنځه ته کوي. د ژبو په لړکې پښتو ژبه هم د پوهولواو راپوهولو وسیله ده. اړتیا شته چې هغه په شفاهی او تحریري ډول زده کړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي څپرکي پوښتنې

۱. میتود د کومې ژبې اصطلاح ده تعریف یې کړئ.
۲. د تدریس په وخت کې باید یو ښوونکي کومې وړتیاوې ولري؟ فقط دري اصله یې بیان کړئ.
۳. د څو میتودونو یوازې نومونه واخلئ.
۴. د شاګرد محوري او معلم محوري میتود سره څه توپیرونه لري؟ پرتله یې کړئ.
۵. د لکچر د میتود پړاوونه په ګوته کړئ.
۶. د سوال ځواب د میتود پنځه ښیګڼې په ګوته کړئ.
۷. د مناقشې یا مباحثې د میتود ګټې په ترتیب سره وښیاست.
۸. د نمایشي یا ننداریز میتود د پړاونو نومونه واخلئ.
۹. تمرین میتود کوم ډولونه لري یوازې نومونه یې واخلئ.
۱۰. د شاګرد محوري د زده کړې ځانګړنې کومې دي واضیح یې کړئ.
۱۱. ښکارنده روش څه ته وایي په اړه یې معلومات ورکړئ.
۱۲. د تدریس د روش ځانګړنې بیان کړئ.
۱۳. د عامو میتودونو تر څنګ (...) میتودونو ته هم اړتیا وي؟
۱۴. ژبه د څه لپاره زده کوو؟
۱۵. له ځانه د لیکلو د مهارت په وده کې کوم فعالیتونه د پاملرنې وړ یا ګټور دي؟
۱۶. د ژبې د تدریس په مهال کې باید کوم مهم ټکي او د ژبې کومې برخې په پام کې نیول کیږي لکه: بنسټیز مهارتونه...
۱۷. په ژبه کې (لغتونه) (نثر...) – (...) ... ټولو برخو ته پاملرنه باید وشي؟
۱۸. د پښتو ژبې په تدریس کې (۳-۵) ګڼه موخې تشریح کړئ؟
۱۹. د ژبې د تدریس په بهیر کې د څلورو مهارتونو نومونه واخلئ او ګډ بحث پرې وکړئ.
۲۰. د ژبې په تدریس کې په (۴) ګڼه هدف باندې خپل بحث ته یو څه انکشاف ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

د ژبې د زده کړې څلور مهارتونه

پیلیزه:

- په دې څپرکي کې د ژبې د زده کړې څلور مهارتونه ښودل شوي دي. لومړی د اوریدلو په مهارت بحث ترسره شوی، د یو ښه اوریدونکي ځانګړنې یا خواص تشریح شوي او بیا د اوریدلو د مهارت اړین فعالیتونه او ورپسې په ترتیب سره د غوږ د نه نیولو لاملونه تشریح کیږي، چې ښوونکي او زده کوونکي په دې وپوهیږي، چې د غوږ د نه نیولو علتونه څه شي دي. د پورتنیو موضوعاتو د تشریح او توضیح په لړ کې به موخې ترلاسه شي.
- هغه ټکي چې د اوریدلو یا غوږ نیولو په مهارت کې مرسته کوي واضیح شوي دي، ښوونکي به وړ، یا لازمه ګټه ترې واخلي.
- د ژبې د زده کړې دویم مهارت (خبرې کول یا غږیدل) په لازمه اندازه تشریح شوې، چې لوستونکي به ترې نه یو څه معلومات د تدریس په برخه کې خپل کړي. خبرې کول د اوریدلو یا غوږ نیولو نه شلیدونکې برخه ده.
- د خبرو کولو هدفونه په ترتیب سره بیانیږي. سمه لوستنه به زده کړې، سم تلفظ او مناسبې جملې به په خپل ځای وکارولی شي. زده کوونکو ته به د خبروکولو جرّت ورکړل شي او شرایط ورته ښوونکي برابر وي.
- د یو ښه ښوونکي صفتونه به په تفصیل سره ولوستل شي. د خبروکولو د مهارت دودې په اړه معلومات وړاندې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خبروکولو لپاره څو لارې په ګوته شوي دي. ورځینۍ محاورې او د هغو ګټې بیان شوي دي!

لومړی د اوریدلو مهارت:

اوریدل یا غوږ نیول د ژبې له څلورو مهارتونو څخه ګڼل کیږي، د هر مهارت په حاصلولو کې باید لومړی یو داسې سمه فضا شتون ولري، چې د اړوند مهارت په ترسره کولو یا حاصلولو کې مرسته وکولای شي او د زده کوونکو مینه او علاقمندي خپله کړای شي. د ژبې په زده کولو یا حاصلولو کې دغه مهارتونه هغه وخت ښه پیاوړي کیږي، چې اوریدل، لیدل، لیکل او لوستل سره په خپل وار او ځای کې تمرین کړل شي. دغه مهارتونه یو پر بل باندې اغیزې لري. اوریدل، بیانول، لیکل او لوستل د فکري ودې لامل ګرځي.

د ژبې په زده کړه او تدریس کې لومړی شرط اوریدل دي. ماشومان لومړی غوږ نیسي. د غږونو سره آشنا کیږي. د آوازونو په وړاندې عکس العمل ښیي. وروسته ماشوم هڅه کوي چې ورته آوازونه ترسره کړي. د اوریدو اصلي موخه تل پوهیدل وي. اوریدل د مقابل لوري د معلوماتو د درک لپاره په ځیرتیا سره پاملرنه او توجه کولو ته وایه شي. اوریدل یو د پوهولو او راپوهولو له مهارتونو څخه اړین خبر ګڼل کیږي. که چیرې شاګردان په یوه سمه فضا کې دغه مهارت په دقت ترسره نه کړي، نو د افهام او تفهیم چارې په اغیزمنه توګه نه شي ترسره کیدلی. اوریدل د مفاهمې کولو یو بنستیزه برخه جوړوي، چې ښه پوهیده رامنځته کوي. که دغه برخه نمیګړې وي نو اوریدل به بشپړ نه شي. په پوهولو او راپوهولو کې دغه لاندې درې اړین عامله شتون لري.

وسیله

ویونکي ⟵⟶ اوریدونکي

ویونکي خپلې څرګندونې او معلومات د وسیلې (ژبې) په وسیله بل ته اوروي. اوریدونکي یې اوري او درک کوي یې، اوریدونکي مطالب هغه وخت بشپړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستلی شئ او پری پوهیدلی شي چې د لاندې ښو ځانګړنو، او خواصو درلودونکي وي.

د یوه ښه اوریدونکي خواص:

لومړی: ښه اوریدونکی د اړوند مطلب له اوریدو سره مینه او علاقه ښیي.
دویم: یو ښه اوریدونکی (پوهیدونکی) فکرونه څاري.
دریم: یوښه اوریدونکی یا غوږ نیونکی دخپلې پوهې سره سم معقولې پوښتنې مطرح کوي.
څلورم: یو ښه اوریدونکی دغوږ نیولو په لړکې مهم له ټکي ځان سره یاداشت کوي.
پنځم: یو ښه اوریدونکی د بیان کوونکي سره د سترګو اړیکي ساتي، چې دواړه لور یه اغیزمن کیدای شي.
شپږم: یو ښه اوریدونکی د ټاکلې موضوع په اړه ډیرې څرګندونې او شواهد غواړي.
اووم: یو ښه اوریدونکی یا غوږ نیونکی د ویونکي وینا، خبرې نه قطع کوي په پرله پسې توګه اوریدو ته لیواله وي.
اتم: په غیرې لفظي چینل یا حرکاتو سره د ویونکي وینا (خبرې) منل او تائیدول.
نهم: ښه اوریدونکی د اوریدل شوو مطالبو په پایله کې خپله ارزونه کوي.
لسم: ښه اوریدونکی تل خپل وخت او د نورو وخت ته چې ضایع نه شي پاملرنه کوي.
همدارنګه لاندې ټکي زموږ سره د اوریدلو او غوږ نیولو په مهارت کې مرسته کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه مطالب موږ باید ووایو چې د اوریدلو ارزښت ولري.
- اړونده یا ټاکلې موضوع د زده کوونکو لپاره په زړه پورې وي.
- اوریدونکی ته باید د غوږ نیولو موخه او هدف څرګند کړل شي لکه: د یوې کیسې له اوریدو څخه زده کوو؟
- داسې خیزونه او شیان باید موږ اوریدونکو شاګردانو، ماشومانو ته ووایو چې د پوهیدلو لامل شي.
- اوریدونکو ته داسې کلمات او مفاهیم واورول شي، چې د هغوی د پوهې او سویې څخه لوړ نه وي.
- دغوږ نیولو یا اوریدلو لپاره مناسبه فضاء او چاپېریال رامنځته کول.

د اوریدلو د مهارت دودې لپاره لاندې ټکي او فعالیتونه اړین دي:

- ښوونکی د یوی کیسې یو تاریخي مطلب، د کتاب یا مجلی څخه د یو متن په اورولو سره د زده کوونکو د اوریدو مهارت ته وده ورکوي.
- زده کوونکو ته د یو متن مفهوم په ساده توګه بیانوي، وروسته د ښوونکي څخه هماغه مطلب چی شاګردانو اوریدلی وي، په هغو بیا بیا تکراروي. ټول زده کوونکي د ښوونکي وینا ته په ځیر سره غوږ نیسي.
- د مهمو خبرونو یا نورو خبري پیښو اوریدل له تلویزون، راډیو څخه، هغه بیا په ټولګي کې نورو ټولګیوالو ته ویل.
- د ریکارډ شوی کیسې د کلمو او نورو ګړنو اوریدل په ټولګي کې او بیا له هغې وروسته زده کوونکي چې البته په ځیرتیا سره یې اوریدلي وي، ښوونکی د هغو معني پوښتې او اساسي مفهوم یې په خپله ژبه بیانوي.
- ووایه څه دې اوریدلي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې (لوبې) په ډول يو مطلب يو تن ته اوريدل کيږي. هغه يې وايي او دريم تن يې څو تنو نورو ته هغه مطلب کټ مټ وايي. همدا ډول تر پايه دوام مومي؛ کله چې وروستيو ګډونکوونکو ته مطلب ويل کيږي، ګورو چې څومره توپير پکې رامنځته کيږي.

- دوه کسيزه ديالوګ (خبرې- بحث) ته غوږ نيول او بيا وروسته هر تن په خپله ژبه په ټولګي کې هغه بيانول. د سارې په توګه: يو زده کوونکی يو مطلب وايي، نور ورته په دقت سره غوږ نيسي، وروسته بيا ښوونکی د اوريدل شوي مطلب په اړه پوښتنې کوي. دلته د زده کوونکو د اخيستلو او غوږ نيولو کچه معلوميږي،
- ښوونکی دې په داسې ځای کې ودريږي، چې ټول زده کوونکي يې غږ واوريدلی شي او د هغه حرکات او سکنات په خپلو سترګو وګوري.
- داسې تمرينونه په زده کوونکو ترسره شي، چې لومړی يې واوري او که ممکن وي په خپلو سترګو يې ووينې، بيا دې هر زده کوونکی ځواب ورکولو ته اړ کړای شي، چې بې برخې او بې تفاوته يا ويده پاتې نه شي.

د غوږ د نه نيولو لاملونه (علتونه):

لومړی: شاګرد د ښوونکي په ژبه او يا هم په هغه ګړدود چې ښوونکی پرې خبرې کوي سم نه پوهيږي.

دويم: د ټولګي د شرايطو او فضا د ناسموالي له کبله اوريدونکی غوږ نه نيسي، ځکه چې هغه سم غږ نه اوري.

دريم: د ښوونکي اواز په مناسب ډول (کښته، لوړ) نه وي او جملې يې ورته مفهوم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم: ښوونکی داسې ژبه او مفاهیم کاروي، چې اوریدونکي ته ساده او پوهیدونکي نه وي.
پنځم: خبرې ژر ژر او پرله پسې وي، زده کوونکي هغه په لږ زماني واټن کې نه شي اخیستلای او یا تحلیل کولای.
شپږم: له موضوع سره د اوریدونکي یا زده کوونکي مینه او علاقه نه درلودل د نه غوږ نیولو سبب کیدای شي.
اووم: کله بیا د زده کوونکو پاملرنه بشپړه نه وي راګرځول شوې، هغه په یوه بله موضوع باندې فکر کوي، چې د ښوونکي وینا ته یې غوږ نه وي نیولی.
اتم: د اوریدونکو یا زده کوونکو لپاره د موضوع تکرار چې هغه اوریدل شوی وي. د نه غوږ نیولو لامل کیدای شي.
نهم: کیدای شي د ځینو نظریاتو او عقایدو د اختلاف له کبله زده کوونکي، اوریدونکي د غوږ نیولو څخه ډډه وکړي.
لسم: کله بیا د ښوونکي د افادې طرز نیمګړی وي، شاګردانوته د ټاکلې موضوع موخه په ښه توګه نه شي څرګندولی، په دې لړ کې اوردونکی یا زده کوونکی د موضوع له اوریدو سره چندان علاقه او مینه نه ښیي، او د ښوونکي خبرو ته غوږ نه نیسي.
یولسم: د موضوع مبتذل والی، د وړ میتود نه کارونه او هم د شاګرد د روحی حالت نه درک کول او په خپله د ښوونکي سلوک، طرز او برخورد چې عیار شوی نه وي، د نه غوږ نیولو لامل کیدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبې دويم مهارت خبرې کول يا غږېدل

خبرې کول د اوريدلو او غوږ نيولو سره نه شليدونکې اړيکې لري. څرنګه چې ژبه يوه ټولنيزه کسبي پديده ده، نو خبرې کول د ژبې له مهمو ځانګړنو څخه ګڼل کيږي. همدا ډول له بله پلوه ژبه بيولوژيکي پديده هم ده، چې نورې دندې هم ترسره کوي. هر څومره چې يو ماشوم وده کوي، ورسره يې په هماغه کچه د زده کړې ځواک او استعداد هم پراختيا او پياوړتيا مومي.

په لومړي سر کې يو ماشوم څه ډول ژبه زده کوي؟

په دې کې هيڅ شک نشته، چې ماشوم لومړی د خپلې مور د حرکاتو، اوازونو په وړاندې عکس العملونه ښيې له هغې څخه په ډيره ابتدايې بڼه اوازونه تقليدوي.

لومړی يو حرفيز يا يو هجايي کلمات او ګډوډ اوازونه، له خولې څخه راوباسي. بيا وروسته دوه توريز او په همدې توګه د کلماتو نور اوږده جوړښتونه او کلمې د خولې د تلفظ او غړونو په ډول تکرار وي او هغه د مطلوبونو، شکلونو د افاده کولو لامل (سبب) ګرځي.

يا په بله وينا په تدريجې ډول د آوازونو او څيزونو يا شيانو تر منځ اړيکې پيژني.

د تجربو له مخې لومړنۍ زده کړې تل ډيرې په ورو او بطي بڼه ترسره کيږي.

د عمر په مختلفو پړاوونو کې دغه زده کړې بيا فعاله بڼه خپلوي.

زده کوونکي لومړی د خبروکولو هغه طبعي حالت ته چې په چاپېريال کې ورسره مخامخ وي له عادي او معمولي خبرو کولو څخه راپيل کوي. د مور، پلار، ملګرو او د وستانو سره خبرې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څلور پنځه کلونو پورې له خپل چاپیریال (مور، پلار، کورنی غړو) څخه ځینې کلمې او لغتونه او جملې په نسبتاً بشپړه بڼه زده کوي. کله چې بیا د ښوونځي او مکتب دورې ته ورشامليږي، نو بیا ښوونکی ور ته نیمګړي تلفظونه او د کلمو بڼې او توري ورښيي، خبرې کولای شي، مګر نیمګړتیا او د ژبې بندیدل او ځینې نورې ستونزې لکه جرأت نه درلودل د محیط نابلدتیا په خپله په خبرو کولو باندې مستقیم اغیز درلودلی شي، په خبرو کولو او زده کړه کې د استعدادونو توپیر او د ښوونکو رول یو له بله سره توپیر لري.

د خبرو کولو د مهارت موخې (هدفونه):

۱. خبرې کوونکی د خبروکولو په واسطه خپله اړتیا، نظر او هیلې څرګندوي.
۲. ماشومان د خبرو په وسیله خپل فکر او درک شوې پدیدې بیانوي.
۳. له خپلې پوهې سره سم په ټولنیزو بحثونو کې ونډه اخلي.
۴. کلمې سم تلفظ او مناسبې جملې او ګړنې په خپل ځای وکارول شي او بیان يې کړلی شي.
۵. سمه لوستنه زده کړي.
۶. د نظم او نثر د لوستلو په ډول وپوهیږي، چې هر یو یې څرنګه ویل کیږي.
۷. ښوونکی باید تل په ټولګي کې داسې فعالیتونه او وړ میتودونه وکاروي، چې زده کوونکي خبرو کولو ته چمتو شي. زده کوونکي په وار سره خبرو کولو ته اړ کړي. چې یادو شوو هدفونو ته پراختیا ورکړای شي. کیدای شي ښوونکی د مختلفو عکسونو او منظرو په ښودلو سره د زده کوونکو سویه لوړه کړي او هغوی په خبرو راولي.

یا داسې کیسې ورته په ټولګی کې بیان کړي، چې هغوی پرې بحث وکړي او ښوونکی د کړې کیسې په اړه ورڅخه یو لړ پوښتنې وکړي، د خبرو لړۍ په وار سره جاري وساتي. ټولو ماشومانو ته یکې مساوي ونډه ورکړي. هغه زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکي چې په خبرو اترو کې ونډه نه اخلي هغوی تر نورو لا ډېر وهڅوي، چې په خپله خوښه خبرې وکړي. په ټولګي کې ځینې کیسې په خپله ژبه بیان کړي.
شاګردانو ته مختلف فعالیتونه، درسي تمرینونه ورکړي. کوښښ دې وکړي چې شاګردان جرّت پیدا کړي او خپله مباحثه، سوال ځواب ته اماده شي. زده کوونکي د ویرې او ډار احساس و نه کړي. په ډېرې مینې او شفقت سره له هغوی سره چلند وکړي.
تر څو زده کوونکي خپلې ستونزې د یوه مهربانه دوست او ملګري په ډول له هغه سره مطرح کړي.
چې په پایله کې د خبرو کولو موخې څرګندې او د خبرو کولو طرز ښه او په زړه پورې افاده کول، زده کوونکي ته اسانه شي. هغه زده کوونکي چې د کمي او کهترۍ احساس کوي او ځان له نورو څخه کښته احساسوي او تل شرمیږي، ښوونکی باید هغه ته د خبرو کولو شرایط برابر او د هغه دغه ستونزې ورحل او جدي پاملرنه ورته وکړي، چې یو سالم انسان ټولنی ته تربیه کړای شي.

د یو ښه ویونکي یا خبرې کوونکي صفتونه:

۱. د یو ښه خبرې کوونکي لومړی صفت دادی، چې خبرې په حوصله مندۍ، نرمۍ او داسې طریقې سره وکړي، چې د اوریدونکو پاملرنه ځانته ور واړ وي.
۲. په اړوندې موضوع خپلې خبرې متمرکزې کړي، له حاشیې او څرمه (فرعي) خبرو څخه چې اړتیا یې نه وي ډډه وکړای شي.
۳. د اوریدونکو د پوهې سطح په پام کې ونیول شي.
۴. د موضوع د ښې روښانتیا او توضیح لپاره کره مثالونه وړاندې کړئ.
۵. د موضوع لړۍ (تسلسل) په منطقي ډول په نظر کې ونیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د تشریح او وینا په وخت کې پیچلي مفاهیم په ساده ژبه وویل شي، هغه چې باید زده کړل شي.
۷. داسې ګړنې (اصطلاح) ونه کاروي، چې د مانا درک ستونزمن او د پوهیدنې وړ ونه ګرځي.
۸. اوریدونکو ته د پوښتنې کولو وخت او اجازه ورکړل شي.
۹. خبرې کوونکي باید د اوریدونکو سره که چیرې ممکنه وي د سترګو تماس ولري.
۱۰. د اوریدونکي باور او علاقه جلب کړای شي.
۱۱. بل ښه صفت هغه دی، چې ښوونکی د خبرو په لړ کې د لاس، سترګو او ځینې نور حرکات چې په افاده کولو کې اغیزمن وي اجراّ کړي.

د خبرو کولو د مهارت دودې لپاره باید لاندې فعالیتونه ترسره شي:

۱. د ساري په توګه زده کوونکو ته وایو، چې یوه دقیقه د خپلې خوښې موضوع په اړه خبرې وکړئ.
۲. د نن ورځ هغه پیښې، چې تاسې د هغو په اړه اوریدلي، لیدلي وي یو څه ووایي!
۳. د ښوونځي په لاره مو د تګ او راتګ په اړه معلومات نورو ته څرګند کړئ.
۴. د لاندې کلمو ژر، ژر تکرار، ویل چې د ژبې په رواني حالت او تیزوالي کې اغیزمن کیدای شي:

د ساري په توګه:

- تور تیل په توره تیږه تول توی شول.
- څه چې ژر ژر ځو، چې هغه راځي.
- لس دهکیپکه، یو دهکیپک... او داسې نورې ورته کلمې او جملې تکرارول چې د ژبې په وده کې رول لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا دا لاندې فعالیتونه:

- زده کوونکي د خپلې کورنۍ په اړه معلومات ورکوي او هغه نورو ته ورپیژني.
- د راتلونکي په اړه له زده کوونکي څخه معلومات غوښتل، چې غواړي په آینده کې په کومه څانگه کې تحصیل کوئ؟ خبرې کول ترسره کړي.
- د ورځنیو پیښو او مسایلو په اړه معلومات ورکول او خبرې کول، چې نورو ته هم په زړه پورې او د هڅونې وړ وي.
- لومړی دې دغه خبرې کول له ساده پوښتنو څخه پیل کړل شي. په هغه څه باندې دې خبرې وکړي، چې د زده کوونکو ورسره لیولتیا وي مثلاً: د سپورتي لوبو په هکله خبرې کول، د پلار، مور، ملگرو، دوستانو د خپل چاپیریال په اړه، ځینې عکسونه او منظرې یو بل ته ورپیژندل، د سفر او خپلو ورځینو کارونو او کړنو په باب خبرې اترې کول، نه داسې چې محدود زده کوونکي تل په دې فعالیت کې ونډه ولري.

د درسونو لنډ مطلب بیانول، په مختلفو جملو او عبارتونو سره.

- د مختلفو نثري لنډو ټوټو لوستل او اورول، په وار سره، شعري مقابلې او فعالیت د ټولگیوالو تر منځ له گټې څخه خالي نه وي.

د خبروکولو لپاره څو لارې:

۱. په ورځینو خبرو اترو یا محاورې کې تل برخه اخیستنه یا د تیلیفون کارونه او په هغه کې خبرې کول.

۲. اخبار ویل او د راپورونو جوړول او وړاندی کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د اعلانونو ترتیبول، ویل، راډیویي خبر، تمثیلي پارچې ښودل او توضیح کول.

۴. داستان لیکنه، ویل او ځینې نورې ټولنیزې پیښې بیانول، او هم ښوونکی د زده کوونکو د علاقې وړ څیزونه، چې د هغوی د پوهې له کچې سره برابر وي زده کوونکو ته چمتو کوي او ګډ فعالیت زمینه ورته برابر وي.

د ساري په توګه د تیلیفون کارونه:

د ژر خبر رسولو یا پیغام رسولو لپاره تر ټولو ښه وسیله چې انسانان ترې د مثبتو کارونو لپاره ګټه اخلي، هغه د تیلیفون کارونه ده. د تیلیفون غلط استعمال له انساني ارزښتونو څخه نه ګڼل کیږي. ښوونکی کولای شي زده کوونکي د تیلیفون په استعمال او د خبروکولو په داسې طریقه پوه کړي، چې انساني ښه سلوک او ارزښتونه ولري.

ښوونکی په ټولګی کې دوه تنه سره یو څه لرې دروي او هغوی ته د تیلیفون د خبرو کولو مناسبې لارې په ژوندۍ او ننداریزه توګه ورښیي:

ښوونکی: د هغوی عملي لارښوونه کوي: مثلاً: د ګوشي یا غوږۍ په اخیستلو سره تر (بلی! سلام) ویلو وروسته سم دستي مقابل لوري ته ځان ورپیژني او هم مقابل لوری ځان معرفي کوي او بیا له هغه څخه د نوم او ځان پوښتنه کوي. ښې مناسبې جملې دې وکاروي، د خبروکولو اداب دې له پامه نه غورځوي. د مقابل لورې خبرو ته دې په وار سره غوږ ونیسي. اخیستل شوی پیغام دې په غور سره واخلي او هغه که اړتیاوي نوروته په هغه شان او پوره امانتدارۍ سره ورسوي په تیلیفون کې د وخت په پام کې نیول او په وار سره خبرې ترسره کول مهم ټکی ګڼل کیږي. ښوونکی باید زده کوونکي ورته متوجه کړي، چې دغه ټکي په پام کې ونیسي. د تیلیفون کارول او د هغو اداب ښودل او د وخت مراعات کول د خبرو په مهال زده کوونکو ته اړین او د یادونې وړ بریښي. زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکي کولای شي، چې د پورته ټکو په مراعات کولو سره د خبرو کولو په وخت کې هغه ښه خویونه او کرکټر خپل کړي.

راپورونه ترتیبول او د هغو وړاندې کول:

په راپور لیکنه او گذارش کې باید لاندې ټکي په پام کې ونیول شي، گذارش په ټولیزه توگه د یو ټولگي، جمعیت، یوکار، یوې پیښې او خبرتیا په مناسبت د یو کس یا څو تنو له خوا جوړیږي.

راپور ترتیبول او وړاندې کول به تل هغه موضوع وي، چې د ترتیبوونکو او اوریدونکو په گټه وي. د هغو هدفونو لپاره راپور ترتیبیږي، چې له وړاندې هغه اړونده موضوع د اوریدونکو لیدونکو ترمنځ د بحث او څیړنې وړ گرځیدلې وي.

راپورونه کیدای شي د موضوع سره سم نومونې خپلې کړي مثلاً: اقتصادي راپور یا خبر، سیاسي او اطلاعاتي خبرتیاوې یا نور اړخونه یا جنبې هم لرلی شي. د زده کوونکو لپاره په ځانگړې توگه خبرې گذارشونه په زړه پورې وي، لکه، د فلمونو، سفر، رنگونو، مهارتونو او سپورتي لوبو، منظرو، عکسونو او داسې نورو څیزونو په هکله راپورونه، چې د زده کوونکو او ځوانانو له عمر سره یو منطقي تناسب ولري، ورته په زړه پورې وي.

د راپورونو په وړاندې، د زده کوونکو عکس العملونه یو له بله سره توپیر لري. هر یو د خپلې پوهې او عمر په اندازه د موضوع په رابطه فکر کولای شي او په هغه فکر او ځواکمنی سره گذارش جوړوي.

گذارش کیدلی شي په شفاهي بڼه هم وړاندې کړل شي، چې د خبرو په منظم والي او تیزوالي اغیزې لري.

د زده کوونکو د فکر په پراختیا، ښه ویلو او اداکولو په برخه کې مرسته کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفاهي ګذارشونه زده کوونکي سمو او ګټورو کارونو، د ښو الفاظو کارونې، د اصطلاحاتو پوهیدنې او داسې نورو مثبتو کارونو ته هڅولي شي.

په شفاهي ډول د کیسو او داستانونو ویل:

د دې مهارت د پیاوړتیا لپاره د داستان ویل او لیکل ډیر ګټور دي.
ښوونکي د یو سوژې یا مضمون په ویلو سره زده کوونکي ورته عمل او داستان ویلو ته چې په کور کلي او بانډه کې یې دغه ډول پیښې لیدلې او یا تجربه کړي وي، په خپله ژبه یې نوروته وایي. اوریدونکي ورڅخه برداشت کوي او فکر کوي، چې زه هم باید په دې ډول داستان یا کیسه ووایم. هغه کیسې او داســتانونه چې زده کوونکي یې لیکي او نکل یې کوي. د هغوی په فکر، ذوق او شخصي تجربو پورې اړه لري. د لیکوونکي تحلیل او تصور په هغه کې ښکارنده رول لوبوي. دغه ډول کیسې زده کوونکو ته نوي او په زړه پورې وي.
دغه کیسې او داستان ویل باید د ښوونکي له خوا د اسې رهنمايي شي چې نور زده کوونکي په وار سره دغه ډول لیکنو او لوستنو ته وهڅوي. د لیکنو موضوعات باید داسې پیښې او لوبې وي، چې زده کوونکي ترې په راتلونکي ژوند کې روزنیزې ګټې اوچتې کړي.
یا ښوونکي ورته داسې کیسې او ناول ولولي، چې له اوریدو څخه یې زده کوونکو ته یو مفکوره پیدا او یا هغه داستان او کیسه تحلیل کړي او په خپله یې پیغام او نتیجه نورو زده کوونکو ته ووایي.
ښوونکی کولای شي د لنډو پارچو په لیکلو، ویلو او اورولو سره زده کوونکي داستان لیکلو ته ولمسوي.
د ساري په توګه: د زړې بوډۍ او د پاچا د طوطي کیسه- د پسه او لیوه کیسه، د صلحې په اړه څنې پارچې او مضامین لیکل چې هنري ارزښت ولري. څکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هنری ژبه او هنري ليکنې د زلمو ډيرې خوښې وي. داستان ډوله ليکنې زده کوونکي بالآخره حقيقي ناول او داستان ليکنې ته هڅوي.
د هنري ليکنو پيغام او پایله دې په حقيقی ژوند کې د ښوونکي په مرسته زده کوونکي وپلټي او هر تن دې خپله مفکوره په دې اړه په خپله خوله نورو ته بيان کړي.
ډير ابتدايي مضامين، نکلونه، ادبي ټوټې دې د زده کوونکو د خاطر او خيالاتو سره سم په هغوی (زده کوونکو) تجربه کړل شي.
د نکل، ناول، کيسې ادبي ژبه، تخيل او نور ادبي لفظي جوړښتونه او موخه د داستان له مهمو ځانګړنو څخه ګڼل کيږي. د کيسې اتلانو، قهرمانانو ته دې پاملرنه وشي، چې هغوی بايد څه ډول ځانګړنې ولري. يو داستاني ليکنه هغه وخت ډيره جالبه او په زړه پورې کيدلی شي، چې د اوريدونکو، لوستونکو ذوق او مينه راوپاروي.
 په هر داستان کې چې نوې پيښې، عقيدې او عاطفي مسائل له دودونو سره سم مطرح شوي وي، هغه اوريدونکي خوښوي او ورته جالب يا په زړه پورې وي. داستاني ژبه بايد ساده عام فهمه، پوهيدونکې خوږه، او صيقل شوی وي.
کرکجنې کلمې، لغات او ګړنې بايد پکې ونه کارول شي. لفظي جوړښتونه يې ښکلي، خوندور، جملې يې ادبي او په زړه پورې وي. يو ليکوونکی بايد د لغتونو ذخيره ډيره ولري، ځکه چې د رنګارنګ لغتونو کارونه د داستان ښکلا او رنګيني زياتوي. د داستان پيل او پای بايد اوريدونکي يا لوستونکي ته داسې نوي څه ورکړي چې هغه ورڅخه اغيزمن شي. د کيسې او داستان لپاره مناسبه نومونه، مهمه خبره ده، په غور او ځيرتيا سره بايد ورته سرليک وټاکل شي. ښوونکی کولای شي د خپلو تجربو په رڼا کې زده کوونکو ته د داستان ليکنې لارې چارې ور زده کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې برخه کې غیرې رسمي خبرې اترې د زده کوونکو تر منځ کیدلی شي، چې شفاهي بڼه به ولري او له هغو خبرو څخه به یو هدف هم د ګروپونو تر منځ ټاکل شوی وي. په هغه رابطه به موضوعات تشریح کوي او خپل نظریات به له نورو سره د ښوونکي په مرسته او لارښوونې سره شریکوي. دغه ډول خبرې اترې ښوونکي د یوی پوښتنې په لړ کې مطرح کوي، چې همدغه پوښتنه یې د پراختیا او د نظریاتو د ګڼوالي سر چینه ګرځي.

کیدلی شي زده کوونکي د سوال ځواب او دیالوګ په بڼه خپلو خبروته انکشاف ورکړي.

په دودونو، د ملي او بین المللی مسآیلو د هغوی د سویي سره سم په داسې مسآیلو بحث سره وکړي، چې هغو ته جالب وي لکه سوله، بیوزلي، تحصیل د اتلانو په هکله خبرې او نکل کول چې زده کوونکي ور سره مینه لري. د هر یو څخه خوړې، ترخې خاطري پوښتل په دې ډول سره چې ټول زده کوونکي په خبرو اترو کې ونډه واخلي. سپورت او موزیک ته هم پکې برخه ورکړل شي. ددغو فعالیتونو څخه باید د زده کوونکو مور او پلار هم اګاه کړای شي.

که ممکن وي دغه چمتو شوي درسي مواد او کړنې دې نورو ښونځیو ته هم وروښودل شي.

زده کوونکي کولای شي د ځینو هنري فعالیتونو په لړ کې چې نندار یز وي، ځانګړي کالي او جامې واغوندي او ښلګې دې د لیدونکو لپاره نندارې ته وړاندې شي. پورتنۍ یادونې د زده کوونکو په پوهه او تجربو باندې مثبتې زده کړیزې اغیزې ښندلی شي او په تدریجی توګه د هغوی د پوهې کچه لوړ وي.

ورځینۍ محاورې:

په زده کوونکو کې بدلون رامنځته کوي. ورځنۍ محاورې د عادي ژوند او روزګار په لړ کې بې له کوم تکلفه څخه ترسره کیږي. دا خبرې تل له دوستانو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشنایانو، ملګرو او عامو وګړو سره د ورځیني ژوند د اړتیاوو پوره کولو په منظور او مقصد ترسره کیږي.

د سفرونو، کورنی ژوند، نورو اجتماعي مناسباتو کې په عادي توګه له دغه ډول خبرو اترو څخه ګټه اخیستل کیږي. د نباتاتو، حیواناتو او ځینې جغرافیاوي سیمو په هکله د دوو تنو یا څو تنو تر منځ خبرې کیږي. ښوونکي ډیر په دغه ډول محاورو کې ګډون نه کوي. یوازې د زده کوونکو تر منځ د بحث موضوع او محاورې ته دې ځیر وي، چې هغوی ته سمه لارښوونه وشي او له ټاکلې موضوع او برید څخه بل لور ته ګام اوچت نه کړي... د هغوی محاورو ته دې غوږ وي، چې څه سره وایي او پر کومې موضوع او څیز بحثونه کوي. ماشومان دې غوږ نیولو او خبرو کولو ته په خپل وار سره وهڅوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوهم څپرکی لنډیز

ژبه د زده کړې لپاره څلور مهارتونه لري له هغو څخه غوږنیول یا اوریدل دي.
د ژبې په زده کړه او تدریس کې لومړنی شرط اوریدل دي، ماشوم لومړی غوږ نیسي، غږونوسره اشنایي پیدا کوی. د اوازونو په مقابل کې عکس العمل ښيي.
د اوریدلو هدف تل پوهیدل وی. که چیری د اوریدلوچارې په اغیزمنه توګه ترسره نه شي، نو افهام او تفهیم به په ښه ډول تر سره نه شي.
د اوریدونکي او ویونکي تر منځ وسیله (ژبه) وي. ویونکې خپلی څرګندونې او معلومات د وسیلی (ژبې) په واسطه بل (اوریدونکی) ته اوروي.
ښه اوریدونکی، د اړوند مطلب سره علاقه ښيي، فکر کوي، خپلی معقولی پوښتنې مطرح کوی.
مهم ټکی یاداشت کوي. د اوریدونکی سره که ممکن وي د سترګو اړیکی ساتي.
یو ښه اوریدونکي شواهد غواړي، د ویونکي د خبرو سلسله نه قطع کوي. په حرکاتو سره د هغه خبرې رد او یا هم تایدوي. د ښه غوږنیولو لپاره باید ښه چاپریال رامنځته شي، اوریدل معلوماتی وي.
موضوع په زړه پوري او زده کونکي، خبرونکي وي. د اوریدلو د مهارت د ودی لپاره باید مختلف فعالیتونه ترسره شي. د ښونکي، ټولګیوالو له خوا اوریدل، (بحث) خبرې اتري له یو، دوه او یا ډلی له خوا تر سره کول. ښونکي باید په درسی ځای کې ودریږی چې ټول یې ووینې، غږ یې واوري. د غوږ نه نیولو لاملونه باید په پام کې ونیول شي. د ښونکی اواز ،لهجه، مناسب ځای معیاری لهجه کارول-د زده کونکی علاقه مندي جلبول - د عقایدو او نظر اختلاف، د افادې طرز او درسي نور میتودونه په پام کې ولري، چی اوریدونکي موضوع په علاقي سره واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبې دويم مهارت خبرې کول يا غږيدل دي. ژبه يوه ټولنيزه پديده ده، نو خبري کول د ژبې له مهمو ځانګړنو څخه ګڼل کيږي.ژبه يوه بيولوژيکی پديده هم ده چې نورې دندې هم ترسره کوی. په لومړی سر کي يو ماشوم څنګه ژبه زده کوي... ژبه له ماشومتوب څخه بيا د ژوند په مختلفو پړاونو او د عمر په اوږدو کې د ودې او انکشاف مرحلی تيروي. د ژبې د زده کړی لومړنی مدرسه د مور غيږ وي، بيا چاپريال. د خبروکولو د مهارت هدفونه بايد په پام کې ونيول شې. د خبرو اړتيا-درک او بحث په پام کې نيول کيږی. د يوه ښه خبري کوونکی صفتونه کوم دي؟ د خبرو کولو د مهارت د ودی له پاره بايد اړوند فعاليتونه ترسره شي. شفاهی کيسی، تکرار، راپورونه او نوری لاری چاری په پام کی ونيول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکي پوښتنې

۱. د ژبې د زده کړې مهارتونه څو دي؟ يوازې نومونه يې ذکر کړئ.

۲. د يو ښه اوريدونکي څو خواص وواياست؟

۳. کوم ټکي د اوريدلو يا غوږ نيولو په مهارت کې مرسته کولای شي؟

۴. د غوږ د نه نيولو يو څو لا ملونه بيان کړئ.

۵. ماشوم لومړی د چا د اوازونو په وړاندې عکس العمل ښيي؟

۶. يو ماشوم لومړي څه او کومې کلمې يا توري زده کوي؟

۷. له چا څخه کلمې، لغتونه او جملې زده کوي؟

۸. د خبرو کولو د مهارت هدفونه په ترتيب سره وواياست؟

۹. هغه زده کوونکي چې په خبرو کې برخه نه اخلي، ښوونکي ته څه کول په کار دي؟

۱۰. د يو ښه ويونکي څو صفتونه په ګوته کړئ؟

۱۱. د خبرو کولو لپاره کومې لارې ښودل شوي دي؟

۱۲. د تيليفون کارونه يا استعمال بايد په څه ډول ترسره شي؟ په وار سره خبرې پرې وکړئ.

۱۳. په شفاهي کيسو او داستانونو کې د ليکوال (...) ښکارنده رول لوبوي؟

۱۴. د يو داستان پيل او پای بايد اوريدونکي، لوستونکي ته څه ورکړي؟ په وار سره بحث پرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېم څپرکی

درېم: د ژبې د لوستلو مهارت

پیلیزه:

- **د ژبې د زده کړې درېم مهارت، لوستل ښودل شوي دي.**

لوستل په حقیقت کې د ښوونې او روزنې بنسټ جوړوي. دا مهارت د شاگرد د لوستلو وړتیا لوړ وي. په دې مهارت کې کمزورتیا په زده کړه کې نیمگړتیا رامنځته کوي.

- **د یو ښه لوستونکي ځانگړنې پیژندل کیږي. په لومړنیو زده کړو کې د زده کړې پړاوونه ځرگند شوي دي.**
- **د پټې خولې او لوړ اواز د لوستنې گټې او زیانونه به لوستونکي درک کړای شي. موضوع څنگه باید ولوستل شي؟**
- **د چټکې لوستنې لپاره باید څه فعالیت ترسره شي، ښوونکي به ورسره آشنایي ومومي.**
- **د یوه ښه لوستونکي ځانگړنې به وپیژندل شي.**
- **د لوستلو دودې لپاره لارښوونې، د لوستلو لپاره چمتوالی ځرگندیږي.**

لوستلو ته باید په څه ډول پلان طرح شي؟ په دې اړه ځانگړې ځرگندونې شوي دي.

کیدای شي چې ښوونکي له خپلو تجربو څخه هم په دې برخه کې گټه واخلي او زده کوونکو ته په دې اړه نوې تجربې هم د شرایطو په پام کې نیولو سره ور زده کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوستلو مهارت:

د ژبې په زده کړه او تدریس کې بل مهارت لوستل دي. لوستل په حقیقت کې د ښوونې او روزنې بنسټ جوړ وي. که چیرې یو شاګرد په لوستلو کې لایق او وړتیا ونه لري، هغه نه شي کولای چې د خپلې خوښې مضامین ولولي او یا هغه زده کړای شي. په لوستنه کې کمزورتیا د زده کړې د نیمګړتیا لامل کیدا شي.

ذهن ته د صوتي سمبولونو، انځورونو او نورو نښو په مرسته د مفهومونو لیږدول، هغه په ژبه راوړل او له هغو اوازونو څخه مفهوم اخیستلو ته لوستل وایي.

لوستل په حقیقت کې د خپلواکې زده کړې هغه کونجي (کیلي) ده، چې لوستونکي، زده کوونکي ته په خپلواکه توګه د کتابونو، چاپي آثارو د لوستلو ور، دړه یا دروازه پرانیزي.

پرته له دې مهارت څخه د ښوونیزو او روزنیزو سرچینو څخه په دوامداره توګه ګټه اخیستل ډیر ګران کار دئ. که چیرې په دې مهارت کې لوستونکي او زده کوونکي پیاوړی لاس ونه لري، نو د خپلواکې زده کړې څخه به برخمن نه شي. همدا ډول د زده کوونکو د پوهې هر اړخیزه پراختیا په لوستلو سره پیل کیږي. که چیرې یو لوستونکی په لوستلو کې لایق او ماهر نه وي هغه به مختلف مضامین، لکه ساینس، تاریخ، جغرافیه او نور مضامین په خپلواک ډول څرنګه زده کړای شي؟

کمزوري او ضعیف لوستونکي نه شي کولاي، چې په ښوونه او روزنه کې بشپړه برخه واخلي.

لوستل یا قرائت د زده کړې یو مهم فعالیت دی، چې ښوونکي یا زده کوونکي د تدریس په برخه کې د زده کړې په غرض، موضوع یا مضمون په مناسب (ورو، کرار، اوچت، لوړ) اواز سره د کتاب، کاغذ له مخې لولي. موضوع باید په مناسب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول د کتاب له مخې ولوستل شي. د تورو، کلمو سم تلفظ او د هغو وتوځي (مخارج) په ځيرتيا سره مراعات کړل شي. په ځانګړي ډول د هغو تورو تلفظ چې سره ورته او نږدې مخرجونه لري په غور سره ولوستل شي. د جملو، کليمو تر منځ، لارغه (مکث) پيوسته او برابرې لوستنې او د ليک نښو پر بنسټ د کلام سمون او لوستلو ته پاملرنه اړينه ده.

يو ښه لوستونکی کوم دی؟

هغه لوستونکی يو ښه لوستونکی ګڼل کيږي، چې لاندې ځرګندونې په پام کې ونيسي.

- يو ښه لوستونکی هغه دی، چې څه لولي په معنیٰ او مفهوم يې پوهيږي، يوازې د کلمو تلفظ کول د لوستلو مانا او مفهوم نه لري؛ کلمې، ګړنې، جملې او عبارتونه بايد ورته مفهوم او افاده شوي وي.
- د ليکوالۍ په ځانګړو نښو او ټکو باندې پوه شي، چې د مطلب او بشپړې مانا، په افادې کې مرسته کولای شي. لکه (؟ ـ . ـ ! ـ ،)... او داسې نوري نښې او علامې.
- يو ښه لوستونکی بايد د کتابونو د لنډيز برخه، ګرافونه، او ځنې نور تدريسي مواد وپيژني او هغه تشريح کړای شي.
- ښه لوستونکي د کتاب په ټولو مفرداتو، سرليکونو، سريزې، مخکنی خبرې، لړليک، پايلی او ځېنو نورو تخنيکي اړخونو باندې پوهيږي.
- ښه لوستونکي هغه وي، چې هر متن د خپلو ځانګړنو يا د هغه مضمون د خصوصياتو په پام کې نيولو سره ولولي.
- په ټوليزه توګه يو ښه لوستونکی بايد د لوستلو سره تل مينه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په لوستلو کې د تعجبي، ندايې، امري، پوښتنې او نورو حالتونو څرنګوالی اوريدونکي په ښه ډول درک کړای شي. په لوستلو کې د اواز څرنګوالی د مناسبي قيافې نيول، اوريدونکي ډير اغيزمن کوي.

پرته له پورتنيو يادونو څخه دې ښوونکي زده کوونکو ته هغه اغيزمنې طريقې، لارې چارې د لوستلو ور په ګوته کړي، چې د زده کوونکو سره په لوستلو کې ورځ تر بلې مرسته وکړای شي. ۲۶: ۵۰

او د لوستلو ځواک او قوه يې پياوړتيا او پراختيا ومومي. په لوستلو کې زده کوونکي د رنګارنګ افسانو، کيسو، شعرونو او ادبي ټوټو سره مخامخ کيږي. د هغو د پيښو او تجربو سره آشنا کيږي. د اتلانو په ځانګړنو او کرکټرونو وپوهيږي. د هغو د ژوند د کارنامو له مخې د ژوند ارزښت، ښکلاوې او بدرنګي وپيژني.

د بديعی او ادبي اثارو سره مينه پيدا کوي. کولای شي، چې د همدې لوستنو په لړ کې، ټولنيز او بشري ارزښتونه ښه درک کړای شي. د ژوند او طبيعت په اړه ذهنيت ومومي، حتی د پيښو وړاندوينه کولای شي.

په لومړنيو زده کړو کې د لوستلو پړاوونه:

ښــــوونکي دې زده کوونکــــو تــــه د يــــو شــــمېر اســــانه او ســــاده کتــــابونو د لوستلوسپارښتنه وکړي. هغوی ته دې دنده ورکړل شي، چې ټــاکلي کتابونــه، اخبار، مجلې، اوونيزې او نورې چاپي رسالې ولولي. وروســـته دې بيـــا لوســـتل شوي کتابونه يا ورځپاڼې چې لوستلی يې وي له هغو څخــه مهم ټکي، ځينــې ســـرليکونه او نور جالب ټکي چې زده کوونکي ته مفهوم وي، په ټــولګي کـــې نورو ټولګيوالو ته ووايي، په دې ډول به يې د لوستلو قوه پراختيـــا او پياوړتيـــا ومومي.

د دغو ساده کتابونو، مجلو، اخبارونو لوستنه ښوونکی څاري، د غلطيو اصلاح او نمونه ښوونکي په عملي توګه ترسره کوي. د جملو نويو لغتونو تلفظ نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرامري جوړښتونه، د هغو د کارونې ځای او نور ګڼ مفاهيم د ښوونکي تر څارنې لاندي په ټولګي کې تمرين کوي.

د زمان او نوبت په پام کې نيولو سره د زده کوونکو عملي سويه ورځ تر بلې لوړيږي. زده کوونکي فکري تمرکز ته هڅول کيږي.

په لومړنيو زده کړو کې لاندې درې ګونې مرحلې په پام کې نيول کيږي.

لومړی: د پاملرنې (توجه) او ذوق را بلل:

په داسې تجربو، پيښو، کيسو، انځورونو او نورو په زړه پورې څيزونو په ويلو، ښکاره کولو دې درس پيل کړی، چې د ټاکلې موضوع سره اړه ولري؛ د زده کوونکو احساسات راوپاروئ. د هغوی جلب توجه، او پاملرنه هغې لور ته ورواړوئ.

دويم: د پټې خولې لوستل:

د پټې خولې لوستل په لوړو ټولګيو کې زده کوونکي دې ته هڅوي، چې مفاهيم درک او ستونزې په ښه کړي. په دې ډول لوستنه کې شاګردان د لوستلو لپاره چمتو کيږي، پرته له ويرې او تشويش څخه د متن لوستنه ترسره کولای شي. په سم تلفظ، جمله ويلو او ارتباط ورکولو کې لا د مخه تمرين ورته کيږي. په دې لوستنه کې يوازې د سترګو په حرکاتو، ليدلو او ذهنيي فعاليت سره لوستل ترسره کيږي.

ځنې بيا په ورو ډول شونډې، خوله ورسره خووځوي، چې دغه خوځونه د لوستونکی د ژر خستګی او ستړيا باعث ګرځي. ښه به دا وي، چې يوازې سترګې او ذهن فعاليت ترسره کړي. په ورو يا پټه خوله لوستنه کې اواز تر خولې نه راوځي.

د پټې خولې لوستل زده کوونکي په آينده کې چټکې لوستنې او مطالعی ته اماده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څه چې ورته مفهوم نه وي، وروسته يې له زده کوونکو او يا ښوونکي څخه پوښتي.
يا يې له ټولګيوالو څخه د مباحثې په لړ کې يادوي. په پټه خوله له متن څخه مفهوم ژر او ښه ترلاسه کيدای شي.
په کتابخانو کې له دې ډول لوستنې څخه اغيزمنه ګټه اخيستل کيږي. د لوړ اواز په نسبت يې تاوان دادی، چې د صحيح او غلط تلفظ توپير پکې ګرانيږي. ښوونکي يې نه شي څارلای. ښوونکي په دې ډول لوستنه کې زده کوونکي له متن څخه د پوښتنو ځوابونو موندلو ته هڅوي. لکه د اساسي هدف پيدا کول له متن څخه مطلب موندنه، د اخبارونو لوستل، د جملې توکي (عناصر) او ګرامري توکي په متن کې موندل، د نومونو، ضميرونو، صفتونو پيدا کول او نورو ته ورپيژندل او داسې يو لړ نور فعاليتونه ترسره کول مهم دي.

دريم: په لوړ آواز لوستل:

په لوړ اواز لوستل په لومړيو ټولګيو کې د ډير اهميت وړ بلل کيږي. په دې خاطر چې ښوونکي د زده کوونکو تلفظ اوري او هغه اصلاح کوي. صحيح او غلط ورته ښيي. ورسره د لوستلو ډول او طرز هم ورته په ګوته کوي. په لوستلو کې برسيره پر دې چې خپله لوستونکي موضوع لولي، نور زده کوونکي د هغه د ويلو طرز او تلفظ هم اوري. دا لوستل د موضوع د مفهوم د پوهيدو لپاره هم د پاملرنې وړ ګرځي. په لومړي ټولګي کې د زده کوونکي ډيره انرژۍ په لوړ اواز سره په لوستلو مصرفيږي.
په لوړو ټولګيو کې بيا د دې ډول لوستنې اهميت دومره نه وي؛ حتی يو بل ته مزاحمت خلق کوي.
ښوونکي نه پوهيږي، چې د کوم يوه تلفظ سم او د کوم يوه ناسم دئ. څوک يې لولي؟ د هغه پيژندل يا پيدا کول ورته ګرانيږي. په لوړ اواز سره ويل په لوړو ټولګيو کې ممکن نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډول فعالیت ښوونکو او زده کوونکو ته مطلوب نه وي. مګر په هغه صورت کې چې زده کوونکو (متن) لوستلی وي، ستونزمن لغتونه یې په خپلو کتابچو کې په نښه کړي یا له کتاب څخه رایستلي وي، نو بیا ښوونکي په خپله په لوړ غږ یا په وار سره په څو تنو زده کوونکو باندې هغه ټاکلی سرلیک لولي، تر څو چې ټول زده کوونکي سم او نا سم تلفظ واوري او سم تلفظ او لوستنه زده کړي. ښوونکی د اوریدل شوي مطلب مانا او مفهوم پوښتي، لغتونه ورته مانا کوي او هغه چې لیکل او تلفظ یې ګران وي، ورته په دړه یا تخته باندې لیکي او سم تلفظ یې پخپله او په نورو زده کوونکو باندې تکرار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوستلو دودي لپاره لاربنوونې، د لوستلو لپاره تیاری

ښوونکي په ټولګی کې داسې فعالیتونه، پوښتنې او توضیحات د ټاکلې موضوع د چوپړ خولې د لوستنې په لړ کې له زده کوونکو څخه په وار سره غواړي، چې له هغو سره په ژر، ژر او تیزه لوستنه او فکر کولو کې مرسته کوي. په وار سره په لوړ غږ د پټې خولې د لوستنې درک شوي مفاهیم اوریدل کیږي. بحث پري کیږي. په متن کې د یو متل، ګړنې او اساسي مطلب پیدا کول په زده کوونکو کې د ټاکلې موضوع پیژندنه او پوهیدنه او ژر لوستنه رامنځته کوي. د ځینو هغو مفاهیمو پوښتنه ښوونکي مطرح کوي، چې له متن سره اړه لري. په شفاهي ډول یې له زده کوونکو څخه څرګندونې په وار سره اوري- د ژر لوستنو طریقې ښوونکی په عملي لوستنو کې په زده کوونکو باندې پرکټیس کوي. مثلاً د اخبار لوستل- د یو اعلان لوستل او تمرین کول. له یوې ټاکلې موضوع څخه مهم ټکي په نښه کول چې له اصلي موخې څخه څرګندونه کوي. له متن څخه د اساسي ټکو ژر موندنه او د شاګردانو تشویق او هڅونې د لوستنې په وده کې مهم او اغیزمن رول لوبوي.

د لوستلو لپاره لومړی چمتوالی په فزیکی ډول او رواني یا ذهني توګه لازمي شرط ګڼل کیږي.

په فزیکي ډول کتاب باید په مناسب ډول سترګو ته مخامخ وی، او ناسته ورته په سمه توګه وي چې کتاب بشپړ ولیدل شي. پر کتاب ډیر سر کوز یا کښته کول مناسب نه دي. ځکه چې د روغتیا او سمه ناسته په پام کې نیول حتمي خبره ده. له ښي لور څخه و چپ لور ته د سترګو غړول باید زده کړل شي. زده کوونکو ته هغه کیسې ورکړل شي، چې دوی ورسره مینه لري او هغه ورباندې ولوستل شي، د ځینو پوښتنو د مطرح کولو په لړ کې هغوی دې ته اړ کړي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ځواب په لږ وخت کې له کيسې څخه ومومي. کيسې اوريدونکو ته په زړه پورې او ليدونکې وي.
په لوستنه کې دې هغه کلمې اصطلاح او جملې په سمه توګه ولوستل شي، چې د موضوع سره تړاو لري او له قراينو څخه دې ګټه پورته کړای شي، ځکه چې د لوستنې په برخه کې په موضوع او اصلی محتوا پوهيدنه، د لوستلو کار اسانوي. په سم تلفظ، سم لوستلو، ژر ژر لوستلو کې د موضوع پوهيدنه اغيزمنه وي. له اصلي مطلب او هدف سره په اړيکه کې لوستنه مناسبه ولوستل شي، چې اوريدونکي پرې وپوهيږي او مطلب ترې واخيستل شي او په مفهوم يې وپوهيږي. د منفي اغيزو رامنځته کوونکی نه شي. ۲۰: ۲۰

د لوستلو لپاره څنګه پلان طرح شي

دا په ښوونکي پورې اړه لري، چې د لوستلو د مهارت لپاره له کومې طريقې او لارې چارې څخه اغيزمنه استفاده کولای شي.

۱. ښوونکي کولای شي، چې د هغو لغتونو چې هم ريښه وي د زده کوونکو پام ور واړوي او له هغو سره مرسته وکړي. په دی شرط که چيرې ددوی مورنۍ ژبه د کلماتو په ريښو کې د دوهمی ژبې سره ګډون او يووالی ولري، د ژبې په تدريس کې کولای شي، چې عبارت، متضادې کلمې، مترادفې کلمې سره شرح کړي. په دی شرط چې هم ريښه کلمې د يوې کورنۍ څخه وي، توضيحات يې لازمي دي. د ساري په توګه: اړتيا، اړکيدل، اړ شوم - روغ، روغتون، روغتيا، روغوالی او داسې نور... يخ، سوړ، وياړ، افتخار، مرسته، کمک... او داسې نورې کلمې.

۲. متضادې کلمې يا لغتونه: لکه درنه، سپکه، کرکه، مينه، خپه او خوشحاله، تور او سپين، شپه او ورځ، دوست او دښمن او داسې نورې کلمې چې سره متضادې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د لویو او کوچنیو کلمو په بیلولو سره هم له زده کوونکو سره مرسته کولای شي:

د ساري په توګه: پوه، پوهنه، ناپوه، پوهه او داسې نور.

همدارنګه ښوونکي کولای شي، چې د مختاړو او روستاړو په کارولو سره زده کوونکو ته د لوستلو په برخه کې اغیزمنه مرسته وکولای شي. د ساري په ډول: لکه: بې سره، بې عقل، بې کوره، بې کاره، بې پلاره، نابللی او داسې نور د روستاړي بیلګې لکه: روغتون، پوهنتون، روزنتون، کلیوالي، ولسوالي او داسې نور.

۳. همدا ډول ښوونکي کولاي شي د خپل درسي چاپیریال څخه د زده کوونکو سره د کلماتو مانا د قیاس له مخې یا د نورو کلماتو په مرسته له هغو سره کمک وکړي. ښوونکي باید د زده کوونکو په مورنۍ ژبه وپوهیږي چې په هغه صورت کې ښه مرسته کولای شي، ښوونکي باید زیار وباسي، چې د تدریس په بهیر کې له هر ډول امکاناتو څخه چې زده کوونکو ته ګټور وي کار واخلي. په شعوري توګه هغوی ته ځنې کلتوري او دودیز مسایل چې ورته اړتیا وي، په خپله مورنۍ ژبه ورته شرح کړای شي.

۴. ښوونکی د زده کوونکو په درک او پوهې په مختلفو لارو ځان باوري کوي او هغه لارې ورته ښيي، چې د لوستلو مهارت ته پراختیا او پرمختیا ور ښيي.

۵. ښوونکي په دې لړ کې مختلفې پوښتنې مطرح کوي، چې د هغو په ځوابولو سره د هغه د پوهې کچه لوړیږي او په ژر درک کولو کې ورسره مرسته کیږي.

د ساري په توګه ور څخه پوښتي: ایا زلمی افغان دی!؟

پوښتنې باید د استفهام د کلمو په واسطه ترسره کړای شي. لکه: څوک؟، چیرته، ولې، څه، کله، څله، څرنګه او داسې نورې پوښتنېزې کلمې وکارول شي مثلاً: څوک دې ولیدل؟ چیرته ځې؟، ولی ځې؟، څه کوې؟ کله راځې؟ ولې فکر کوې؟ څله خپه یې؟ او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. په وروستیو پړاوونوکې دې داسې پوښتنې وکړای شي: (څنګه یا ولې)
قیاسي پوښتنې دې د لوستلو په برخه کې ترسره شي لکه: تاسې څه فکر کوئ؟- تاسې څه کوئ؟ ښوونکي دې داسې سوالونه وکړي، چې زده کوونکي د لوستلو په برخه کې ځوابونه کلمه په کلمه ومومي. ښوونکي د یوې فقرې اصلي موخه او مفکوره له زده کوونکو څخه باید وپوښتي، چې د نوموړي شخص خبرې د بیړې او قهر په حالت کې دي یا هغه وضع او حالت چې دی پکې واقع دی درک کړي. همدا ډول ښوونکی زده کوونکو ته غیرې مرتبې کلمې په جملو، فقرو او عبارتونو کې ورکوي، هغوی یې بیا په ترتیب او له قاعدې اوګرامري اصولو سره سم بیرته تنظیم او جوړوي.
څنګه یو ښوونکی د زده کوونکو لوستنه چټکه او تیزه ولی شي:
الف: ښوونکي زده کوونکو ته یو متن ور کوي، چې هغوی یې په ورو یا پټه خوله ولولي، البته وخت د لوستلو ورته ټاکي، په ټاکلي وخت کې ور څخه د هغه محتوا، اصلي ټکي او موخې پوښتي.
ب: دغه وخت په تدریجي توګه په بیا بیا لوستنه کې څو چنده ورته لږ وي او هم یې سم تلفظ ته چې ورباندې یې لولي زده کوونکي متوجه کوي.
ج: زده کوونکي باید وهڅول شي، چې په ورو یا پټه خوله لوستنه کې د شونډو حرکت د لوستلو په مهال کې کم کړي.
د: ښوونکي په یوه ټاکلی موضوع کې د یوې مفکورې، مقصد لپاره درس ورکوي، زده کوونکي باید ضرور په هغه درس کې هغه مفکوره، مقصد د سوالونو په لړ کې چې ښوونکي یې ترې کوي هغه موخه، کلمې او یا مرکزي فکر په ګوته کوي. دغه ډول په پټه خوله او لوړ غږ لوستنه د ویلو او لوستلو په برخه کې مرسته کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د ځينو چارتونو او نورو طريقو او امکاناتو په کارولو سره د ښې او ژر لوستنې لارې ښودلای شي. پاملرنه وکړئ د لوستنې د ښوونې په اړه ځينو طريقو او مرحلو ته چې بايد ورڅخه کار واخيستلای شي.

لومړنۍ مرحله يا طريقه:

هغه مواد چې دوی زده کړي، يا يې په ياد کړي دي. بايد هم يې ولولی او هم يې ښه تلفظ کړي.

دغه دلوست يا ديالوگ په ډول ترتيب شي او يا دې د يو لړ عملي جملو په ډول صورت ومومي او يا دا چې يوه ساده تمثيلي کيسه چې د ټولگي په شاوخوا کې چې پخوا زده کوونکو ورباندې بحث کړی وي، په داسې حال کې چې تدريس شوي ترکيبي جملې هم پکې ترتيب او تنظيم شوی وي. زده کوونکي ديته اړکړای شي، چې زده کړای شوي ځيزونه، نومونه او کلمي پرته له دې چې ورته وگوري د هغو تلفظ په سم ډول وکړای شي. وروسته بيا د هغه مواد د ښوونکي له خوا په لوړ غږ اواز ولوستل شي. په داسې حال کې چې زده کوونکي ورته په ځيرتيا سره وگوري، ښوونکی لوست څاري، وروسته د ښوونکي تر لوستلو زده کوونکي په گډ اواز سره، په همدې طريقي په لوستلو سره پيل کوي. دا هم ممکنه ده، چې وروسته تر دې په عملي توگه له يو بل گروپ څخه په انفرادي ډول هيله وشي چې ورته عمل ترسره کړي.

دويمه مرحله:

ښوونکي يا د ژبې يوه ډله ښوونکي په ښوونځي کې د يو لړ اشنا کلمو ډول ډول ترکيبونه په يو چارت کې ترتيبوي.

هغه د يو ديالوگ ياسوال ځواب په ډول زده کوونکو ته ښيي، چې له زده کوونکو سره مرسته وشي. نوی ترتيب شوي مواد ټول آشنا او مروج عناصر يا توکي پکې راغلي وي، چې هغوی يې ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېمه مرحله:

زده کوونکي دې د داسې موادو په لوستلو پیل وکړي، چې په هغه کې ځنې نامانوسه (نا اشنا) کلمې او ترکیبونه راوړل شوي وي، چې دا ډول مواد دیوې کمیټې له خوا ترتیبیږي. دلته د پام وړ خبره داده، چې په هغه کې به اسانه او ساده متنونه راوړل شوي وي. د زده کوونکو علاقه، د عمر درجه او سویه هم په پام کې نیول شوي وي. تجربو ښودلې ده، که چیرې دیرش (۳۰) اشنا کلمې تدریس شي، نو بایده دي، چې یوه نوي کلمه پکې راوړل شي. په دې عملیه کې یوه طریقه غوره شوې ده، چې د ګرامري لوستلو څخه یوه برخه د عملي کار لپاره وټاکل شي.

څلورمه مرحله:

ځنې خلک یو ساده او کلاسیک متن او یا د یوې مجلې څخه د لوستلو یو عبارت ټاکي. ځنې ددې نظر یې او طریقې سره مخامخ وي. هغوی وایي، چې زده کوونکو ته ښه او بهتر ماخذونه، بازار او مارکیټونه، د پیرلو او پلورلو ځایونه کیدای شي. په ځانګړي ډول هغه زده کوونکي چې د وي د اصلي متن په لوستلو لاس بري نه وي، هغوی ته د تدریس لپاره مرتب مثالونه کیدلی شي.

پنځمه مرحله:

متحد شوي مواد او د کتابونو ټوله نړۍ باید د زده کوونکو په مخ خلاصه وي. دا چې پنځمې مرحلې ته زده کوونکي څه وخت رسیږي؟ په دې ډول وایي چې: ځنې زده کوونکې شاید هیڅکله دې مرحلې ته ونه رسیږي. ځکه چې دوې په خپله مورنۍ ژبه کې هم دې مرحلې ته نه دي رسیدلي. ځینې زده کوونکي دي چې د عالي ښوونځي په کلني پروګرام کې رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنگه یو ښوونکی د زده کوونکو د لوستلو چټکتیا ته وده ورکولای شي؟

په دې اړه له مختلفو طریقو او موادو څخه ښوونکي کار اخیستلای شي. ښوونکی کولای شي د لوستلو مهارت دودې لپاره زده کوونکو ته هغه لارې په گوته کړي، چې د هغوی په اختیار کې وي. مثلاً د اخبارونو دقیق لوستل، ادبي پارچې او نور هغه متون چې زده کوونکي ورسره مینه ولري. ورځپاڼې، مجلې لوستل له هغه څخه مطلب اخیستل او په ټاکلي وخت او زمان کې د هغو له موخو او بیان څخه پوښتنه کول. همدا ډول په یوه متن کې د نوم، فعل، ضمیر، صفت او نورو گرامري توکو ژر پیدا کول او په نښه کول د تیزې لوستنې سره مرسته کولای شي.

ښوونکي کولاي شي په مختلفو طریقو سره زده کوونکي تیزې لوستنې او مفهوم اخیستنې ته وگماري. کامیاب ښوونکي به هغه وي، چې د چاپیریال په پام کې نیولو سره زده کوونکي چټکې لوستنې ته وهڅوي او په هغو باندې په عملي ډگر کې ډول ډول تمرینونه ترسره کړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دريم څپرکي لنډيز

د ژبې د لوستلو مهارت په تدريس کې بل مهم مهارت لوستل دي. لوستل په حقيقت کې د ښوونې او روزنې بنسټ جوړوي. ذهن ته د صوتی سمبولونو، انځورونو او نورو نښو په مرسته د مفهوم ليږدول، هغه په ژر تلفوظ کول او له هغو اوازونو څخه مفهوم اخيستلو ته لوستل وايي که چيرې لوستونکی په لوستلو کې ماهر نه وي د نورو مضامينو زده کړه هم ورته مشکله وي. په لوستنه کې بايد مخرجونه سم ادا شي. د جملو او کلمو لوستنه بايد په لازم غږ او ځنډ (مکث) سره تر سره شي.

يو ښه لوستونکي کوم دی؟ يو ښه لوستونکي هغه ګڼل کيږی چې اړوندې لارښوونې په پام کې ونيسيي. څه چې لولي په مانا او مفهوم يې پوه شي. د ليکوالی نښی او ګرامري، نحوي توکي کراعات کړی. په لوکړنيو زده کړو کې د لوستلو پړاونه چې اسانه او ساده کتابونه، د پټې خولی لوستل، په لوړ غږ لوستل-توجه جلبول، ذهنی فعاليتونه تر سره کول.

د سختو کلمو او تلفظونو ليکل پرتوره دړه باندی. د لوستلو د ودې له پاره لار ښوونې، چمنوالی، د ښوونکي له خوا داسې فعاليتونه تر سره کيدل چې ښوونکی په وار سره هغه واوري کتاب او درسي لوازم په يوه داسی خونه کې ايښودل او لوستل چې ټول يې په يو شان ووينې. د لوستلو لپاره بايد څنګه پلان طرح شي. مترادف لغتونه، متضادې کلمی ورته واضيح کړي. ښوونکي د خپل چاپيريال څخه ګټور امکانات زده کوونکو ته برابر کړی. مهمه دا ده چې ښوونکی د تدريس په ژبه ښه مسلط وي. قياسي پوښتني دی په لوستنه کې طرح شي. له استفهام (څنګه،کله،ولې،څوک) څخه دې کار واخلی. متن دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شاګردانو تکرار ولولی. ښوونکي د ځينو چارتونو او نورو طريقو او امکاناتو په کارولو سره د ښې او ژر لوستنی لارې ښودلای شي. په ژر لوستنه کې بايد هغه پنځه مرحلې ښوونکی وکاروی. څنګه يو ښوونکی د زده کوونکو د لوستلو د تيز ولو يا ژر لوستنې ته وده ورکولای شی؟ ښوونکی شاګردانو ته هغه طريقې او لارې ورښيي چې په اختيار کې يی وی. مثلا: د اخبار، مجلو، ورځ پاڼو لوستنه يا نور هغه متون چی شاګرد ورسره علاقه لری. له لوستنې څخه ژر مطلب اخيستل البته د يوه ټاکلی زمان او وخت په پام کې نيولو سره لنډه دا چې ښوونکي په مختلفو تمرينونو سره شاګردان چټکې لوستنې ته رابلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيم څپرکي پوښتنې

۱. لوستل څه شي ته وايي؟ لوستل د خپلواکې زده کړې (...) بلل کيږي؟
۲. خپلواکه زده کړه څه وخت ترسره کيدلی شي؟ او مناسبه لوستنه به کومه وي؟
۳. يو ښه لوستونکی کومې ځانګړنې لري؟
۴. په لومړنيو زده کړو کې د زده کړې پړاوونه څو دي؟ يوازې نومونه يې واخلئ.
۵. د پټې خولې لوستل په کومو ټولګيو کې ترسره کيږي. او کومې ګټې لري؟
۶. په لوړ اواز لوستل څه ګټې لري او په کومو ټولګيو کې د ارزښت او اهميت وړ بلل کيږي؟
۷. د لوړ اواز د لوستنې زيانونه بيان کړئ.
۸. يوه موضوع بايد د اصلي مطلب او هدف سره په اړيکه کې څنګه او څه ډول ولوستل شي؟
۹. يو ښوونکی څرنګه د يو زده کوونکي لوستنه چټکولی يا تيزه ولای شي؟
۱۰. په لوستنه کې بايد د کومو طريقو او مشخصو مرحلو څخه کار واخيستل شي؟ هر يو تن دې يوه مرحله توضيح او تشريح کړی.
۱۱. د څو آشنا کلمو د راوړلو څخه وروسته بايد يوه نوی کلمه وکارول شي.
۱۲. په درېيمه مرحله کې کوم موضوعات د لوستلو په اړه بيان شوی دي.
۱۳. په پنځمه مرحله کې د لوستلو په اړه څه ويل شوی؟ يو څه رڼا پری واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د ژبې د زده کړې څلورم مهارت لیکل

پیلیزه:

- د ژبې د زده کړې څلورم مهارت لیکل دي، په دې برخه کې په لیکنې او الفباّ پورې اړوندې مسئلې راوړل شوي دي. حروف څنګه تدریس شي، څه ډول د هغو ارزیابي ترسره او ښوونکي باید خپل حرکات څه ډول تنظیم کړي؟
- د لیک د رسم الخط د لیکلو په خاطر وړاندیزونه، د ژبې د زده کړې طریقې په درې پړاوونو کې واضیح شوی دي.
- د املاء د تدریس او زده کړې په اړه بشپړ معلومات وړاندې کیږي، چې ښوونکي کولای شي له هغو روشونو، او لارو چارو څخه اغیزمنه ګټه واخلي. د لیکلو لپاره ځنې مهارتونه چې له پیداګوژیګي پلوه د پاملرنې وړ دي. ښوونکي هغه زده کوي او د هغو له مخې خپل تدریس مخ ته بیایي. د ژبې د ښې زده کړې اصول څرګند شوي دي.
- په عمومي توګه د لیکلو د مهارت لپاره فعالیتونه ښودل شوي دي.
- د املاء د اصلاح کولو، قرائت کولو، د املاء د متن غوره کولو او همدارنګه د کلمو د جوړونې زده کړه ښودل شوې ده.
- د کلمې او جملې جوړونې زده کړه، چې د فعالې لیکنې پیل او جمله جوړونې پیاوړتیا رامنځته کوي. د جملو یا فعالې زده کړې لپاره ډول ډول تمرینونه، تش ځایونه ډکول، او د جملې جوړښت، سمه لیکنه تشریح شوې ده. لنډې جملې او عبارت ته انکشاف ورکول به زده کوونکي زده کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د لیک په زده کړه کې د املاء اهمیت، املاء لیکنه اساسي بنسټ او یوه ښه انشاء، جوړوي. تل ذهني اوریز، ویز، لیده نیز انځورونه د ښې املاء په مټ ترسیمیږي. د پښتو تورو او لهجوي اختلاف ته ګوته نیول شوې ده.
- د (ی) ګانو بڼې سره له بیلګی توضیح شوي دي، چې په املا کې د اهمیت وړ توري دي.
- انشاء او د هغې د زده کړې طریقې به زده کوونکي، لوستونکي زده او ښوونکي به یې په ښه ډول تدریس وکړای شي.

د یو متن لازمي لارښوونې به په ترتیب سره په پام کې ونیسي او زده کوونکو ته به یې توضیح کړي.

- د ښې انشاء صفتونه کوم چې اړین دي، دلته ذکر شوي دي. په ښې انشاء کې د ګرامر، فعلونو، استدلال، منطق او آهنګ برخو ته باید پاملرنه وشي. د لیکوال عقیده، راښکون یا د کلام ښکلا په پام کې نیول کیږي. نوښت یا ابتکار، تخیل او ذوق د ښې انشاء ځانګړنې وي او هم به د انشاء نورې ستونزې وپیژندل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکلو مهارت:

لیکل د اړوندې ژبې په رسم الخط سره ترسره کیږي. د هرې ژبې لپاره چې لیکني بڼې لري ځانته الفبايي توري، نښې او سمبولونه لري. دغه نښې په قرار دادي بڼه په ټولنه کې د خلکو له خوا رامنځته کیږي. ۱۵: ۳۱

د انسانانو له خوا دغه یو شمېر نښې او سمبولونه چې ځانګړې حرکي بڼې لري، ورته لیک یا لیکل ویل کیږي. د هرې نښې لپاره یو انځور (شکل) منل شوی وي. زمونږ د ژبی لیک دود هم د عربی ژبی له لیک دود یا رسم الخط څخه اخیستل شوی دي. ۹: ۱۰

هره نښه یا سمبول د یوه غږ نمایندګي کوي. پخپله یا د نورو نښو له ترکیب سره د با مفهومه صوتي غږونو، نور واحدونه او بڼې جوړوي. دا کوچني واحدونه کلمې دي. چې د شکلونو له ترکیب څخه یې عبارت او جملې جوړیږي. دغه مهارت د مورنۍ ژبې د لومړي درس څخه د لیکلو په فعالیت سره ترسره کېږي. زده کوونکي د کلمې او د هغو دتورو لیکل پر توره یا سپینه تخته ګوري یا ویني او بیا یې په عملي توګه په ښوونځي کې لیکي، چې ښوونځی یې د لیکلو ځای ګڼل شوی دی.

دغه مهارت په ښوونځي کې زده کیږي. ماشومان لومړی ځل دغه توري د ګوتو په واسطه په هوا کې لیکي، همدارنګه د کلماتو لیکل په شګه، د میز په سر د ګوتو په وسیله لیکي. دا ډول لیکل ډېر تکرار وي، وروسته بیا دغه لیکل پر تخته، کاغذ او کتابچو کې د قلم، نی او پنسل په واسطه لیکي.

لومړی د الفبا توري چې ساده او اسانه دي، په ترتیب او خپل ځای کې لیکي. ښوونکی ورته لارښوونه کوي، چې کوم توري څنګه او څه ډول ولیکي؟ له

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه ځایه یې په قلم یا مارکر رسم کړي، د رسم کولو طریقې باید ورزده کړل شي، چې وکولای شي په اسانه طریقه د اړوند توري نښه یا انځور وکاږي. په عینې مهال کې د هغو غږونه وپیژندل شي. ښوونکي هغه ورته په صفا ډول تلفظ کوي، د تورو مخرجونه په عملي توګه ورښیي. د تمرین لپاره په هغو کار کوي، په ډله ایزه توګه او هم په انفرادي ډول د هغوی تلفظ او پیژندنه وربشپړوي.

له دې څخه وروسته بیا د حروفو او اسانه کلماتو په لیکلو پیل کوي. کورنۍ او د ټولګي ځانګړې دندې ورکول کیږي.

ښوونکي د هغو څارنه کوي. پر تخته او کتابچو کې د هغوی دندې ور اصلاح کوي او په دې ډول د زده کوونکو د لیکنې نیمګړتیاوې ورځ تر بلې بشپړیږي او زده کوونکي لاښه رهنمایي او هڅول کیږي.کله چې یو ښوونکی د تختې، چارتو او فلش کارت پر مخ لیکنه کوي، باید په ښکلي او سم خط سره وي، څکه چې د زده کوونکو لپاره یې زده کړه او کاپي کول او لوستنه آسانیږي.

د زده کوونکي په هڅونه کې هم د خط ښه والی اغیزمنه ونډه لرلی شي.

د ښې املاء او انشاء لیکنه هم اړینه وي، څکه چې د زده کوونکو لپاره سر مشق وي.

ښوونکی باید په لیکلو کې د زده کوونکي وده او پرمختګ په پام کې ولري.

ښوونکی د لیکلو په مهال ماشومان، زده کوونکي پر چوکیو او څمکې باندې په داسې ډول رهنمایي کړي او کښینوي، چې په اسانه ډول لیکل ترسره کړای شي. د لومړي ټولګي د زده کوونکو عضلات په هغه اندازه چې وړ وي پرمختګ نه کوي؛ نو له همدې کبله حروف او کلمې په ښکلی لیک سره نه شي لیکلای، لازم دي چې ورته مناسب کاغذ چې خط کشي شوی وي برابر او له غټو پنسلونو او قلمونو څخه کار واخلي، چې لیک یې ښکلی او مناسب ولیکلای

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي. لیک د ماشومانو او زده کوونکو لپاره یو تدریجي زده کړه ګټل شوې ده. په یوه اوونۍ، میاشت او حتی په یو کال کې نه زده کیږي.

روحیات پیژندونکي وايي چې: پریږدئ چې ماشوم په هر لاس چې زړه یې غواړي خط ولیکي.

هغه دیته اړ نه شي، چې په ښي لاس خط ولیکي، او له کیڼ لاس څخه منع کړای شي. دغه ډول اړ ایستنه منفي اغیزې لري، زده کوونکي نه شي کولای، چې په لیکنه کې پیاوړي او ښه تربیه شي. په دې برخه کې د هغو له ځواکمنۍ څخه کمیږي.

په هڅونې سره کیدای شي زده کوونکي خپل عادت پریږدي، چې د زده کوونکو په ګټه به وي.

په لیکنې سره کیدای شي لیکوونکي خپل نظر، عقیده او فکر نورو ته څرګند کړي. د لیک په واسطه د بشریت تاریخ را څرګندیږي. که څه هم له لیک څخه وړاندې هم بشري تمدن شتون لري، اما د لیک په واسطه یو څه مستنده بڼه خپلوي. لیک د بشریت د کلتوري شتمنیو په ژغورنه، ساتنه او لیږدونه کې د ارزښت وړ او ټاکونکی رول لري. نامتو لیکوال د خپلو لیکنو په برکت نه یوازې د خپلې زمانې او عصر له خلکو سره خبرې کوي؛ بلکې د راتلونکو نسلونو غوږونو ته هم خپل فکر او پیغام رسولی شي. ۳: ۵۰

د اروا پوهانو په نظر باید د لیک په ښودنه او پیاوړتیا کې باید لاندې ټکي په پام کې ونیول شي:

لومړی: پریږدئ چې زده کوونکي د خپل ذوق او خوښې سره سم یوه کیسه، ډرامه، مقاله، شعر او یا نور څه ولیکي.

دوهم: د لیک په ښوونه کې دې شاګرد ته ازادي ورکړل شي، له شکلي او فورمالستي لیکنو څخه دې مخنیوی وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم: د ګرامر، املا لیکنې په برخه کې دې انتقادي او افراطي بڼې نه غوره کوي، چې د مضمون محتوا ته زیان رسوي او د پیغام رسا والی له منځه څخه وړي.

څلورم: د لیک ښوونې ځنې اصول او قاعدې دې د اړتیا په وخت کې په عملي توګه تشریح کړای شي.

پنځم: د لیکنې اساسي موخه تل د مفکورو لیږدول وي. ښوونکي او زده کوونکي باید دغه اصل له تخنیکي برخو څخه لومړی وګڼي.

شپږم: کوم لیکوونکي چې په لیکنه کې تکړه او مهارت لري، هغه باید وستایل شي، چې لایې لیکنه سمه او په زړه پورې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکلو لپاره ځنې مهارتونه:

د پيداګوژيکي مهارتونو په لړ کې ښوونکي بايد لاندې مهارتونه او ټکي په پام کې ولري، چې په تدريجي او کرار ډول زده کوونکي د خط په زده کولو او ليکلو کې ورځ تر بلې پياوړتيا ومومي.

لومړی: د چمتوالي دوره: په دې دوره کې د عضلاتو، حرکت د تورو او کلمو د ليدلو حس رامنځته کيږي.

ښوونکي د حروفو شکلونه په رنګه بڼه ورښيي، حرفونه او الفاظ ورته کاپي کوي، قلم نيول (پنسل، نی) د سلايد نيول، په هوا او مځکه ليکنه او داسې نور فعاليتونه ترسره کيږي، تر څو چې د زده کوونکو لپاره ليکل اسانه شي. ښي او چپ يا کيڼ لاس ماشومانو ته ښودل کيږي. که چېرې په دغه دوره کې د ماشوم زده کړې ته پاملرنه وشي؛ نو جوته خبره ده، چې نورې راتلونکې ورپسې دورې به يې هم د کاميابۍ سره مل وي.

دويم: د ليکلو دوره: دغه دوره د چمتوالي له دورې څخه وروسته پيليږي.

په دې دوره کې ښوونکي بايد حروف په ښه خط د تورې تختې پر مخ چې ټول زده کوونکي يې وليدلی شي وليکي. څه چې ليکي هغه بايد توضيح او تشريح کړي. ښوونکي په عملي توګه د حرف يا توري لفظ ليکل چې له کومه پيل کيږي او څرنګه چير ته پاي مومي ورښيي.

د يوه توري او لفظ لپاره څو ځل لاس او ګوتو ته حرکت ورکول کيږي، چې زده کوونکي ددې لفظ او توري د له ليکلو سره عادت پيدا کړي. ښوونکي بايد د ا په ياد ولري، چې ټول زده کوونکي يو ډول ليکنه زده کړي، که څه هم د زده کوونکو خطونه به سره توپير هم ولري.

ليکنه يو حرکي فعاليت دی، چې په تدريجي توګه زده کوونکي هغه زده کوي. په دې وخت کې بايد ښوونکی د ژبې څلور واړه مهارتونه هم په پام کې ولري.

دريم: په لومړني (ابتدائي) ټولګي (لومړي ټولګي) کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي په دې ټولګي کې چې حروف تدریسوي خپل حرکات په ځیرتیا سره تنظیموي.

کله چې ښوونکي پر توره تخته څه لیکي باید کټ مټ د کتاب په څیر وي. د لیکنې پر وخت باید د تختې یو لوري ته ودریږي، چې زده کوونکي په اسانه ډول تخته ولیدلای شي. د زده کوونکو پاملرنه راوګرځوي چې د ښوونکي د لاس حرکات په سمه توګه ووینې.

د زده کوونکو هڅول اوتشویق اړین بریښي، کله چې د هغوی لیکنه او خط ارزیابي کوي باید لاندې ټکي په پام کې ونیسي.

١. د تورو په سمه بڼه لیکل.
٢. د حرفونو کوچنیوالی او غټوالی.
٣. د خط درشتوالی.
۴. د یو حرف (توري) اړیکې له بل حرف (توري) سره.
۵. د تورو تر منځ فاصله.
۶. د خط سموالی، کوږوالی (د خط د کرښو کږوالی).
٧. د خط پاکوالی او سموالی.
٨. د خط د لیکلو تیزوالی یا چټکه لیکنه.

دا به مو په یادوي، چې په لومړیو ټولګیو کې باید په پښتو او دري ژبوو کې په نسخ خط سره لیکنه ترسره شي. وروسته کیدای شي، چې په نسخ او نستعلیق خط سره لیکنه په تدریجی توګه وکړای شي. تجربو ښودلی ده، چې د چپ یا کیڼ لاس لیکونکي، د ښی لاس لیکوونکو په څیر لیکنه کوي؛ مګر ښوونکي باید له هغو سره لازمه مرسته وکړي.

هغه زده کوونکي چې ښه خط لري باید وهڅول شي. د خط زده کړه په تدریجي ډول ترسره کیږي.

د خط په لیکنه کې باید زده کوونکي لاندې لازمه وړتیاوی پیدا کړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: د ویلو یا لوستلو وړ وي، د خط لیکنې نښې او علامې باید ولري.
ب: د جلا لیکنو او د خصوصي تجارت ګذارش ولیکلای شي.
ج: د ساده تشریحاتو لیکنه، پیښې لیکنه، د حالاتو څرنګوالی او د لارښوونو لیکنې.
د: ساده مکتوبونه، وړاندیزونه او نورې لیکنې.

د لیک او لیکدود د لیکلو په خاطر څو وړاندیزونه:

- لومړی باید ماشومانو ته د اړوندې ژبې د تورو شکلونه په مجسم ډول وروښودل شي.

توري باید پر تخته، کارت او یا کتاب کې ور په ګوته شي. ورسره د هغو تورو تلفظ وکړي، چې ددې تورو اواز او تلفظ ته کلیدي تلفظ یا غږونه وایي. دا غږونه ځنې لوړ تلفظ کیږي او ځنې په ټیټ یا کښته غږ سره. مثلاً د (ب) غږ په (بادام) کلمه کې په لوړ اواز سره ویل کیږي. دغه توري او بڼې یې چې زده کوونکي په فزیکي یا جسمي ډول وپیژني او په مختلفو رنګونو د کارت پر مخ ورښودل شي، نو کیدای شي چې د هغو تورو شکل جسامت او توپیر یې د رنګونو په مرسته وکړای شي. هر توری او غږ یې د اوریدنکي، لیدونکي په ذهن کې ځای ونیسي. کله چې د دې تورو پیژندل او تلفظ بشپړ شي؛ بیا په دویم قدم کې د تورو ترکیب، تړل یا نښلول، د کلمې جوړول او بیرته کلمه په تورو تجزیه کول ور زده کول کیږي.
په دریم قدم کې د لنډو جملو ورښودل او زده کول لازم دي، چې زده کوونکي یې باید زده کړي. ۲۴: ۲۴
په څلورم قدم کې باید هغه نوي لغات او سپیڅلې کلمې چې په جملو کې راوړل شوي وي، زده کوونکو ته تدریس کړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته له هغې څخه باید د اړوندې ژبې نظم او نثر، د ژبې قواعد، ادب او تاریخ یې تدریس شي.
په دې مهال کې د لیکلو او لوستلو مهارت یو څه د ماشومانو او لوستونکو بشپړ شوی وي، د جملو مفهوم او مطلب اخیستلای شي، مگر بیا هم اړتیاوي چې له متن څخه د ځینو کلمو او لغتونو مانا او مفهوم پخپله استاد یا ښوونکی شرح کړي.

د ژبې د زده کړې طریقې:

د ژبی زده کړه په لاندي دري پړاونو کې ترسره کیږي:
***الف:* د حروفو (تورو) لوستل او ډول.**
***ب:* د جملې، عبارت ویل او زده کول.**
***د:* په لوړ اواز یا جهر او پټه خوله مطالعه کول.**
پورتنی مرحلې هره یوه د ژبې په زده کړه کې ځانگړی ارزښت لري. اصلي هدف ورڅخه مطالعه کول، د متن د پوهیدنې ځواک موندنه ده، چې بنسټ یی د حرفونو زده کړه جوړوي. له دې کبله چې اصلي موخې ته ورسیږو باید لومړی توري زده کړل شي.
د تورو د زده کړې ځینې ازمایل شوې طریقې په لاندې توگه ښودل شوي دي.
***الف:* جوړښتي یا ترکیبی طریقه: په دې طریقه کې ښوونکي له جز څخه د کل لورته درومي.**
په دې بنې سره دوه طریقې شهرت لري: یوه طریقه د هجا توري (الفبا) او بله هم د طریق الصوت بلل شوی ده. په هجایي (الفبا) طریقه کې حرفونه یا توري په عادي توگه باید یاد کړل شي.
یعنی له (ا، ب، پ، ت- ی) توري په خپل نامه سره ور زده کیږي؛ وروسته بیا زیر، زور، پیښ او ورپسې بیا دوه حرفیزه، درې حرفیزه لفظونه او بیا ورپسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جملې او بالآخره عبارتونه ور زده کېږي. د توري د غږ (صوت) په طريقه کې د نوم پرځای په توري يا حرف باندې يا اواز د تورو باندې خج (فشار) ډېر راوړل کېږي. د زده کړې طريقه يې د الفبا د تورو په شان وي.

ب: تحليلی طريقه: دا طريقه د لومړی طريقې بر عکس له کُل څخه د جز لورته ځي، په آخرکې د توري (حرف) شکل ورښودل کېږي. دلته درې طريقې شتون لري:

۱. د کيسو طريقه: لنډې کوچنی کيسې چې له دوه حرفيزه او درې حرفيزه کلمو څخه جوړې او حرفونه وپيژندل شي.

۲. د جملو طريقه: د تورو يا حرفونو پيژندنه د لنډو جملو په واسطه چې له دوه حرفيزه او درې حرفيزه کلمو څخه جوړې وي.

۳. د الفاظو په واسطه د تورو (حرفونو) پيژندنه چې دوه حرفيزه او درې حرفيز وي، او هغه تمرين کړل شي.

ج: مخلوطه يا ګډه طريقه: جوړښتي يا ترکيبي او تحليلی طريقې چې د مختلفو پړاوونو څخه رامنځته کېږي، يوازې په خپل چوکاټ کې د ماشومانو لپاره معلومات په بشپړه ډول نه شي وړاندې کولای. يا په بل عبارت: يو طريقه د بلې طريقې لپاره مرستندويه يا متممه پيژندل شوې ده. له همدې کبله په يوې طريقې بسنه کول له اصلي هدف څخه وروسته پاتی والې دی؛ نو وړ ده، چې ښوونکي له مختلفو ميتودونو (طريقو) څخه په مناسبو ځايونو کې ګټه واخلي. د تدريس لپاره ګډوله طريقې اغيزمنې وي، په داسې ډول چې ښوونکي، ساده اسانه کلمې، نومونه، لفظونه ورته فهرست کوي. د يو چارت او کارتونو پر مخ يې ورته ښيي او په ترتيب سره مطلوب اصلي (حرف) په ګوته کوي. د دې تر څنګ د هماغه شيز عکس يا انځور ورته پر تخته رسميږي، د کارتونو پر مخ د حرفونو په ترتيب ايښودلو سره اصلي نوم جوړيږي. د نوم ليکلې بڼې او انځور ته سره مطابقت ورکول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې د تدریس کولو طریقه داسې ده: چې لومړی تصویر ښودل کیږی، بیا یی نوم اخیستل کیږي.
دغه عمل دوه درې ځله تکراریږي، وروسته بیا په چارت کې د تصویر نوم د هغه لاندې ایښودل کیږي، چې بیا وایي د هغه شي نوم په چارت کې لیکل شوی دئ. څو وارې دغه چارت جلا جلا ورښودل کیږي او تمرین ترسره کیږي.
په دې توگه په مطلوب (توري) زیات فشار راوړل کیږي، وروسته بیا هغه توري په توره تخته باندې په یوازې ډول لیکل کیږي او اواز یې زده کوونکو ته تمرین کیږي. په آخر کې ښوونکي د (توري) نوم اخلي او ماشومانو ته وایي چې دا ددي (حرف) نوم دی. په ترتیب سره اسانه او بیا متوسطه او په آخر کې مشکل توري ورښودل کیږي.کله چې حروف په دی ډول تدریس شول، په آخر کې د تورو ترتیب په روایتي، منطقي بڼه تدریس کیږي. اصلي بڼه یې په چارت کې ورښودل کیږي. په همدې ډول د الفبا د پیل ترتیب او طریقه ورښودل کیدای شي. په دې روش کې (وگوره، ووایه) څخه گټه اخیستل کیږي. له دې څخه وروسته بیا د ویلو او د متن د درک کولو وار رسیږی.

ژبه د لاندې اصولو په پام کې نیولو سره ښه زده کیږي:

لومړی: له معلوم څخه مجهول ته: په دې صورت کې د کوچنیانو لومړنی زده کړه له الفاظو څخه پیل کیږي.
په لومړیو مرحلو کې څیزونه او شیان باید د انځور سره په اړیکه کې و اوسي، هغه چې په خپل کور او یا چاپیریال کې یې زده کړي وي، د هغو په مانا او مفهوم پوه شوي وي. وروسته بیا که په درس کې یو نوی لفظ راوړل شو، چې ماشوم د هغه په مانا پوه نه شي او یا یې هم په خپل چاپېریال کې اوریدلي نه وي؛ ښوونکي ته لازمه ده، چې په آشنا کلمو سره هغه شي یا لفظ زده کوونکي ته داسې واضح کړي چې د هغه شي سره په اړیکه کې وي او زده کوونکي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله وکولای شي هغه بیان کړي. له همدې امله دې ډول زده کړې یا آموزش ته چې دا رنګه اصول پکې وکارول شي د (زده کړې لیږد (انتقال) له معلوم څخه مجهول ته) په نوم یادیږي.

دویم: له اسان څخه و مشکل ته: په دې برخه کې ښوونکي باید هغه کلمې، لغتونه او الفاظ وکار وي، چې زده کوونکي د هغو په مانا او مفهوم وپوهیږي. هغه په اسانۍ سره لوستلای شي، دې ته اسان وایي. ۵: ۱۲۰

هغه چې زده کوونکي یې د الفاظو په مانا نه پوهیږي او نه یې هم په بشپړ ډول په مفهوم پوهیږي دې ته ستونزمن یا مشکل وایه شي.

د بهتره ویلو او درک کولو اصول هغه دي، چې لومړی ښوونکی اسانه الفاظ او کلمي ووایي، د هغو د تکرار او درک کولو په رڼا کې نورې مشکلې کلمې او الفاظ داسې ولولي چې د هغو په درک او پوهیدلو کې اسانتیاوي رامنځته شي.

همدا ډول ښوونکی د لغاتو ذخیره او کلمات د زنځیر د کړۍ په څېر په پرله پسې توګه زیات کړي. تر څو چې د ودې او پرمختیا په علمي کچې کې د زده کوونکو مرسته وشي.

دریم: له مشخص (محسوس څخه پټ (مخفی) ته: د زده کړې دا اصل ډیر ارزښت لري.

مطلب دا چې په ابتداء کې ښوونکي هغه الفاظ تدریس کړي، چې د پوهې او علم له نظره زده کوونکو ته مشخص وي.

او هغه الفاظ چې د پنځه ګونو حواسو په واسطه د زده کوونکو یا ماشومانو له خوا تلفظ او ادا کړای شي او په هغه هم پوهېږي.

د ساري په توګه: موټر د ماشومانو لپاره یو مشخص او ټاکلی لفظ دی. په دې شرط چې ماشوم هغه لیدلی یا اوریدلی وي. او یا یې په هغه کې سفر کړی وي. مګر د پیښې (حادثې) لفظ د ماشوم لپاره، پټ (مخفی) مفهوم لري، څرنګه چې هغه په ژوند کې پیښه یا حادثه نه ده لیدلې، که چېرې ښوونکی دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پيښه) چې ماشوم ته مفهوم نه دی او نه يې پيژني، غواړي هغوی ته يې وروپيژني، نو ښوونکی بايد دغه پټ (مخفی) لفظ ته چې په ذهن کې دی د موټر د پيښې يا حادثې سره په تړاو کې تشريح کړي، چې د موټر د حادثې په واسطه په دغه مفهوم کوچنی وپوهيږي. معلم ته لازمه ده چې په لومړي قدم کې له مخفي، پټ، او غيری محسوسو الفاظو د کارولو څخه ډډه وکړي. يوازې د شيانو، څيزونو، نومونه زده کوونکو ته وښيي، چې هغوی په اسانه سره هغه درک کړای شي. ۲۹: ۴۱

څلورم: د تضاد، ورته والي (تشابه) اصل کارول: د ورته والي (تشابه)، تضاد د اصل په کارولو سره ماشومان د ستونزمنو الفاظو مفهوم ډير ژر درک کوي، هغه پيژني او په مانا يې پوهيږي. له دې اصل څخه مطلب د متضادو متشابه او مترادفو الفاظو او کلمو په واسطه د زده کړې ترسره کول دي.

د ساري په توګه د رڼا د لفظ ورته، روښانه، متضاد، شپه- ورځ او د نازک، نري په وړاندې د پلن، ډبل کلمې همدا ډول سپين، تور، لنډ، اوږد او داسې نورې متضادې کلمې په ټولګي کې په زده کوونکو او پخپله په عملي توګه ورو‌ښيي. په دې ډول د زده کوونکو د فکري توليد ځواک پياوړي کيږي او وده مومي، د تخيل او درک ځواکمني هم رامنځته کوي. مطلب دا چې ښوونکی هغه لفظونه ماشومانو ته وروښيي، چې په فزيکی يا جسمي توګه په خارج يا چاپېريال کې شتون ولري او د هغو ضد پيدا کړي؛ دا د ماشومانو په سرشت کې اخښل شوي وي، چې هغوی د متضادو، مشابه الفاظو چې په پوهه، زده کړه کې رول لري او د هغو په واسطه په ډير لږ وخت کې کولای شي نور ستونزمن الفاظ وپيژنی، په مانا او مفهوم يې پوه شي. د ماشومانو لپاره په لومړي قدم کې الفباء د ويلو او نوشته کولو په خاطر چې زده کړه رامنځته شي، اړينه ده.

د هرې ژبې الفباء ځانته بڼې (شکل)، اوازونه، نومونه او د ليکلو لارې او طريقې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفباء د زده کړې لپاره باید څلور اړخونه په پام کې ونیول شي، چې هر یو اړخ یې له بل سر تړلی دئ:

الف: د توري (حرف) نوم. ب: د توري بڼه (شکل).

ج: د توري آواز

د: د لیک طرز

په تولیزه توګه د لیکلو د مهارت لپاره لاندې فعالیتونه اړین دي:

- د لغتونو استعمالول په مناسبو جملو کې، هغه کلمې او لغات چې ښوونکي ورکړي وي.
- زده کوونکو ته داسې متن ورکول کیږي، چې تش ځایونه ولري. ددې په څنګ کې مقصودې کلمې او لغتونه هم ورته په غیر منظم ډول یاداشت ورکوي، زده کوونکي هغه په مناسبو تشو ځایونو کې لیکي. یا هم زده کوونکي اړوند متن په لوړ غږ لولي، زده کوونکي له هغه څخه مطلوب لغتونه په تشو ځایونو کې لیکي.
- داسې کلمې په زده کوونکو ولیکئ چې دسر توري یې (م، ح او یا ، ل...) وي؟
- زده کوونکو ته ګډې وډې کلمې، ګړنې او لغتونه ورکول کیږي، ورڅخه غوښتل کیږي، چې له هغو څخه یو متن ولیکي.
- له زده کوونکو څخه غوښتل کیږي، چې څو (درې حرفي، څلور حرفي او دوه حرفیزه) کلمې ولیکي.
- زده کوونکي د (وطن، مور، ازادي، باغ) په هکله څو جملې او پاراګرافونه لیکی.
- یوکیسه په غیرې مرتب ډول زده کوونکو ته ورکول کیږي، هغوی یې په مرتب ډول لیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ښوونکي زده کوونکي هڅوي، چې د یو انځور، منظرې له لیدلو څخه یو څه ولیکی او یا هم له ټولګي څخه بهر یوه ژوندۍ صحنه ګوري بیا د هغې صحنې او تصویر په هکله یو څه لیکي.
- ښوونکی زده کوونکو ته یو تمرین ورکوي. زده کوونکو ته وایي، چې د پوښتنو د ځوابولو څخه یو متن یا پارګراف ولیکي.

د ساري په توګه:

۱. مور ولې د ماشومانو لپاره ډېر مهمه ده؟
۲. د ماشومانو په روزنه کې څومره زحمتونه په ځان مني؟
۳. مور پر ماشومانو باندې څه حقوق لري؟
۴. مورړ باید د خپلو میندو سره څه ډول سلوک وکړو؟

- ښوونکي پر یوی موضوع لکه:، علم، جهل، خپلواکي او داسې نورو باندې په ټولګي کې بحث کوي.

زده کوونکي هم پکې ګډون کوي. وروسته له بحث څخه باید زده کوونکي د اړوندې موضوع محتوا پخپله ولیکي.

- زده کوونکي باید له کتاب څخه متنونه کاپي نه کړي، ښوونکي باید هغوی وهڅوي چې لومړی کتاب په ورو مطالعه او بیا یې منځپانګه یا هدفمند ټکي د فکر کولو په مرسته له خپل ذهن څخه ولیکي. په دې صورت کې د لیکلو مهارت ښه وده موندلی شي.
- ښوونکی له زده کوونکو څخه د پرون ورځې د کار او فعالیت په اړه لیکلی ګذارش غواړي، هغوی یې باید په خپلو کتابچو کې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د املاء اصول او هدف يې

د تورو د تلفظ او اوازونو پر ځای خپله حرف ليکي، چې د اړوند غږ نماينــدگي وکړې، په کلمو، جملو، گړنو کې د هغو سمه او صحيح بڼه ليکنــه امــلاء گڼـل کيږي. زده کوونکي بايد دې مهارت ته وده ورکړي، ترڅــو پــه دې وتــوانيږي، چې: د کلمو د تلفظي بڼې او جوړونکو يا جوړښتي تــورو (حرفونــو) تــر مــنځ مناسب پيوند رامنځ ته کړاي شي. ددې مهــارت د پياوړتيــا لپــاره پــه جملــو جوړولو، انشاء ليکلو او په کلي ډول د ليکنې د مهارت په وده کې ښې زمينـــې برابريږي. د سمې او درستي املاء څخه مفاهيم ژر او بشــپړ اخيســتل کيــدلی شي.

د املاء د ټاکلو اصولو پر بنسټ ليکل د هرې اړوندې ژبې لوستنه، ليکنه او پوهيدنه اسانوي.

هدف يې په هره معياري ژبه کې د کلمو د تورو يوالی، جوړښت او د هغو په واسطه د مفاهيمو افاده کول دي.

په دې مانا چې د کوم اواز لپاره کوم توری او د کومې کلمې لپاره څه ډول جوړښتي بڼه وکارول شي.

په کلمو، گړنو، جملو کې بايد د ټاکلو او منلو شوو جوړښتونو بڼې د مطلب د ښې افادې لپاره کارول کيږي.

املاء د ژبې واحده معياري فونولوژيکی او مورفولوژيکي بڼې جوړوي، چې په نتيجه کې د انشاء په ايجاد او رساوالی کې ستره ونډه لري. په هره ژبه کې د املاء بڼې د هغې ژبې له اصولو سره سمې بايد وليکل شي.

زده کوونکي بايد د املاء د ليکلو په وخت کې هغه ټکي چې ښوونکی يې دغږونو، جملو او کلماتو په چوکات کې اوروي، رعايت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: هغه ښه واوري د کلمې دقيق تشخيص وکړي او هغه درک کړي.
دويم: هغه په ځيرتيا سره تشخيص کړي. تصوير په ياد راوړي او هغه مجسم کړي، بيا په ذهن کې هغه کلمه سمه وپيژني.
دريم: هغه صحيح او سمه وليکی. د کلمې جوړونکي توری سم ليکل او بيا د هغې مناسبې کلمې ليکل. د هر توري (حرف) غږ او بڼه يې له ذهن سره په مستقيم ډول اړيکې ولري:
الف: د کلمې درک د اوريدلو او توپير کولو حافظه
ب: بيا د کلمې پيژن کتونکې يا ليده نيزه، حافظه. چې دوې برخې لري: د تورو جلا جلا صحيح بڼه او بله برخه يې د ترتيب ليده نيزه حافظه (بنيايي حافظه)
ج: د کلمې بيا ليکل خوځښتي يا حرکتي حافظه.
په املاء کې د رسم الخط، ګړدود (لهجه) يعنې سيميزو، غږونو جغرافياوي اغيزې رول لري.
کيدای شي پورتني اغيزې ناسمې ليکنې او په ليکنه کې ګډوډي رامنځته کړي. مثلاً:
د (ښادي- خادي) په کلمو کې مانيز او غږيز توپير رامنځته شوی دی، چې لوستونکي په شک کې اچوی.
همدغه وجه ده، چې په املاء کې يو لړ صوتي، شکلي محلي، بدلون، حذف، زياتوالی، کموالی رامنځته کيږي.
دغه ډول ستونزې، د ژب پيژندني په پوهی (علم) پورې اړونديږي. دغه پوهه کولای شي. د املاء ليکنې د پوهيدو او سمې املاء سره مرسته وکړي، چې په ليک کې له ګډوډيو څخه مخنيوی وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د املاء د تدریس اصول

املاء او ملاء په لغت کې (مهلت ورکولو- ډکولو) ته وایي. په ادبی اصطلاح کې خپلې خبرې او یا د بل خبرې په صحیح ډول لیکل دي.

که څوک له ځانه څه نه شي لیکلای د بل لیک له مخې یې نقل کولی شي دغسې کاپي کولو ته املاء نه شو ویلای. ۱: ۱۶

املاء یو عربي لغت دی، چې د (ډکولو) مانا لري، هغې وینا او تقریر کولو ته هم وایي چې بل یوې ولیکي.

هغه مطلب چې ښوونکي یې ووایي او زده کوونکي یې ولیکی، همدا ډول د کلمو د لیکلو طریقې او سمو لیکلو ته هم املاء ویل کیږي. په لنډه توګه (د چا د وینا د لیک دود سره سمې لیکنې ته) املاء وایي.

د لیک طرز ته هم املاء وایه شي. یا د آزموینې په ډول د بل د وئیلي عبارت لیکنې ته املاء وایي.

د دې کلمې جمع (املاګانې) په خیر جوړیږي. یا په بل عبارت ((هغه مطلب لیکل دي چې بل یې ووایي یا یې ولولي)).

د املاء دکلمې په څنګ کې په یو شمېر ژبوو کې د (دیکتې یا دیکته) لغت یا کلمه هم کارول کیږي چې اصلي فرانسوي کلمه ګڼل شوې ده.

د لومړنیو ښوونځیو د زده کړو په پروګرامونو کې د املاء تدریس لاندې موخې لري:

۱. د پښتو ژبې د کلمو، جملو صحیح بڼه لیکل او زده کول.
۲. د زده کوونکو د املایي ستونزو تشخیص، پیژندنه او د هغو له منځه وړل.
۳. د لیکنې د زده کړې تمرینونه او له مخې (رونویسي) لیکنه ترسره کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا معلومه او طبعي خبره ده، چې املايي غلطۍ په ليکنه کې ستونزې رامنځته کوي.

د ټولنې د افرادو تر منځ ښې ژبنۍ (زباني) اړيکې نه ترسره کيږي. له همدې کبله دې تدريس ته بايد جدي پاملرنه وشي، چې د ټولنې د افرادو تر منځ ښه تفاهم او اړيکې په اسانه او سمې واضح بڼې سره تامين شي. سرسيره په پورتنيو اهدافو، املا ليکنه زده کوونکو ته د لاندې مهارتونو وړتياوې هم ور په برخه کوي او مرسته ورسره کوي چې وده ومومي.

لومړی: په ځير تيا سره غوږ نيونه؛

دويم: تمرکز او پاملرنه کول ويونکي (ښوونکی) ته؛

دريم: له مخې ليکنې (رونويسي) يا غيرې فعاله ليکنې، جملې جوړونې، انشاء يا فعالې ليکنې ته چمتوالی.

يا په دې ډول: له مخې ليکنه ← املا ← جملې جوړونې او انشاء

(غيرې فعاله ليکنه) (نيمه فعاله ليکنه) (فعاله يا خلاقه ليکنه)

د املاء د زده کړې د روش پړاوونه:

لومړی پړاو: د املا لپاره يو متن غوره کول، په توره تخته ليکل او د هغه ويل يا لوستل زده کوونکو ته.

دويم پړاو: د املاء ويل (قرائت) د ښوونکي له خوا او زده کوونکي هغه ليکي.

دريم پړاو: ډله ايز يا گروپي تصحيح کول او د املايي غلطيو فهرست جوړونه.

څلورم پړاو: د املايي ستونزو د حل لپاره ډول ډول يا متنوع تمرينونه ترسره کول.

لومړي پړاو: د املا د متن غوره کول او په توره تخته د هغې ليکل او ويل دي.

په لومړي پړاو کې ښوونکي د اړوند درسي واحد څخه کلمې، جملې او هم د تيرو درسونو مشکلې کلمې په ښکلي خط په توره تخته ليکي. د متن اصول په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام کې نیسي. لازم دی چې ښوونکي (معلم) د هر متن املاء په غوره کولو کې لاندې ټکو ته پاملرنه وکړي.

الف: هر متن چې لیکو باید د جملې لرونکي وي؛ په یوازې توګه د کلمو له غوره کولو او لیکنې څخه باید ډډه وشي.

ب: د جملو جوړونکي کلمې باید په متن کې له هغو تورو (حرفو) څخه تشکیل شوي وي، چې دمخه تدریس شوي وي.

ج: د املاء لپاره باید د درسي کتابونو څخه بهر په سلوکې له شل کلمو څخه زیاتې ونه کارول شي.

د: د درسي کتابونو د کلمو او جملو څخه پرته چې ویل شوې وي، ځنې نورې جملې هم په پام کې نیول یا کارول لازم دي.

هـ : هغه کلمې او جملې چې لیکل یې یو څه زده کوونکو ته ستونزمن وي، کیدای شي بیابیا راوړل شي. په هره املا کې یې کارول د زده کوونکو لپاره ګټور او هم د زده کوونکو پرمختګ پرې اندازه کیږي.

ښوونکي یو ځل په لوړ غږ سره متن وایي. بیا یې په حسابي توګه زده کوونکو ته د تابلو له مخې تکرار وي. له زده کوونکو څخه غواړي، چې په ځیرتیا سره د تلفظ څرنګوالي ته غوږ ونیسي.

پاملرنه دې وشي، چې زده کوونکي د کاغذ، تختې او میز پر سر لیکنه ونه کړي، یوازې د سترګو په حرکاتو او لیدلو سره د متن جوړونکې کلمې او جملې د تابلو له مخې وګوري او فقط غوږ ونیسي.

په دویم پړاو کې: ښوونکي املا قرائت کوي او زده کوونکي هغه لیکي:

معلم متن له تابلو څخه پاک او یا هم لرې کوي، د زده کوونکو له چمتوالي څخه وروسته ښوونکي په لوړ اواز په حسابي توګه هغه متن ورته وایي؛ تر دوه ځله پورې یې ورته تکرار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن اواز په حسابي توګه د کلمې په کلمې له ویلو څخه باید ځان وساتي، د ویلو په وخت کې باید اسمي، فعلي برخې او د جملې نور بشپړونکي توکي په پوره توګه قرائت کړي؛ ځکه چې زده کوونکي د جملې په جوړښت، (بافت) او مانا یې برخو پوهیږي او اشنايي ورسره پیدا کوي. په آخر کې یو ځل بیا املایي متن ښوونکي په مناسب غږ سره تکراروي؛ په دې صورت کې هغه زده کوونکي چې په ورو یا سست ډول لیکنه کوي هم خپلې ستونزې له منځه وړي او ځان رسوي.

دریم پړاو: یا د املاء د اصلاح کولو طرز: د ډله ایزې املایي تصحیح او نورو املایي غلطیو فهرست کول.

ښوونکی د زده کوونکو املاء وې راټولوي، غلطۍ او سهوې یې د لارښود مطابق جمع بندي کوي او غلطۍ یې اصلاح کوي. دغه پړاوو د زده کوونکو د بشپړ ګډون او مشارکت په واسطه ترسره کیږي.

ښوونکي پرته له کوم نوم اخیستو څخه د هر یوه املاء ګوري او څېړنه یې کوي یې. ستونزې په هرې املا کې په ګوته کوي او مشکلات راباسي. په دې ترتیب سره د لومړني زده کوونکي املاء په لاس کې نیسي، د بل زده کوونکي په مرسته یادې شوې کلمې له مخې لیکي، په همدې ډول د دویم زده کوونکي او ورپسې دریم... او نورو زده کوونکو، املایي کار ارزوي. د هغو غلطۍ د نورو زده کوونکو په مرسته د تابلو پر مخ په صحیح بڼه لیکي. تکراري غلطۍ د یوې نښې په واسطه ورښودل کیږي.

همدارنګه د املاء د کار په آخر کې د ستونزو او غلطیو په شمېرلو سره زده کوونکي درجه بندي کیږي. په دې توګه د هغو د املاء دودی او پرمختګ اسانتیاوې رامنځته کیږي. یا خو زده کوونکي یو د بل کتابچې اخلي او په دقت سره یې املا وې ګوري او غلطۍ یې په ګوته کوي. بیا ښوونکي خپلې تجربې کاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په *څلورم پړاو کې:* د لومړیتوبونو پر بنسټ د هغو ډول ډول تمرینونو څخه کار اخیستل، چې املایي پیدا شوې ستونزې له منځه وړي. د هغو تمرینونو څخه کار اخیستل، چې ډېرې املایې ستونزې حلوي لکه د تورو (حرف)، کلمو لیکنه، چې د مخه ورته اشاره وشوه. همدا ډول د کلمو، جملو جوړونه، چې وروسته به بحث پرې وشي، د زده کوونکو د لیکنې د مهارت په ودې پیاوړتیا او ځواکمنۍ کې مرسته کوي.

د کلمې جوړونې زده کړه:

کلمه جوړونه د فعالې لیکنې د پیل مرحله ګڼل کیږي. د کلمو جوړولو په تمرین سره کولای شو زده کوونکي د کلمو د داخلي جوړښت سره آشنا کړو. د دې کلمو په آشنايي سره زده کوونکي کولای شي بهتره کلمې په املاء، جمله جوړونې کې په ښه او کامیاب ډول سره ولیکلای شي. د کلمو په جوړونه کې کولای شو د لاندې تمرین له بنې او طرز څخه ګټه واخلو:

۱. د کلمو په جوړونه کې د تورو (حرفونو) رول:

***الف:* د داسې کلمو ویل او لیکل (ښار، ګل، میوه، حیوان، غذا، رنګ، ښځینه نوم، نرینه نوم...)، چې په ځانګړي توري پیل یا ختم شي.**

د کلمې لومړي توري	ښار	ونه او ګل	میوه	حیوان	غذا	رنګ	ښځینه نوم	نرینه نوم
س	...	...	سنځله	سنډا	سوکړک (جواری)	سور	سارا	سردار
ش	شبرغان	شفتال، ګل	...	شرمښ	شوړومبې شوروا	...	شبنمه	شاپور
ب	بلخ	بادام ببری	...	...	مستي	بادامي	بڼکه	بابر
آ	...	...		...	آشک	آبي	آینه	ا
م	میدان ښار		منه	میښه، ماهي	مکروني	مُشکي	مینه	...

کیدای شي ځوابونه په دې ډول وي: سمرقند، آلوبالو، شیر برنج، آش، سوسن، سپین، باور، شرینه او داسې نور نومونه او کلمې راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: د کلمو د سرچپه کولو تمرین: لکه: میز- زیم- انور- رونا- کش- شک- ناک- کان- راز- زار- کوچ- چوک...

۲. د صرفي کلمو د جوړوني ځانګړي تمرینونه:

الف: مفرد او جمع: کتاب- کتابونه- مور- میندې- پسه- پسونه- لیوه- لیوان- میز- میزونه- سړی- سړي- ښځه- ښځې... او داسې نور.

ب: مختاړي او روستاړي: مختاړي (پیشوند) Prefix هغو تاړو ته ویل کیږي، چې د کلمې په سر پورې نښلي او یو نوی مشتق رامنځته کوي.

لکه: مه (نهې) مه کوه، مه خوره، مه کښینه، مه ګوره...

نه (نفی)، نه ویني، نه پاڅیږي، نه خوري، نه ځي...

همدا ډول روستاړي لکه: بزګر- ، کرګر، زرګر فاعلي صفات دي.

نسبتي روستاړي لکه: کامه وال، ښارنوال، باندېه وال چې یو نوم، قام، ځای، زمان، جنس او داسې نوروته نسبت ورکوي. دیته ورته نور صرفي روستاړي او نور کلمه جوړونکي روستاړي تمرین کولای شي.

د جملو جوړونې زده کړه:

جمله جوړونه په زده کوونکو کې د فعالې لیکنې ځواکمني رامنځته کوي. په دې مانا، چې لومړی له زده کړې وروسته له مخې لیکنه یا (رونویسي) بیا د نیمه فعالې لیکنې زده کړه (املاء) او ورپسې بیا د فعالې لیکنې زده کړې یا خلاقې مرحلې ته د زده کوونکو ځواکمني رسیږي. دغه مرحله چې د جملو جوړونې په درس سره پیل کیږي، په حقیقت کې د انشاء لیکنې د درس د لړۍ د پیلیدو مرحله هم ورسره شروع کیږي.

د انشاء د مهارت د ترلاسه کولو سره زده کوونکي کولای شي خپل پیامونه، لیکنې خبرې تولید او فرضي او یا واقعي مخاطب ته یې وړاندې کړي. جمله جوړونه په اصل کې د زده کوونکو چمتوالی د انشاء د درس لپاره ګڼل شوی دی، یا په بله وینا د انشاء د درس سریزه ورته وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جملو د ډولونو سره لکه: امري جمله، خبري جمله، پوښتنيزې جملې او تعجبي جملو سره آشناء کيږي.
د جملو جوړولو په لړ کې زده کوونکي د ژبې د نورو برخو سره لکه: نومځري، نومونه، ستاينومونه... د جملې په جوړښت کې تجربه کوي او غيری مستقيم ډول د پښتو ژبې نحوي او گرامري توکي پيژني. په جمله جوړه ونې کې دوه اصله په پام کې نيول کيږي.

الف: دجملې پيام بايد، چې د مانا او هم دژبنيو حقايقو له پلوه سره صحيح او متناسب وي.
ب: د جملې نحوي جوړښت بايد د پښتو ژبې د اصولو او جملې جوړونې له قواعدو سره سمون ولري.
له همدې کبله دلته د جملې جوړونې د تدريس او اهميت په اړه د يو شمېر مطالعاتو او د مورنۍ ژبې او خارجي ژبوو د ماهرينو د تمرينونو د ټولگي يادونه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جملې جوړونې د تمرينونو ډولونه:

د جملې جوړونې د زده کړې په اړه مختلف تمرينونه شته، چې له هغو څخه، ځنې مهم يې عبارت دي له:

۱. شفاهي جمله جوړونه: مخکې له دې چې له زده کوونکو څخه وغواړو، چې په ليکنې (مکتوبي) توگه جملې وليکي يا جوړې کړي، بايد په هغو کې په شفاهي تمرينونو سره ور ذهني، رواني چمتوالی او وړتيا رامنځته کړای شي. هغه طريقه چې کولای شي په شفاهی جمله جوړونه کې ترې گټه واخيستل شي هغه عبارت دي له:

الف: د پوښتنې او ځواب يا سوال او ځواب کولو تمرين: دغه تمرين د پښتو مطالبو پر اساس او يا هم د انځورونو، تصويرونو په مرسته ترسره کيږي. په دې طريقې سره زده کوونکي هڅول کيږي، چې د ويل شوي متن يا د ښودلو شوو انځورونو په اړه سوالونه پوښتنې مطرح کړي. او يا هم د ښوونکي پوښتنو ته وړ ځوابونه ورکړي.

ب: دويم ځل جوړونه يا دوباره جوړونه: په دې تمرين کې د زده کوونکي څخه غواړو، هغه جمله چې ويلې يې وي يا ښوونکي ورته ويلی وي، هغه دويم ځل جوړوي يا يې دوباره سازی کوي، په خپله ژبه يې بيا جوړوي او وايي يې.

ج: په ورکړل شوو کلمـو باندې جملې جوړول: په دې طريقې سره له زده کوونکو څخه غوښتل کيږي، چې له ورکړ شوو کلمو څخه په شفاهي توگه جملې جوړې کړي. ۳۱: ۷۰

۲. د جملې د سموالي تشخيص: په دې ډول تمرين سره د جملې صحت او سقم پيژندل کيږي. زده کوونکو ته څو صحيح او غلطې جملې ورکول کيږي، هغوی يې سمې او ناسمې جملې په نښه کوي، د بڼې او مانا له مخې يې ارزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ساري په توګه: ګلالۍ مدرسې ته لاړ- مړوند کور ته ځي- اوښ الوزي- نجار خبرې کول- ځې ته کورته به- ولی راغلي دئ... زه ځم.

۳. د جملې د کلماتو بدلون یا تغیرول: په دې تمرین سره زده کوونکي لیکل شوي جملې داسې بدلوي، چې په جمله کې ښوونکی د ځینو کلمو لاندې، خط ایستلی وي، زده کوونکي کولای شي د هغو کلمو پرځای نورې کلمې ولیکی، چې په دې صورت کې د کلمې مانا بدلیږي او هم نوې جمله جوړیږي. د زده کوونکو سویه لوړیږي. د ساري په توګه لاندې جملو ته پاملرنه وکړئ:

د تضاد په ډول: نن هوا ډیره سړه وه!- نن هوا ډیره ګرمه وه!

راتلونکې زمانه: نن به کندهار ته لاړشم!- سبا به هرات ته لاړ شم

***منفی:* زما ناک خوښیږي!- زما ناک نه خوښیږی**

***پوښتنه:* زما خپل ښار خوښ دئ!- ستا خپل ښار خوښ دی؟**

۴. د کلمو ډلګی جوړول: ددې تمرین په واسطه د کلمو تر منځ مانايي اړیکی موندل کیږي.

زده کوونکو ته د کلمو او ګړنو دوه فهرسته ورکول کیږي. هغوی د کلمو او ګړنو تر منځ مانا یې او منطقي تناسب او اړیکي په ګوته کوي د ساري په توګه:

***الف:* زه او زما دوست .... تور دئ – سمه اړیکه**

***ب:* د هغه قلم .... یو سفر لرو**

***ج:* پغمان ښکلې .... لري- ناسمه مانا یې اړیکه**

***د:* توریالی باغ .... دره لري**

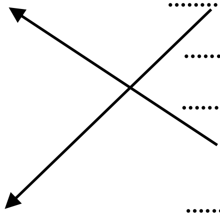

مانايي اړیکې سره پیدا، جمله ترې جوړه کړئ

***الف:* افغانستان............................ راشه**

***ب:* زموږ کره .... سپور شه**

***ج:* په آس باندې .... راشې؟**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د: ته به کله .... زموږ هیواد دئ

* * * * *

بل تمرین:

الف: هغه پرون احمد .... دواړه لاړ شو.

ب: زما برخه هم .... دې وکړه!

ج: زه او ته به .... ځې او کنه؟

د: ورشه خپل کار .... ته نه ځې؟

هـ: ته هم زما سره .... څه کار دئ؟

و: ولې خپل کور .... هغه ته ورکړئ!

ز: زما سره دې .... ته ګیله کړې وه.

۵. د جملې خالي ځایونه ډکول: په دې تمرین کې زده کوونکو ته یو شمېر جملې ورکول کیږي. هغوی د خپلې پوهې په کچه په جمله کې مناسبې کلمې په تشو یا خالي ځایونو کې لیکي او جملې بشپړیږي.

مثالونه:

- زرغونې څلور مڼې په......... کیښودې ← (له- کار- میز- ته).
- اوږې....... کوره........ ته....... لاړه ← (باندې- له- ته- پوهنتون- به)
- ژمی د.... ضد.... دئ، ځکه چې...... سړه.... ← (وي، موسم، اوړي، هوا- راځی)
- سبزي له........ څخه ... لاسه .....← (تر- کیږي- زراعت- یې- به)
- پلار مې....یو...... له....... څخه راوړ.← (څخه- بازار- راته- کتاب- له- سره)
- زه سبا پوهنتون......... ځم- (ته- ځو- خورم- نه)
- ګل محمد..... سړی......- (دي- به- دئ- ښه)
- ته...... چیر ته....... - (چېرې- نن- تللی- وې- دي- تلل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د ګډوډو جملو سره اوډنه او منظم کول: په دې تمرین کې زده کوونکو ته غیرمنظمې جملې ورکول کېږي. هغوی يې د خپلې پوهې له مخې سره اوډنه ترسره کوي، سم او صحیح يې لیکي.

د ساري په توګه: (ولاړم- سره- د- ته- زه- پرون- ملګري- مدرسې- خپل) ناسمه بڼه.

- (زه، پرون، د خپل ملګري، سره، مدرسې، ته، ولاړم.) ناسمه بڼه
- سره- ماله- تا- پروسږ- په- کال- غنم- کې- لو- ؤ- لیدلي-. سمه بڼه
- (..)
- ولی- نه- خبرې- کوې؟- خو- به- سترې- يې- نه
- (..)
- له- سره- درس .... تا- به- لولم- و
- (..)

۷. د جملو غزونه (ګسترش): په دې ډول تمرین کې ښوونکي يا زده کوونکي يوه جمله وايي بل زده کوونکي هغې جملې ته ادامه ورکوي، يا په بل عبارت ورکړ شوې لنډې جملې اوږدوي، په هغه باندې نورې جملې ورزیاتوي.

د ساري په توګه:

- ته کورته ځې او زه ....
- ښوونکي درس ورکوي او زده کوونکي ....
- د بزې وابښه خوښیږي، د زمري..........................
- که خدای کول موږ به ....
- د پاکستان هوا توده او د افغانستان ....
- ښه خلک ښه کارونه کوي او بد ....

* * * * *

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد راغی ....

احمد راغی چې درس ووایي.

احمد راغی چې درس ووایي، ډاکتر شي، چې خلکو ته خدمت وکړي،

احمد راغئ چې درس ووایي، ډاکتر شي، چې خلکو ته خدمت وکړی، خدمت کول خلکو ته ثواب لري، د دنیا او آخرت گټه پکې وي.

۸. په دې تمرین کې جملې لنډیږي: د ښوونکي له خوا زده کوونکو ته کلمې او جملې ورکول کیږي، هغوی دغه ورکړشوی جملې لنډ وي او په اختصاري بڼه يې ليکي.

مثلاً:

- **زمری او غمی دواړه زموږ کورته راغلل: (هغوی زموږ کور ته راغلل یا هغوی راغلل.)**
- **سپورت د روغتیا لپاره ډیره گټه لري، هر څوک باید د خپلې روغتیا خیال وساتي.**

  (سپورت د هر چا لپاره گټه لري.)

۹. د انځوریا تصویر په مرسته جمله جوړونه: په دغه تمرین کې د کتاب له انځورونو او یا هم له نورو انځورونو څخه گټه اخیستل کیږي. له زده کوونکو څخه غوښتل کیږي، چې د تصویر له لیدلو څخه مناسبې جملې جوړې او ولیکي. مثلاً: د تصویر رنگ، ښکلا، ارزښت، قد- څیرې او نورو برخو په اړه جملې لیکي.

۱۰. په جملو کې د یوی یا ډیرو کلمو وراضافه کول: له زده کوونکو څخه غوښتل کیږی، چې په ورکړ شوی جملې باندې یو کلمه ورزیاته کړي مثلاً:

زه مڼه خورم. (سره) زه سره مڼه خورم.

یا: پلار مې مسجد ته ځي. (زه هم، د جمعې، په ورځ، ورسره، یم)

د جمعې په ورځ چې پلار مې مسجد ته ځي زه هم ورسره یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. د ساده جملو ترکیب: په دی تمرین کې دوه لنډ عبارتونه یا جملې زده کوونکو ته ورکول کیږي. له هغو څخه هیله کیږي، چې سره یوځای یې کړي. یعني یوه جمله ترې جوړه کړی.

د ساري په توګه:

۱. هغه سړی د ګل مکۍ ورور دی ۲. هغه سړی بزګر دئ.

هغه بزګر سړی د ګل مکۍ ورور دی.

۱۲. د ورکړ شو کلمو څخه جملې جوړول: زده کوونکو ته هغه کلمې او عبارت ورکول کیږي، چې په درسي کتابونو، او ویل شوو مطالبو کې ویلې او ورسره آشنایي ولري. هغوی له ورکړ شوو کلمو څخه مناسبې جملې رغوي.

او یا هم هغوی ته انځورونه او تصویرونه ښودل کیږي، چې د هغو په لیدلو سره هر یو جملې جوړې کړي. او په لیکنې بڼه یې وړاندې کړي. دغه تمرین له هغو دودیزو تمرینونو څخه دي چې په هر ټولګي کې په جمله جوړونې کې ترې کار اخیستل کیږي. مګر پام مو وي چې له (ا- څخه تر ۱۰) تمرین پورې د مخه له دې تمرین څخه کار وانخیستل شي او نه دغه تمرین وړاندې شي.

۱۳. د لیکنو (مکتوب) پوښتنو د ځوابونو په چوکات کې جمله جوړونه: دغه تمرین چې د نورو درسونو لکه ریاضي، تاریخ، علوم او نورو برخو په پیاوړتیا او تقویې کې ډیر اغیزمن رول لري. په دی تمرین سره له زده کوونکو څخه په کتبي توګه سوالونه کیږي، هغوی یی د یوې جملې یا څو جملو په جوړولو سره وړ ځوابونه لیکي، په همدې ترتیب سره د نورو درسونو تعامل د جملې جوړونې له درس سره په ښه توګه ترسره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیک په زده کړه کې د املاء اهمیت

د لیک په زده کړه کې د املاء لیکل ډیر ارزښت لري. څومره چې د لیک زده کړه مهمه ده هماغو مره املاء هم په لیک کې د پاملرنې وړ بریښي. په حقیقت کې د لیک او لوست صحیح بنې املاء جوړوي. که چیرې په لیک کې املایي نیمگړتیاوې موجودې وي، نو هغه لیک د املاء له اړخه عیب لرونکی دی. برسیره پردې چې نیمگړي به وي، انشایي خطاوي به ورسره مل وي. که چېرې املاء ته پاملرنه ونه شي او په ځیرتیا سره د مطالبو مفاهیم، بنې د ټاکلي جوړښت له مخې چې توري یې په خپل ځای او غړ، ونه کارول شي، تیروتنې رامنځته کیږي. د انشاء په درک او پیام کې بدلون پیښیږي.

له همدې کبله په کار ده، چې د کلمو، جملو په لیکلو کې د تورو بنې او غږونو ته لازمه توجه وشي، ناسمه املا یا غلطه املاء د بل د لوستلو او درک کولو په افاده کې ستونزې پیښوي. د کلمو، جملو او گړنو د مانا د بدلون سبب کیږي. که چیرې موږ د (نړۍ) کلمه د (نرۍ) په بڼه ولیکو یا هم د (لرې) کلمه د (لري) په بڼه ولیکو، نو مانا یې بدلون به رامنځته شي.

داسې ډیرې املایي تیروتنې په لیکنو کې مادي او معنوي زیانونه رامنځته کولای شي.

دلیک په زده کړه کې املا لیکنه اساسي بنسټ د یوې ښې انشاء جوړوي.

تل ذهني اوریز، وییز او لیده نیز انځورونه د املاء په مټ ترسیمیږي.

لاندې کمزورتیاوې د املاء په لیکنه کې نیمگړتیاوي رامنځته کوي:

۱. د اوریدلو د حس کمزورتیا: لکه: په (ځاله- جاله) کلمو کې
۲. د اوریدلو د حافظې کمزورتیا: لکه: د کلمو په ځای کارونه؛
۳. د لیدنې د حافظی کمزورتیا: لکه: (حیله- هیله) کلمو کې
۴. قرینه لیکنه: لکه: په کتنه ؟
دید
۵. سرچپه. لیکنه، لکه: په کتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د ځیر تیا نشتوالی. لکه: په کندو - کندو
۷. فارسا لیکنه. لکه: رستم - رستم
کیدای شي چې نورې ژبنی، لهجوي، محلي، بیولوژیکي ستونزې د املاء په بدلون او اهمیت کې اغیزې ولري.

د پښتو ژبې د املاء په برخه باید لاندې څرګندونو ته جدي پاملرنه وشي:

۱. څه شي چې لیکي باید د صحیح او سم تلفظ له مخې یې ولیکي، په هره ژبه کې شفاهي او لیکني، د عوامو او صحیح تلفظ سره توپیر لري. مثلاً: په پښتو ژبه کې (هلک) لیکو او (الک) وایو یا په دري ژبه کې (آب) لیکل کیږي، مګر عوام یې (او) تلفظ کوي، په دی اړه باید توجه وشي.
۲. همدا ډول په املاء کې د ګرامر (صرف، نحوی) اصول او قواعد لازمي شرط ګڼل کیږي. ځینی جملې په شفاهي ژبه کې دومره لنډې شي، چې د یوې کلمې په بڼه لیکل شوي وي لکه (ځیکی) چې باید د ګرامر له مخې (څه یې کوې) په ډول ولیکل شي یا په دري ژبه کې (مچم) کلمه چې اصلي املایي بڼه یې (من چه میدانم) باید ولیکل شي.
۳. دوې بیلې کلمې باید سره ونه تړل شي. لکه (ټولسړي) - (لویکور) داسې ولیکل شي: (ټول سړي- لوی کور) او یا هم د دوو کلمو څخه چې یوه کلمه جوړه شوي وي، سره نه بیلوو لکه (ټولیمشر) چې یو ځای لیکل کیږي. بله کلمه (ټولواک) په ځیر چې (ټول) له (واک) څخه بیل نه شي راتلاي. یا هم د (بیلتانه) کلمه د جدایي په مانا داسې (بي له تا نه) نه شو لیکلای.
۴. یوه کلمه د بلې کلمې په ځیر باید ونه لیکل شي لکه: (پوښتنه) د تپوس په مانا (پښتنه) د پښتون مونثه کلمه باید سره توپیر ولري. همدا ډول د (ګوډ) او (ګډ) توپیر سره وکړای شي. د کلمو په املاء کې باید د اشتباه او غلطیو مخه ونیول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. په پښتو ژبه کې د نفی او نهی توري (نه- مه) له افعالو څخه بیل لیکل کیږي.

لکه: نه ځې، نه کوي، نه ویني- مه وایه- مه کوه- مه ځه- مه غواړه) مګر په (نشی، نشته، مکړه، ناخلی، نکړی) په کلمو کې زیاتره په متصل ډول لیکي.

۶. پښتو توري: په پښتو ژبه کې ځنی توري شته چې هغه بیا په فارسي او عربي کې نشته، د دغو تورو کارول او د کارولو ځای پیژندنه په پښتو املاء کې ډیر ضروري او د اهمیت وړ ګڼل کیږي. د پښتو توری د دری ژبی په نسبت ورته خاصی زانګړنی ویلی شو، کنه دغه ډول توری د اردو ژبو په لیک کی هم شته.

د *(ښ) توري:* دا توري په پښتو لهجو کې د (خ- ش) د تورو په څیر هم تلفظ کوي. دغه ډول درې توري مختلف غږونه چې د ګړدودونو د اختلاف په وجه د ځینو لغتونو په تلفظ کې شته په لیک کې بیا دغه توپیر له منځه تللی، ټول یې یو ډول لیکي.

دغه تورې لکه د (اوښ، لوښي، ښه) په کلمو کې ګورو، چې څوک یې یو راز او څوک یې بل ډول تلفظ کوي. کومه کلمه چې یوازې د (خ) یا یوازې (ش) اواز لري، هلته دغه توری نه لیکل کیږي. لکه: (ختېه، خاوره- شګه- شولې) په همدې بنسټ باید (خندل) په (خ) او (شندل) په (ش) ولیکو او (ښندل) په (ښ) باید ولیکل شي، چې د دری واړو ماناوې سره وساتل شي.

د *(ږ) توری:* دا توري هم ځینې پښتانه لکه (ژ) او ځنې لکه (ګ) ادا کوي، نو ځکه په هغو کلمو کې لیکلی کیږي. چې د لهجو د توپیر له کبله دوه اوازونه لري لکه (ږلی، لږ، کوږ) دغه توري هم په پښتو املاء کې د لهجی د اختلاف مخه نیولی ده او د لیک یوالی ساتي. کوم کلمات چې یوازې (ګ) یا یوازې (ژ) آواز لري، هلته بیا دا توري نه لیکل کیږي، هماغه (ګ) یا (ژ) لیکي، لکه: (مالګه- ګوړه- ژبه- ژرنده).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو (ځ) توری: ددې توري آواز د (ز) څخه یو څه دروند غوندې دی.
په پښتو ځینو کلماتوکې شته لکه د (ځه) چې دتللو امر دی، چې په پښتو(ځ) سره لیکل کیږي.
که چیرې دا کلمه په (ز) سره ولیکل شي، نو بیا د مفرد متکلم نومځری ترې جوړیږي. همدا ډول که د (ځوړ) کلمه په (ز) سره ولیکلو بیا (زوړ) د کلمې سره مشتبه کیږي، پخوا دا توري په پښتو رسم الخط کې ډیر کاریده، مگر اوس یې ځای (ز) نیولی دی، لکه د (زما- زمری- زوی...) کیدای شي، ددې توري ځای (ز) ونیسي. په دغو بدلونونو کې ډیر واضیح توپیر نشته، فقط همدومره چې هر څوک پرې پوه شي او تر یو قانون لاندې راشي، دلته چې کومه قاعده یو څه د تطبیق وړ ده، هغه داده چې: کوم کلمات چې په فارسی ژبه کې په (ج) سره ویل کیږي، هغه په پښتو کې په (ځ) سره باید ولیکل شي لکه: جواب- جای- ځای.... ځان، ځنگل، ځوان او داسې نورې کلمې. په هغو کلماتو کې یې هم لیکل اړین دي، چې که په (ز) ولیکل شي، نو له یو بل پښتو لغت سره التباس مومي لکه د (ځړیدل- زړیدل) په کلمو کې.
د (څ) توری: دا هم یو پښتو توری دی، چې په عربي او فارسي کې نشته، تلفظ یې (س) ته ورنژدې دی. او په ځینو لهجو کې یې د (س) توري پرځای کارول کیږي. که چیرې ددې پرځای (س) توري ولیکل شي، نو مانیز بدلون رامنځته کیږي، لکه: د (څټ- سټ- څوک- سوک) په کلمو سره بدلیږي.
همدا ډول د (ډ، ړ، ټ) دا درې توري هم په پښتو املا کې ډیر کارول کیږي، لازم دي، چې د دې تورو د کارولو ځای او سم تلفظ وپیژندل شي.
که چیرې یو لیکوال په لیکلو کې او ویونکی په وینا کې، (ټ) په (ت) او (ړ) په (ر) یا (ډ) په (د)، بدل کړي دا املاء او دغه تلفظ سم او صحیح نه گڼل کیږي. په ځینو کلماتو کې د مانا د توپیر لامل گرځي. لکه (وړ- ټول، ډار) چې په (ور- تول، دار) کلمو سره ونجون مومي او مانا یې بدلون پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (ڼ) توري: دا توري له (ن) څخه درونډ ادا کيږي لکه: (منه، بڼ، تنۍ) يو شمېر د لرې پښتونخوا ليکوالو دغه توری د (نړ) په بڼه ليکلی دی، چې (ن، ړ) يې سره يوځای ليکلي دي. دغه ډول د (ڼ) توری ليکل ډيرې ستونزې رامنځته کوي لکه د (کونړ- نړول- نړيدل- نړۍ) او داسې نورو کلمو کې، دغه توري بايد د (ڼ) په شکل په بسيط ډول وليکل شي نه د (نړ) په بڼه چې د يو توري نوم دئ.

د (و) توری: په پښتو املا کې ځينې کلمې شته چې (و) پکې کارول کيږي، مګر ويل کيږي نه! لکه: د (غوندې- لونګی) په کلموکې چې (و) پکی نيمګړی غوندې اداء کيږي، چې د مجهول (و) په نامه يادېږي. لکه: (لور) د طرف په مانا. همدا ډول (و) د معروف (و) څخه توپير لري او کله د يوه لغت مانا لکه: (لور) چې په معروف (و) د دختر په مانا دی او په مجهول ډول د طرف مانا پيدا کوي. همدغه ډول (سور)- (سور) يا (توره)- (توره) چې هر يو جلا لغتونه دي او بيلی مانا‌وې لري.

د (ی) توری: دا توری په پښتو ژبه کې په پنځه ډوله دی، چې نومونه يې دادي: (ملينه يا، معروفه يا مجهوله يا، تانيثي يا، ثقيله يا). بيلګې په دی کلمو کې: (سړی (مفرد)- سړي (جمع)- مستې- خولی- واخلئ) ددغو ياګانو په بدلون سره کله يو لغت په بل لغت بدليږي او په مانا‌وکې يې بدلون رامنځته کيږی. لکه: په دی کلمو کې: (مېنه، مينه، غړی، غړی- شړي، شړی- وينې، وينئ). د همدې ياګانو په واسطه په پښتو ګرامر کې، مفرد جمع، مذکر، مونث، فعل او نوم، غايب، مخاطب څرګنديږي.

که چيرې همدا ياګانې په ليکلو کې سره توپيرونه لري؛ نو (وړي) او (وړې) به يو ډول ليکو او (راځی، راځي- ښی- ښی) به په ليکلو کې يو ډول وي.

لنډه دا چې د پښتو ژبې په املا کې بايد د پښتو ټولنی ۱۳۲۱ هـ ش ۱۳۲۷ هـ ش او همدا ډول ۱۳۳۷ هـ ش نيتې پريکړې او هم د وروستيو کلونو د کوزی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونخوا- د (باړه ګلی د سیمینار یا پښتو اکاډیمی پریکړې په پام ونیول شي. ددې په خاطر چې د پښتو املاء او لیک دود کې یو راز، تلفظ او ولیکل شي. په دی صورت کې به د الفاظو او کلمو یو راز لیکنه او لیکنی یوالی (وحدت) رامنځته شي.

د لهجو اختلاف باید په لیکنه کې داخل نه شي. سره ددی چې محمد ګل خان مومند صمد خان اڅکزی او ځینی نورو د پښتو ژبی د الفبا او املاء برخو په لیکنو کی سره بیل بیل سبکونه درلودل. ۲۷: ۳

د ساري په توګه: (لمر، نمر، نور، میر مر) یا (خوله، خولی، خولې، خښله، خښلې)- همدا ډول (ژبه، جبه، زبه) د یوه لغت مختلف شکلونه دي، چې څوک یې یو ډول او څوک یې بل ډول وایي. که موږ دغه ډول بڼې په لیک کې ومنو، نو په لیک کې به هیڅکله لیکنی وحدت رامنځته نه شي. له یو ژبې څخه به د وخت په تیریدو سره ګڼې ژبې جوړې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انشاء او د هغې د زده کړې طريقې

دانشاء تعريف: انشاء دايجاد، رامنځته کولو، خلق کولو، روزنې او پيل کولو ماناوې لري.

د انشاء د کلمې ننۍ کارونه په پښتو ژبه کې په لومړنۍ مانا سره د ايجادولو او خلق کولو ماناوې ښندي.کله چې وايو (د يو چا خبره او يا کلام انشاء کوو) مانايې هماغه د کلام ايجادول او رامنځته کول دي. د دري ژبې په کلاسيکو متونو کې د انشاء د کلمې انډول يا معادله کلمه (د بيرى) راوړل شوې ده.

دغه کلمه د منشي ګوی، کتاب په مانا کارول شوی ده. د همدې ژبې په لرغونو متونو کې د همدې مفهوم د افادی لپاره دغه کلمه ډيره زياته استعمال شوې، چې برسيره پردې دا کلمه په لرغونو زمانو کې د (دبيرستان) په مانا چې د ماشومانو د ښوونځي (مکتب) مفهوم او مانا لري کارول شوې ده. دغه کلمه د شيخ عطار په تذکره الاوليا، د عروضی سمرقندي د (چهار مقاله) او د ابوالفظل بيهقي په تاريخ کې راغلې ده. په چهار مقاله کې داسې وايي ((دبيری صناعتی است مشتمل برقياسات خطابي و بلاغي، منتفع در مخاطباتی که درميان مردم است بر سبيل محاورت و مشاورت و مخاصمت)).

همدا ډول لکه څرنګه چې د مخه يادونه وشوه، انشاء د فعالې (خلاقې) ليکنې يو مرحله ده، چې په خپله د ليکلو د مهارت د زده کړې غايې هدف هم دی. د ليکلو ټول مخکنې پړاوونو له مخې ليکل کلمه جوړونه، جمله جوړونه او املاء دا ټول د يوې فعالې (خلاقې) ليکنې هغه لومړنۍ سريزه (پيل) دی، چې زده کوونکي ورته چمتو کوي.

د ښوونځيو په برناموکې د انشاء رول دادی، چې په لازمو وختونوکې زده کوونکو ته د ډول ډول (متنوع) مهارتونو زده کړه کوي، ددې لپاره چې فعاله ليکنه پرې وکړای شي. لکه توصيفی ليکنه، پيښې ليکنه، خاطرې ليکل او شخصي ليکونه (خطونه) او داسې نور. مګر د يو ښوونځی د زده کوونکي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهې له سطحې سره سم همدغه څلور موخې کافي ګڼل کيږي. دخلاقې ليکنې نور ډولونه لکه: ګزارش ليکنه- ژوند ليکونه (بيوګرافي)، يون ليکونه (سفرنامې) اداري ليکونه- تړونونه، د جلسو بنې، شکايتونه، نورې *ادبي ليکنې:* (نمايشنامې، فلمنامې، ادبي ټوټې، داستان) او داسې نورې ليکنې د لوړو زده کړو په صورت کې کيداى شي، د لارښوونو په لړ کې زده کوونکي زده او وليکي.

د يو متن د ليکنې لپاره لازمې لارښوونې:

لومړى: د انشاء ليکلو يا ايجادولو موضوع بايد واضح او روښانه وي.

دويم: انشاء بايد له هره پلوه يو ښه پيل ولري.

دريم: په انشاء ليکنه کې بايد کلمې تکراري را نه وړل شي.

څلورم: په جملو کې بايد مفاهيم په تکراري ډول و نه کارول شي.

پنځم: د کلمو او جملو په کارولو سره بايد اساسى يا بنسټيز مفاهيم افاده کړاى شي.

شپږم: په يو متن کې اساسي او اصلي موضوع ته داخليدل بايد په دقت او مهارت سره وي.

اووم: په انشاء ليکنه کې بايد تشبه، او نور ښکلايز صنعتونه چې متن ښکلى کوي لازم بريښي.

اتم: انشاء بايد يوه ښه خاتمه او پاې ولري.

نهم: په انشاء ليکنه کې بايد اصلي موخه ټاکلې يا مشخصه وي.

لسم: په انشاء ليکنه کې ژبنى جوړښت او اصول بايد په پام کې ونيول شي او هم د جملو له پيچلتياوو څخه ډډه وشي.

د انشاء ليکنې يو مثلث

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع پیل

اصلي موضوع

د موضوع پای

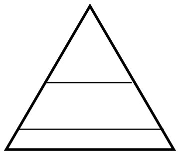

د انشاء روشونه:

د انشاء د ایجادولو لپاره له لاندې طریقو او روشونو څخه ګټه اخیستل کیږي، البته د کښته سوېې یا ټیټو ټولګیو لپاره:

- **په چاپیریال کې دصحنو له کتلو، لیدلو څخه برداشت کول او انشاء رامنځته کول.**
- **له انځورونو څخه ګټه اخیستل.**
- **د تربیتي فلمونو څخه اخیستنه.**
- **له مختلفو کیسو، حکایتونو څخه استفاده کول.**
- **له تیت او پرک یا پراګنده کلمو څخه انشاء لیکنه.**
- **د متن (شعر، نثر) په اړه تبصرې او انشاء لیکل ترسره کیدلی شي.**

د ځینو نورو ژوندیو خاطرو او سرګذشتونو په اړه انشاء لکه:

- **په لاره کې مو څه ولیدل.**
- **ستا د کور د حویلۍ یا سرای په باغچه کې کوم ډول میوه لرونکي او زینتي بوټي شته؟**
- **څه ډول موضوعات ستاسې د خوښې لامل کیږی؟ او ولې؟**
- **کومه پیښه مو که په خپل کلي او یا ښار کې لیدلي وي یو څه پرې ولیکی!**
- **د خپل کوچنیوالي د لوبو د سامان په هکله یو څه ولیکئ!**
- **په یو مهال کې کومې سندرې پر تاسو ډیره اغیزه کوله؟ او ولې؟**
- **د خپل ژوند یوه خوږه خاطره ولیکئ؟**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انشاء ځينې روشونو ته پاملرنه وکړئ:

۱. دوديز يا سنتي روش: په دې روش کې ښوونکی یوه موضوع غوره کوي، زده کوونکي يې ليکي. وروسته بيا څو تنه زده کوونکي خپل ليکل شوي مطلب لولي. ښوونکي هغوی ته نمرې ورکوي او يا هم یو نیم زړخوږی ښوونکی د هغو کتابچې کورته وړي. د ملاحظه شد يا وکتل شو په ليکلو سره او يا هم د جزيي غلطيو د اصلاح په توګه چې دغه کتنه د ډير قناعت وړ نه شي کيدلی، روش کاروي، په دې صورت کې زده کوونکي د ليکنې کوچنی اړتياوې هم نه شي پوره کولای. دغه کمزورتياوې ډير دلايل لري، مګر يو له عمده دلايلو څخه همدغه د انشاء د زده کړې د دوديز يا سنتي روش حاکميت دی، چې په ښه توګه انشاء نه شي ليکلای. ۷: ۸۵

۲. ليکني بېلګه يز (نمونه يي) روش: په نمونه يي روش سره چې د بل يا ښوونکي له بيلګې څخه زده کوونکي تقليد کوي، انشاء ليکي. په دې روش کې د زده کوونکي د خپل شوي تفکر څخه کار نه وي اخيستل شوی، يوازې له بيلګې څخه يې نقل کوي، له دې روش څخه زده کوونکی د ليکنی ډول (نوع) نه شي زده کولای. فقط يوازې تقليد کوي.

۳. د جملو ترکيبي روش: زده کوونکي جملې په ترکيبي توګه باندې ليکي، بيا له هغه څخه متن جوړوي مګر په يو واري ډول پيچلو موضوعاتو ته نه ورداخليږي.

۴. د اړيکو روش: په دې ډول ليکنو کې د زده کوونکو مخاطب تل مور، پلار، او نور دوستان او نږدې کسان وي. چې په دې ډول ليکنو کې ساختګی او ترکيبی جملې او انشاء څرګنديږي. مثلاً زده کوونکي وايي: پلار مې له بازار څخه راغی. بل بيا وايي ورور مې له بازار څخه راغی، خيړونکي په دې باور دي، چې په دې بڼې جملې جوړول بايد په ټولګي کې اصلاح کړل شي؛ تر څو زده کوونکي په آګاهانه ډول يو څه وليکي، چې د هغوی مخاطب نور آشنايان، کليوال خلک،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل کسبه، کارګران او یا هم کلیوالي میرمنې وي، چې په دی لړ کې د زده کوونکو ذهنیت پراختیا ومومي.

۵. د نړۍ لید (جهان بینۍ) روش: په دی روش کې زده کوونکي د هغه څه یا مطلب په هکله لیکي، چې له هغه څخه بشپړ معلومات او خبرتیا ولري. په هغه انشاء کې د هغه نظر روښانه او څرګندوي، د خپل قضاوت له مخې یو څه ولیکي. مثلاً: ((زموږ ښار ډیر ښکلی دی)) په دې اړه خپل معلومات او قضاوت د عیني واقعیت پر بنسټ لیکي، چې دا روش ډیره اغیزمنتیا لري، ځکه انشاء لیکوونکي هغه څه لیکي، چې دی یې ویني او درک کړي یې وي.

۶. د انشاء (لیکنې) د پړاوونو روش: دا روش په دې نظر یې باور لري چې زده کوونکي باید د لیکنې او انشاء څخه باخبره وي. دغه خبرتیا یا آګاهي بیا لاندې درې پړاوونه لري:

۱. له انشاء څخه د مخه پړاو

۲. د انشاء پړاو

۳. د انشاء د ترتیب او تنظیم (ویرایش) پړاو

۱. له انشاء څخه دمخه پړاو: په دې پړاو کې زده کوونکي ځان چمتو کوي، چې څه ډول خپل کار تنظیم کړی. له کومه یې شروع کړي او سرچینې باید څه وي؟ څه شی ولیکي، ځان لیکنې ته اماده کوي.

۲. د انشاء پړاو: ښوونکی زده کوونکو ته د ګډو، ګروپي، خپل منځي سلا مشورو اجازه ورکوي، ورته وایي، چې په ازاد ډول سره بحث وکړۍ او یو څه ولیکۍ.

۳. ترتیب او تنظیم (ویرایش) پړاو: په دې مرحله کې زده کوونکي لغتونه، کلمې غوره کوي، جملې جوړوي، پراګرافونه ټاکي، د لیکوالۍ ټکي او نښې کاروي. د زده کوونکو لیکنې ستونزې څرګندیږي، ښوونکي لارښوونی کوي او ډیر تمرینونه ورته ورکوي لیدنې، کتنې په توصیفی او غیرې توصیفي انشاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنو کې مهم رول لري. زده کوونکي باید موزیمونو، سیر علمي، پارکونو او تاریخي ځایوته یوړل شي، چې هغوی ته د ښه تفکر او تخیل زمینه برابره شي. هغوی ته د دقیقو لیدنو، کتنو او ښې مشاهدې عادت ورکړل شي، چې همدغه بیا د ښې لیکنې باعث کیدای شي. پرته له لیدنې او کتنې څخه ښه تخیل په انشاء لیکنه کې نه شي رامنځته کیدلی.

لیدنې، کتنې د ښه او معقول تخیل د روزنې لپاره شرایط برابروي. باید زده کوونکي وهڅول شي، چې په دې برخه کې ښوونکی د ښې انشاء لیکنې لپاره د هغوی استعدادونو ته وده ورکړي، تر څو زده کوونکي له خپلو لیدنو کتنو څخه په خپله یو څه انشاء کړای شي.

د یوې انشاء لیکلو لپاره باید لاندې ټکي په پام کې ونیول شي:

لکه دمخه مو چې ولوستل د انشاء لغوي مانا ایجاد دی. یعنې د یوه نوي شي رامنځته کولو ته انشاء وایي. په ادبي کړنه کې یو نوی فکر او نوی خیال په الفاظو سره څرګندول انشاء بلل کیږي. د ښو مناسبو کلماتو غوره کول او د الفاظو تآلیف د انشاء مهمه برخه وي.

د انشاء لیکلو پیل په درې ډوله سره ترسره کیدای شي:

١. بې سریزې (مقدمې) په اصلي مطلب پیل کول: ددې لارې لیکوالان اکثره اروپایي ګڼل شوي دي. دوی بې له سریزې په اصلي مطلب پیل کوي. که چیرې مطلب لنډ وي او یا په زړه پورې وي، نو د مقدمې لیکنې ته څه اړتیا نشته.

٢. له اصلي مطلب او موضوع څخه دمخه یوه سریزه (مقدمه) لیکل: دغه یوه زړه پخوانۍ طریقه ده، چې ډیرو لیکوالانو کارولې ده او ځینې یې اوس هم په نظم او نثر کې کاروي. دې سریزې په پخوانیو لیکنو کې دومره دود درلود، چې په شخصي او رسمي مکاتیبو، فرمانونو کې هم لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوالو او شاعرانو به پرته له سریزې څخه انشاء نه رامنځته کوله، خپله انشاء (کتابونه، دیوانونه) به یې په جالبو سریزو سره چې د لوستونکو پام وروګرځوي ښکلي کول. په مقدمه کې به یې اسباب او علل بیانیدل. کله به له اصل مضمون څخه سریزه اوږده شوه، مګر اوس که سریزه هم لیکي له پخوانیو سره توپیر لري.

مقدمه باید لنډه په زړه پورې او له اصلي موضوع سره نژدې اړیکې او مناسبت ولري، چې د لوستونکو د پاملرنې وړ وګرځي.

۳. په انشاء لیکنه کې درېیمه طریقه داده، چې پرته له مقدمې څخه او همدا ډول مضمون او موضوع له سره هم نه پیلوی، بلکې د یوه داستان منځ یا پای (آخر) د پیل (شروع) لپاره غوره کوي. وروسته له نتیجې څخه د داستان متن لیکي. لومړی یې زړه وړونکې (جذابه) برخه را اخلي او بیا نوره کیسه تماموي.

په دې طریقې سره نثر لیکنه ډیره تجربه او مهارت غواړي. که چېرې په ماهرانه توګه او په منطقي تناسب سره ونه لیکل شي، پایله (نتیجه) به یې ښه نه وي او اغیزې به یې لږې وي. لیکوال باید موضوع تر لیکلو دمخه وټاکي او په دی وپوهیږی چې څه لیکم؟ د څه لپاره یې لیکم؟ او د چا لپاره یې لیکم؟ کله یو ډیر څه د لیکوال په ذهن کې موجود وي. ګډې وډې خبرې یا یو تت انځور یې په ذهن کې وي. ددې لپاره چې هغه په ښکلي بڼه ترسیم کړي باید تر هر څه دمخه په هغه ځان ښه پوه کړي.

د همدې پوهې او ټاکلي هدف پر بنسټ کولای شي، نور هم پرې وپوهوي. د موضوع د حد او حدود له ټاکلو څخه وروسته دې په داسې طریقه خپل بیان او څرګندونې وکړي، چې په هغه کې د نورو د پوهولو خاطر په پام کې نیول شوی وي. د ترسیم او ادا طرز یې بې خونده نه وي، یعنې انشاء یې خوندوره او ښکلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهې او ادب څېړونکو د ښې انشاء لپاره ځینی اصول او مقررات ټاکلي دي. چې په لیک او وینا کې باید له هغو څخه پیروي وشي. هغه په لاندې توګه مطالعه کولای شو.

ښه انشاء:

د ښې انشاء لپاره الفت صاحب لاندې صفتونه په ګوته کړي دي
وضاحت: د یوې ښې انشاء یو مهم صفت دادی، چې په لیک او وینا کې باید هیڅ ډول ابهام، التباس او پیچلتیا نه وي. دا کار هلته کیدای شي، چې د کلماتو دلالت په خپله مانا باندې واضیح او څرګند وي.
په جمله کې باید ډیر آدات، اړیکی او عوامل را نه وړل شي، نه پکې د نومځرو تشتت او ډیر تعدد ولیدل شي. د جملو سبک باید جلي وي. عبارات داسې سره اتصال او اړیکې ولري، چې هیڅ راز تعقید او التباس پکې نه وي. معترضه جملې باید ډیرې نه شي.؟
صراحت: صراحت دادی، چې په انشاء کې د تآلیف او ترکیب ضعف نه وي. الفاظ له موخې او مانا وو سره بشپړ تناسب ولري. د صراحت او وضاحت توپیر دادی، چې هر صریح واضیح وي، مګر هر واضیح بیا صریح نه وي. د عوامو کلام واضیح وي، مګر صریح نه وي. ځکه چې دترکیب او تالیف ضعف پکې وي.
صراحت هغه وخت په کلام کې موندل کیږی، چې الفاظ فصیح وي. د بیان طرز داسې وي چې معاني یو په بل بار نه وي. هره معنا ځانته حیثیت ولري. د فصل او وصل مراعات په ښه ډول شوی وي. د عطف او استیناف ځایونه معلوم وي.
ضبط: ضبط په لغت کې (انتظام، قابو، پابندي) ته ویل کیږي. په اصطلاح کې ترتیب او تنظیم ته وایه شي.
ضبط څخه دلته مقصد دادی، چې په کلام کې زیاتې او بې اړتیا برخې نه وي. د کلام د لنډوالي مراعات په ښه ډول شوی وي. تقدیم او تأخیر د ځیرتیا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې وي. د حذف( ) او اضمار په واسطه د کلام تمکین او متانت په ښه شان ساتل شوی وي.

طبیعت: **په کلام کې له تکلف او تصنع څخه کار نه اخیستل: څرنگه چې په معنا کې فصاحت ښه دی، او تفحص (په تکلف سره- فصاحت ښوونه) ښه نه ده، ادبي صنعت هم باید په طبعي بڼې سره وکارول شي، نه په تصنعي ډول سره مقصد دا چې په انشاء کې به صنعت، ښکلا او رنگ امیزي په داسې ډول وي، چې هر چاته په طبعي ډول څرگنده شي، نه دا چې صنعت او ښکلا به پکې بیخي نه وي او ادبي رنگ به نه لري.**

---

(۲). حذف: لرې کول- د یو توري ایسته کول، غورځول.

اضمار: د ضمیر پټوالي یا پټول.

تمکین: درونداولی- درناوی- مرتبه- غاړه ایښودنه- ځواک ورکونه

متانت: دروندوالی، سنجیده گی، د خیالاتو درست والی، مضبوط والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفت صاحب د وینا پر اساس: د ادب گرانوالی هم په همدغسې دقیقو مراعاتو کې دی، چې سړی باید د هر شي اندازه وساتي او د هنر باریکی په نظر کې ونیسي. ادبي ذوق ډېر نازک مزاج لري، خوښونه یې (خوشحالتیا) گران کار دی.

د هنر خاوندان د عوامو په شان نه دي، چې یوازې په شنو او سرو رنگونو وغولیږي، هغوی کمال او جمال ته پاملرنه کوي.

سهولت: اسانتیا ته وایي. په انشاء کې د سهولت مراعات کول او په اسانه لار تلل په کار دي. اسانه لار پریښودل او په گرانه لاره تلل ښه کار نه دی.

د انشاء لیکونکی باید کوښښ وکړي، چې د ژبې اسانه او بې تکلیفه لاره خپله کړي، په پیچومو، کنډو کپرو، لوړو، ژورو سر نه شي. ځینې بلغاء وویلی دي! پام کوئ چې په خپلو خطابو او ویناوو کې له ډېرو عمیقو الفاظو ستونزمنو تعبیراتو نه، کار وانخیستل شي. د لفظ او معنا حس په اسانی کې ولټوئ او د لاس غوټه په خوله مه خلاصوئ.

انسجام: انسجام په لغت کې د اوبو جریان ته وایي. د بلغاوو په نظر هغه کلام منسجم دی چې لفظي او معنوي غوټې او پیچلتیا وې پکې نه وي، د اوبو په څیر رواني ولري. د یوه او بل انشاء د روانۍ او انسجام له مخې سره توپیر لري. هغه انشاء زړونو ته لاره پیدا کوي چې پورتني ټکي پکې په نظر کې ونیول شي. عام مقبولیت همدا ډول انشاء پیدا کوي.

اتساق: په لغت کې ترتیبولو او منظم کولو ته وایي، د معانیو ټینگ اتصال، اړیکو او ارتباط ته (اتساق) وایي. که د کلام تناسب ښه وساتل شي، جملې یو له بل سره ښې و اوډل شي او بې ربطه نه وي، نو په انشاء کې دغه صفت پیدا کیږي او د انشاء ښکلا زیاتیږي.

جزالت: په لغت کې: ښه والی، ستر توب، لویدو او د الفاظو محکم والي، د خبرو قضاوت او روانی ته وایي. په اصطلاح کې ښې ماناوې په مناسبو الفاظو سره ادا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو ته (جزالت) وايي. د مانا او مقصد د افاده کولو د پاره مختلفې لارې موجودې دي.

ځينې تعبيرات سپک او رکيک وي. ځينې ښه او مهذب وي. سړی کولای شي، چې يو مطلب په رکيک او ناوړه تعبير هم پوره اداء کړي، چې هيڅ خفاء او اشتباه پکې نه وي. مگر د ادب او قلم له ژبې سره دغه راز تعبيرات نه ښايي. اديب او ليکوال بايد ښه عبارات پيدا کړي او د معنا شرافت وساتي.

ساده گي: کوم صفتونه چې د ښې انشاء لپاره په کار دي، هغه دا لازموي، چې بايد ليکوال د ساده سبک پيروی وکړي. شعر او ادب دې د خلکو فکر او فهم ته نزدې کړي. په ساده ډول دې انشاء وليکي. د پخوا په څير دې ډېر معنوي او لفظي ضايع بی توله نه کاروي چې، عالم لوستونکي يې له پوهيدو څخه عاجزوي، ښکلې انشاء هغه وي، چې پوهيدونکي وي، نه داسې چې د عوامو له سويې څخه پورته وي او يوازې يو څو تنه يې په انشاء وپوهيږي.

الفت صاحب په دې اړه ليکي: ((ځنې وايي هغه انشاء چې ډېرې قلقلې پکې وي او ډېر جلبل لري يعنی لکه رعدو برق، ځليدل او غريدل يې زيات وي د ليکوونکي عجز او تصنع ښيي، دا راز هنر ښودنه دواعظانو کار دی، په شعر او ادب کې سادگي لوی صفت دی، نه کاکه توب او طمطراق، څومره چې د چا فکري او معنوي پانگه زياته وي، هغومره يې سبک ساده او روښانه وي. مغلق او پيچيده ليکل غالباً د ليکونکي له علمي او معنوي فقر څخه پيدا کيږي)) هغه څوک چې د عبارت په ډول او سينگار پسې گرځي او د لفاظی څخه کار اخلي هغوی خپل معنوي فقر په الفاظو کې پوښي. نو په لنډه سره ويلی شو، چې سادگي په کلام کې ښکلا زياتوي او سرچينه يې گڼل شوې ده.

په انشاء کې له گرامر څخه پيروي کول:

په انشاء کې بايد گرامري تيروتنې نه وي، کلمات، عبارت او جملې بايد د ژبې د قوانينو سره سم وکارول شي. په انشاء ليکنه کې هم د يو ليکوال په گرامري

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه کې اختلاف موجود دی، چې د پریکړو له مخې باید منل شوې بڼې وکارول شي. ځینې کلمې لکه (راډیو، موسیقي، موضوع...) د ځینو په لیک کې په مذکر ډول او د ځینو په لیک کې بیا د مؤنث په توګه ګڼل شوي دي.
همدا ډول چې مبتدا او خبر د تذکیر او تانیث له پلوه موافق نه وي، نو هلته د جملې په آخر کې څوک (دی) راوړي او څوک (ده) لیکي، لکه په دې جمله کې: دا دنیا د ځینو لپاره دوزخ دی، (ده) یو د جملې مبتداء ته اعتبار ورکوي او بل خبر ته.
حتی د یوه لیکوال په اثارو کې هم دواړه مختلف او مخالف صورتونه موندلی شو.
په ځینو داسې جملو کې: زرغونه ووژل شوه (ووژله شوه)- خبره ومنل شوه، (ومنله شوه) د لیکوالو په لیکنو کې یو ډول نه دي.
د اړونکو تورو په لحاظ هم ځینې اختلافي جملې شته، چې دژبې د قوانینو له پلوه پریکړه (فیصله) غواړي. د ساري په توګه یو لیکی: (د پښتون په کور کې) او بل بیا لیکي: (د پښتانه په کاله کې) د یوه په لیک کې ګورو، چې: (وریجې یې پخ کړي دي)، (ډوډۍ یې پخ کړې ده) بل لیکي: (وریجې یې پخې کړې دي، ډوډۍ یې پخه کړې ده) په صرفي لحاظ هم د ځینو اختلافاتو لپاره منل شوي اصول باید په پام کې ونیول شي او سمه بڼه غوره کړای شي.
لکه (ونیوه، ونیسه، واووښت، واورید، بیولی دی، بوتللی دی...) ۲: ۲۸
همدارنګه د لغتونو په کارونه کې هم باید د پښتو خپل لغات راوړل شي. بې له اړتیا څخه پردۍ کلمې ونه کارول شي. موخه دا نه ده، چې لیک دې په سوچه پښتو کلمو ولیکل شي، ځکه چې دا کار په دایمي او ټولیزه توګه ممکن نه دی، که چیرې ممکن هم وي خو ګټور به تمام نه شي.
د پښتو له مړو او متروکو لغتونو څخه د پردۍ ژبې هغه لغتونه چې له ډیری زمانې څخه په پښتو ژبې کې کارول شوی وي، ډیر اسانه او په مانا یې عوام هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهيږي، ښه دي نسبت هغو پښتو لغتونو ته چې يوازې په لرغونو متونو کې شتون لري او مانايې ټولو لوستونکو، اوريدونکو ته ستونزمنه وي. مگر د ځينو پرديو لغتونو کارول هم لازم نه بريښي، چې مانا يې عوامو ته معلومه نه وي، بلکې په خپله ليکوال هم د هغو د جمعې په اصولو نه پوهيږي او په پښتو ژبې کې غلطۍ رامنځته کوي او سړی پرې تيروزي. هغه پردي لغتونه چې په پښتو کې کارول کيږي، که د جمع په ښه يې وليکو بايد د پښتو ژبې په قانون جمع کړای شي. مثلاً: عالم، عالمان، کتاب، کتابونه، درس، درسونه، درخت، درختې، زلف، زلفې، زورور، زورورو، غلطي، غلطۍ...)

که چيرې دغه ډول لغتونه د پښتو ژبې په قانون جمع نه کړو او عربي لغتونه د عربي ژبې په قانون جمع کړو، نو ممکن دی، چې ډيرې غلطۍ رامنځته شي او يا هم کيدای شي، چې د ماناو بدلون پيښ کړي. لکه: په يو کتاب کې ليکل شوي دي چې:

(د پټی خزانی د نثر جملې وړې دي او (عواطف هم پکې لږ شوی دي) په دې عبارت کې د ليکونکي موخه (عطفونه) دي چې، عربي جمع يې (عطف، عطفه) راځي او عواطف د عاطفې جمع ده.

په انشاء کې د فعلونو کارونه: په پښتو ژبه کې ځنې فعلونه شته، چې په بسيط او مرکب ډول دواړو ښه کارول کيږي. لکه: ښکاره کول (څرگندول)- پيدا کول (موندل)- نښه کول (نښتيدل) په داسې *مصدرونو کې لکه:* کښېناستل، کښيناستيدل لومړی صورت د افعالو د اشتقاق لپاره بهتر دی. د افعالو ډير تکرار هم د نورو کلمو د تکرار په څير انشاء بې خونده کوي.

په انشاء کې منطق او استدلال: په انشاء کې بايد د منطق او استدلال ځواک (قوت) شتون ولري. په همدې ځواک سره د انشاء متانت او معقوليت وساتل شي، مگر په ادبي او شاعرانه مضامينو کې استدلال او منطق هم بايد شاعرانه ښه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایجادونکي باید د ځای (محل او مقام) سره سم مناسب دلیل پیدا کړی، که چېرې څوک شاعرانه او ادبي مضامین په ملایي منطق او ځانګړي علمي استدلال تحلیل او وړاندې کړي نو هغه ده، چې د ادب دنګه مانۍ به یې نړولې وي.

آهنګ: په انشاء کې د آهنګ مراعات کول هم اړین بریښي، ځینې توری او کلمات شته، چې د اوریدلو (سماع) له پلوه بې خونده وی او د کلام لفظي او صوتي خوند او آهنګ له منځه وړي.

د یوه ښه لیکلوال هنر به دا وي، چې د کلماتو په غوره والي او تآلیف کې د روانۍ او ښه آهنګ لحاظ وساتل شي.

د لفظ او مانا تول یا (تلل): لکه لیکوونکي سره باید یوه حساسه (تله) موجوده وي، چې د لفظ او مانا تول په ښه ډول وکړي، او خبره یې په کنده برابره وي، یعنی لفظ او مانا باید مساوي وي.

په کلام کې د برابروالي (مساوات) خاطر په پام کې نیول شوی وي. مثلاً یو تن لیکلي دي چې:

(خلکو پخوانی ملا له ملا یي څخه وویست) دلته د (ملائي) کلمه دومره ښه نه ده، لکه چې د (امامت) کلمه مناسبه ده. (ملایي) که څه هم د ځینو په محاوره کې د (امامت) مانا لري، مګر په اصل کې د (امي) په مقابل کې کارول کیږي. خلک کولای شي چې یو (ملا) له (امامت) څخه لرې کړي، مګر له (ملایي) څخه یي (په هغه اصلي معنې) نه شي ایستلی. په یوه جمله کې زآیده کلمه چې په لرې کولو یي مانا ته زیان نه رسیږي د انشاء ارزښت کموي. یوه لیکوال په یوه ځای کې لیکلی وو: (رسم ګذشت شروع شو او مونږ یي د تیریدلو ننداره کوله).

دلته د تیریدو کلمه هماغسې ده لکه چې څوک دلیلة القدر شپه ووایي. یا لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پوهیږم چیرته مې په کوم کتاب کې ولیدل: (مونږددې حقیقت له پیژندلو سره نا آشناوو) په دغسې ځایونو کې باید همدومره وویل شي: (مونږ له دې حقیقت سره نا
آشنا وو) یا مونږ دغه حقیقت نه پیژانده- دا حقیقت مونږ ته معلوم نه و.

په املا کې د مضمون رانښکون: په انشاء کې لیکوال باید په داسې ډول سره خپله انشاء پیل کړي چې د ښکلو جملو او الفاظو په لیکلو سره د لوستونکي مینه د هغه مضمون له لوستلو سره زیاته کړي او د ښو کلماتو د رانښکون په وجه لوستونکي تر پایه د ځان سره بیایي، لوستل نه قطع کوي او زیاته تلوسه یې د هغه مضمون پایلې او نتیجې ته وي.

د لیکوال عقیده: په انشاء کې د لیکوال عقیده او نظریه د اهمیت وړ ګڼل کیږي. څه چې لیکي هغه باید د هغه د زړه او ضمیر اواز وي او ټینګه عقیده پرې ولري. یو لیکوال هغه وخت نور خلک د خپلو افکارو او احساساتو تر اغیزې لاندې راوستلی شي، چې دی په خپله د عقیدې او ایمان څښتن وي، په لیک کې یې صمیمیت او صداقت موجود وي.

هغه څه چې د زړه له پاسه له یوه ساړه زړه څخه راوزي او لیکوال پرې خپله باوري نه وي، د یوه بې روحه جسد مثال لري. که هر څومره ښکلی وي د چا ورسره مینه او علاقه نه پیدا کیږي. د انشاء ژوند او مرګ په همدې (باور) پورې تړلی وي. ژوندی اثر هماغه دی چې د ایمان او عقیدې څرګندوي وکړي.

د انشاء نظم او اوډنه:

په انشاء کې اوډنه او ترتیب ستر ارزښت لري. لیکوال باید یوه موضوع په داسې نظم او ترتیب پای ته ورسوی، چې د مضمون لړی بې نظمه او بې اوډنې نه وي. د تآلیف مانا هماغه ده، چې د موضوعاتو او مطالبو تر منځ مناسبت او اړیکې شتون ولري. هغه افکار چې ګډوډ لیکل شوي او یو له بله سره اړیکه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، هغه د تألیف ارزښت نه لري او هم د یوې ښې انشاء سم مفهوم نه شي موندلای.

هغه ترتیب او نظم چې ناظمان یې د لفظ په اعتبار په یوه منظوم کلام کې ساتي؛ د انشاء لیکوونکي یې باید په نثر کې د مانا او مضمون له پلوه وساتي. د مطالبو تر منځ اړیکې په پام کې ولري، او یوه خبره له بلې سره اړخ ولګوي، یو مطلب له بل سره نا اشناء او بې علاقې نه وي.

نوښت (ابتکار): په انشاء کې د نوښت موضوع تل مطرح وي. نوی فکر او نوی مضمون پیدا کول یا په نوي طرز سره یوه موضوع انشاء کول د لیکوال په ابتکاري ځواک پورې اړوندیږي. هغه شاعر او لیکوال چې په نوی طرز سره موضوعات لیکي خپل فکر او نظر لوستونکو او اوریدونکو ته نوی ښیي او هغوی یې نوی تخلیق یا ایجاد ګڼي، چې همدې انشاء ته تخلیق هم وایي. د همدې نوښت په وسیله له خپلو لیدنو، کتنو څخه نوي فکرونه پیدا کوي او له عادي پیښو نه فوق العاده پایلې ترلاسه کوي.

که چیرې په چا کې دغه ځواک نه وي، هغه نوی ماناوې نه شي خلق کولی، نو هغه لیکوال ته بیا مقلد او نقال ویل کیږي. نوښت د انشاء معنوي برخه ده او په معاني پورې اړه لري. یو نوی لفظ، نوی ترکیب یا نوی استعاره، تشبه د نوي فکر او نوي مضمون ځای نه شي نیولی، همدغه وجه ده چې نوی فکر او نوی مضمون ته بکر ویل کیږي.

تخیل: دغه ځواک د نوښت تومنه بلل کیږي، څومره چې د یوه لیکوال تخیل پیاوړی وي، هغومره یې د ابتکار ځواک غښتلی او زیات وي. د همدې ځواک په مرسته سړی هغه څه په خپل تصور کې اخیستلای او مجسم کولای شي، چې په سترګو یې نه وي لیدلي او نه یې په غوږو اوریدلي وي، کله چې د تخیلی قوت سره عقل هم مل شي، نو داسې ادبي آثار ترینه پیدا شي، چې زمانه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه شي محوه کولای. وايي چې: د شعر او ادب نړۍ يوه خيالي نړۍ ده، او تل په خيال ودانه وي. د همدغه خيال په مرسته لوړ فکرونه رامنځته کولای شي.
شاعرانه تخيل هغه خواږه خوندور خوبونه نه دي، چې يو شاعر او ليکوال يي په ويښه ويني او نور يې په خوب کې هم نه شي ليدلای.
ذوق: د ادب ګړنه هغه ځواک دی، چې د لطف او ښکلا ادراک کوي، دغه قوه په انسانانو کې په توپير سره شتون لري او هم ورته اړوي. څرنګه چې د خولې په وسيله د خوارکي څيزونو خوند معلوميږي، همدا ډول دغه ځواک د کلام خوند او ښيګڼې معلوموي.
د فن او صنعت خاوندان د دې قوت په واسطه په خپلو هنری ايجادياتو او آثارو کې زيبا يي او ښکلا پيدا کوي. تر ټولو ښه هنر بيا هماغه وي، چې له سليم ذوق څخه پکې کار اخيستل شوی وي. رسامي، نقاشي، معماري، موسيقي، شعر او ادب د انسان د ښه ذوق په مرسته پرمختګ کوي. همدا راز په نړۍ کې ښکلا او ښايست زياتوي. په شعر او ادب کې ځينې داسې ښيګڼې او عيبونه شته، چې يوازې د ښه ذوق په مرسته معلوميږي. پرته له سليم ذوق څخه بل معيار نه لري. همدغه لامل دی چې ادبي پوهه په زده کړه او ډير تعليم نه ترلاسه کيږي. ذوقی برخه د ذوق لارښونه غواړي.
حافظه: هغه څه چې انسان يي احساس او ادراک وکړي، نو بيا يې حافظه ځان سره ساتي. د اړتيا په وخت کې بيرته انسان ته وريادوي، نو ځکه دې قوې ته حافظه يا ذاکره وايي. دا قوه په انشاء ليکلو کې د ليکوال سره ډيره مرسته کوي. يعنی د انشاء مواد، همدا ځواک برابر وي. که دا قوه نه وي، نو څوک له خپلو ليدنو، کتنو څخه معنوی ګټه نه شي اخيستلای او د پوهې پانګه به يي ضايع کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حافظه تل ځیرتیا (دقت) ته اړتیا لري. څومره چې د یوه لیکوال حافظه د یوې موضوع جزئیات په ډېر دقت سره ثبت کړي، هغومره یي په لیک او انشاء کې د هغې موضوع بشپړ او دقیق انځور موجود وي.

څرنګه چې د یوه رسام پوره مهارت دادی، چې یوه منظره په خپل رسم کې هماغسې وښيئ، چې ډېر واړه او کوچني څیزونه او جزئیات په پام کې نیول شوي وي، د باریک بینی برخه زیاته وي، د یوه لیکوال هنر هم په دې کې دی، چې خپلې لیدنې، کتنې یي په پوره ډول او پوره ځیرتیا سره په خپل لیک او یا انځور کې ځای کړي وي، په حافظه کې یې دقت موجود وي.

د شخص برداشت او احساس د لیدنو او کتنو څخه توپیر لري. هنرمند چې څه اوري، ویني او پرې پوه شي، نو اغیز پرې کیږي، په حال کې یي بدلون راځي، خپه کیدل، خوښي، او تعجب کوي. د همدغه اثر پایله وي چې کتلي، اوریدلی یي وي. څومره چې یو لیکوال له یوه اثر یا پیښی څخه غمجن شي، هغومره نور هم غمجن کولای شي. په هغه اندازه چې دی خوښ اوحیران شي په هماغه کچه په نورو انسانانو کې هم تعجب او خوښي پیدا کولای شي. همدا وجه ده، چې شاعر او لیکوال تر نورو عادي خلکو ډېر حساس وي. په ډېر لږ څیز خوشحاله او خپه کیږي او د تعجب برخه یي هم زیاته وي.

ذکاء: چې ذهن هم ورته وایي د انسان استعداد دی، چې د علومو او معانیو ادراک کوي. د لیکوال باید دغه برخه هم نیمګړی نه وي. ددې په وسیله باید له علومو او معارف څخه ښه برخه موندلې وي. دغه ډول معنوي ځواک او استعدادونه چې په یوه لیکوال کې شتون ولري او ښه کار ورڅخه واخلي، د هغه لیک او انشاء په انساني افکارو او احساساتو ډېره اغیزه کوي، د یوه ملت په زړه او دماغ حاکمیت مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ډول کسان هماغه خلک دي، چې له مړینې وروسته هم د دوي معنوي واکمني او نفوذ په انساني ټولنو کې تر پیړیو پورې پاتي کېږي او اثر یي نه محوه کیږي.

په انشاء کې د لیکوال شخصیت:

په انشاء لیکنه کې د لیکوال اهلیت، شخصیت او مېړانه ډېره اغیزه لري. هغه لیکوال چې ځانته په درنده سترگه گوری او ځان ورته کوچنی نه ایسي، هغه خپل مسؤلیت او دنده د لیکوال په توگه ښه پیژني او د ټولنې په وړاندې ورته خپله وظیفه ډیره درنه معلومیږي. د همدغه احساس پر بنسټ هغه د ناپوهانو له نیوکې او ملامتیا څخه نه ویریږي، په ډاگه د ټولنې عیبونه او ښیگڼې پخپلو انشاوو کې څرگندوي.

د لیکوالو همدغه لوړتیا او شهرت د ذکر شوو صفتونو له کبله په ټولنه کې خوندي کیږي.

همدا لوړ شخصیت دی، چې د هغه په انشاء کې خپل عظمت او جلال ښیی او په خلکو کې ځای نیسي.

د ادبي آثارو مطالعه: که چېرې غواړو چې انشاء مو پیاوړی او تقریر مو پرته له څنډ څخه وي، نو بایده دي چې د نړۍ د لویو لیکوالانو آثار مطالعه کړو. دغه مطالعه د زده کوونکو لپاره ډیره گټوره ده. ځکه چې ښه انشاء او د ادب ښیگڼې څوک چا ته په درس او تعلیم نه شي ښودلی، دا پوهه تر ډېره بریده د ادبي آثارو په لوستلو او مطالعه کولو سره ترلاسه کیږي.

سړی باید د نظم او نثر ادبي متون په ځیرتیا سره ولولي، د همدې مطالعې په وسیله د ادب په باریکیو، رمزونو او ذوقي کیفیتونو ځان پوه کړي. دا پوهه د ادبي اصولو او قوانینو په زده کړه نه حاصلیږي.

دا زده کړه باید داسې نه وي، چې لیکوال یي له یو بل څخه را واخلی او خپله انشاء یي وگڼي. د انشاء معنا داده چې نقل او غلا به نه وي. د ادبی آثارو مطالعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه غذا داسې رول لوبوی، له همدې انرژۍ څخه لیکوال تغذیه کیږي، قوت اخلي، د شننو او تحلیل په نتیجه کې معنوي ځواک پیدا کیږي، چې د همدې معنوي ځواک په مرسته لیکوال فکر کوي له هغې څخه نوي او تازه فکرونه را پیدا کیږي، په ذهن کې د نوې انشاء لپاره مواد رامنځته کیږي.

د فکر ازادي: **په انشاء کې د فکر ازادي مهم توکې ګڼل کیږي. څومره چې یو لیکوال یا شاعر ازاد فکر کولی شي او له ذهني اسارت څخه خلاص وي، په هماغه کچه یي انشاء پیاوړې، له تقلید او ابتذال څخه خوندي پاتې کیږي. څوک چې مقید او محتاط روزل شوی وي، د هغه په انشاء کې ازاد خیال او تصور نه موندل کیږي. په انشاء کې باید حریت، شهامت شتون ولري. د لیکوالۍ او ښې انشاء لپاره باید د پرمختیا، دیموکراسۍ چاپېریال برابر وي. د فکر او عقل سترګې نه وي تړلې. د ژبې قلم او عقیدی ازادي موجوده وي.**

د انشاء لیکنې ستونزې:

۱. د ټولنې څخه لرِه پیژندنه: مثلاً یو کوچنی چې د سفر په هکله پیژن او معلومات ونه لري، نه شي کولای یو څه ولیکی.

۲. د خپلو افکارو په سازمان ورکولو کې کمزورتیا: ځنی زده کوونکي په دي قادر نه وي چې خپل پیام په صحیح توګه طبقه بندي کړي. د لیکنې پراګرفونه سره منظم نه شي تړلی او په یو مطلب لیکلو کې د ګډوډۍ او پراګندګۍ سره مخ کیږي. ددې لپاره چې دغه ستونزه له منځه لاړه شي، ځانګړي انفرادي تمرینونه ورته په کار دي چې ترسره شي.

۳. د افکارو په بدلون کې کمزورتیا: دغه ډول زده کوونکي په دي قادر نه وي، چې په خپله لیکنه کې د لیکنې اصول او قواعد مراعات کړي. بشپړ مفاهیم او ګړنې په دې اړه نه لري. چې علت یې د مطالعې نشتوالي دئ. نه شي کولاي چې لازمې وړ کلمې په خپل ځای کې وکاروی او یو څه ولیکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. گرامري او ليکوالۍ غلطۍ: د زده کوونکو په ليکنو کې گرامری سهوې او خطاوې شتون لري:

مثلاً: گرامري اصول او د جملو جوړښت په پام کې نه نيسي. ليک نښي پر ځای نه کاروي يا په هغو باندې چې سمې يي وليکی قادر نه وي. لازمې کلمې حذفوي، غيرې ضروري کلمی ورزياتوي، د فعل او فاعل مطابقت نه مراعاتوي. زمان او مکان په جملو او همدارنگه جملې سره نه هم آهنگه کوي. په متن کې حتی رسم الخط او د سمو ليکلو بڼې په پام کې نه نيسي، دا ځکه چې په يادوشوو برخو کې د زده کوونکو پوهه او زده کړه لږه وي، د ښې سمې انشاء ليکنی لپاره يې پوهه نا بشپړه وي.

د پورتنيو ستونزو د حل لپاره د ښوونکي له خوا زده کوونکو ته بايد زمينې برابري شي چې د شته او چاپېريال له ابزارو څخه په عملي توگه له تمرينونو څخه گټه واخلي او دغه تمرينونه بايد په انفرادي او گروپي شکل د ښې انشاء د وړتيا پيدا کولو په خاطر ترسره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي لنډیز

د ژبې د زده کړې له پاره څلورم مهارت لیکل یا نوشته کول دي.
هره ژبه د ځانته قرار دادي سمبولونو او نښو لرونکي وي یعنی ځانته الفبا لري.هره نښه د یوه انځو په بڼه د یو ټاکلي غږ لپاره منل شوی وي.
دغه صوتي واحدونه چې په ساده او ترکیبی بڼه لیکل کیږي. دا کوچني واحدونه کلمی څرګندوی د شکلونو له ترکیب څخه یې جملې عبارتونه جوړیږي.
دغه د لیکلو مهارت په اسانه توګه په ښوونځي کې زده کیږي. لومړی د الفبا توري په ترتیب سره له ساده شکل څخه شروع کیږي.
ښوونکي یې په تخته لیکی په شاګردانو یې تکراروی. د تورو تلفظ او مخرجونو په ډله ایزه او انفرادي ډول وربانډی تکرار وی. ښوونکی له یوی ورځې څخه بلې ورځي ته د ماشومانو یا زده کوونکو ودې ته پراختیاورکوي.
پریږدی چې ماشوم یې په هرلاس لیکنه کوي، اختیار لري، باید مجبور نه شی چې په دغه یا هغه لاس یېې ولیکه. د خط لیکنه باید یوه تدریجی پروسه وي. کیدای شی په میاشت او ونی او یا هم په یو کال کې زده کړای شی. په لیکلو کې دې د اروا پوهانو نظریات په پام کې ونیول شي. پیداګوژیکي مهارتونه دي ښوونکي په پام کې ونیسي. ښوونکی دې د شاګردانو خطونه له هره پلوه ارزیابي کړي. په لیکلو کې دي د رسم الخط او لیک وړاندیزونه په نظرکې ولري.
هر توری په خپل نامه سره ورښودل کیږي. د تورو ازمایل شوی طریقی یعنی جوړښتی، تحلیلي، ګډوله، طریقوڅخه چی د کل او جز په بڼه ښوونکی تدریس کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبې د زده کړې لپاره هغه اصول چې منل شوي لومړي له معلوم څخه مجهول ته-له اسان څخه و مشکل ته-له مشخص (محسوس څخه پټې (مخفی) ته-د تضاد، ورته والی (تشابه) اصل کارول اړين دي. په عمومي توګه د ليکلو د مهارت له پاره بايد هغه فعاليتونه وکارول شي چې ورته ټاکل شوی دی. مثلا: خانه خالي يا تش ځايونه ډکول، ګډې وډې کلمي او حرفونه سره ترتيبول-د يو شی له ليدو څخه او يا هم د مور، وطن، کارپه باره کې يو مطلب ليکل... او داسې نور عملی فعاليتونه ترسره کول اړين دي. د املاء د ليکلو اصول او هدف په پام کې نيول. املا په لغت کې(مهلت ورکولو-ډکولو) ته وايي.

د املاء ارزښت او اهميت ته پاملرنه وشی. د انشاء د زده کړې طريقی: د يوه متن لپاره لازمی لارښوونې بايد عملی کړای شی. د انشاء ليکنی يو مثلث او د انشاء روشونه له پامه و نه غورځول شی. په انشاء کې له ګرامری، صرفي او نحوي برخو څخه د ټاکل شوو اصولو سره سم لارښوونه ترسره شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي پوښتنې

۱. ښوونکی باید د الفبا توري یا د لیک سمبولونه څه ډول تدریس کړي؟ څو تنه پرې بحث وکړئ.
۲. د ارواپوهانو له نظره د لیک په ښودنه او پیاوړتیا کې باید کوم ټکي په نظر کې ونیول شي؟
۳. د لیک یا خط د ارزیابۍ په وخت کې ښوونکي باید کوم د هڅونې (تشویق) ټکي په پام کې ونیسي؟
۴. د ژبې زده کړه په کومو درې پړاوونو کې ترسره کیږي؟ په دریم پړاو یې درې تنه خپل نظر څرگند کړئ.
۵. د املاء د زده کړې د روش څلور پړاوونه کوم دي؟ په لنډه توگه یې ووایاست.
۶. د کومو اصولو په پام کې نیولو سره ژبه ښه زده کیږي؟ هر تن دې یو اصل په گوته کړي.
۷. غیرې فعاله لیکنه کومې لیکنې ته ویل شوې ده؟
۸. له درسي کتابونو څخه بهر په سلو کې باید څو کلمې وکارول شي؟
۹. د املاء د اصلاح کولو طریقه تشریح کړئ.
۱۰. اوړۍ کور ... ځي. (باندې، ته، را) تش ځای په مناسبه کلمه ډک کړئ.
۱۱. زه سبا پوهنتون... ځم (څو، خورم، نه، ته) مناسبه کلمه ذکر کړئ؟
۱۲. کومې کمزورتیاوې د املاء په لیکنه کې نیمگړتیاوې رامنځته کوي؟
۱۳. د پښتو په کومو تورو کې لهجوي اختلاف او یووالی رامنځته کیدلی شي؟
۱۴. د پنځه ډوله (ی) گانو شکلونه د یو یو مثال په راوړلو سره وښایاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. په انشاء لیکنه کې کوم روښونه کارول کیږي؟ څو تنه دې یویو روش تشریح کړي.
۱۶. د انشاء لغوي مانا څه ده؟ د بې مقدمې انشاء لیکوونکی څوک بلل شوی دي.
۱۷. د ښې انشاء لیکنې لپاره الفت استاد کوم صفتونه ذکر کړي دي؟
۱۸. په انشاء کې راښکون، د لیکوال عقیده څه مانا او تفسیر لرلی شي؟
۱۹. ادبي پوهه په ډیر تعلیم سره نه حاصلیږي. ذوقی برخه د (...) لارښوونه غواړي.
۲۰. په انشاء لیکنه کې د فکر په ازادۍ او اهمیت باندې په وار سره بحث وکړئ. او د انشاء ستونزې په گوته کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکي

په زده کړه کې د سمعي او بصري توکو اهمیت

پیلیزه:

- په زده کړه کې د سمعي او بصري توکو اهمیت، کارونه او اړوندې لارې چارې په ګوته شوي دي. په زده کړه او یادونه کې د حواسو رول او اغیزې پیرېندل کېږي.
- د زده کړې د اغیزمنتیا له پلوه درسي مواد او وسایل په پنځو ډولونو ویشل شوي دي. هغه به لوستونکي زده کوونکي وپیژني.
- د یو ادبي اثر په اړه د پام وړ ټکي او لارښوونې، منځپانګه، ډولونه او د هغو د تدریس لارې، چارې پیژندل کیږي. د ادبیاتو محتوا، ډولونه او د هغو دتدریس په اړه معلومات وړاندې کیږي.
- د ادبیاتو بنې، د منځپانګې له پلوه د کیسو د موضوعاتو په اړه څرګندوي چې، د لوستونکو د تفریح، فکري لوړتیا، اخلاقي او مذهبي معلوماتو د زیاتوالي لامل ګرځي، تشریح شوي دي.
- د موزون کلام یا د شعر د تدریس په باب لازمې لارښوونې زده کیږي، تدریس کوونکي ښودل شوي قواعد د تدریس په وخت کې په عملي توګه ترسره کوي. د شعر او شاعر سبکي ځانګړنې زده کوونکو ته راسپړي.
- یو نثري متن باید څنګه تدریس شي د ښوونکي د درسي پلانونو په اړه معلومات وړاندې کیږي.
- د پلان ډولونه په ګوته کېږي او ګټې یې پیژندل شوی چې زده کوونکی به د ښوونکی په مرسته له هغو څخه اغیزمنه استفاده

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. د ورځني درس د برابرولو پړاوونه ښودل شوی دي. د اوږدې او لنډې مودې پلانونه او د هغو د موخو ټاکل تشریح شوي دي. د درسي موادو، وسایلو او فعالیتونو په اړه به لوستونکي، ښوونکي یو څه معلومات ترلاس کړي.

- لنډه کیسه د یو درسي واحد (څپرکي) په توګه لوستل، د اهدافو او فعالیتونو په اړه معلومات او د هغو په ترتیب سره ترسره کول به زده کوونکي وپیژني او ښوونکي به د هغو په باب لازم معلومات هم څرګند کړي. د عملي کار او فعالیت ګروپونه به ښوونکي جوړ او په زده کوونکو به یې عملي کړي.

د منځنۍ مودې د درسي پلان مهمې ځانګړې به په ګوته شي.

په زده کړه کې د سمعي او بصري توکو اغیزې:

په زده کړه او آموزش کې د سمعي او بصري توکو کارونه، د مختلفو درسي پرګرامونو، او زده کړیزو موخو ترسره کولو په خاطر ډېر اغیزمن وي.

په مختلفو مضمونونو کې له دې توکو څخه کار اخیستل کیږي. په ژبه او ادبیاتو کې هم د تعلیمي او تربیتی فلمونو، تلویزوني نندارو، پروجکتورونو، کمپیوټري او انترنتي برنامو څخه ډېرې اغیزمنې استفادې کیدای شي. له دې وسایلو څخه په ګټې اخیستنې سره لومړی ښوونکی څو پوښتنې مطرح کوي. له ننداري څخه وروسته بیا ښوونکی له زده کوونکو څخه د هغو ځوابونه ترلاسه کوي، په همدې توګه خپله ښوونکی بیا په عمومي ډول د ننداري له موضوع څخه نتیجه اخیستنه کوي. په بصري یا لیده نیز میتودکې هغه زده کوونکي چې ډېر زیرک او فکر مند وي لاندې ځانګړنې لري:

١. د انځورونو (تصویرونو) د کالب په اړه فکر کوي او هغه په خپل ذهن کې مجسم کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. کیدای شي چې د تجسمي هنرونو، طرحوو انځورگرۍ او مجسمه جوړونې څخه ډېر خوند واخلي، کولای شي، چې په بصري روشونو کې اغیزمن واقع شي.

۳. همدارنگه، رنگونه، انځورونه او هغه بڼې (شکلونه) چې په ذهن کې رامنځته کیږي، د بصري میتود اجزاوې گڼل شوي دي.

همدا ډول په سمعي روشونو کې چې وزن، آهنگ، عاطفي ځواک، د موسیقیت غږ او اوازونه شامل دي، چې هر یو یې په خپل ځای کې اغیزمن دی. په دې روش کې ښوونکی باید مُدلونه، انځورونه، ننداریزي ښودنې چې د دې روش سره لازم وي چمتو کړي.

هغه له تدریس څخه د مخه او یا وروسته په عملي ډول زده کوونکو ته وښیي. دغه روش د زده کوونکو خبرتیا زیاتوي، له یوه خاص مفهوم پوهیدو څخه د هغه پوهه نوره هم پراخوي. دغه ښیوه د ټینگې او ژورې پوهې او یادونې لامل گرځي؛ څکه چې ۷۵٪ یادونې په دې روش کې له کتلو، لیدلو څخه حاصلیږي. ۲۵: ۳۰

د هرې موضوع د تدریس لپاره د تدریس کولو یو روش یا میتود بسنه نه کوي، لازم دی، چې ډول ډول د تدریس کولو روشونه له یو بل سره ترکیب کړای شي. د ښوونکي هنر په دې کې دی، چې د موخو (هدف)، موضوع سره متناسب روشونه په یوه منطقي هندسه کې یو له بله سره ترکیب کړي.

سمعي او بصري روش د تدریس ډولونه راپیژني، د دې په وسیله د زده کوونکو، فهم، درک، د عیني مشاهدې پر بنسټ او همدارنگه د ژوندیو او غیرې ژوندیو موجوداتو درک، احساس او روزنه پراختیا مومي. سمعي او بصري اصطلاح په اصل کې د عیني واقعیتونو او حقیقتونو اساسي مفهوم افاده کوي. دغه پرنسیپ لومړی ځل یو (چکي) پوه کومینسکي رامنځته کړ. هغه د (دیداکتیکی طلایي قواعد) تر سر لیک لاندې داسې ولیکل: ((ټول حسي غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید په کار واچول شي، او د خپل چاپیریال د شیانو په درک کې خپل رول ترسره کړي.))

د باصرې حس د لیدلو، کتلو- د ذایقې حس د ذایقې د پیژندلو- د شامې حس د بویولو د درک لپاره او د سامعې حس د اوریدلو په خاطر کارول کیږي. مګر دا باید ووایو چې د باصرې پرنسیپ نه شي کولای د نړۍ د پیژندنې او د زده کړې د بهیر یوازینۍ وسیله وپیژندل شي. د فکر د پراختیا او د زده کړې د بهیر لپاره باید له ګڼو پرنسیپونو څخه ګټه واخیستل شي. د ستونزو په حل کې باید د سمعي او بصري پرنسیپونو څخه کار واخیستل شي، ځکه چې دا مسئله د زده کوونکو د زده کړې د موضوع او زده کوونکو د دماغي پراختیا او ځانګړنو پورې مستقیمې اړیکې لري، چې زده کوونکي په کومه ذهني او رواني سطح کې واقع دي، کوم میتود به درک کړای شي. د یو ځواکمن مسلکي ښوونکي دنده ده، چې د ملي او مسلکي رسالت په پام کې نیولو سره زده کوونکو ته پورتني یاد شوي موضوعات او مفاهیم د هغو د اړتیا او علاقمندۍ سره سم د سمعي او بصري موادو په مرسته وروپیژني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمعي او بصري وسیلو په واسطه زده کړه:

د تدریس په بهیر کې کیدای شي، چې د فلم، سلایدونو، تلویزون، انترنت او نورو وسایلو څخه استفاده وشي. مګر پته دې پاتې نه وي، چې له حد څخه زیاته تکیه کول په نندارېزو پورتنیو توکو باندې کیدای شي. د ښوونې په بهیر باندې منفي او نا مطلوبې اغېزې وښندي.

له همدې کبله باید پورتني یاد شوي لوازم د یو منظم پلان له مخې چې ړومبی ترتیب شوي وي، په کار واچول شي.

د کوچنیانو د روانشناسۍ تجربو ښودلې ده، چې ماشومان مادي څیزونه چې محسوسوي، نسبت معنوي (ذهنی) چارو او څیزونو ته ژر پېژني اوورباندې پوهیږي. له دې امله د تدریس کُلي قواعد په دې باندې ټینګار کوي چې کوچنیانو ته ښوونه او تدریس باید په محسوساتو باندې پیل شي، نه په معنوي او ذهني شیانو پر همدې بنسټ په تدریس کې د سمعي او بصري وسایلو شتون لازمي ګڼل شوی دی. د کارولو په وخت کې ورسره د زده کوونکو مختلف حواس هم مهاله فعالیت کوي، زده کړه اسانوي او هم د زده کړې کچې ته پراختیا ورکوي او زیاتوي یې. ښوونه او روزنه هغه وخت اغېزمنه وي، چې لاندې ټکي په پام کې ونیول شي:

١. د زده کوونکو لپاره مختلفې زده کړېزې تجربې شتون ولري.
٢. زده کوونکي وهڅول شي او ورته لارښوونه وشي، چې فکري او عملي روش تازه او زده کړي.
٣. زده کړېز مواد باید د زده کوونکو د وړتیاوو (قابلیت) اړتیا وو او علاقمندۍ او خپل چاپیریال پورې اړوندوي.
۴. هر زده کوونکی باید د جلا یو فرد په توګه په پام کې ونیول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زده کړه کې د سمعي او بصري وسیلو مرستې:

د اوسني (اروپاپوه) کور نباخ له نظره: زده کړه (د سلوک او روش بدلون څخه عبارت دی)، دا چې زده کړه څه ډول ترسره کیږي او آموزش څنګه صورت نیسي او د زده کړې عملیه څنګه آسانه کیږي. نوموړی پوه اووه توکي (عنصره) د زده کړې د عملیې، مرستندوی بللي، هغه په لاندې توګه یادوي:

۱. زمینه یا دریځ (موقف).
۲. شخصي ځانګړنې (خصوصیات).
۳. موخه (هدف).
۴. تعبیر.
۵. کړنه (عمل).
۶. پایله (نتیجه).
۷. د ماتې (مغلوبیت) په وړاندې عکس العمل.

۱. زمینه یا موقف: د ټولو څیزونو، اشخاصو او سمبولونو په ګډون چې د زده کوونکي په چاپیریال کې موجود وي.

۲. شخصي ځانګړنې: د یو شخص طبعي ځانګړنې او وړتیاوې دي، چې نسبت نورو ته له ځانه ښیي. دا وړتیاوې په جسمي کیفیت پورې اړوندي وي لکه: توانایي، حرکت، ذهني او دماغي ځواکمني.

۳. موخه (هدف): زده کوونکي شاید د یو یا، څو موخو لرونکي وي. یو هدف وي، چې ممکن هغه ته ورسیږي. او یا یو لړ نور هدفونه ولري چې د هغو په لاسته راوړلو سره په تدریجي توګه اصلي هدف ته ځان ورسوي. شاید هغه وغواړي اول نمره شي، د لوړو زده کړو سرچینه ولري، او له هغه ځایه چې سمعي موخې د شخص کړنه رهبري کوي، نو دا د ښوونکي د نده ده چې زده کوونکي وهڅوي. د هغوی د تولید، انتخاب او اهدافو لپاره وړ زمینې برابرې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. تعبیر: عبارت د دریځ (موقف) له رهبري کوونکې عملیې څخه دئ، چې په تیرو تجربو پورې اړوند وي، او ددې وړاند وینه، چې هر کله بعضې اقدامات ترسره شي، پایله به یې څه شي وي.

۵. عمل (کړنه): د یو شخص حرکات او وینا وې دي، او هم هغه عکس العملونه دي چې په سترګو لیدل کیږي، یو شخص د هغو عملونو څخه غوره کوي، چې ورته اړتیا لري، په بشپړه کچه هغه اقناع کړای شي.

۶. د ماتې یا مغلوبیت عکس العمل: دغه ماتې او مغلوبیت هغه وخت رامنځته کیږي چې یو سړی هدف یا موخې ته د رسیدو په لاره کې د ناکامۍ سره مخامخ شي. که چېرې د هغه کوښښ په لومړي پړاو کې نتیجې ته ونه رسیږي، نو بیا خپل عمل ته تغیر ورکوي. ډیره هڅه او کوښښ کوي، چې له ډیرو لارو څخه شاید هغه خپل هدف ته ځان ورنژدې کړي.

۷. پایله (نتیجه): د پیښو او حوادثو تائید او تکذیب چې د یوې کړنې او عمل څخه وروسته د زده کوونکي له لوري د عمل د پایلې په توګه ګڼل کیږي.

د حواسو رول په زده کړه او یادونه کې:

د څیړنو پایلو ښودلې ده، چې مختلف حواس په زده کړه او یادونه کې ځانګړی رول لوبوي.

لاسته راغلي نتایج د هغو توپیرونه او تفاوتونه په لاندې توګه راښیی.

۱. د باصري حس (بینایي) له لارې زده کړه په سلو کې: ٪۷۵ ترسره کیږي.

۲. د سامعي حس (اوریدنې) له لارې زده کړه په سلو کې: ٪۱۳ ترسره کیږي.

۳. د لامسې حس (لمسول) له لارې زده کړه په سلو کې: ٪۶ ترسره کیږي.

۴. د ذایقې حس (څکل) له لارې زده کړه په سلو کې: ٪۳ ترسره کیږي.

۵. د شامې حس (بویایي) له لارې زده کړه په سلو کې: ٪۳ ترسره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې څېړنو له مخې زیاتره زده کړه (۷۵٪) د سترګو یا بینایي حس له طریقه نسبت نورو ته ترسره کیږي. همدا ډول ۱۳٪ د سامعې یا اوریدنې د حس له طریقه منل شوې. هغه څېړنې چې په دې اړه ترسره شویدي مونږ ته په دې برخه کې دغه خبرتیاوې راکوي:

تقریباً (۶۰٪) په منځنیو ښونځیو کې په پوهنتونو کې صرف د غـوږ نیـونې یـا اوریدلو له لارې زده کړه کوي. ممکن یوه ناڅیزه برخه یې چـې اوریـدلی وي، خپل خاطر ته وسپاري. شاید په حدود د یو پر پنځم ۵/۱ تر یو پـر درېـم ۳/۱ حتی بالغ اشخاص تر پنځوس ۵۰ فیصدو پورې په متوسـط ډول پـه دی قـادر وي، چې اوریدل په ذهن کې تر دوو میاشتو پورې وساتي او کیدای شي دغـه اندازه بیا تر نیمایي پورې لږ والی ومومي. په همدې اسـاس اوریـدل یـوه لـږه اندازه د یادولو په برخه کې اغیزمن وي. په داسې حال کې چې مختلف حواس په زده کړه کې اغیز لري، خو تر ټولو د لیده نیز او بینایي حس تـر ټولـو ښـې پایلې لرلی شي.

د زده کړې د اغیزمنتیا له پلوه د درسي موادو او وسایلو ډلبندي:

ټول ښوونکي باید په دې باور ولري، چې د زده کړې وسـایل پـه یـوه انـدازه اغیزمنتیا نه لري، د وسایلو کارونه یو تر بله سره توپیر لري. اغیزې هـم سـره متفاوتې وي- ځنې اغیزمنې او ځنې بیا ډیرې اغیزمنې او ځنې بیا لږ اغیز لري او ځنې بیا چندان اغیزمنې نه وي. ددې وسایلو د اغیزمنتیا اندازې او درجې د ښوونې او څېړنو ماهرینو او پوهانو په ګوته کړې دي. د درسي وسایلو او موادو د هر څیز د کارونې فیصدی او ځانګړنې ځانته سره جـلا اغیـزې لـري. د ښـو توپیرونو او اغیزو له مخې درسي مواد په لاندې پنځو ډولونو ویشلی شو:

۱. لوستونکي او اوریدونکي او درسي مواد.
۲. لیدونکي او انځوریز (تصویري) درسي مواد.
۳. لیده نیز (مشاهده یي) درسي مواد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. نندار یز (تمثیلي) مواد.

۵. تجربوي او عملي مواد.

د اغیزمنتیا له پلوه د درسي موادو درجه بندي په لاندې جدول کې په بڼه ډول کتلی شئ.

د زده کړیزو موادو د اغیزې درجه	له درسي موادو څخه د استفادې لارې چارې	د درسي موادو ډول (نوعیت)	ګڼه
۱-٪۲۰	لکه: کتاب، مجله، اخبار، راډیو، ټیپ، ګرامفون، انټرنیټ یا جال	لوستونکي او اوریدونکی درسي مواد	۱
۲۱-٪۶۰	ساکن انځور لکه: رسمونه، عکسونه، خوځند انځور لکه: فلمونه، سینما، تلویزون	لیدونکي، انځوریز (تصویري) مواد	۲
۴۱-٪۶۰	د اصلي څیزونو لیدونکي تجربې په مجرد ډول، د اصلي څیزونو (آشیا) لیدونکي (مشاهده یي) تجربې په مشخص ډول.	لیدونکی (مشاهده یي) مواد	۳
۶۰-٪۸۰	نندار یز خوځښتونه (حرکتونه) په متحرکو وسیلو سره لکه: نانزکې، تمثیلي کارتونه، څیرې (نقاب) یا ماسک کارونه	نندار یز (تمثیلي) مواد	۴
۳۱-٪۱۰۰	په زده کوونکو باندې تجربې کول د څیزونو په مودل ، باندې، شاګردانو باندې تجربې کول د څیزونو په اصل باندې.	تجربوي مواد	۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو ادبي اثر د تدریس په اړوند د پام وړ ټکي:

۱. ښوونکي باید د یو ادبي اثر د متن په لوستلو کې که شعر وي که نظم او یا نثر د کلمو سم تلفظ ته پام وکړي. په زده کوونکو باندې ګړنې (اصطلاحات)، لغتونه سم زده کړي.

۲. د لیکوال زمانې، هغه مهال او طرز تفکر (نړۍ لید) په هکله له چاپیریال سره سم معلومات ورکړل شي.

۳. د ادبي نوعې (ژانر)، شعر د فورم له پلوه، ادبي ایجادیات زده کوونکو ته باید توضیح کړای شي.

۴. ادبي نوعې شعر او د هغو منځپانګه، پیغام او موخې چې په هغه متن کې څرګندې شوي او راغلې وي، زده کوونکو ته شرح شي، چې زده کوونکي وړ معلومات حاصل کړي.

۵. ادبي (بدیعی، بیاني) صنعتونه له ادبي پلوه واضیح شي، چې زده کوونکي هغه وپیژني او د کارونې یا استعمال ځایونه یې په ښه توګه درک کړای شي.

۶. په متن کې راغلې متضاد، مترادف، همانیز او ډیر مانیز لغتونه او ګړنې (اصطلاحات) وپیژنی او د هغو تر منځ توپیرونه له املایي او معنوي پلوه په بشپړه توګه درک کړای شي.

۷. متن له ګرامري، نحوي اړخه ښوونکي په عملي توګه زده کوونکو ته په ګوته کوي، سمونې، او عیبونه یې ورته ښیي، د درس په پای کې ښوونکي د ارزیابي د اصولو سره سم په ګروپي ډول د زده کړې درجه او نتیجه ترلاسه کوي، زده کوونکو ته کورنۍ کار ورکوي او خپل درس پای ته رسوي.

د ادبیاتو منځپانګه (ماهیت)، ډولونه او د هغو تدریس:

د ادبیاتو په تدریس کې چې عبارت له متن څخه دی (نظم، نثر، شعر) او ددې برخو ډولونه راځي، چې زده کوونکو ته تدریس کیږي. د دې برخو په تدریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو سره زده کوونکي د هرې نوعې یا فورم په ماهیت، پیام، ژبنۍ بڼکلا، مفاهیمو او ځانګړو فنونو او ادبي ګړنو پوهیږي.
د ادبي ډولونو څخه خبرتیا مومي، د ادبیاتو له لرغونتیا، اوسني حال چې څه پکې منعکس شوي، او منعکس کیږي، معلومات ترلاسه کوي. ادبیات د زده کوونکو د عملي، فرهنګي، ذهني او فکري ودې او روزنې لپاره تدریس کیږي. د هیواد د لرغونو او اوسنیو (معاصرو) آثارو سره ځوانان او کوچنیان بلدتیا پیدا کوي.

د ادبیاتو په اړه ډیر تعریفونه شوي دي، خو لنډ پېژن یې دادي چې: **ادبیات یو کلامي (ژبنی) هنر دی چې د ښکلا او زیبایي، احساس، عاطفي او انساني فکر لپاره کارول کیږي.**
دغه کلام د تخیل په ملتیا د واقعي نړۍ سره معنوي اړیکې لري. د پورتني تعریف سره سم ادبیات چې د نورو هنرونو څخه رابیلوي او د هغو هنرونو په لیکه کې یې دروي، چې د هغو د جوړونې ابزار او وسایل له کلام (ژبې) څخه عبارت دي. همدا ډول دا تعریف ادبیات د نورو ژبنیو ډولونو (نوع) سره یې توپیر روښانه کوي. په ښکلی او زیبا ډول سره ګړنې، جملې د ژبې په ښایسته طرز سره اوډل کیږي. په دې توګه ژبه په ادبیاتو کې د احساس، عاطفي او انساني اندیښنې د څرګندتیا په موخه خدمت کوي. د ښکلا او ذوق په ملتیا د واقعي نړۍ سره معنوي اړیکی لري. نو ځکه وایو چې:

1. **ادبیات یو کلامي هنر دی؛**
2. **ادبیات د انساني فکر، احساس او عاطفې د څرګندتیا لپاره کارول کیږي.**
3. **ادبي ډول (نوع) ښکلې وي؛**
4. **د ادبیاتو توپیر له نورو هنرونو سره د هغې ابزار یعنی (ژبه) ده؛**

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. د نورو ډولونو سره د ادبياتو توپير لکه د محاورې ژبه، يا د علم ژبه، دادی، چې هغه لوړه او ښکلي وي.

۶. ادبي اثر له واقعي نړۍ سره معنوي اړيکې لري.

۷. ادبي اثر له واقعي نړۍ سره معنوي اړيکې لري.

ادبيات په ټولنه کې ژبنۍ فرهنګي پانګه ګڼل کيږي. ژبه په حقيقت کې د ټولنې د افرادو تر منځ د اړيکو يوه وسيله ده او هم دا ژبه د اړوندو ټولنو د فرهنګ ستره تکيه ګاه ده. چې په پراخې مانا سره د نورو عناصرو ترڅنګ ادبيات هم په خپله ارته لمن کې رانغاړي.

همدغه ادبيات په خپل وار سره (د انساني فکر کيفيت) لوړ وي. د ټولنې د لوړ فکر او عقل لوی څښتنان هغه کسان ګڼل شوي دي. چې د ادبې پانګې څخه برخمن وي او ادبي مطالعه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادبیاتو ډولونه:

ادبیات په عمومي توګه په دوو برخو ویشل کیدای شي (شفاهي، تحریري).
شفاهي هغه ادبیات بلل کیږي، چې په یوه ټولنه کې له یوه نسل څخه وبل ته سینه په سینه په شفاهي توګه لیږدول کیږي.
روایت، افسانې، قصې او نورې ټولنیزې پیښې خوله په خوله یو بل ته ویل شوي راپاتې وي.
له بله پلوه بیا ادبیات په (ادب تاریخ، ادب تیوري، ادبـي نقـد) بانـدې ویشـل کیږي.
لنډه دا چې ادبیات ادبي پوهانو د غرض او موخې له پلوه په ډیرو ډولونو ویشلي دي.
د متن له پلوه ادبیات په (نثر، نظم) او د هغو په ډولو باندې ویشل کیدلی شي.
د زمانې له پلوه ویش- د موضوع له پلوه ویش- د لویانو ادبیات، د ماشومانو ادبیات- فولکلوري ادبیات او داسې نور ډولونه لري.
د تدریس په لړکې باید پورتني نومونې د ښوونکي له خوا زده کوونکو ته شرح کړل شي.

د ادبي اثر فورم (بڼه) او محتوا پیژندل:

ادبې نوعې او ډولونه خورا زیات دي. دغه ادبي فورمونه د نظم او یا هم دنثر په بڼه ایجاد شوي دي. په نثر کې اکثراً (داستاني) برخه تشریح کیدلی شي، په نظم کې بیا د شعر فورمونه او کالبونه په ګوته کیږي.
داستاني ادبیات: عبارت له کیسې- لنډې کیسې، رمان او ننداري څخه دي.
نورې ادبي بڼې ځنی بیا (داستاني) منځپانګه لري، مګر د داستاني ادبیاتو برخه نه ګڼل کیږي.
دغه ګڼه اصطلاحات لکه، کیسه، افسانه، حکایت، سرګذشت، پیښې (ماجراء) متل خیالونه، مثل، اسطوره، کرکې، کړنې، خرافه، تعبیرونه، احوال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرګندوني د حالاتو سره سمې، ټول په مترادف ډول په اکثرو فرهنګونو کې راغلې دي. لنډه دا چې دلته به په کيسه (قصه) او داستان باندې يو څه خبرې وکړو.

۱. قصه: دغه کيسې چې په شفاهي توګه د خلکو تر منځ دود وي، يوازې د فولکلوريکو ادبياتو برخې ګڼل کيدای شي. دغه ډول عاميانه کيسې د وزرګارتيا په وخت کې د اوريدونکو د سرګرميو لپاره ويل کيږي. کومې تاريخي زمانې ته اړوندې نه وي. په دې کيسو کې د عبرت لپاره اتلوالي، ښه خويونه، اخلاق او زړورتيا، د ټولنې د رواني حالت سره په تړاو کې موضوعات بيانيږي. په ولسونو کې د تفريح او ساعيترۍ لپاره هم ويل کيږي. په دی کيسو کې هغه پيښې چې انسانان د تاريخ په اوږدو کې ورسره مخامخ کيږي. په کيسه کې اتل او د هغه ځواکمن، غميزې، دردونه او يو لړ هغه هيلې او ارمانونه چې انسان تل هڅه کوي، هغو ته ځان ورسوي مطرح کوي. د دې کيسو جوړښت ډير ساده او په محاوره يي ژبې سره ترسره کيږي. ساده متلونه، دوديزې کلمې او ګړنې پکې کارول شوي وي د منځپانګې له پلوه دغه کيسې مختلف ډولونه لرلی شي.

د منځپانګې له پلوه کيسې:

۱. هغه کيسې چې د بهايمو (حيواناتو) له خولې يي روايت کيږي. کړنې او عمل يي د انساني احساساتو ځرګندوي کوي. مثلاً: ګيدړه دمکر، حيلې، پسه: دنيکۍ او زمری د زړورتيا له پارده، په سمبوليک ډول په دې ډول کيسو کې بيان کوي. دغه ډول کيسې ننداريزې او سمبوليکې دي لکه د کليله و دمنه، اسيپ الحکيم، د قصه خوانۍ ګپ او داسې نورې کيسې چې د افسانو بڼې لري او په لنډه توګه بيانيږي. په دې کيسو کې اخلاقي ټکي خوندي وي. حيوانات حتی جمادات د انسان په څير خبرې کوي او هغسې کړه وړه ترسره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. هغه کیسې چې په عامیانه ژبه ویل شوې وي، منځپانگه یې تر ډېره پهلواني، زړورتیا او حماسي وي. په دې کې د پاچایانو، سردارانو تیرې شوې پیښې، سرگذشتونه، د تجارانو او نوم ورکو سپاهیانو حال او احوال د حکمت او عبرت په خاطر بیانیږي.

۳. هغه کیسې چې په هغو کې دستانه وو، عارفانو، بزرگانو دیني او مذهبي حالات او روایات خوندي شوي وي لکه اسرارالتوحید- او تذکره‌الاولیاء.

۴. بل هغه فلسفي عِرفاني او دیني کیسي چې په قرآن کې شته، چې د پیامبرانو قصې دي، چې په تفسیر د قران او د قصو په کتابونو کې راغلي دي لکه: قصص الانبیا او داسې نور کتابونه.

۵. بل هغه کیسې دي، چې واقعي تاریخي اړخ لري او هم اخلاقي موضوعات، پیښې د پند او عبرت لپاره پکې بیان شوې وي.

۶. د ښوونې او روزنې په هکله کیسې، روایات چې په هغه کې به د علمي مسایلّو تر څنگ، سیاست، طب، ستوري پیژندنه، د هیواد اداره، حکمت، شجاعت، عفت، عدالت او څني نورې پیښې مسایّل او مطالب پکې ترسیم شوې وي. دا چې د ادبیاتو د فن په اړه رنگارنگ تعریفونه شوي دي همدا ډول د دې ژبني هنر په وسیله ډېر موضوعات او ټولنیز، سیاسي، اقتصادي مسایل په خوږه ژبه او ښو الفاظو چې زړه وړونکي وی راوړل کیدلی شي. بله برخه د داستان ده چې په لنډه کیسه، منځنۍ کیسه او اوږده کیسه چې د تدریس په وخت کې پورتنۍ یادونې د ادبیاتو او په ټولیز ډول د (متن) په هکله تشریح او توضیح کولای شو.

په وار سره له اوریدل شوې یا لوستل شوې کیسې څخه الهام اخیستل، تحلیل یا شننه. په موخو د متن په وار سره خبرې کول، پیام، برداشت چې متفاوت وي، گډونوال حق لري چې په اړوندې موضوع نظریات سره شریک کړي او یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منطقي پايله چې د اکثريت د درک او برداشت يوالی څرګند کړي، ښوونکي به بيا په آخره کې د پايلې د لاروښانه کولو په خاطر خپله لازمه تبصر هم وکړی.
د ادبي نوعې، فورم، ډولونه او يا د شعر فورم ډولونه په خورا دقت سره وښودل شي او هم د ژبي څلور واړو مهارتونو پورې اړوندې برخې په متن کې په عملي توګه تشريح او راوسپړل شي.
ګرامري قاعدې، اصول، نحوي لغوي برخه، فنون، استعارې، کنايې، انشاء برخه، ښه لوستل، اوريدل او د سمو ليکلو او ليکوالۍ اصول په ګوته کول د متن او ادبياتو (شعر، نظم، نثر) په تدريس کې ډير اړين دي.
د ساري په توګه: د الفت په نثرونو کې د هغه د (ښه حاکم) او يا (د زيارت ډيوی)، د اجمل ختېک (جومات او قبر) او يا د (خاندان خولۍ) چې د بينوا نثري ليکنه ده، کولای شو پورتنۍ يادونې هره يوه په عملي توګه په دې نثرونو کې مطالعه کړو. ادبيات دغه ژبنی هنر د ژوند د ټولو اړخونو د پياوړتيا او لوړتيا په برخه کې ښکارنده رغونکي، بشپړونکي ونډه لري. ادبيات که له يوې خوا د سرګرميو، خوند او رنګ د زړه او ذهن د تسکين لپاره اړين خواړه ګڼل کيږي له بله پلوه د فکري ودې، د احساس او کنجکاوۍ، د ټولنيزو پيښو، تاريخ، فرهنګ د پيژندلو څرګندولو د بيان او ښکاره کولو سرچينې هم دغه ادبيات ګڼلای شو.

پاملرنه وکړئ د يوه شعر تدريس ته!

شعر په ادبي ژبه کي د ادبې مطالعې يو طبعي پيل ګڼل کيږي، ځکه چې د ژبپيژندنې د بل هر کالب څخه شتمن او ژبني کارونه يي په فرد پورې اړونديږي. شعر د ادبياتو د لوستلو صرفه کوونکی لاره پيژندل شوی ده. دا جمله څه معنالري واضح شی.
شعر په مختلفو سطحو سره لوستونکي او اوريدونکی حساس روزي. په ټولنه کې د ټولو طبقو لپاره خوږ زړه وړونکی او خوندور ژبني کلام دی. شعر يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

موزون کلام وي، چې د محاوره يي ژبې او علمي ژبې په څير اطلاعات په داسې شکل سره وړاندې کوي، چې لوستونکي ته جدي تجربې وړاندې کوي.

هغه يادوي هر لوستونکي ته دغه موزون کلام په زړه پورې او ژرزده کيدونکي وي. پاملرنه وکړئ دې لاندې شعري بيلګې ته:

د موسکا ساحل ته!

لاله پـــه يوه پښه دئ ولاړ د دامانونو په سر
لکـــه چې پيغلې وي ختـــلې د ماينونو په سر
ګلپاڼو غيرې سره ورکړې پا چهی شوه دګل
نسيمه والـــوزه د غوڅو غوڅو زړونو په سر
مين بلـــبل د هجـــران غشو پـــه سينه ويشتلی
خـــوب يي حرام شو د غوټو د بالښتونو په سر
دوزخي تندې تـــه مې کلکوتو بوماته ورکړه
ساقي سپرلی دی راځه تاوشو د خمونو په سر
زګېروو کې ځکه نوم د ښکلي په وار وار يادوم
د عشق سرود يي ماليکلی د زخمونـــو په سر
داستـــان د زلفو راته وايي د چوپتيا په ژبـــو
هغه ګيـــډۍ ګيـــډۍ ببري د ديوالونو په سر
راځئ منګلولـــو کې غنچې، ګلونه ورکـــړو
هغـــوی چې کاڼـــي وروي د بهارونو پـــه سر
خدايه! کاروان مې د موسکا ساحل ته ورسوه
څپې څپې شو د سرو اوښکو د سيندونو په سر

۲۱: ۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. تر ټولو د مخه د شعر لوستنه په لوړ غږ باید ترسره شي، د کلماتو تلفظ په دقت سره او هم هر نیم بیتی په شمېرلي توګه دانه دانه ولوستل شي چې اوریدونکي ترې مطلوب او مقصود انځورونه درک او احساس کړای شي. سمه لوستنه د مفاهیمو او تصویرونو په درک کې ښه او لازمه مرسته کولای شي. د شعر مانا وې ښې پوهیدل کیږي.

۲. زده کوونکو ته باید وروښودل شي، چې یو شعر څو ځل ولولي، هر ځل لوستل د شعر مانا وې او د انځورونو درک او پیژندنه اسانه کوي. د شاعر اصلی پیغام او د کارول شوو مفاهیمو او الفاظو ژورې ماناوې لوستونکي پیژندلی او درک کولای شي. شعر باید لږ تر لږه دوه ، درې یا څو وارې تکرار شي. په تکرار لوستنه کې ژبني مسآیل ښه پوهیدونکي وي.

۳. زده کوونکو ته لارښوونه وکړئ چې د شاعر خبرو ته ښه ځیر شي، د شعر له مانا وو څخه غافل نه شي، له حده زیات د شعر په وزن ځان بوخت او مشغول نه کړي.

۴. د شعر تمرین کوونکي زده کوونکي باید په لوړ غږ سره لاندې قواعد هیر نه کړي:

الف: په طبعي رنګ او خوند باید شعر ولوستل شي، او له یو رنګ لوستنې (یکنواختیۍ) څخه ډډه وشي؛

ب: په داسې انداز شعر ولوستل شي، چې په شمېرلي ډول اوریدونکي د شاعر خبرې واوري او پاملرنه ورته وکړي.

ج: په شعر کې د لیکوالۍ (لیک نښو) ته پاملرنه وشي او هغه مراعات کړي، په کوم ځای کې چې لارغه (مکث، ځنډ) لازم وي، هغه په لارغه سره ولولي او په کوم ځای کې چې ځنډ لازم نه وي، لوستلو ته دوام ورکړي، دا ډول لوستنه د ماناوو، او له اوریدونکو سره د مفهوم په درک کې بشپړه مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنیو یادوونو په پام کې نیولو څخه وروسته ښوونکی بیا یو لړ داسې اړینې پوښتنې له زده کوونکو څخه مطرح کوي، چې د شعر بڼه، منځپانګه؛ لنډه دا چې د شاعر سبکي ځانګړنې راسپړي او په پر له پسې توګه اړین معلومات زده کوونکو ته وړاندې کیدای شي.

د ساري په توګه:

- **شعر څه ډول کلام ته وایه شي؟**
- **دا شعر څه ډول فورم یا کالب لري؟**
- **په غزل کې څه ډول اندیښنې ځای شوي یا انځور شوي وي.**
- **د پورتني شعر منځپانګه (محتواء) ستاسې له نظر څه ده؟ په وار سره په بحث کې ګډون حتمي وي.**
- **د هر بیت تفسیر او مانا په نوبت سره زده کوونکي شرح کوي، ښوونکی ورسره مرسته کوي.**
- **عمومي پیام په دې شعر کې څه شی دئ؟**
- **ژبنی لفظي او معنوي ښکلاوې (فنون) په متن کې په ګوته کړئ.**
- **ګرامري یا صرفي توکي پکې څه ډول کارول شوی دي؟**
- **ستونزمن لغتونه مانا کړئ- مترادف یا همانیزې کلمې، ضد لغتونه، ګړدودیز جوړښتونه یا ترکیبونه پکې وښیاست؟**

په آخر کې ښوونکی خپلې تجربې او خبرې د موضوع د پوره سپړلو په موخه له زده کوونکو سره شریکوي او پاتې وړ توضیحات وړاندې کوي. د ادبیاتو په تدریس کې چې ټولو مهارتونو ته پکې د پرمختیا زمینې برابریږي، ښوونکی باید زده کوونکي، د چاپي رسنیو، اخبار، مجلې ادبي رسالو او نورو ننداریزو لیدلو، لوستلو ته وهڅوي.

په آخر کې د ارزیابۍ په موخه له زده کوونکو څخه پوښتنې او ناویل شوي اړوند موضوعات له زده کوونکو څخه یو له بله بشپړوي او لازم تشریحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی هم ورکوي. مثلاً: په راغلو معلوماتو کې د لوړ شعر په اړه دا څرګنده نه شوه چې دا ذکر شوی شعر په کوم زماني، مکان او د کوم شاعر په څه ډول اندیښنو پورې اړوند ګڼل کیږي او د څه ډول شرایطو زیږنده یا محصول یې ګڼلی شو؟ کیدای شي په دې اړه وروستۍ خبرې ترسره شي او د شاعر د ویلو انګیزه څه نا څه څرګنده شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نثر د تدریس په برخه کې یوه کوچنۍ بېلګه:

په وار سره په ټولګي کې لوستل کيږي. هر مهارت ته پکې يو څه دودې ورکولو شرايط او زمينې د ښوونکي له خوا برابريږي. د ساري په توګه:

بيګناه بندي

پر يږدئ دا بيګناه بندی پر يږدئ.
مه ويريږئ، د ده په آزادولو کې هيڅ خوف او خطر نشته، فساد او شرارت له ده نه پيدا کيږي. د ده بندي کول لويه ګناه ده.
دا هغه يوسف دئ، چې د بې ګناهۍ په سبب په زندان کې لويدلی دئ.
که دی له زندانه را ووزي، ستاسې آينده سنجولی شي او ستاسې د بلې ورځې غم خوري. پر يږدئ دا بېګناه بندي پر يږدئ.
که دی خلاص شو ستاسې انتظام به په ډير ښه شان وکړي.
ستاسې ورِي به ماړه کړي، ستاسې بربنډ به پټ کاندي.
تاسې دغه ښکلی موجود په تورو خاګانو کې مه غورځوئ.
په زندانو کې يي مه اچوئ.
په ليوانو او پړانګانو يي مه خورئ،
پر يږدئ دا بيګناه بندی پر يږدئ.
دی به ستاسې دګډوودو اوپر يشانو خوبونو صحيح تعبيرونه وکړي.
ډيرې سختې مبهمې او مجملې غوټې به پرانيزي، دی د راتلونکې حال پيشبيني کولی شي.
د طبيعت په رمزونو او اسرارو پوهيږي. د جوي او فلکي اوضاعو اقتضاآت ور معلوم دي. پر يږدئ! دا بيګناه بندي پر يږدئ.
د ده په آزادۍ باندې علم او پوهه زياتيږي، وطن رڼا کيږي، ړانده بينا کيږي. ۴: ۱۰۹-۱۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له خپلو جفا کارو ورونو سره هم ښه سلوک کوي، دی ډېر پیچومي اوارولی شي، ډېرې کړې لارې سمولی شي او ډېر مشکلات حل کولی شي.
ما خوب لیدلی چې دا بندي خلاصیږي، او د سلطنت په کُرسۍ کښېني.
ښه فکر وکړئ، دا بندي څوک دئ؟
پس له ډېره فکره وایم! فکر دئ فکر!
د پورتنۍ ادبي پارچې په لوستلو سره چې اوریدونکي ورته غوږ نیسي، مفاهیم درک کوي، د تلفظ ډول پیژني او زده کوي یې، د کلمو، لغتونو، ګړنو او جملو په لوستلو او سم ادا کولو په وار سره د ښوونکي په مرسته زده کوونکی هغه څلور مهارتونه په عملي بڼې سره تمرین کوي چې د مخه مو د هغه تیوریکي او نظري برخې تشریح کړي دي.
د غوږ نیولو څخه بیا د انشاء تر پیاوړتیا او ودې ورکولو پورې، په مختلفو پړاونو کې راوړل شوې ادبي ټوټه او یا دې ته ورته نورې ادبي نثري برخې د ښوونکي په لارښوونه د شاګرد محورۍ د میتود پر بنسټ راسپړل کیږي او د خپل درس ټاکلې موضوع ته انکشاف ورکول کیږي. د هر پراګراف د متن تفسیر او مانا کیږي.

هنري راوړل شوی نثر تحلیل کیږي. ژبنۍ هنري اړخ، سیاسي او ټولنیز اړخ او لیکوال یا د ایجادونکي موخې او پیام چې لوستونکو اوریدونکو ته یې ورکوي څېړل کیږي.
ښوونکی ازاد بحث ته زمینه برابروي او انګیزه لرونکې پوښتنې ترسره کوي.
تر لازم او ګټور بحث او شننې وروسته ښوونکی باید په خپل وار سره په لاندې ټکو رڼا واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د اړوند هنري ادبي پارچې د ټولنیزو او سیاسي شرایطو درک: په کوم وخت او کوم ټولنیز سیاسي نظام، چاپېریال او شرایطو کې رامنځته شوی دی؟
- د ادبي اثر اړیکې د ټولنیز ژوند سره: آیا د هنري اثر پیل، او مختلفې برخې او پای د خپل وخت د ټولنیز ژوند سره اړخ لګوي آیا د هغې ټولنې هنداره کیدای شي یا له هغې ټولنی سره سمون لري؟
- د ادبي اثر هدف او پیغام: لیکوال یا هنرمند څه وایي، له څرګندونو څخه هدف څه شی دئ. په هنري ادبي آثارو کې اکثراً د هدف او پیغام برخه یو څه تته او په هنري ژبه بیانیږي. لکه په پورتني راوړل شوي متن کې چې د ازادۍ او خپلواکۍ پیغام مطرح شوی دی. په دې برخه کې ښوونکی یو لړ ارزیابي کوونکې پوښتنې مطرح کولای شي، چې دغه پوښتنې کیدای شي څو اړخیزې ګټې ولري.

د متن یانثر په تدریس کې ښوونکی باید د څلورواړو مهارتونو برخې په لازمو شیبو کې په عملي توګه په زده کوونکو ترسره او انشاء، تلفظ، لوستنه او لیکنه وربانديې تمرین کړي. په انفرادي او ګروپي ډول هغوی ته دنده ورکړي، او بیا یي په ټولګي کې د ټولګي تر مخ څرګندونې ترسره کړي. دغه ډول تمرین او مشق به له ګټې خالي نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونکي درسي پلانونه

درسي پلان:

پلان په لغت کې تدبیر، سنجش او هغې هوډمنتیا ته ویل کیږي، چې د یوه کار سرته رسولو په خاطر يي یو شخص ترسره کوي. په اصطلاح کې هغې ذهني نقشې، پلان او طرحې ته وايي، چې یو ښوونکی يې د خپل تدریس د منظم والي او د خپل کار د پړاونو لپاره مخکې له تدریس کولو څخه په پام کې لري او یا د هغو مطالبو او موضوعاتو چې له پروګرام سره یې سمون ولري یوه لیکنۍ نقشه او پلان جوړوي. درسي پلان لاندې ډولونه لري!

الف: ورځنی، ساعت وار درسي پلان.

ب: اونیز (هفته وار) درسي پلان.

ج: میاشتنی درسي پلان.

د: کلنۍ درسي پلان چې د هر سمستر لپاره (تعلیمي نصاب او ښوونیزو مفرداتو) له مخې ترتیب او جوړیږي.

د یو درسي پلان ګټې:

لومړی: د پلان له مخې د پیچلو او مغلقو مفاهیمو تشریح او توضیح کول.

دویم: د تدریس لپاره د اغیزمنو مختلفو روشونو ټاکنه.

دریم: د زده کوونکو برخمن کول په درسي فعالیتونو کې او د هغو لارې چارې.

څلورم: د ښوونکي یا اموزګار سره د درس د هدف په ترلاسه کولو کې مرسته.

پنځم: د ښوونکي سره د درسي موادو د اړتیاوو په چمتو کولو او برابرولو کې مرسته.

شپږم: زده کوونکو ته دښه اوګټور درس پربنسټ دښوونکي باور او اطمینان حاصلول.

همدارنګه د کار پلان، د درسي پلانونو لیکل، یاداشتونه، طرحې او داسې نور چمتوالی د اوږدې مودې یا دوري لپاره بشپړ اموزشي یا تدریسی پلانونه وي.

دا هم باید ووایو، چې هر درسي پلان یوه انفرادي طرح وي، چې د یو درس او یا درسي ساعت لپاره جوړیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر درس معمولاً د یوه څپرکي یوه برخه وي، همدا ډول هر فصل په څو برخو او سرلیکونو او (درسي ساعتونو) باندې په جلا ډول ویشل کیږي. هر درس د ځینو عنوانونو لرونکی وي، چې د یو ټاکلي واحد برخې به وي، او د یو لړ استعدادونو او مهارتونو لرونکی وی چې زده کوونکی باید هغه ترلاسه کړي.

د ثانوی دورې ښوونکي باید خپل د کار پلانونه د اصلي مضامینو له رشتې سره سم او فرعي مضامین د تدریسولو په بهیر کې ورته برابر کړي. د درسي پلانونو چمتو کول یوازې د تدریس کوونکو دنده نه وي، بلکې د ټولو ښوونکو له دندو او وجایبو څخه گڼل کیږي. ښوونکي باید ټول ترتیب شوی پلانونه د اړوندو ټولگیو او مضامینو له مخې چې په جلا جلا توگه ډلبندي شوي وي، په دوسیو کې کښیږدي. دغه پلانونه چې په دوسیه کې ایښودل شوي، تل د تدریس آموز (Teacher Educator) لارښود (رهنما) (Mentor). مدیر، د مکتب آمر او یا اداري له خوا چک او کنټل کیږي او بیا یې اړوند ښوونکی یا تدریس آموز کاروي. درسي پلانونه کیدای شي په یوه فورمه کې ترتیب او په آسانه توگه وکارول شي او آموزگاران باید له هغو سره آشنایي او عادت پیدا کړي. درسي پلان د هغو فعالیتونو، او زده کړیزو موخو، درسي محتوا او د زده کوونکو ځواکمنۍ سره سم په یو ټاکلي زمان کې د یو مشخص مضمون لپاره جوړیږي. یا په بل عبارت سره درسي پلان د ښوونکي لپاره د یوه لارښود په توگه چې ټول درسي فعالیتونه د اړوند درس په اړه پکې خوندي شوي وي او د یو مرستندوي حیثیت لرلی شي.

د درسي پلان په هکله ډیرو علماوو خپل نظریات او تعریفونه ترسره کړي دي. پاملرنه وکړي یو څو په لاندې ډول وړاندې کولاي شو: ۳: ۲۳

a: د کازول (Caswell) تعریف: (تعلیمي پلان او پروگرام عبارت له ټولو هغو کړنو او فعالیتونو څخه دی، چې د آموزگارانو او څارونکو له خوا ترسره کیږي).

b: د سایلو او الکساندر تعریف: ((پلان عبارت له هغو فعالیتونو څخه دی، چې د مکتب تر څارنې لاندې د مطلوبو پایلو (نتیجو) په ترلاسه کولو سره په داخل او بیرون له مکتب څخه اجراء کیږي)).

د یوه درسي پلان په جوړولو کې باید لاندې ټکو ته پاملرنه وشي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ښوونکی باید د یو نظام او سیستم اړتیا وپیژني، چې د هغې له مخې کولای شي خپل اغیزمن تدریس وکړي او خپله درسي مطلوبه څواکمني له زده کوونکو سره په تماس او تدریس کې څرګنده کړي.
۲. ښوونکي به ددرسي پلان د چوکات توکي (عناصر) او دهغو کارونه او تطبیق زده کړي.
۳. ښوونکي به ددې څواکمني ومومي، چې د درسي پلان مختلف توکي د هغو اړیکی، طرح، درسي پلان پلی (تطبیق) او تعریف کړي.
۴. ښوونکی به ددي څواکمني او وړتیا (قابلیت) ولري، چې د اوږدې مودې، او لنډې مودې د تدریس پلان طرح، وړاندې او معرفي کړي.
۵. ښوونکي به ددې توانايي ولري. چې (درسي واحد) د درس تنظیم او ترتیب د میکانیزم په توګه وپیژني.
۶. ښوونکی به ددې څواکمني ولري، چې په یو (درسي واحد) کې د عناصرو تر منځ اړیکې تشخیص کړي.
۷. ښوونکی به ددي توان ولري، چې د ورځني پلان په طرح او جوړولو کې لاس ولري او هغه تعقیب کړي.
۸. ښوونکي به ددې څواکمني ولري، چې په درسي پلان کې ځای شوي توکي او پدیدي چې د یو لړ زده کړیزو فعالیتونو اجراء کول دي چې د زده کوونکو لپاره سنجول شوي هغه ترسره کړي او له هغو څخه ګټه واخلي لکه څنګه چې په دې لاندې درسي پلان کې لیدل کیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسي پلان

درسي واحد (څپرکی) ....

د درس سرلیک (عنوان)........

مضمون یا موضوع:...... د ښوونکي نوم:

نېټه:.........

II. **د عمومي هدف څرګندول.............**

III. **د درس خصوصي هدفونه..............**

IV. **بنسټیز مطالب شاید په سریزه کې شامل وي او یا د یوې ضمیمې په توګه راوړل شي.**

V. **د ښوونکي د فعالیتونو لړۍ:**

۱.

۲.

۳.

۴.

۵.

VI. **د زده کوونکو د فعالیتونو لړۍ:**

(۱) ....

(۲) ....

(۳) ....

VII. **د اړتیا وړ موادو معرفي کول:**

VIII. **د درس د ارزولو کړنلاره:**

IX. **د اوږدې مودې ارزول (ارزیابي):**

X. **لنډیز شاید دلته راوړل شي او یا هم د یوې ضمیمې په ډول راوړل شي:**

XI. **د درسي موادو سرچینې او اخځونه:**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځنی درسي پلان

نېټه (/   /۱۳۸۹

د ښوونکي نوم: (...............)   موضوع: (...............)

مضمون: (...............)   خت: (...............)

د زده کوونکو شمېر: (...............)   هدف: (...............)

موضوع	موخې	فعالیتونه	درسي مواد	ارزونه یا (ارزیابی)	وخت
دخوشحال بابا پيژندنه	زده کوونکی وکولای شي، چې د خوشحال بابا په هکله معلومات، او څرګندونې وکړي.	– د درس ورکولو لپاره د ښوونکي چمتوالی – ښوونکي له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي چې د خوشحال بابا په اړه څه پوهيږي؟ – د زده کوونکو له خوا سم ځواب ورکول.	تخته، تباشير، درسي کتاب، چارتونه او رنګه مارکرونه	– د زده کوونکو له توضيحي ځوابو څخه ارزونه. – په ځواب ورکولو کې د زده کوونکو برخه اخيستنه. – له زده کوونکو څخه لنډې پوښتنې کول.	۲۰ دقیقې
د هغه مختلف شعرونه	–زده کوونکي وکولای شي د خوشحال بابا د شعر مختلف فورمونه شرح کړي.	– د يوې شعري بېلګې ورکول او د هغې پيژندنه د يو ډله زده کوونکو يا ګروپ له خوا.... – زده کوونکي وروسته له مطالعې او ګروپي بحث څخه د اړونده شعرونو سره په ګوته کوي او څرګندوي يې. – ښوونکي په دې اړه بشپړونکي توضيحات وړاندې کوي.	چارتونه او د هغه د کلام يا شعر بيلګې وړاندې کول	– د فعاليتونو ارزونه په ګروپي بحثونو کې د زده کوونکو برخه اخيستنه	۲۰ دقیقې
د درس د موضوع لنډيز	– د درس موضوع په ذهن کې ځايول او هغه سم زده کول	– د ښوونکي لنډ لکچر او د لنډو پوښتنو طرح کول له	– تخته – تباشير – او يا نور وسايل	– د پوښتنو او ځوابونو په لړ کې ارزيابي کول	۱۰ دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

	یا ضبطول	زده کوونکو او ګډونوالو څخه			
کورنۍ دنده ورکول	- د خوشحال بابا ښه پېژندنه او د هغه د غنايي شعر په هکله معلومات لرل	- د خوشحال بابا د سبک په اړه خبرې چې د (۳) صفحو په شاوخواکې وي	- د اړتیا سره سم نور فعالیتونه	د مقالو او لیکنو ارزیابی په راتلونکي ورځ کې د ښوونکي له لوري ترسره کیږي.	

د ورځني درس د برابرولو پړاوونه:

د ورځني درس د برابرولو پړاونه او ځینې ټکي:

لومړی: **د درس د موضوع ټاکنه.**

دویم: **د یو درس ورکول د یو درسي ساعت لپاره او د هغه زده کړیز فعالیتونه او ځانګړې موخه ټاکل.**

دریم: **په ټولیزه توګه د موضوع او مفاهیمو شننه او د مطالبو څرګندتیا چې د جزيي یا څرمه هدفونو او تدریس د سلوک سره مرسته کولای شي.**

څلورم: **په ترتیب سره د راوړل شوو سر لیکونو د موخو څرګندول.**

پنځم: **د جزيي او کلي هدفونو بیانول د پوهې د کچې، شرایطو او ظوابطو سره سم په منظم ډول له ساده څخه د ستونزمن په لور برابرول او څرګندتیا.**

شپږم: **د زده کوونکو ړومبنی سلوک او د پوهې څېړل.**

اووم: **د زده کوونکو د واقعي ارزونې او د زده کړیز نوي فعالیت او د زده کوونکو د ځواکمنۍ لپاره د نوی درس د پوښتنو برابرول او ترتیبول.**

اتم: **شننه او وړاندوینه د لومړی زده کړې ګام او د پایلو د ارزښتونو یا (د درس د پیل نقطې).**

نهم: **د ارزښت له مخې د پړاوونو برابرول، وړاند وینه او د محتوا وړاندې کولو لپاره لاندې ټکي په پام کې نیول کیږي.**

الف: **د چمتوالي مرحله:**

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مرحله کې لاندې برخې شامليږي:

- د ښوونکي چمتوالی: دا طبيعي خبره ده، چې د هر کار په سرته رسولو کې يو لړ آماده ګي او تياری ته اړتياوي. د تدريس چارې هم له دې اماده ګې او قانون څخه مستثنا نه دي. ښوونکي مجبور دی چې دغه تياری ولري. ښوونکي بايد په دې وپوهيږي چې څه؟ په کوم ټولګی کې تدريس کوي. ۱۳: ۸۰

هغه بايد څه ووايي له کومې يي را پيل کړې. کومو هدفونو ته تحقق ورکړي. څه ډول په ټولګي کې يوه انګيزه رامنځته کړي، چې د درس ترپايه د تدريس بهير اغيزمن کړي، چې په يادونه او زده کړه کې مرسته وکولای شي. څنګه خپل درس پای ته ورسوي؟

- د تدريس وسايل بايد برابر کړل شي: ښوونکی لږو ډېر د تدريس په بهير کې څنو توکو ته اړتيا لري پرته له هغو څخه درس په اغيزمن ډول صورت نه نيسي. دغه وسايل ممکن تباشير، تخته، مارکر، کاغذ، کمپيوټر، فلم، ټيپ ريکاردر، پروجکټور او داسې نور وسايل وي، چې په تدريس کې مرسته کولای شي. د هغو د شتون په صورت کې زده کړه اغيزمنه کيږي. د ساينس د مضمون د پاره شايد لابراتوار او څنې نور پرمخ تللي وسايل وکارول شي.

ب: د زده کړې د ښکاره هدفونو د پيژندنې پړاو:

ښوونکی وروسته له دې چې ښه ډاډمن شو، د زده کوونکو چمتوالی وينې او بيا له هغو سره د نوي درس موضوع شريکوي او د درس د معرفی په لړ کې هغه غوښتنې او هيلې چې له درس څخه يې لري په ښکاره ډول توضيح کوي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

درس معرفي باید دزده کوونکو د پیژندنې سره په اړیکه کې ترسره شي، درس زده کوونکي د پراخو تجربو او هدفونو سره آشنا کوي.

په دې شرط چې د درس زده کړیزې موخې (هدف) په ساده، په روښانه او مشخص ډول د هغو لپاره څرګندې شي.

ج: د درس ورکولو پړاو:

په دې پړاو کې ښوونکی باید د خپلې ټاکلې درسي منځپانګې د وړاندې کولو ډول په ګوته کړي.

هغه باید درس له کوم ځایه څنګه پیل او په کوم ځای او چیرته یې ختم کړي.

په دی مرحله کې هغه څه چې ښوونکی یې باید په پام کې ولري، هغه دادي، چې: له زیاتو غیری ضروری اوګدو وډو خبرو څخه ډډه وکړي. ښوونکی باید زده کوونکو ته دا وخت او فرصت ورکړي چې هغوی په خپله د درس په انکشاف کې برخه ولري او د زده کړې په بهیر کې فعال وي.

د: د لنډیز (خلاصه) او نتیجه اخیستنې پړاو:

په دې مرحله کې ښوونکی دا معلوموي چې ویل شوی مطالب د زده کوونکو په ذهن کې ځای شوی او هم یوه ټولنیزه جمعبندي کوي چې زده کوونکي به هم په دي نتیجه اخیستنه کې برخه لـري. ښــه بــه دا وي، چــې پــه دې نتیجــه اخیستنه کې په خپله زده کوونکي ونډه ولري او په آخره کې ښوونکی د هغوی نظریات د خپل نظر په وړاندی کولو سره بشپړوي. ښوونکی دا هــم معلومــوي چې ټاکلو موخو ته زده کوونکي رسیدلی دي اوکنه!

ښوونکی د خپل تدریس اغیزې ارزوي، چې اغیزمنه زده کړه زده کوونکو ترلاسه کړې ده؟ آیا خپلو وړتیاوو او موخو ته په عملي توګه رسیدلی دي؟

هــ: د کورنۍ دندې د ورکړې او درس وروستی پړاو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې پړاو کې ښوونکی د زده شوو مطالبو اړیکې د زده کوونکو د واقعي ژوند سره په اړیکه کې د نورو تمرینونو په ورکولو سره چې له مدرسې څخه بهر وي، د کورنۍ دندې په توګه ورکوي.

پاملرنه وکړئ دې لاندې جدول ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساعت	ټولګی	مضمون	درسی موضوع	د درس حجم	درسی فعالیتونه	وخت	موخې	میتود یا اصول	درسي مواد
۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶					***لومړني فعالیتونه:*** سلام اوله زده کوونکو سره د احوال پوښتنه کول: ۱. د زده کوونکو د ټولګي نظم او ترتیب او کتابونولیدنه! ۲. د حاضرۍ اخیستل! ۳. د کورنۍ دندې کتنه! ۴. د تیر درس ارزونه او نوي درس سره اړیکي! ***مرکزي فعالیتونه:*** ۱. د تختې پرسر د درس د سرلیک (عنوان) لیکنه په روښانه توګه. ۲. د کتاب له مخې د ښوونکي له خوا د درس لوستل یا قرائت کول. ۳. په اهدافوکې درس باید د پوښتنې په ډول ولیکل شي اوله زده کوونکو څخه پوښتنې ترسره شي. *وروستي فعالیتونه:* ۱. د ښوونکي له خوا د لکچر لنډیز. ۲. د موخې سره سم د نوي درس ارزونه. ۳. کورنۍ دنده او په پلان کې بدلون.		زده کوونکي باید په آخر د درس کې وپوهیږي ――― یاد شوي فعالیتونه ۹۰٪ ۸۰٪ ۷۰٪ سم ترسره کړي	سوال ځواب او لکچر	تخته، تباشیر، کارتونه، ډول ډول مارکر، نقشه او یا مرستندوی توکي او انځورونه.

مؤلف د ورځنی درس لپاره په پلان جوړولوکې د بیلګیزو (الګو) روشونو او فنونو څخه کار اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړینه او مهمترینه برخه د تدریس کولو په مدیریت کې دیو لیکلي درسي پلان لرل دي، چې ورځنۍ درسي چارې پرې په منظم ډول ترسره کیږي. ورځنۍ درس هغه برنامه وي، چې د ښوونکي سره مخکې له تدریس څخه ترتیب او جوړه شوې وي او د ټاکلي وخت لپاره د هغې برنامې سره سم خپل تدریس عیار وي. د ښوونکي سره باید د لاندې لاملونو له کبله یو درسي برنامه شتون ولري:

- د ورځني درس طرح ددې لامل کیږي، چې ښوونکی اړین زده کړیز فعالیتونه یو په بل پسې په منظم ډول ترسره کړای شي، پرته له دې چې وخت وښندل شي. په ټاکلي وخت او زمان کې پړاوپه پړاو په منطقي توګه خپل درسي فعالیت پرمخ بیایي او لاسته راغلې نتیجې په راتلونکو درسي فعالیتونوکې د زده کړې لپاره کاروي.
- نوي او تازه کاره ښوونکي نه شي کولای د تدریس په بهیرکې، ذکر شوي پړاوونه د ټولو جزئیاتو سره خپل ذهن ته وسپاري. دیو درس د طرحې درلودل دغه ستونزه بیاله منځه وړي:

هغه ښوونکي چې پرته له مخکني چمتوالي او یوې درسي برنامې او پلان څخه ټولګي او درس ته ورځي ممکن له ناکامۍ سره مخامخ شي.

- څرنګه چې دیو درس طرح د اصولو او معیارونو له مخې برابریږي، نو ښوونکی باید د درس بنستیزو عواملو او د درس طرح د ښوونکي پاملرنه د مناسبو روشونو، فنونو، نمونوته د مختلفو درسونو د تدریس لپاره راوړي.
- د درس د برابرولو په بهیرکې ښوونکي کولای شي هغه احتمالي ستونزې د مخه درک کړي، چې دی ورسره په ټولګي یا صنف کې مخامخ کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د درسي طرحې شتون کولای شي، چې د درس ارزښتونه څرګنداو د لارښودونکو د لارښوونې ستونزې را کمې او په آسانه توګه لارښوونې ترسره کړای شي.

د مهال له مخې درسي پلانونه

د اوږدې مودې درسي پلان:

هر درسي پلان د لاندې موادو او برخولرونکی وي:

د موخو ټاکنه: هرښوونکی د تعلیمي کال لپاره د اوږدې مودې درسي پلان د اهدافو په ټاکلو سره پیل کوي.دا هغه موخې دي، چې یو ښوونکی غواړي د یوه کال او یا په یوه سمسترکې دا موخې ترلاسه کړي.

اهداف مختلف ډولونه لري، چې دهغو موخو اړتیا دمخه د ښوونکي له خوا مشخص کیږي.

مګرمهمه دا ده، چې ښوونکی باید د لنډې مودې د درسي پلان موخې د منځنۍ مودې د درسي پلان، او هم د اوږدې مودې د درسي پلان ترمنځ اړیکې ټینګې کړي.

د دې مقصد لپاره چې د لنډې مودې د درسي پلان موخې د منځنۍ دورې د درسي پلان هدفونه بشپړ کړي. همدا ډول به د منځنۍ دورې د درسي پلان هدفونه د اوږدې مودې د درس پلان د هدفونو بشپړتیا ترسره کړي.

ښوونکی په خپل درسي پلان کې له هغو کلیمو څخه کار اخلي، چې د زده کوونکو په سلوک کې بدلون رامنځته کوي. د هغو هدفونو څخه لست جوړوی چې غواړي د اوږدې مودې په درسي پلان کې یې ترلاسه کړي. دې ته دې هم پام وکړي او ارزیابي دې وکړي چې هغو هدفونو ته چې لست کړي یې دي، وررسیدلی شي اوکنه؟ همدا شان دې ښوونکي تل د خیالي اهدافوله ټاکلو څخه ځان وساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی وروسته د موخوله ټاکلو څخه بیا تعلیمي وسایل انتخابوي، د مضمون محتوا، په مضمون پورې اړوند د زده کړې فعالیتونه، د درسي موادو لوازم د درس ورکولو وسایل او اصول او داسې نور ښوونیز وسایل دي.
مضمون: ښوونکی چې کومه موضوع زده کوونکو ته تدریس کوي، دا موضوع (مضمون) دی. یا په بل عبارت هر څیز (شی) چې د ښوونکي له خوا زده کوونکوته ور زده کول کیږي هغه (مضمون) دی. د مضمون په منځپانگې پورې اړوند رښتیني معلومات، هنرونه، عادتونه او مهارتونه پکې شامل وي.
د مضمون غوره کول د (منځپانگې) له مخې په تعلیمي پلان جوړونه کې بنسټیز عامل گڼل کیږي.
ښوونکی نه یوازې دا باید په پام کې ولري، چې هر مضمون (ساینس، ریاضی، تاریخ، جغرافیا) او نور د محتوا او پراختیا له مخې څومره پکې سهیم دي، بلکې دا هم په نظر کې باید ولري، چې څه ښوونیز هدف لري؟ آیا زده کوونکي ددې مضمون زده کولو ته چمتو دي؟ مضمون ته اړتیا لري، مینه یې ورسره شته که نه؟!
ښوونکی دې د مضمون په غوره کولو کې دا معیارونه په پام کې ولري:
آیا زده کوونکي د مضمون زده کولو ته لیواله دي؟ زده کوونکي دې مضمون ته اړتیا لري؟
آیا مضمون زده کوونکو ته دومره معلومات ورکولای شي چې اوسنۍ وضع درک کړي، او د یوه وطن پالونکي په توگه خپل مسؤلیتونه سرته ورسوي. زده کوونکي ددې مضمون سره مینه او علاقه لري؟
ښوونکي د خپل مضمون لپاره غواړي په یوه سمستر او یا یوه تعلیمي کال کې درس ورکړي، یو ازمایښتي فهرست جوړوي، عنوانونه - د چارتونو مختلف ډولونه، مفاهیم او اساسات، کړنې، ذهنیتونه، عادتونه، اصلاحات، او هغه حقایق او واقیعتونه چې د هغوی په باب فکر کوي، په دې فهرست کې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بيا خپل مضمون په څپرکو يا فصلونو او يا درسي واحدونو باندې ويشي. څپرکي داسې ترتيبوي چې له دوو څخه نيولى تر شپږو اوونيو پورې تدريس کړاى شي.

مطلب دا چې ښوونکى سمه او سنجول شوې پريکړه کوي، چې په هر درسي واحد باندې څومره وخت مصرفوي. په دې هکله ټولې هغه ستونزې چې د موادو په برابرول او زده کوونکو د چمتوالي او پوهې له مخې رامنځته کيږي. ښوونکى په پام کې نيسي. ښايي ښوونکي ووايي، چې د تعليمي نصاب لارښود او يا د ادارې دستور ټول شيان ټاکلي او معلوم کړي دي، مګر د ښوونکي خپله پريکړه ډيره مهمه ده، بله مهمه خبره داده، چې د مضمون او د هغه د درسي پلان په ترتيبولو کې د مضمون ښوونکى د موسسې (مکتب) له امر، سرښوونکي، مدير او يا نورو هم مسلکانو څخه سلا، مشورې اخلي.

درسي فعاليتونه:

درسي فعاليتونه د زده کړې ټولې هغه تجربې دي، چې په مستقيم ډول د ښوونکي له خوا برابريږي. په دې برخه کې عملي او نظري فعاليتونه ترسره کيداى شي.

ځنې بيا د مختلفو ډولونو د فعاليتونو څخه کار اخلي لکه: علمي سفرونه، په کمېټو او ننداړو کې برخه اخيستنه هم پکې شامل وي. ځنى د زده کړې فعاليتونه د پروژې په بڼه وي، ټولې هڅې او کوښښونه چې ترسره کيږي، زده کوونکي پکې ښکارنده (فعاله) ونډه لري او د هغو له خوا فعاليتونه ترسره کيږي لکه: د کتاب لوستل د موډل جوړول، د ټوکې (فکاهى) برابرول يا د يوه رپوټ ليکل ټول د پروژې ډولونه دي.

زده کوونکو ته دنده ورکول کيږي چې دا پروژې په ګروپي او يا په انفرادي ډول اجراکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فعالیتونو څخه یو ازمایښتي لست جوړوي، چې د اوږدې مودې درسي پلان د یوه جز په توګه ورسره مرسته کوي، ترڅو چې ښوونکی موخو (هدفونو) ته ورسوي.

د ساري په توګه: د ادبیاتو یو ښوونکی د خوشحال بابا په تاریخي، سیاسي او ادبي شخصیت باندې خبرې کوي، نو پکار ده، چې د خپلو زده کړیزو فعالیتونو په لست کې د نوموړي شخصیت یو انځور او که ممکن وي د خوشحال بابا مزار ته تګ په خپل لست کې ځای کړي.

ددې فعالیت په ترسره کولو سره به زده کوونکي لا وهڅول شي او د ادب سره به یې مینه لازیاته شي.

په دې ډول به ښوونکي د ډول ډول تجربو څخه ګټه اخلي او خپل اوونیز فعالیت ټاکي، چې د زده کوونکو د خوښۍ او ذوق سره سمون ولري.

درسي توکي (مواد) وسایل او لوازم:

ښوونکي هڅه کوي، چې د هغو درسي موادو او وسایلو څخه لست جوړ کړي، چې دی هدف ته رسوي. لکه درسي توکي، کتابونه، روزنیز فلمونه، مجلې، ورځپاڼې، چارتونه، توره تخته یا سپینه تخته، تباشیر، مارکر، پروجکتور، ټایپ ریکارډر، او نور لوازم لکه: جمنازیوم، ادیتوریم، تربیتي تلویزون، سټډیو او نور اړین توکي او وسایل یادولی شو. ښوونکي د درسي موادو لست د دیپارتمنت امر، د کتابخانې مدیر، د سمعي او بصري څانګې آمر او د ښوونځی د مدیر یا آمر په مشوره جوړوي. دا ځکه چې ښوونکی پوه شي، چې په عملي توګه کوم مواد او وسایل ورته برابریدلی شي او کوم توکي ورته نه شي چمتو کیدلی؟

دا کار چې هر څومره ژرکیدونکي وي او یا ژر ترسره شي د ښوونکي په ګټه به وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ارزيابي کولو لارې چارې:

د هدوفونو لپاره چې کوم فعاليتونه او اجرات ترسره کيږي، د هغو زياته برخه وخت پر وخت تر څارنې او ارزيابۍ لاندې نيول کيږي، چې وکتل شي، چې ښوونکي تر کومې کچې خپلو هدفونو ته رسيدلی او يا ورنژدې دي، ځکه ښوونکي مجبور دی، چې لومړی د اوږدې مودې د درسي پلان هدفونه وټاکي او بيا دې هغه واقعي، رښتني او حتیٰ ځانګړي خيالی ميتودونه او اصول په ګوته کړي، چې هدفونو ته د رسيدو په خاطر يې ټاکلي دي.

ښوونکی د ارزيابي کولو په خاطر د زده کوونکو پروګرامونه او فعاليتونه ګوري. ازموينه اخلي، د زده کوونکو سره کنفرانسونه دايروي. زده کوونکي هڅوي چې رپوټونه جوړ کړي. زده کوونکو ته وظيفه ورکوي، چې د تدريس شوې موضوع لنډيز وليکي. يا په دې ډول نورې لارې چارې شته، چې د هغو په واسطه زده کوونکي ارزيابي کړي او دا معلومه کړي، چې چارې سمې پر مخ ځي او که څنګه!؟

د موخو (هدفونو) ټاکل:

ښوونکی د اوږدې مودې درسي پلان د هدفونو څخه د لارښود په توګه کار اخلي نو ځکه د هغوی له مخې د هر څپرکي هدفونه ټاکي.

ښوونکی د منځنۍ مودې د درسې پلان هدفونه چې دی يې غواړي په هماغه موده کې چې ورته ټاکلې يي ده هدفونو ته رسيدلی دی او که نه؟

مضمون: ښوونکی يو ډول فهرست برابروي، چې په هغو کې معمولاً هغه مفاهيم، حقايق، اساسات، ګړنې (اصطلاحات)، مهارتونه، ذهنيتونه، عادتونه او هغه ځانګړي (مخصوص) کړنې (عمليات) درج کيږي، چې ښوونکي غواړي په دې څپرکی کې درس ورکړي. د ځانګړو څيزونو، له نوې ګړنې، نېټه (تاريخ)،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه او داسې نورو څخه لست جوړوي. ښوونکی د اوږدې مودې په درسي پلان کی ټاکي، چې د خپل مضمون فصلونه یا څپرکي د منظم او مرتب تسلسل له مخې تدریس کړي. په دې مانا چې ښوونکي ته دا څرګنده وي چې کوم څپرکی لومړی، کوم دویم او کوم څپرکې دریم ... تدریس کړي.

او دا معلومه وي، چې دا څپرکي په کوم مهال (وخت) تدریس کوي. دا هم ورته څرګنده وي چې د مهارتونو، سرلیکونو (عنوانونو) د تدریس لپاره څومره وخت ځانګړی شوی دی.

درسي فعالیتونه: یو څپرکی په بري سره تدریس کول په هغو هڅو او د فعالیتونو په ډول پورې اړه لري، چې د ښوونکي له خوا ترتیب شوی او همدارنګه په دې پورې اړوندیږ چې دا فعالیتونه په څه ډول ترسره کیږي. له دې کبله هر څپرکی درې ډوله فعالیتونه غواړي:

۱. هغه هڅې او فعالیتونه چې د سریزې (مقدمی) په بڼه وي.
۲. هغه فعالیتونه چې پراختیا ورکول کیږي.
۳. د فعالیتونو څخه نتیجه اخیستل.

مقدماتي فعالیتونه ځکه اړین دي، چې د هغو په وسیلې سره د زده کوونکو اړتیا، علاقه، تشخیص کیږي او هغوی هڅول (پارول) کیدای شي.

هغه فعالیتونه چې د پراختیا په حالت کې وي، زده کوونکو ته دا فرصت ورکوي او دیته یي چمتو کوي، چې هغه مهارتونه تمرین کړي، چې د دوی لپاره ګټور وي او ښه نتیجه ترې واخلي.

د فعالیتونو څخه نتیجه اخیستل زده کوونکو ته دا ځواکمني ورکوي، چې څه شی یي چې لوستلې او ویلې دي سره ټول را یو ځای او لنډ کړي. په ځانګړې ډول زده کوونکي دیته چمتو کوي چې وروستي مهارتونه څنګه ارزیابي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د فعالیتونو د اجراء کولو اساسي لارې:

ښوونکی په ټولګي کې خپلو زده کوونکو ته د فعالیتونو د اجرا کولو لپاره چې هر ډول لارښوونه وکړي (که په انفرادي ډول وي، او که په ګروپي) د زیات اهمیت وړ ده. خو دا باید په یاد ولرو چې د دې د ترسره کولو لپاره دوې لارې شته. یو ډول هغه اجرات دي، چې د امر او هدایت له لارې سرته رسیږي. او بل هغه ډول اجرات دي، چې د سلا مشورې له لارې وي او یواز ی مشوره ورکول کیږي.

په هغو اجراآتو کې چې د امر له لارې ترسره کیږي، ښوونکی خپلو زده کوونکو ته هدایت ورکوي، امر ورته کوي، چې کار او فعالیت په دې ډول اجرا کړئ، داسې وکړئ او یا داسې مه کړئ.

په دې بل ډول کې ښوونکي یوازې د مشورې ورکولو ترڅنګ لومړی د موضوع په اړه معلومات ورکوي او ورپسې زده کوونکي خپل کار پیلوي، چې ښوونکی په دې صورت کې د یو سلا کار حیثیت لري. دا بیل بیل اجراات په خاصو ځایونو کې د اهمیت وړ دي، خو هیڅکله داسې نه شي کیدای، چې د اجرااتو د دواړو ډولونو څخه په ټولو ځایونو کې په مساوي توګه استفاده وشي.

د ساري په توګه: ښوونکی زده کوونکو ته د ګندلو او سکڼلو لارې چارې ښیي، چې دغه ښودنه به یو امري بڼه ولري. مګر که چیرې د یو ځانګړي موضوع په اړه لکه (د یو سړک یا پله) جوړونه وي، نو بیا په دې برخه کې د ګڼو خلکو څخه معلومات او مشورې باید ترلاسه کړای شي. چې دغه طرز العمل بیا د مشورې په ډول وي.

لاندې ځنې فعالیتونه دي، چې له هغو څخه په انفرادي یا ګروپي ډول په زده کړه کې ګټه اخیستل کیږي.

له دې فعالیتونو څخه د منځنۍ مودې درسي پلان د هدفونو د ترلاسه کولو په موخه په ټولګي کې د یوې فعالې او په زړه پورې طریقې په توګه کار اخیستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيږي. ټوکې ټکالی (فکاهيات) له هغو څخه يو ځای استفاده کول، معماري، متقاطع جدولونه چې زده کوونکي ډېر فکر کولو ته هڅوي، راز راز لوبې چې درسي مطلوب رقابت زياتوي، غيرې مرتبې کلمې چې بايد مرتب شکل ورکړل شي. جوړه يي کارتونه، گردی ميز جوړول څو تنه زده کوونکي د ټولگي په وړاندې په گروپي ډول معلومات وړاندې کوي. (مناظره او مباحثه کول، ذهني مسابقې، شعر جنگي، د انتقادي او توصيفي مقالو ليکل او داسې نور زده کړيز فعاليتونه ترسره کيږي.

ښوونکی دې د درسي پلان د جوړولو په وخت کې د زده کړې تجربې په احتياط سره غوره کړي.
په مهال ويش کې دې لازم وخت او مناسب ځاي وټاکي. ښوونکی دې تل دا په ياد ولري چې فعاليتونه دې د فعاليتونو په غرض نه اجرا کوي؛ بلکې فعاليتونه دې د زده کړې په موخو ترسره کړي.
درسي مواد، وسايل او لوازم: ښوونکی دې د اوږدې مودې درسي پلان د جوړولو په وخت کې ټول هغه درسي مواد، لوازم او وسايل او ټول هغه امکانات چې ترلاسه کيداي شي په ځيرتيا سره وټاکي او ځانته دې معلوم کړي.
بيا هغه مواد، لوازم او وسايل چې ښوونکی د څپرکي يا فصل د تدريس په وخت کې لست کوي، ښوونکی مواد، لوازم او وسايل د جلا جلا طبقو لاندې لست کوي. د ساري په توگه: ټول چاپي مواد چې د اخځونو په توگه کارول کيږي، د يوې طبقې لاندې لست کوي. سمعي او بصري مواد د بلې ډلې لاندې راولي. پاتې نور مواد ممکن د متفرقه ډلې يا طبقې لاندې لست کړای شي.

د ارزيابي کولو لارې چارې:

ښوونکی په هغه لست کې چې د منځنۍ مودې د درسي پلان اهداف يي ليکلی دي، د خپل برياليتوب او نه کاميابۍ او يا هدف ته د رسيدو، او نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسیدو د معلومولو په مقصد هرومرو ارزیابي کولو لارې چارې هــم ســنجوي او یایې یاداشت کوي. ښوونکی باید تل په یاد ولري چې یوازې د څپرکي په آخر کې ارزیابي نه عملي کیږي، بلکې د فصل د درس ورکولو په لړ کې دې هم پــه حتمی توګه هره ورځ وګوري چې درسي بهیر پــه څــه ډول دی، اجــراات پــه مطلوب ډول ترسره کیږي او که بدلون پکې راوستل شي یــا بــدلون راوســتل غواړي.

د *درسي میتود ټاکل:* ښوونکی هرومرو د هر فصل او څپرکي لپاره د هغو درسي میتودونو څخه فهرست جوړوي، چې دی غواړي له هغې څخه د تدریس په مهال کې استفاده وکړي. هرڅپرکي او موضوع لپاره یو مناسب میتود په ګوته کوي چې البته هماغه میتود به د اړوندې موضوع او مضمون د تدریس لپاره اغیزمن او ګټور وي.

میتودونه ډیر ډولونه لري او علماوو په مختلفو ډولونو سره ویشلي دي د Brenice,L, Smaslis د لیکنې پر اساس میتودونه لاندې بڼې لري:

۱. شفاهي میتود: اساس او بنسټ یي لکچر جوړوي. هدف درلودل- د موضوع پراختیا- د معلوماتو یو ځای کول. د کارونې ځایونه.

۲. مهارتي میتود: د مهارتونو څخه کار اخیستل.

۳. اکتشافی میتود: دا میتود د زده کړې مناسب حالت او چاپیریال شرایط برابر وي. ددې پواسطه مفکورې او مفاهیم معلومیږي، چې زده کوونکي ورته اړتیا لري. په احتیاط سره ښوونکی پلان ګذاری کوي. چې دا برخی لري: طرح شوی پلان- د موضوع څیړنه- د کارونې ځایونه- د معلوماتو لیږدول.

۴. انکشافي میتود: موضوع ته پراختیا ورکول او معلومات بشپړول.

ځینو بیا په لاندې ډول ښودلي دي، چې البته ډیر اړین ګڼل شوي دي:

۱. د شفاهي تدریس میتودونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د عيني تدريس ميتودونه:

۳. د علمي تدريس ميتودونه:

پورتني ډولونه هر يو بيا جلا اقسام او د پلې کيدلو اړخونه لري، چې دمخه يې ذکر شوی دی.

همدا ډول د (کليات روش تدريس) په کتاب کې د تدريس ميتودونه په لاندې توګه ذکر شوي دي:

۱. شفاهي ميتود:

۲. پوښتنيز ميتود:

۳. د بحث او بيان ميتود:

۴. د بررسي او ارزيابي کولو ميتود:

په يو درسي پلان کې بايد مناسب او وړ ميتود په ګوته شي، چې د تدريس چارې پرې سمې سمبال کړل شي.

درسي ميتودونه د مخه هم په خپل ځای کې تشريح شوي دي، دلته هم يو ځغلند نظر پرې اچول شوی دي، چې لوستونکي، ښوونکي ورته يو ځل بيا پاملرنه او د موضوعاتو سره په عملي توګه ارتباط ورکړای شي.

د منځنۍ مودې د درسي پلان بېلګه:

(د يو درسي واحد- څپرکي د تدريس لپاره د پلان جوړول)

که څه هم چې يو ښوونکی په دې پوهيږي، چې هر درسي پلان د موخو، فعاليتونو، موادو، او ارزيابۍ له عناصرو څخه جوړ شوي، خو ممکن د اړيکو او تسلسل له مخې ددغو توکو په تنظيمولو کې ستونزې ولري. د يوه درسي واحد پلان جوړښت ممکن په دوو ډولونو د اوټلاين د (فهرست بنه) او يا د يوه لست په شکل جوړ شي.

پاملرنه وکړئ يو بيلګې ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسي واحد (لنډه کیسه)　　　(درېیم څپرکی)

ښوونکی: ....　　　مضمون:　　　پښتو ادبیات

ښوونځی: ....　　　نیټه:　　　ـ ـ ـ ۱۳۹ ـ ـ

ـ ۱۳۹ پورې

د ښوونکي یادونه: لنډه کیسه یوه خیالي ژبنۍ هنري اثر دی، چې یوه ټاکلي موضوع لري.
د خپل جوړښت له مخې پیښې پکې په ډراماتیک ډول رامنځته کیږي. هره لنډه کیسه په یوه ټولنیزه پیښې راڅرخي.
د چاپیریال، زمان او وخت سره سم په هغه کې د یوه یا دوه یا زیاتو اتلانو او یوې بنسټیزې منځپانګې (محتوا) څرګندونه کیږي. ددې واحد په پرمختیا سره به مورږ ځنې لنډې کیسې هم چې نامتو لیکوالانو به لیکلي وي، ولولو، زیار وباسو، چې د دوي هغه ځانګړنې او عناصر او پیښې تحلیل کړو، چې له دوی څخه لنډې کیسې جوړوي. هم به زیار وباسو، چې له خپله ځانه لنډې کیسې ولیکو. د نوموړي فصل یا درسي واحد د تدریس په وخت کې باید په دې هڅه کې واوسو. چې یو داسې معیار ته ورسیږو، چې د هغه په واسطه د هرې لنډې کیسې ارزښت او اغیزمنتیا ارزیابي کیدای شي.

هدفونه:

الف: عمومي موخې:

۱. د یوی ادبي ګړنې (اصطلاح) او یوې ادبي نوعې په توګه د لنډې کیسې پیژن ته وده ورکول.

۲. د ښو لیکل شوو لنډو کیسو ستاینې ته وده ورکول.

۳. د ښې لنډې کیسې د لیکلو لپاره د تخنیکونو پوهیدنې ته وده ورکول.

ب: ځانګړي (خاص) هدفونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډې کیسې په اړوندو ګړنو (اصطلاحاتو)، موضوع، اتل، پېښو، وخت، چاپېریال او طرحې باندې د پوهیدلو هڅې.
۲. د بینوا (خاندان خولی) د اثر د سبک او پیغام ستایلو، تقدیرولو او نمانځلو ته وده ورکول.
۳. د پروګراف په کیسه ایز سبک باندې ښه پوهیدلو ته وده ورکول.
۴. د الفت د دوو جنازو د سبک او مانا تقدیرولو او تفسیرولو ته وده ورکول.
۵. د امکان تر کچې پورې د نکلونو د لیکلو په لور د شخصي هیلو او ارزوګانو هڅول.
۶. د توافق او هدف لپاره د کیسو د عاقلانه او پرځای نیوه کو (انتقاد) ته ګړندیتوب وربښل.
۷. په کیسه کې د هدف د پوهیدنې لپاره هڅونې.
۸. د (بې ګناه بندي) په اثر باندې د هدف د ارزښت څرګندول.
۹. د (زیارت ډیوې) په اثر باندې د څېړنې د تقدیرولو او نمانځلو ګړندیتوب.
۱۰. د لنډې کیسې د تعبیرولو او ارزیابي لپاره معیار ته وده ورکول.
۱۱. د کیسو یا نکلونو په ویلو او همدا ډول په بنسټیز اثر باندې د ارزیابي کوونکي معیار په کار اچول.

درسي فعالیتونه:

الف: د (خاندان خولی) څېړل چې په موضوع او اتل پورې د اړوندو پوښتنو پوهیدنه له ځان سره ولري.

ب: په دې برخه کې د یوه پراګراف لیکل، چې که ځوان په پوهې او زده کړې پسې تللی وایي نو څه به پیښ شوی وای.

ج: (دوه جنازې) ولولئ.

۱. زموږ په ځوانانو باندې د موضوع د تطبیقولو قابلیت درلودل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د یوې ادبي اصطلاح په توګه (مبالغه) وځیړئ او په کیسه کې د هغې مثالونه پیدا کړئ.

۳. په کیسه کې د اتلانو، د طبیعت یا ځرنګوالي او پیښو د ډولونو د ځیړلو قابلیت درلودل.

د: په کیسه ایزه لیکنه کې د هدف او توافق لپاره (د اوسني لیکوال) د (ډاکتر صاحب) کیسه له (۷۷۴) مخ څخه ولولئ او ویې ځیړئ.

هـ: د خپل ځایي تجربې او چاپیریال پر بنسټ یوه لنډه کیسه پخپله ولیکئ.

و: د بې ګناه بندي کیسه بیا ولولئ! د هدف او ځانګړنو له مخې کیسه وځیړئ او یا له شخصي ځاني تجربو سره اړیکې ورکړئ.

ز: د کیسه ایزو لیکنو ځنې ټاکل شوې بیلګې په لوړ اواز ولولئ او د هدف اغیزمنتیا په شفاهي توګه انتقاد او برسي کړئ.

ح: د یوه سړي د ژوند په اړه یو څه ولیکی- زده کوونکو ته یې په ټولګي کې ولولئ، د هغې د ځانګړنو او اغیزمنتیا په برخه کې د خپلو ټولګیوالو او زده کوونکو نیوه کې ترلاسه کړئ.

ط: د زده کوونکو د کورني ژوند لپاره د موضوع د اغیزمنتوب خصوصیت او اهمیت له مخې د (زیارت ډیوې) کیسه ولولئ او بحث پرې وکړئ.

ی: د یوې لنډې کیسې د لیکلو لپاره اصول- لومړی په شفاهي او بیا یې اوټلاین یا طرحه په تخته ولیکئ.

ک: یوه اساسي لنډه کیسه ولیکئ.

ل: د لنډې کیسې د تعبیرولو- ارزیابي کولو د اصولو د لنډیز د فلم سکریپټ وښیئ او د زده کوونکو څخه وغواړئ چې په هغو کیسو باندې یې تطبیق کړې چې دوی خپله لیکلي او لوستلي دي.

درسي توکي (مواد):

الف: د پیښو او تقدیرولو کیسې (پورتنۍ لیکل شوې کیسې).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: پښتو ژبې ګرامر او انشاء.
ج: د (بی ګناه بندي) جلا ليکل شوې پاڼې.
د: د لنډې کيسې د تعبيرولو او ارزيابۍ د فلم سکرېپټ ريکاټ.
هـ: د زيارت ډېوې نمانځل شوې کيسه: د الفت اثر.... له اوسني ليکوال څخه.
و: د زده کوونکو اساسي اثر.

ارزيابي:

الف: په صنفي بحثونو کې ګډون کول.
ب: ليکلی کار سر ته رسول.
ج: د زده کوونکو تر منځ سوال او ځواب ترسره کيږي.
اخځونه: دګل پاچا الفت (غوره نثرونه) يا اوسني ليکوال- لومړې- دويم او دريم ټوکونه.
يادونه: کيدای شي دغه، اوږدې مودې او منځنۍ مودې او يا لنډې مودې درسي پلانونه د جدول په بڼه په لنډه توګه وړاندې شي. د ساري په توګه پاملرنه وکړۍ دې لاندې جدول ته چې د يو کلن درسي پلان بڼه راښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلني درس طرح

درس:			واحد:	تحصیلی کال:	عمومي موخی (هدف):	
میاشتې	اونۍ یا (هفتې)	ورځ او ناستی نېټه	څپرکي یا (فصلونه)	د درس موضوع او سرلیک (عنوان)	د درسي ځانګړی موخې (هدفونه)	نور فعالیتونه
وری (حمل)	لومړۍ اونۍ	لومړۍ ناسته (جلسه)				
		دویمه ناسته				
	دویمه اونۍ	دریمه ناسته				
		څلورمه ناسته				
	دریمه اونۍ	پنځمه ناسته				
		شپږمه ناسته				
	څلورمه اونۍ	اوومه ناسته				
		اتمه ناسته				
غوایی (ثور)	پنځمه اونۍ	نهمه ناسته				
		لسمه ناسته				
	شپږمه اونۍ	یولسمه ناسته				
		دولسمه ناسته				
	اوومه اونی	دیارلسمه ناسته				
		څوارلسمه ناسته				
	اتمه اونۍ	پنځلسمه اونۍ				
		شپاړسمه اونۍ				
جوزا	نهمه اونۍ	اوولسمه اونۍ				
		اتلسمه اونۍ				
	لسمه اونۍ	نولسمه اونۍ				
		شلمه اونۍ				
	یوولسمه اونۍ	یوویشتمه اونۍ				

(c) ketabton.com: The Digital Library

		دوه ویشتمه اوونۍ				
	دولسمه اوونۍ	درویشتمه اوونۍ				
		څلورویشتمه اوونۍ				

کیدای شي پورتنۍ بیلګه د نورې مودې یا زیاتې مودې لپاره وغځول شي.

د لنډې مودې د درسي پلان بېلګه د جدول په بڼه:

ښوونکی: (...............) مضمون: (...............)

ښوونځی: (...............) موضوع: (...............)

ټولګی: (...............) نیټه: (...............)

د زده کړې ډول – فعالیتونه – درسي مواد او درسي توکي:

وخت	هغه څه چې تدریس کیږي	څه ډول تدریس کیږي د تدریس ډول	مواد	ارزونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا په دې ډول ورته جدول جوړیږي او اړوندې برخې پکې په ګوته کیږي.

لازم آدرس: مضمون- موضوع، وخت، ټولګی،...

وخت یا مهال	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	مواد
مثلاً ۳ دقیقې	پــه عمــومي ډول د ټولګي کنتــرول او د حاضري کتنه.	زده کوونکي ځــواب وايــي د ښوونکي د پوښتنو په وړاندې مناسب عکس العمل ښــکاره کوي.	د حاضري کتاب اخبار- راديويي ورځنی معلومات او نور.
۵ دقیقې	د تیــر درس ســره تمــاس او د اوســني درس ســـريزه لـــه موضـــوع ســره پـــه اړيکه کې ځرګندوي.	د نورو پیښــو پــه بــاره کــې معلومات وړاندی کوي. د تیرو موضوعاتو په اړه هم معلومات ځرګندوي.	کتاب مجلې، ورځپاڼې، راديو، تلويزون، او نورو خپرونو ځخه معلومات.
۲۰ دقیقې	اصــلي موضــوع پــه ځيرتيا سره په منظم ډول تشريح کوي.	زده کوونکي په غور سره غوږ نيسي، په مصاحبه کې ګډون کوي، د اړتيا سره سمه پوښتنه کوي.	د موضوع په اړوند ريفرنس ورکوي. يا يي په عينـــي توګه وړاندې کوي.
۱۰ دقیقې	د ويل شوی موضوع په اړه ښوونکی سوال او ځواب کوي.	په دغه بحث کې زده کوونکي پر ته له استثنا ګډون کوي.	له سمعي او بصري وسايلو ځخه لازمه ګټه اخلی. په شفاهي توګه هم ځرګندونې کيدلا شي.
۷ دقیقې	د موضـــوع لنـــډيز جوړول	ټول شــاګردان د موضــوع د لنډيز په جوړولــو کــې ونــډه اخلي. کورنی دنده ورته سپاري	درسي کتاب او نور ممد درسي مواد.

پورتنی جدول او پلان د بېلګې په توګه وړاندې شو، کیدای شي، چې د اړتیا سره سمه بله بڼه او اغیزمنه بېلګه چې تر دې هم لا بشپړه وي، چې د ښوونکو سره اغیزمنه مرسته وکړلی شي، ورته وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حجم له پلوه د درسي پلان بڼه

د اوږدې مودې درسي پلان
(د ټول درسي کال یا سمستر لپاره درسي پلان)

د منځنۍ مودې درسي پلان
(د څپرکي یا هر درسي واحد لپاره درسي پلان)

د لنډې مودې درسي پلان
(ساعت وار درسي پلان)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي لنډيز

د مختلفو درسی پروګرامونو او زده کړيزو موخو لپاره د سمعی او بصري توکو اهميت په پام کې اړين دي. په مختلفو مضمونونو کې له دې توکو څخه کار اخيستل کيږي . په ژبه، ادبياتو، تعليمی او تربيتي فلمونو، تلويزوني نندارو، پروجکتورونو، کمپيوتري او انترنتي برناموکې له دې توکو څخه اغيزمنه ګټه اخستل کيږي.

د هري موضوع د تدريس له پاره يو روش يا ميتود د تدريس کولو کفايت نه کوي، لازم دی چې ښوونکی ډول ډول د تدريس کولو روشونه سره ترکيب کړای شی. د چکي پوه (کومينسکی) له نظره، د سمعي او بصری توکو په واسطه بايد ټول حسی غړي په کار واچول شي. په زده کړه کې، اوريدل، ليدل ډيرمهم رول لري. د تدريس د نوعې په پيژندنه کې له ښوونکي سره مرسته کوي.

د سمعي او بصري وسيلو په واسطه زده کړه کې بايد ټاکلی لارښوونې لکه: مختلفی تجربی، فکري عملی روش هڅول، شاګردانو قابليت يا وړتيا، د هر شاګرد په پام کې نيول له ياده ونه ايستل شي.

په زده کړه کې د سمعي او بصري وسيلو مرستې چې په تدريس کی اغيزمني دي، د (اروا پوه) (کوربناح) له نظره هغه اووه مرستندويه توکی (عنصره) هير نه کړای شی.

د حواسو رول په زده کړه او يادونه کې، د څيړنو له مخی پنځه واړه حواس ځانګړی رول لری.

۷۵ فيصد د سترګو يا بينايي حس، ۱۳ فيصد د سامعی حس او تقريبا (۶۰) فيصد د غوړ نيوني له لارې زده کړی صورت نيسي. د زده کړيز وسايلو ډلبندی کول لازمی دي. په جدول کې د موادو او وسايلو درجه بندی کول اغيزمنتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري. يوادبي اثر د تدريس په مورد کې د پام وړتکی، که شعر وی او که نثر ځانګړي اصول بايد په کار واچول شي. د ادبياتو منځپانګه (ماهيت) ډولونه او د هغو د تدريس روش او د هغو فنونو چې ورڅخه کار اخلي ښوونکي وربانده و پوهيږي. د ادبي اثر فورم (بڼه) او محتوا پيژندنه اړينه وي. د نثر په برخه کی ځانګړي روشونه او د نظم په برخه کې ځانته کړنيې ترسره کيږي.

د ښوونکي درسي پلانونه او د هغو ګټې درسي پلان: په لغت کې تدبير، سنجش او هغې هوډمنتيا ته ويل کيږي چې د يوه کار سر ته رسولو په خاطر يي يو شخص ترسره کوي.

پلان ورځنی، ساعت وار، او نيزه، هفته وار، مياشتنی، کلنی درسی پلان جوړيږي.

ښوونکی بايد ځانګړی ټکی په يو درسی پلان کې هم په پام کې ونيسی. د ورځني درس پړاوونه برابرول، ډير مهم دي. د مهال او وخت له مخی د درسي پلان پړاوونه برابرول او په هغو اصولو عمل کول په تدريس کې کاميابه پايله لري. په ټولګی ګې د فعاليتونو د اجرا کولو اساسي لارې هغه چې تدريس اغيزمن کوي، هغه بايد له پلان سره سم ښوونکي په سمه توګه وکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکي پوښتنې

۱. د ارواپوه (کورنباخ) له نظره کوم توکي (عناصر) د زده کړې په عملیه کې مرستندوي بلل کیږي؟
۲. په زده کړه او یادونه کې حواس څه رول او اغیزې لري؟ څو تنه دې په دې اړه خپل معلومات نورو ته څرګند کړي.
۳. د ذایقې (څکلو) له لارې څو فیصده زده کړه ترسره کیدلی شي؟
۴. د نسبي توپیرونو او اغیزو له مخې درسي مواد په کومو ډولونو ویشل کیږي؟
۵. د یوه ادبي اثر د تدریس په برخه کې د پام وړ ټکي کوم دي؟ هر یو تن دې په وار سره تشریح کړي.
۶. ادبیات څه ډول هنر دی؟ هر یو تن دې په دی اړه خپل نظر څرګند کړي.
۷. ادبیات په ټولنه کې (...) پانګه ګڼل کیږي.
۸. داستاني نثر کوم نثر ته ویل کیږي؟ د څو ډولونو نمونه یې ذکر کړئ؟
۹. په شپږمه ګڼه کې د منځپانګې له پلوه کیسې څه موضوعات، پیښې او مسایل په ګوته کوي؟
۱۰. یو موزون کلام یا شعر باید په څه ډول سره تدریس شي؟ څو شاګردان دې په دې اړه خپل نظر څرګند کړي.
۱۱. د سبکي ځانګړنو په را سپړلو کې د شعر په اړه کومې پوښتنې مطرح کیدای شي؟ یو له بله څخه پوښتنې وکړئ. ښوونکي دې له هر شاګرد سره مرسته وکړي.
۱۲. یو نثري (متن) باید د کومو ټکو په پام کې نیولو سره ښوونکی تشریح او هغې موضوع ته څنګه پراختیا یا وده ورکولای شي؟ څو تنه دې په دې رابطه خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. پلان په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟ او کوم ډولونه لري؟
۱۴. د ورځني درس د برابرولو پړاونه په ترتیب سره هر یو تن بیان کړئ؟
۱۵. هر څپرکی یا درسي برخې (واحد) کوم فعالیتونه ایجابوي؟
۱۶. د یو مضمون په ټاکنه کې ښوونکی، اداره، مدیر یا امر د مکتب کوم ټکي او اهداف باید په پام کې ولري؟
۱۷. کوم درسي میتودونه شتون لري، یوازې نومونه یې ذکر کړئ.
۱۸. د لنډې کیسې په درسي واحد کې باید کوم فعالیتونه ترسره شي؟ هر زده کوونکي دي یو فعالیت په ګوته کړي.
۱۹. ښوونکی دې په شاګردانو باندې- د کلنۍ مودې، منځنۍ مودې میاشتې او د یوې اوونې درسي پلانونه د کورنۍ دندې په توګه هغو ته ورکړي، بیا دې د وخت په پام کې نیولو سره په وار سره د نورو تر مخ په ټولګي کې د چارت په بڼه کې توضیح او تشریح کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه

۱. الفت، ګل پاچا. ۱۳۳۹ هـ ش کال. لیکوالي املا او انشاء ، دویم چاپ. کابل:پښتو ټولنه. دولتي چاپخونه.
۲. الفت ، ګل پاچا. ۱۳۳۶ هـ ش کال. غوره نثرونه. کابل: پښتو ټولنه. دولتی چاپخونه.
۳. باوری، محمد رسول. ۱۳۶۶ هـ ش کال. د اجتماعی علومو مجله ۲ ګڼه. کابل پوهنتون. د پوهنتون چاپخونه.
۴. بینوا، عبدالروف. ۱۳۸۸ هـ ش کال. اوسنی لیکوال. کندهار، علامه رشاد خپرندویه ټولنه.
۵. ترین، نوراحمد. ۱۳۵۹ هـ ش کال. اساس های اموزش. د تعلیم او تربیې مطبعه.
۶. حبیبی، عبدالحی. ۱۳۵۰ هـ ش کال. تاریخ خط و نوشته های کهن. کابل: انجمن تاریخ ادب افغانستان، اکاډمی.
۷. د افغانستان لپاره د بی بی سی، تعلیمی پروژې.(۲۰۰۶ م) کال. د راديويي تعلیمی پروګرامونو لپاره، رساله.
۸. د افغانستان له پاره د اساسی تعلیماتو پروګرام ۱۳۸۶ هـ ش کال. د فنی مرستو اداره (GTZ). د معارف وزارت د ښوونکو د روزنې لوی ریاست. کابل: د ښوونې او روزنې مطبعه.
۹. رشاد، عبدالشکور. ۱۳۸۷ هـ ش کال. د پښتو پخوانی الفباء. کندهار، علامه رشاد اکاډمي.
۱۰. رضایي، عابدین. ۱۳۵۰ هـ ش کال. دانستنیهای نوین. پیرامون میتودولوژی، بخش اول، کابل: نشرات اکاډمی تربیه معلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. رښتیا، سید قاسم. ۱۳۴۶ هـ ش کال. افغانستان در قرن نزه. دولتی مطبعه.
۱۲. رڼا، رڼا ګل.۱۳۵۶ هـ ش کال. وړمې مجله، دريمه ګڼه. کابل پوهنتون. د ادبیاتو او بشری علومو پوهنځی، پښتو څانګه.
۱۳. زندي، بهمن. ۱۳۸۲ هـ ش کال. روش تدریس زبان فارسي، چاپ ششم. تهران: چاپ سازمان انتشارات، وزارت فرهنګ و ارشاد اسلامي.
۱۴. زریر، تاج محمد. ۱۳۸۸ هـ ش کال. میتود تدریسی زبان دری. کابل: د ښوونکي د روزنی لوی ریاست. معارف مطبعه.
۱۵. زیور، زرغونه ریښتین. ۱۳۹۲ هـ ش کال. لیک دود پوهنه. کابل پوهنتون، د ژبوو او ادبیاتو پوهنځی، پښتو څانګه.
۱۶. سویډن کمیټه. ۱۳۷۱ هـ ش کال. دویم جلد، د ښوونکو لپاره روزنیز سیمنار. معارف مطبعه.
۱۷. صافی، محمود او محمد آقا شیرزاد. ۱۳۸۶ هـ ش کال. د ژبی د تدریس اصول. د ښوونې او روزنی پوهنتون، پښتو څانګه.
۱۸. غبار، غلام محمد. ۱۳۴۷ هـ ش کال. افغانستان در مسیر تاریخ. طبع اول. کابل: دولتی مطبعه.
۱۹. فردینان، دسوسور. محمد رفیق رفیق ژباړه.۱۳۹۳ هـ ش کال. (ژبه او وینا). کابل مجله ،۲ ګڼه . د افغانستان د علومو اکاډمي، د ژبو او ادبیاتو مرکز.
۲۰. فروتن، خوشبخت. ۱۳۸۵ هـ ش کال. روش های نوین تدریس، چاپ دوم. مطبعه معارف.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. کاروان، پیر محمد. ۱۳۷۱ هـ ش کال. له ماښــامه تــر ماښــامه. د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه(وفا). پیښور، چاپ: ټاپ پرنټرز.
۲۲. ګڼ شمیر لیکوال. ۱۳۸۶ هـ ش کال. د ښوونکو لپاره د مطالعې مواد. د پوهنې وزارت. د ښوونکو د روزنې لوی ریاست. معارف مطبعه.
۲۳. ګڼ شمیر لیکوال. ۱۳۸۶ هـ ش کال. د ښوونکو لپاره د مطالعې مواد. د پوهنې وزارت. د ښوونکو د روزنې لوی ریاست. معارف مطبعه.
۲۴. ګڼ شمیر لیکوال. ۱۳۸۶ هـ ش کال. د ښوونکو لپــاره د مطــالعې مــواد. د پوهنې وزارت. د ښوونکو د روزنې لوی ریاست. معارف مطبعه.
۲۵. لطف، محمد الله. ۱۳۵۹ هـ ش کال. اساس های اموزش. کابل: مطبعه تعلیم و تربیه.
۲۶. محمد علی. ۱۱۳۵۴ هـ ش کال. تاریخ اموزش و پــرورش بــاختر. تهــران: چاپخانه، خرمی.
۲۷. مومند، محمد ګل خان. ۱۳۱۷ هـ ش کال. د پښتو ژبې لیاره یا پښتو صرف او نحو، د صافی عبدالعظیم په اهتمام. لاهور چاپ.
۲۸. نیکیار، محمد نادر شاه. ۱۳۸۳ هـ ش کال. د تدریس اصول او میتود. دریم چاپ.کابل پوهنتون. د ښوونې او روزنې پوهنځی، پوهنتون چاپخونه.
۲۹. نیساری، سلیم. ۱۳۴۴ هـ ش کال. کلیات روش تــدریس. ایــران: تهــران، چاپخانه وزارت اطلاعات.
۳۰. هیوادمل، زلمی. ۱۳۹۳ هـ ش کال. د افغانستان د فرهنــګ تــاریخ. کابــل پوهنتون، د ژبوو او ادبیاتو پوهنځی. پښتو څانګه.
۳۱. یمین، محمد حسین. ۱۳۸۴ هـ ش کال. دستور زبان فارسی (دری). کابــل: پوهنځی زبان و ادبیات. دیپارتمنت دری. انتشارات میوند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحريک له هېواد پال او فرهنګپال شخصيت ښاغلي (عبدالوکيل وفا) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحريک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مينه

د افغانستان ملي تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

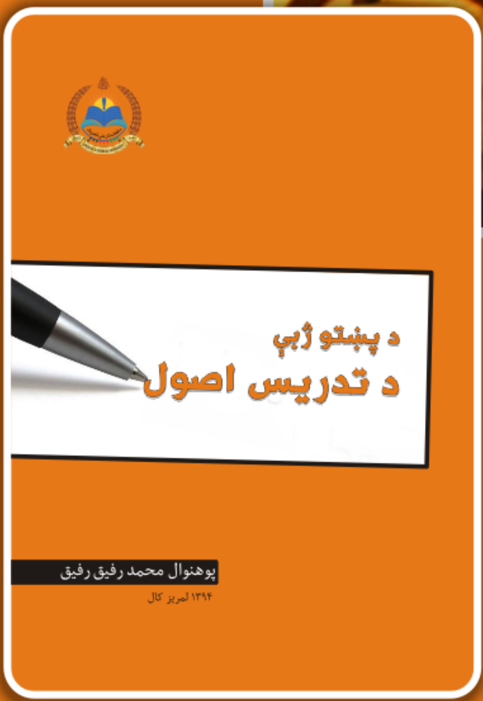

د افغانستان ملي تحریک

www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۸۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library